

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
Történelemtudományi Doktori Iskola
Medievisztika Doktori Program

**Vámok és vámszedés a középkori Magyar Királyságban Nagy Lajos
korában (1342–1382)**

Doktori (PhD) értekezés

Készítette:
Kovács Viktória

Témavezető:
Weisz Boglárka, PhD

Szeged
2019

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	12
I. KUTATÁSTÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS.....	18
II. A VÁMOK FAJTÁI.....	21
II.1. Közlekedési vámok.....	22
II.2. Kereskedelmi vámok	26
III. VÁMSZEDÉS	30
III.1. Törvényes utak	30
III.2. Vámkerülés.....	32
III.3. Vámszedés a gyakorlatban	36
IV. VÁMMENTESÉGEK	40
V. A VÁMOKBÓL SZÁRMAZÓ JÖVEDELMEK.....	57
VI. VÁMADATTÁR	61
Abád (Heves megye)	61
Ádánd (Somogy megye)	63
Ágfalva (Sopron megye)	63
Almagyari (Heves megye)	63
Apáti (Torda megye)	63
Aracska (Torontál megye)	64
Ardó (Ugocsa megye)	64
Ároki (Arad megye)	64
Babócsa (Somogy megye)	65
Bács (Kolozs megye)	65
Bácsvise	65
Balázstelke (Küküllő megye)	66
Bánd (Veszprém megye)	66
Bars (Bars megye)	67
Bártfa (Sáros megye)	67
Bátató (Tolna megye)	72

Bát (Hont megye)	72
Bátmonostor (Bodrog megye)	73
Bátony (Heves megye)	74
Bátor (Bihar megye)	74
Bátor (Szatmár megye)	75
Bazin (Pozsony megye)	75
Bazsalhida (Torontál megye)	77
Béc (Zala megye)	77
Becse (Torontál megye)	77
Becskerek (Torontál megye)	77
Békés megye	78
Bekcsény (Zala megye)	79
Beketinc (Körös megye)	79
Bél(apátfalva) (Borsod megye)	80
Bélavár (Somogy megye)	80
(Bel)szond (Bács megye)	80
Beregszász/Lampertszásza (Bereg megye)	80
Besenyő (Pest megye)	81
Beszterce (Szászföld)	81
Billege (Veszprém megye)	81
Biri (Szabolcs megye)	82
Boconád (Heves megye)	82
Bodrog (Bodrog megye).....	83
Boja (Baranya megye).....	83
Boldogasszonyfalva (Krassó megye).....	83
Bonchida (Doboka megye).....	83
Bős (Pozsony megye).....	84
Brassó (Szászföld).....	85
Buda (Pilis megye)	87
Bulvenc (Temes megye).....	88
Buzita (Abaúj megye)	88
Cege (Doboka megye).....	88
Cegléd (Pest megye).....	89
Cenk (Sopron megye).....	89
Csap (Ung megye).....	90
Császártelke (Doboka megye).....	90
Cseke (Sopron megye)	90

Csente (Bodrog megye).....	91
Csepreg (Sopron megye).....	91
Csermend (Nyitra megye).....	91
Csetnek (Gömör megye).....	91
Csütörtökhely (Körös megye).....	92
Csütörtökhely (Szentlászló) (Szepes megye).....	92
Damásd (Bars megye).....	92
Dávod (Bodrog megye).....	92
Detmár (Valkó megye).....	93
Diakó (Valkó megye).....	94
Diószeg (Bihar megye).....	94
Dobrasó (Trencsén megye).....	94
Dobrocshány (Krássó megye).....	94
Dombró (Körös megye).....	95
Dorog (Heves megye).....	95
Dragotin (Valkó megye).....	96
Écs (Győr megye).....	96
Egeres (Kolozs megye).....	96
Egerszeg (Zala megye).....	96
Egregy (Külső-Szolnok megye).....	97
Egres (Ugocsa megye).....	97
(Egyed)újfalu (Bács megye).....	97
Endrefalva (Nógrád megye).....	97
Erek (Zala megye).....	99
Eszterjén (Bereg megye).....	99
Fadd (Tolna megye).....	99
Farkasrév(e) (helye ismeretlen).....	100
Fehérvár (Fejér megye).....	100
Fejéregyház (Somogy megye).....	101
Fejértó (Szabolcs megye).....	101
Fertő tó (Sopron megye).....	101
Földvár (Szászföld).....	102
Földvár (Tolna megye).....	102
Gáboltó (Sáros megye).....	102
Gajár (Őregyház) (Pozsony megye).....	103
Galgóc (Nyitra megye).....	103
Gétmonostora (Baranya megye).....	103

Gimes (Nyitra megye).....	104
Golgonca (Körös megye)	104
Gorbonok (Körös megye).....	104
Gradistye (Valkó megye)	104
Groffensach (Vas megye).....	105
Goznica (Bars megye).....	105
Gyánfalva (Diankfalva vagy Divankovc) (Valkó megye)	106
Gyarmat (Győr megye)	106
Gyarmat (Nógrád megye).....	106
Gyula (Baranya megye)	107
Gyöngyös (Heves megye).....	107
Győr (Győr megye).....	108
(Gyula)keszi (Zala megye).....	110
Hájszentlőrinc (Bodrog megye)	110
Hanovc (Pozsega megye)	110
Haram (Krassó megye).....	110
Harmac (Gömör megye).....	111
Haroyowch (Orbász megye).....	111
Hatvan (Heves megye)	111
Héhalom (Nógrád megye).....	112
Hetyesomlyó (Vas megye)	112
Hidalmás (Doboka megye).....	112
Hof (Sopron megye).....	112
Hosszúbács (Valkó megye).....	113
Hugyag (Nógrád megye).....	113
Hvalkovc (Pozsega megye).....	113
Ibrány (Valkó megye)	113
Igló (Szepes megye)	114
Illye (Hunyad megye).....	114
Inevására (Heves megye)	114
Istvánd (Zala megye).....	115
Jama (Valkó megye).....	115
Jamnik (Szepes megye).....	116
Jenke (Valkó megye).....	116
Jobbágy (Heves megye)	116
Jut (Somogy megye).....	116
Kabold (Sopron megye)	117

Kajár (Veszprém megye)	117
Kakonya (Somogy megye).....	117
Kaladé (Hont megye)	118
Kálló (Szabolcs megye)	118
Kamesnica (Körös megye)	118
Kandé (Pilis megye)	119
Kanizsa (Zala megye).....	119
Kapi (Sáros megye).....	119
Kapronca (Körös megye)	120
Karakó (Vas megye).....	120
Károly (Szatmár megye)	121
Kassa (Abaúj megye)	121
Keddhely (Borsmonostor) (Sopron megye)	121
Kéménd (Esztergom megye)	122
Kemetinc (Valkó megye)	122
Kendhida (Küküllő megye).....	122
Kér (Sopron megye)	123
Késmárk (Szepes megye)	123
Ketergény (Ung megye)	124
<i>Ketete</i> (rév) (helye ismeretlen).....	124
Kéthely (Keddhely) (Somogy megye)	124
Királyréve (Küküllő megye)	124
Kiskapos (Ung megye).....	125
Kiskér (Nógrád megye).....	125
Kismarton (Sopron megye)	125
Kolbach (Szepes megye).....	126
Kolozsvár (Kolozs megye).....	126
Komárom (Komárom megye)	127
Kompolt (Heves megye)	130
Konszka (Trencsén megye).....	130
Korong (Vas megye)	130
Körösfő (Kolozs megye)	131
Körösmonostora (Baranya megye).....	131
Körmend (Vas megye)	131
Kőszeg (Vas megye)	132
Kövesd (Sopron megye).....	134
Kövesszarm (Vas megye).....	135

Kretin (Körös megye).....	135
Krompach (Szepes megye).....	135
Kucsita (Szerém megye)	135
Kucslin (Abaúj megye)	136
Kuffurbach (Szepes megye)	136
Kuncháza (Nógrád megye).....	136
Kusaly (Szolnok megye)	137
Leibic (Szepes megye)	137
Lelesz (Zemplén megye).....	137
Lendva (Zala megye)	138
Lesztemér (Zemplén megye).....	138
Letenye (Zala megye).....	138
Léva (Bars megye)	139
Litinye (Sáros megye)	139
Locsmánd (Sopron megye)	139
Lőcse (Szepes megye)	140
Lucsivna (Szepes megye).....	141
Lugas(vásárhely) (Vas megye).....	141
Ludbreg (Körös megye)	142
Magyarfalva (Liptó megye)	142
Margitta (Bihar megye).....	142
Meggyes (Sopron megye)	142
Mikola (Valkó megye)	143
Modor (Pozsony megye)	143
Mojs (Mosóc) (Turóc megye)	144
Monostor (Baranya megye).....	144
Monostor (Valkó megye)	144
Mórochely (Zala megye).....	144
Muhi (Borsod megye)	144
Munkács (Bereg megye)	145
Nagyfalu (Valkó megye).....	145
Nagykapos (Ung megye).....	145
Nagykemlék (Körös megye)	145
Nagymarton (Sopron megye)	146
Nagymihály (Zemplén megye).....	146
Nagyszombat (Pozsony megye)	147
Namény (Szatmár megye).....	148

Nempti (Zala megye)	149
Novák (Arad megye).....	149
Nyen (Pozsony megye?) [helye ismeretlen].....	149
Nyitra (Nyitra megye)	150
Óbuda (Pilis megye).....	150
Ófalu (Szepes megye)	152
Ond (Zemplén megye)	153
Osztróluka (Zólyom megye)	153
Óvár (Moson megye)	153
Őr (Szepes megye)	155
Pacsa (Zala megye)	156
Paks (Tolna megye).....	156
Pálfalva [helye ismeretlen].....	156
Palocsa (Sáros megye)	157
Pápa (Veszprém megye).....	157
Pápoc (Vas megye).....	157
Parlagrév(e) (helye ismeretlen)	158
Pásztó (Heves megye)	158
Patak (Zemplén megye)	158
Pécs (Baranya megye).....	159
Peker(szerdahely) (Körös megye).....	159
Pereszlény (Hont megye)	159
Pest (Pest megye)	160
Petend (Szentbenedek) (Bars megye).....	160
Petre (Temes megye).....	160
Pinkafő (Vas megye).....	161
Pócs (Szabolcs megye).....	161
Podolin (Szepes megye)	161
Poroszló (Heves megye).....	162
Pósatelke (Sopron megye).....	163
Pótharaszti (Pest megye)	163
Pozsony (Pozsony megye)	163
Putnok (Gömör megye).....	186
Radovan (Szentpál) (Körös megye)	186
Rajka (Moson megye)	187
Rakamaz (Szabolcs megye)	187
Rakonok (Körös megye)	188

Raszinya (Körös megye)	188
Remete (Temes megye).....	188
Rendek (Zala megye)	189
Rojcsa (Körös megye).....	189
Röjtökör (Sopron megye).....	189
Rum (Vas megye).....	189
Ruttka (Turóc megye)	190
Ság (Nógrád megye).....	190
Ság (Vas megye)	190
Salamon (Ung megye).....	190
Sarló (Bars megye).....	191
Sár (Vas megye)	191
Sárkány (Fogarasföld)	191
Sárá (Bars megye).....	192
Segesd (Somogy megye).....	192
Simontornya (Tolna megye).....	192
Sitke (Vas megye)	192
Somogyvár (Somogy megye).....	193
Somos (Sáros megye).....	193
Solymos (Heves megye).....	194
Sopron (Sopron megye)	195
Szajk/Zovajk (Vas megye)	195
Szalka (Szatmár megye).....	195
Szamosszeg (Szatmár megye).....	196
Szécs (Zemplén megye)	199
Szécsény (Nógrád megye).....	199
Szeged (Csongrád megye).....	199
Szemenye (Zala megye)	200
Szemes (Valkó megye).....	200
Szenc (Pozsony megye)	201
Szentágota (Szászföld)	201
Szentgál (Baranya megye)	202
Szentgrót (Zala megye)	202
Szentgyörgy (Keve megye)	202
Szentgyörgy (Zala megye)	202
Szentillye (Valkó megye).....	203
Szentjakabfalva (Pilis megye).....	203

Szentkirály (Gömör megye)	204
Szentmargita (Sáros m.)	204
Szentmária (Somorja) (Pozsony megye).....	204
Szentmárton (Alsók) (Győr megye).....	204
Szentmárton (Szabolcs megye)	205
Szentmárton (Turóc megye).....	205
Szentmihály (Miholja) (Zágráb megye).....	206
Szentmiklós (Kolozs megye)	206
Szentpál (Somogy megye)	207
Szentpéter (Liptó megye).....	208
Szenttamás (Veszprém megye)	208
Szenttrinitás (Somogy megye)	208
Szepesszombat (Szentgyörgy) (Szepes megye)	209
Szpetnek (Zala megye).....	209
Szepesváralja (Szepes megye)	209
Széplak (Bács megye)	209
Szer (Csongrád megye).....	210
Szerdahely (Zemplén megye).....	210
Szeremlyén (Bodrog megye).....	210
Szeszárma (Belső-Szolnok megye).....	211
Szinyeújfalu (Vámosújfalu) (Sáros megye)	211
Sziget (Máramaros)	211
Szob (Hont megye).....	212
Szomajom (Ördögháza) (Szabolcs megye)	213
Szombathely (Vas megye)	213
Szovát (Sopron megye)	213
Sződi (Arad megye)	214
Sződi (Zaránd megye).....	214
Szőlős (Pozsony megye)	214
Sztracsina (Zemplén/Sáros megye).....	215
Szucsány (Turóc megye).....	215
(Szurdok)Püspöki (Heves megye).....	215
Szvinusa (Szentkelemen) (Varasd megye)	216
Tapolca (Zala megye).....	216
Tapolcaszentgyörgy (Körös megye)	217
Tard (Valkó megye)	217
Tárnok (Csanád megye)	217

Temesvár (Temes megye)	218
Terebes (Zemplén megye).....	218
Tiba (Ung megye)	218
Timár (Szabolcs megye).....	218
Tolmács (Nyitra megye).....	219
Tótfalu (Szepes megye)	219
Tótselymes (Sáros megye)	219
Töltszék (Sáros megye).....	220
Trencsén megye.....	220
Türe (Kolozs megye).....	221
Ugod (Veszprém megye)	221
Ugróc (Bars megye)	222
Ujak (Sáros megye) K].....	222
Újfalú (Pest megye).....	222
Újfalú (Sáros megye)	223
Ungvár (Ung megye).....	223
Üzbég (Nyitra megye).....	224
Vadkert (Nógrád megye).....	224
Vajszló (Baranya megye)	224
Valkó (Somogy megye)	224
Válus (Somogy megye).....	225
Várad (Bihar megye).....	225
Váralja (Turóc megye)	225
Varannó (Zemplén megye).....	225
Várda (Kisvárd) (Szabolcs megye)	226
Vári (Bereg megye) [Vari, UKR].....	226
Várkony (Külső-Szolnok megye).....	226
Vasvár (Vas megye)	227
Vátka (Zala megye).....	227
Véged (Zala megye)	227
Velemér (Zala megye).....	227
Vereb(ély) (Nógrád megye)	228
Veszprémvölgy (Veszprém megye)	228
Vezseny (Külső-Szolnok megye).....	229
Visk (Hont megye)	229
Visonta (Heves megye)	229
Zágráb (Zágráb megye).....	230

Zaheus (Pest megye)	246
Zákány (Somogy megye)	246
Zákányrév(e) (helye ismeretlen)	247
Zalavár (Zala megye)	247
Zámmonostora (Szabolcs megye)	248
Zazárbánya (Nagybánya/Asszonypataka) (Szatmár megye)	248
Zics (Somogy megye)	249
Zilah (Közép-Szolnok megye)	249
Zólyom (Zólyom megye)	249
Zsarnóca (Bars megye)	250
Zseliz (Bars megye)	250
Zsitvató (Keltekő) (Komárom megye)	251
Zsolna (Trencsén megye)	253
Zsombor (Doboka megye)	253
VII. VÁMTARIFÁK.....	253
1343, 1346: Zágráb (Zágráb megye).....	254
1343: Bihar (Bihar megye) – révvám.....	256
1350: Bény (Pozsony megye), Bikszárd (Pozsony megye), Farkashida (Pozsony megye), Szentjakabfalva (Pilis megye), Sasvár (Nyitra megye), Sempte (Nyitra megye), Szenic (Nyitra megye), Nyárhíd (Nyitra megye), Udvard (Komárom megye) – csökkentett közlekedési vám, Nyárhídon hídvám	256
1350: Jablonca (Nyitra megye) – csökkentett hídvám	257
1350: Sopron, Keresztes udvar (Sopron megye).....	257
1355: Pécsújfalú (Sáros megye).....	257
1366: Rajka (Moson megye), Győr (Győr megye), Komárom (Komárom megye), Zsitvató (Komárom megye), Esztergom (Esztergom megye), Szob (Hont megye), Visegrád (Pilis megye), Óbuda (Pilis megye) – dunai vámtarifa.....	259
1373: Somos (Sáros megye).....	259
1379: kolozsváriak csökkentett vámtarifája (fél vám) a Drági nemesek vámjain	260
1381: Köpcsény (Moson megye)	260
1381: Öttevény (Győr megye).....	260
1383: Privigye (Nyitra megye).....	261
VIII. FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM	262

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

E helyütt szeretnék köszönetet mondani minden kollégának és barátnak, akik hozzájárultak jelen dolgozat elkészültéhez.

Név szerint közülük elsőként témavezetőmet, Weisz Boglárkát illeti köszönet, akinek a révén 2015 és 2018 szeptembere között tudományos segédmunkatársként a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont (MTA BTK) „Lendület” Középkori Magyar Gazdaságtörténet Kutatócsoport munkájában is részt vehettem. Ennek köszönhetően elsősorban az MTA BTK Történettudományi Intézete (TTI) Középkori Osztályának kutatóival – Bácsatyai Dániel, Csákó Judit, Csukovits Enikő, E. Kovács Péter, Horváth Richárd, Kádas István, Neumann Tibor, Nógrády Árpád, Pálosfalvi Tamás, Péterfy Bence, Skorka Renáta, Szentpéteri József, Teke Zsuzsa, Tringli István és Zsoldos Attila – és a TTI könyvtárosaival – Adamecz Szilvia és Lehoczky Viktória – egy kivételesen értékes, szakmailag és emberileg is inspiráló közösségben volt szerencsém létezni és dolgozni.

Ugyancsak köszönettel és hálával vagyok adósa Karlinszky Balázsnak és Varga Tibornak (Veszprémi Főegyházmegyei Levéltár), Szende Katalinnak és Szilágyi Magdolnának (Magyar Várostörténeti Atlasz Projekt), továbbá Arany Krisztinának, Laczlavik Györgynek és Rácz Györgynek (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára) az irányomban megnyilvánuló bizalmukért és segítségükért.

Ezúton is szeretnék köszönetet mondani Draskóczy István és Petrovics István előopponenseknek a dolgozat műhelyvitájára elkészített konstruktív bírálataikért, továbbá a műhelyvita résztvevőinek előremutató kritikáikért, észrevételeikért.

Köszönettel tartozom a Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Történettudományi Doktori Iskola, Medievalisztika PhD-programjának, amiért 2013–2016. között teljes doktori ösztöndíj biztosításával lehetővé tette számomra a doktori képzés elvégzését.

Végül köszönöm nektek, Győrfy Eszter, Maléth Ágnes, Simon Anita és Takács Melinda, kitartó támogatásotokat.

BEVEZETÉS

Jelen munkát megalapozó kutatásaim célja eredetileg a késő Anjou- és a kora Zsigmond-kor (értve itt az 1387-től 1405-ig tartó időszakot) vámjaira és vámszedésére vonatkozó, alapvetően okleveles adatok összegyűjtésében állt – Dalmáciát kivéve a középkori Magyar Királyság egész területéről. Az összegyűjtött adatokból egyrészt egy vámszedőhely-kataszter létrehozását, másrészt a korabeli vámszedés sajátosságainak leírását, rendszerezését terveztem.

A munkába 2013 táján doktori témavezetőm, Weisz Boglárka Árpád-kori vámkatasztere folytatásának szándékával kezdtem bele. Ő akkoriban az adattárába már javában a Károly-kori adatokat dolgozta be (munkája hamarosan meg is jelent a *Királyketteje és az ispán harmada. Vámok és vámszedés Magyarországon a középkor első felében*¹ [a fejezet további részében: vámkönyv] címmel), így a vállalkozást Lajos, Mária és Zsigmond korát illetően szerettem volna továbbvinni. A kutatómunkát nagyban megkönnyítette, hogy támaszkodhattam a vámkönyv eredményeire, amiben Weisz Boglárka az Árpád- és a Károly-kori vámszedés intézményének szervesen működő rendszerét rekonstruálta. Jelen disszertáció formailag a vámkönyvben kidolgozott szerkesztési elveket követi, és megközelítőleg azonos szerkezeti egységekből épül fel: egy előtanulmány jellegű, tematikusan tagolt, hosszabb bevezetéssel kezdődik a témával kapcsolatos alapvető fogalmakról, kérdésekről, jelenségekről, amit a legnagyobb lélegzetű fejezet követ a vizsgált időszak vámszedőhely-kataszterével és az egyes vámszedőhelyek történetével. Szintén tartalmaz egy rövidebb adattárat a korszakból – általam – ismert vámszabályzatokkal, amiket táblázatos formában, magyar fordításban közöltem. A munkát a felhasznált források és szakirodalmak jegyzéke zárja. Habár alapvetően alapkutatást végeztem, nagyban támaszkodtam a korábbi kutatások eredményeire, adataira is; a historiográfiai előzményeket külön alfejezetben (*Kutatástörténeti áttekintés* c.) foglaltam össze. A téma tágabb irodalmából – a település- és családtörténeti munkákból, a történeti földrajzi adattárakból és feldolgozásokból (Györffy György és Csánki Dezső elszórtan Lajos- és Zsigmond-kori adatokat is tartalmazó sorozatai,² Engel Pál digitális birtoktörténeti térképéhez tartozó, nem publikált település-adatbázisa³ és az egy-egy megyére vonatkozó, hasonló munkák) – kinyerhető adatok felgyűjtése munkám jelen állapotában nem teljes.

---

¹ Weisz B.: *Vámok és vámszedés.*

² Gy.; Csánki.

³ Engellx.

A kutatás számomra erősen optimistának bizonyult célkitűzése az volt, hogy az adattári gyűjtés és feldolgozás a Magyar Királyság egész területét illető, 1342 és 1405 között keletkezett teljes okleveles anyagot lefedje – a kiadott és a kiadatlan anyagot egyaránt. (Sőt, eleinte még a kutatás esetleges kiterjesztésének is fenntartottam a lehetőségét a Zsigmond-kor végéig, 1437-ig.) A vámtörténet tekintetében a kutatás tervezett időbeli végpontja, az 1405-ös év korszakhatárnak tekinthető. Luxemburgi Zsigmond 1405. április 15-én kiadott városi dekrétumának 17. cikkelye egyértelműen kimondta, hogy a harmincadvámot az országból kivitt áruk után éppúgy meg kell fizetni, mint az országba behozottak esetében: ezzel a harmincad deklaráltnál általános (a kivitelre és a behozatalra egyaránt kiterjedő) külkereskedelmi vámmá vált. A rendelkezéssel pont került annak az 1340-es évektől adathozható vitának a végére, amelynek során a harmincadfizetésre kötelezett kereskedők újra és újra kétségbe vonták az uralkodó (harmincadszedői) által követelt, az országból *kivitt* áruk után fizetendő *tricesima* jogszerűségét.⁴ Ugyanakkor a kereskedők számára a belvámok alól vámmentességet biztosított az uralkodó a *tricesima* fizetéséből származó káruk enyhítésére, és a következő években (1405–1419) több város is kérte a dekrétum e pontjára hivatkozva a vámmentességi privilégium kibocsátását.⁵

A kutatómunka az egyik oldalról az okmány- és regesztatárak, valamint a különálló oklevélközlések, a másik oldalról a DL-DF adatbázis átfésülését jelentette. A merítésbe nem vettem bele az Országos Levéltár mikrofilmtárában feltalálható hungarikákat. Az oklevéltermés ebben az időszakban nagyjából 1000 oklevél/év, és nem-igazán lehet különböző szempontok alapján adott oklevélcsoportokat kizárni, amikben ne lehetne valamilyen vámokra, vásárookra, hidakra, révekre, gázlókra, kikötőkre, illetve vámmentességet élvező személyekre, közösségekre és intézményekre vonatkozó adat. Ezeket ugyanis – hasonlóan a vámkönyvhöz – mind belevontam a gyűjtőkörbe. Az I. Lajos uralkodásának első felében keletkezett okleveles anyag feldolgozását megkönnyíti, hogy az Anjou-kor csaknem három évtizede folyó diplomatikai feltárása napjainkra jócskán túljutott Károly Róbert regnálásának évein. A korszak okleveles forráshagyatékának teljes körű tudományos feldolgozását célul kitűző vállalkozás, az Anjou-kori oklevéltár⁶ 2007-ben megjelent XXVI. kötetében már az 1342-es évben kibocsátott oklevelek tartalmi kivonatait közölte. 2013-ban, a kutatómunka kezdetekor még csak az 1343-as, 1344-es és 1347-es kötetek voltak forgathatók. A sorozatban azóta újabb és újabb Lajos-kori évek regesztái láttak napvilágot (1345–46.,

---

⁴ Pach Zs. P.: A harmincadvám az Anjou-korban passim.

⁵ Vö. Weisz B.: Debrecen 139–141.

⁶ Anjou-oklt.

1348–54., 1356, 1358, 1362–64.). (A régebbi, Anjoukori Okmánytár címmel kiadott forráskiadvány-sorozat nem jutott el 1360-ig: utolsó, 1920-ban megjelent hetedik kötete 1359 tavaszáig közölt – a formulás részek kihagyásával, de gyakorlatilag teljes terjedelemben – forrásokat.)⁷ Mindez alig árnyalja a tényt, hogy a Nagy Lajos kori okleveles anyag jelentős része kiadatlan. A korszakra vonatkozó, 1945-től 1990-ig Magyarországon nyomtatásban megjelent forráspublikációk kiadási helyeit Draskóczy István és Soós István folyóiratmélységig regisztrálta *Középkori oklevél-publikációk Magyarországon: 1945–1990* cím alatt.⁸ Az oklevélközléseket felsoroló bibliográfiát másfél évtizeddel később Horváth Richárd folytatta, kiegészítve az 1991–2004 között kiadott oklevélszövegek kiadási helyeivel.⁹ A Magyarországon megjelent oklevélközléseket összegyűjtő bibliográfiák mintájára W. Kovács András 2009-ben közreadta a Romániában 1920–2008 között nyomtatásban megjelent, magyar vonatkozású, 1542 előtt kiadott oklevelek kiadási helyeinek katalógusát.¹⁰ Az elkészített jegyzéket nemrégiben kibővítette az összeállításból kimaradt oklevélközlésekkel, valamint kiegészítette a bibliográfia megjelenését követően közölt forráspublikációkkal.¹¹ A Zsigmond-kor okleveles forrásainak tartalmi kivonatai a kutatás tervezett időbeli végpontjáig, 1405-ig megtalálhatók a Zsigmondkori oklevéltárban.

Az okleveles anyag megközelítésére és a teljességre törekvés igényével történő feldolgozására két út kínálkozott: az oklevélpublikációk és -regeszták, illetve a DL-DF adatbázis felől. Tetemes időráfordítás és néhány „súlyosabb” okmánytár átnézése, feldolgozása és a benne lévő iratok (akár tartalmaztak a kutatás szempontjából releváns adatot, akár nem) DL-DF számokkal való konkordálása után nyilvánvalóvá vált, hogy több időt vesz el annak az adiminisztrálása, hogy melyik oklevelet „vettem kézbe” és melyiket nem, mint a relevanciával bíró adatokat tartalmazó oklevelek komplett feldolgozása. Ezért egy idő után megfordítottam a megközelítést, ami „technikailag” úgy zajlott, hogy kronologikus oklevéllistákat exportáltam a Hungaricana (www.hungaricana.hu) közgyűjteményi portál levéltári adatbázisának *A Középkori Magyarország Levéltári Forrásai* nevet viselő felületéről havi bontásban, és gyakorlatilag elkezdtem végigolvasni a DL-DF adatbázis okleveleit abból a megfontolásból, hogy még mindig gyorsabb és hatékonyabb csak a kutatás szempontjából releváns adatokat tartalmazó oklevelekhez kiadást keresni, mint DL-

---

⁷ AO.

⁸ Draskóczy I. – Soós I.: Középkori oklevélpublikációk 1945–1990.

⁹ Horváth R.: Középkori oklevelek publikálása 1991–2004.

¹⁰ W. Kovács A.: Oklevélközlések Romániában.

¹¹ W. Kovács A.: Pótlások.

DF számoknak megfeleltetni egy sor, a téma szempontjából teljesen felesleges, publikált oklevelet. Ezen a ponton a kutatás kronologikus határait már leszűkítettem a Lajos-korra.

A vonatkozó okleveles források között található perhalasztó oklevelek (vámperekben), vizsgálati oklevelek (hatalmaskodások), adásvételi vagy más *contractus*ok, végrendeletek, ítéletlevelek, birtokosztályt rögzítő és/vagy határjáró oklevelek, adomány- vagy más kiváltságlevelek (például városprivilegiumok), illetve különféle parancslevelek. A források – másképpen kategorizálva őket – különböző tematikus csoportokra oszthatók: vannak közöttük vám/rév/vásárendedélyek (valamint áthelyezésüket, megszüntetésüket előíró rendelkezések), ezen kívül vámok/révek/hidak/vásárok működ(t)ésére (vám/harmincadszedési gyakorlat, vámmentességi kiváltságok „in situ” érvényesítése, vásári joghatóság, vásári kikiáltások, hidak/révek/utak fenntartása stb.) vonatkozó források, stb. Különösen értékes forrásaink a vámtarifák és a vámvizsgálatok/vámkatalógusok. Sajnos utóbbiak jobbra a Zsigmond-korban lefolytatott vámvizsgálatok révén maradtak ránk (például: Bars megye: 1424,¹² Nógrád megye: 1405¹³), de azért a Lajos-korból is ismerünk néhányat: 1349-ben a Szécsi Miklós horvát-szlavón bán elrendelte szlavóniai vámhelyek revízióját,¹⁴ 1355-ben uralkodói parancsra a sárosi vámok felülvizsgálatára került sor.¹⁵ 1366 májusában Lackfi Dénes erdélyi vajda is tartott a király parancsára vámvizsgálatot Erdélyben, ennek anyaga azonban sajnos nem maradt ránk.¹⁶ A vizsgálatok nyomán született vámkatalógusok azért kivételes források, mivel feljegyezték bennük a felülvizsgált vámhelyeken szedett vámok fajtáját, birtokosait, továbbá megállapították, hogy az adott vámhely jogosan vagy jogtalanul áll-e fent és működik (a szlavóniai esetben eleve csak az inkriminált, jogtalanul felállított vámhelyeket írták össze)¹⁷ – sőt, a sárosi vámvizsgálat alkalmával rögzítették a pécsújfalusi vám tarifáját is.¹⁸ Számos forrásunk van a vizsgált intézmények körüli hatalmaskodásokra, vitákra, túlkapásokra, pereskedésekre is.¹⁹ Az okleveles anyagon kívül a dolgozathoz – részben a DL-DF adatbázis természetéből adódóan – más típusú forrásokat, kisebb részben leveleket,²⁰ káptalani²¹ és városi statútumokat²² és feljegyzéseket is felhasználtam.²³

---

¹² ZsO. XI. 477–479. (1170. sz.).

¹³ ZsO. II. 3890. sz.

¹⁴ Smič. XI. 525–526.

¹⁵ *Draskóczy I.*: Sáros megye vámhelyei 57–61.

¹⁶ *de mandato eiusdem domini regis universis nobilibus et alterius cuiusvis status et preminentiae hominibus tributa tam in terris quam in aquis habentibus in eadem congregacione nostra instrumenta sua super tributo suo confecta coram nobis exhiberi commissimus* – ZW. II. 240.

¹⁷ Vö. Smič. XI. 528–529.

¹⁸ *Draskóczy I.*: Sáros megye vámhelyei 59–60.

¹⁹ Vö. *Kádas I.* – *Skorka R.* – *Weisz B.*: Kereskedelmi források 331–333.

²⁰ [1379–1382]: DF 239 222. (Szentgyörgyi Tamás tárnokmester levele Pozsonyhoz).

²¹ Zágrábi káptalan: Tkalčić, Mon. ep. Zagr. II.; váradi káptalan: Vár. Kápt. Stat.

Hozzávetőlegesen megbecsülve: az Anjou-kori oklevéltár (14 kötet) segítségével és – az oklevéltárból még hiányzó évek esetében – a DL-DF adatbázis átnézésével a Lajos-kori anyag körülbelül háromnegyed részéből sikerült feltárnom és tematikusan listáznom a vonatkozó okleveleket. A feltárt iratok körülbelül felét sikerült feldolgoznom jelen írás keretei között – vagyis helyhez kötni az adatokat, ahol lehet, megállapítani a vámtípust és a birtokost és beépíteni őket az adott vámhely történetének kontextusába. Tehát a teljes feldolgozást doktori dolgozatom keretei között *nem* tudtam megvalósítani. Az összegyűjtött és feldolgozott anyag, habár nem teljes, a korszak sajátosságainak mindenképpen reprezentatív tükrökre, egy – reményeim szerint – meggyőző merítés úgy a kiadott, mind a kiadatlan anyagból és eddig nem publikált adatokból, aminek a révén jelen munka értelmező, elemző része megnyugtatóan széles bázison nyugszik.

Végül néhány szóban az adattárról: abban a vámhelyeken kívül alfabetikus rendben szerepelnek a (lokalizálható és nem lokalizálható) vásárokra, hidakra, révekre, kikötőkre, valamint a vámmentességet élvező személyekre, közösségekre és intézményekre vonatkozó adatok is. Az egyes települések lokalizálásánál alapvetően Engel Pál *Magyarország a középkor végén* című térképére²⁴ és adattárára²⁵ támaszkodtam. Hosszú távon, ha a kitűzött munkával elkészülök, és a szöveg netalántán kiadásra kerül, nem vetném el a lehetőségét annak, hogy az adatok – egy-egy megye vámjainak könnyebb áttekinthetősége végett – a kataszterben megyei bontásban, térképekkel szerepeljenek. Ebben az esetben a kötethez mindenképpen mutató is szükségeltetik majd. Olyan esetekben, amikor egy településhez kötődően többféle intézményre is volt adat (tehát például tartottak éves és hetivásárt, vámot szedtek és esetleg rév is működött), ott az adatokat az adott szócikken belül, a munka könnyebb használhatósága végett igyekeztem vám>vámmentesség>vízi átkelő>vásár sorrendbe rendezni. Ezt azonban nem minden esetben tettem meg, mivel előfordult, hogy az adatok kronológiáját, vagy a tárgyalt jelenség belső logikáját nem akartam az átszerkesztéssel megbontani. A Lajos-kori adatok mellett a dolgozatba (úgy az elemző, mint az adattári részbe) *szórványosan* a kutatás „melléktermékeként” kikutatott késő(bbi) középkori adatokat is beledolgoztam.

---

²² 1425: Tkalčić, Mon. civ. Zagr. II. 47–50. (ZsO. 1358. sz.) (1425. évi zágrábi városi statútumok).

²³ [1422–1433]: DF 207 973. (ZsO. XII. 1375. sz.) (a komáromi dunai rév hajóinak beszerzési és javítási költségeit tartalmazó 15. század eleji nyugta) Vö. *Sörös P.*: A komáromi rév és vám 140–141.

²⁴ *Engel P.*: Térkép.

²⁵ Engellex (Engel Pál „Magyarország a középkor végén” című térképének település-adatbázisa).

I. KUTATÁSTÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

„Történelmünk elhanyagoltabb kérdései közé tartozik az egykori vámhelyeknek általánosabb topograficus meghatározása; mely noha magában véve magasabb országos jelentőséggel nem bír, mégis több főfontosságú más kérdéssel oly szorosán függ össze, hogy a hazai történet néhány nevezetes szaka, p. o. a kereskedés és a közlekedési viszonyok történeti topographiája, általa nevezetes felvilágosítást nyerhet. Ezen szempontból én a hazai egykori vámhelyek minél teljesebb és részletesebb tanulmányozását és meghatározását buváraink különös figyelemre méltó feladatának tekintem...” – hangsúlyozta Wenzel Gusztáv a vámok kutatásának fontosságát akadémiai székfoglalójában, ami 1872. május 6-án *Nyitra vármegyének XV. századbeli vámhelyei. Tanulmány hazánk közlekedési viszonyainak történetéhez* címmel hangzott el.²⁶ Wenzelén kívül a 19. század utolsó és a 20. század első harmadában több hasonló, rövidebb-hosszabb dolgozat látott napvilágot, ami jobbára egy-egy megye vagy település vámszedőhelyeinek általában – az Árpádok korához képest természetesen sokkal kedvezőbb forrásadottságú – késő középkori (14–15. század) történetét dolgozta fel. Tanulmányok születtek a pozsonyi (nagy-)dunai révvám²⁷ (1890), a komáromi vám²⁸ (1899), a dunai vámok²⁹ (1901), az esztergomi vám³⁰ (1904), a bihari és barsi vámok³¹ (1905), a tiszalúci vám³² (1906), a zalai vámhelyek³³ (1917) és a Turóc megyei vámok (1919)³⁴ történetéről.

A magyar vámrendszer kialakulása és középkori története iránt ebben az időszakban ugyanakkor összefoglaló munkák létrehozásában megnyilvánuló kutatói érdeklődés is támadt: Csánki Dezső *Hazánk kereskedelmi viszonyai I. Lajos korában* (1880) című monográfiájában önálló fejezetet szentelt a „vám- és harminczadügynek”,³⁵ Takács Sándor 1907-ben jelentette meg *A magyar vámrendszer az Árpádok és Anjouk alatt* című dolgozatát,³⁶ 1908-ban Eckhart Ferenc *A királyi adózás története Magyarországon 1323-ig* című könyvében szintén olvasható egy vámokkal foglalkozó fejezet,³⁷ majd 1933-ban Sólyom Jenő írt egy monográfiát a

---

²⁶ Wenzel G.: Nyitra megye vámhelyei 3.

²⁷ Király J.: Pozsonyi vám- és révjog.

²⁸ Sörös P.: A komáromi vámpör.

²⁹ Kováts F.: Dunai hajózás.

³⁰ Pór A.: Esztergomi vám.

³¹ Iványi B.: Bihar- és Bars-vármegyék.

³² Iványi B.: Tiszaluczi vám.

³³ Holub J.: Zala vármegye vámhelyei.

³⁴ Mályusz E.: Turóczmegye vámhelyei.

³⁵ Csánki D.: Hazánk kereskedelmi viszonyai.

³⁶ Takács S.: Vámrendszer.

³⁷ Eckhart F.: Királyi adózás.

témában (*A magyar vámügy fejlődése 1519-ig*).³⁸ 1961-ben Fügedi Erik *Középkori magyar városprivilegiumok* című dolgozatának *Gazdasági kiváltságok* című fejezetében a kiváltságolt települések vámmentességi jogáról (szabadságáról) értekezett.³⁹

A vámtörténet és a vámszedőhelyek célzott kutatása – az Árpád-korra vonatkozóan – a '90-es évektől újra napirendre került: 1991-ben a Soproni Szemle Mollay Károly a soproni Szélmalom utcai vámról írt kimerítő dolgozatát közölte,⁴⁰ majd 1994-ben napvilágot látott Dettné Légrády Ibolya kandidátusi disszertációja *A magyar vámszedés kialakulása és fejlődése a honfoglalástól 1300-ig* címmel, illetve 1995-ben a szerző *Középkori magyar vámtarifák* című dolgozata.⁴¹ 1998-ban Draskóczy István egy-egy tanulmányában Sáros megye 14. századi, valamint a somosi vám 13–14. századi történetét dolgozta fel.⁴²

Napjaink legtermékenyebb „vámkutatója” Weisz Boglárka, aki más gazdaságtörténeti tematikájú kutatásai mellett csaknem húsz éve publikál rendszeresen a szűkebb-tágabb témában. A 2000-es évek elején főleg az Árpád-kor foglalkoztatta, eredményei sorra jelentek meg tanulmányok formájában: Bars megye vámhelyeiről⁴³ (2001), az Árpád-kori törvények vámokkal kapcsolatos rendelkezéseiről⁴⁴ (2001), II. András vámmentesség-adományozásairól⁴⁵ (2001, 2003), a győri és az esztergomi vámról⁴⁶ (2003), Abaúj megye vámszedőhelyeiről⁴⁷ (2004), a Felső-Tisza vidék vámszedéséről⁴⁸ (2004, 2005) és az Árpád-kori közlekedésivám-tarifákról⁴⁹ (2005). Weisz Boglárka doktori disszertációjában végül teljesen feldolgozta 11–13. századi vámrendszerre vonatkozó forrásanyagot: a *Vámok és vámszedés az Árpád-kori Magyarországon*⁵⁰ címmel elkészített értekezést 2006-ban védte meg, majd az I. Károly-kori adatok feldolgozásával kiegészítve 2013-ban jelentette meg könyv formájában (*A királyketteje és az ispán harmada. Vámok és vámszedés Magyarországon a középkor első felében*).⁵¹ Újabb írásai a só Árpád-kori vámolásának

---

³⁸ Solyom J.: *A magyar vámügy*.

³⁹ Fügedi E.: *Középkori magyar városprivilegiumok passim*, kül. 36–41.

⁴⁰ Mollay K.: *Szélmalom utcai vám*.

⁴¹ Dettné I.: *Vámszedés; Dettné I.: Középkori vámtarifák*.

⁴² Draskóczy I.: *Sáros megye vámhelyei; Draskóczy I.: A somosi vám*.

⁴³ Weisz B.: *Bars megye vámhelyei*.

⁴⁴ Weisz B.: *A vásár és a vám*.

⁴⁵ Weisz B.: *II. András vámmentesség adományai világiak számára; Weisz B.: II. András vámmentesség-adományai*.

⁴⁶ Weisz B.: *Az esztergomi vám; Weisz B.: A győri vám*.

⁴⁷ Weisz B.: *Abaúj megye vámszedőhelyei*.

⁴⁸ Weisz B.: *A Felső-Tisza vidék vámszedése I–II*.

⁴⁹ Weisz B.: *Közlekedési vámtarifák*.

⁵⁰ Weisz B.: *Vámok és Vámszedés az Árpád-korban* (http://doktori.bibl.u-szeged.hu/537/1/de_3439.pdf [utolsó letöltés: 2019. 07. 14]).

⁵¹ Weisz B.: *Vámok és vámszedés*.

gyakorlatával⁵² (2007), a debreceni⁵³ (2011), a kolozsvári⁵⁴ és a kassai polgárok vámmentességével⁵⁵ (2013, 2014, 2015), a váradi egyház középkori vámjaival (2014)⁵⁶ és a bihari vámok (2016) kérdésével foglalkoznak.⁵⁷ Említhető még Skorka Renáta 2013-ban megjelent tanulmánya, amiben a Csehországot és Budát Bécs elkerülésével összekötő, 1336-ban létesített kereskedelmi útvonal kijelölésének külpolitikai, diplomáciai hátterét vizsgálta.⁵⁸

Máig külön csapásirányt képez a vámkutatásban a *tricesima*, a harmincadvám kutatása, ami még mindig a legalapvetőbb kérdések körül forog: Pontosan mi a *tricesima*? Hogyan alakult ki? Hol és miért szedték? Hogyan adminisztrálták? A harmincadolás alá eső áru értékének hány százalékát kellett vámként kifizetni? A kapcsolódó munkák közül elsőként Kováts Ferenc *Nyugatmagyarország áruforgalma a XV. században a pozsonyi harmincadkönyv alapján* című, az 1457–1458. évi pozsonyi harmincadkönyv bázisán készített elemzése említhető.⁵⁹ „Középkori történetünknek megoldásra váró problémái közt sok gazdaság- és pénzügytörténeti kérdés van. Az adatok gyér száma és homályos volta sok esetben nagyon megnehezíti, sőt nem egyszer szinte lehetlenné teszi a minden tekintetben kielégítő megoldást, mit a hasonló természetű kérdések fölött folytatott vitatkozások eléggé bizonyítanak” – írta Szentpétery Imre⁶⁰ Domanovszky Sándor *A harminczadvám eredete*⁶¹ című akadémiai székfoglaló értekezéséről (1916) készített recenziójában. Idézett megállapításai jól jellemzik az Árpád-kori vám- és különösen a harmincadtörténet kutatásának nehézségeit. Domanovszky munkájának csak több mint hét évtized múlva, 1990-ben akadt folytatója, Pach Zsigmond Pál, aki azonos című dolgozatában (*A harmincadvám eredete*)⁶² alapjaiban szállt vitába Domanovszky időt próbált megállapításaival. Pach nem ragadt meg az Árpád-kor kutatásánál, 1995-ben *Hogyan lett a harmincadból huszad?*,⁶³ majd 1999-ben a Történelmi Szemlében *A harmincadvám az Anjou-korban és a 14–15. század fordulóján*⁶⁴ címmel jelentetett meg tanulmányt – utóbbi írása a Lajos-kori harmincadállomások történetének máig legteljesebb, időtálló összefoglalója, katalógusa és

---

⁵² Weisz B.: Sóvámolás.

⁵³ Weisz B.: Debrecen.

⁵⁴ Weisz B.: Kolozsvár.

⁵⁵ Weisz B.: Kassa kereskedelmi életének jogi háttere I–II. (angol és szlovák nyelven: Weisz, B.: Košice; Weisz, B.: Právne pozadie obchodného života Košíc); Weisz B.: A kassaiak vámmentessége.

⁵⁶ Weisz B.: A váradi vámper. (románul: Weisz B.: Proces vămilor din Oradea).

⁵⁷ Weisz B.: Vámvizsgálatok Bihar megyében. (román nyelven: Weisz, B.: Operațiuni de vămuire în comitatul Bihor).

⁵⁸ Skorka R.: Csökkentett vámtarifájú út.

⁵⁹ Kováts F.: Pozsonyi harmincad.

⁶⁰ Szentpétery I.: A harminczadvám eredete 525.

⁶¹ Domanovszky S.: A harminczadvám.

⁶² Pach Zs. P.: „A harmincadvám eredete”.

⁶³ Pach Zs. P.: Huszad.

⁶⁴ Pach Zs. P.: A harmincadvám az Anjou-korban.

adattára. 1993-ban megjelent munkájában Mollay Károly a soproni harmincad történetét dolgozta fel.⁶⁵ A témában legújabban Weisz Boglárka *Az Árpád-kori harmincadvám*⁶⁶ (2011), valamint Haraszti Szabó Péter *Harmincadbérők, harmincadispánok, ispánok. A harmincadvám szedése Magyarországon a 14. század első feléig*⁶⁷ (2014) címmel publikált tanulmányt. 2010-ben született a tárgyban egy forráspublikáció is: Stanisław Sroka *Sredniowieczny Bardiów i jego kontakty z Malopolska* (A középkori Bártfa és kapcsolatai Kis-Lengyelországgal) című, 2016-ban magyar nyelven is megjelent monográfiájának függelékeként kiadta Bártfa 1479-ben és 1480-ban keletkezett koronavámnaplóit.⁶⁸

II. A VÁMOK FAJTÁI

A vámokat (*tributum*,⁶⁹ *t(h)elonium/t(h)eloneum*,⁷⁰ *vectigal*⁷¹) két típusra lehet osztani: kereskedelmi és közlekedési vámokra.⁷² „Középkori értelemben az utak, hidak, révek használatáért szedett illetéket kell vám alatt értenünk” – határozta meg Súlyom Jenő 1933-ban a közlekedési vámok definícióját.⁷³ A közlekedési vámok ismét két csoportba sorolhatók: beszélhetünk száraz- vagy vízi vámokról (*tributum aquaticum*)⁷⁴. Előbbin a szárazföldi útvonalakon (*in terris*)⁷⁵ közlekedőktől behajtott útvámok („szárazuti vám”)⁷⁶ értendők, utóbbit a folyókon réven vagy hídon átkelőktől (révvám, hídvám), valamint – a sokszor a révek mellett működő kikötőkben – a hajózóktól (hajóvám) szedték *in/super aquis*.⁷⁷ A kereskedelmi vámok lehettek bel- vagy külkereskedelmi vámok. Belkereskedelmi vámokon a vásárvámokat értjük, külkereskedelmi vámon a Lajos-korban a harmincad, a hatvanad és a nyolcvanad (a határkapuban szedett vám) értendő.

---

⁶⁵ Mollay K.: Soproni harmincad.

⁶⁶ Weisz B.: *Az Árpád-kori harmincadvám*.

⁶⁷ Haraszti Szabó P.: *Harmincad*.

⁶⁸ Sroka, S. A.: *A középkori Bártfa 229–250. (Sroka, S. A.: Sredniowieczny Bardiów 241–265.)*.

⁶⁹ 1344: F. IX/1. 99. (Tapolca, Zala megye), 1347: F. IX/1. 497. (Kompolt, Heves megye); 1380: DL 38 494. (Sztenicsnyák, Zágráb megye)

⁷⁰ 1347: F. IX/1. 497. (Kompolt, Heves megye); 1375: ZW. II. 438 (Kocs, Komárom megye); 1380: DL 38 494. (Sztenicsnyák, Zágráb megye); 1382: DF 248 660 (Kemetinc, Valkó megye).

⁷¹ 1349: P. II. 401. (Guido pápai legátus oklevelében).

⁷² Vö. Weisz B.: *Vámok és vámszedés* 9.

⁷³ Súlyom J.: *A magyar vámtűz* 10.

⁷⁴ Teleki, Huny. X. 376.

⁷⁵ Vö. 1350: Wenzel, Dipl. Eml. 390.

⁷⁶ Takács S.: *Vámrendszer* 8. Weisz B.: *Vámok és vámszedés* 13.

⁷⁷ Vö. 1350: Wenzel, Dipl. Eml. 390.; 1354: F. IX/2. 326.

Weisz Boglárka monográfiájához hasonlóan⁷⁸ jelen írás sem foglalkozik az olyan, adókat jelölő, magyarul sokszor szintén vámnak hívott *tributumokkal*, mint például a hegyvám,⁷⁹ makkoltatásért fizetett *tributum*,⁸⁰ vagy a malomvám.⁸¹

II.1. Közlekedési vámok

Az útvámmal a forrásokban *tributum viaticum*,⁸² *tributum in via*,⁸³ *tributum super terris siccis*⁸⁴ és *pedagium*⁸⁵ néven találkozhatunk, a hajóvámot az 1351. évi törvény a következőképpen írta körül: *tributum super fluviis ab infra descendentibus et supra euntibus (exigi consuetum)*, vagyis „a folyókon a lefelé vagy felfelé haladóktól (hajózóktól) szedni szokott vám”.⁸⁶

I. Lajos 1351. évi törvényeinek 8. *articulusa* jogtalannak minősítette és megtiltotta mindkettőt, a száraz- és hajóvámok szedését is, „mivel – így a király – úgy látjuk, ezeken országunk nemeseit és nemtelenjeit szerfelett terhelik”. A tiltás a hidakon és réveken az átkelésért lefizetett vámokat nem érintette.⁸⁷

„Tributa eciam injusta super terris siccis, et fluviis; ab infra descendentibus, et supra euntibus non exigantur; nisi in pontibus, et navigiis, ab ultra transeuntibus solvantur; cum in eis, nobiles et ignobiles regni nostri, multo, et nimium percepimus aggravari.”⁸⁸

Amint ismeretes, a király a törvény ellenére (*universa tributa in sicciis terris et fluviis hactenus exigi consueta amplius non exigentur*) már a következő évben, 1352-ben engedélyezte a szentjakabfalvi szárazvám beszedését, arra hivatkozva, hogy a vám jövedelme alamizsnaként a klarissza apácák megélhetését szolgálta: a szentjakabfalvi vám 1352-es “működési engedélyének” megadására szokás a király első, az 1351. évi törvénnyel ellenkező vámrendeleteként hivatkozni.⁸⁹ A törvényt, nem meglepő módon, lehetetlen volt végrehajtani,

---

⁷⁸ Vö. Weisz B.: Vámok és vámszedés 9–10.

⁷⁹ Lásd például 1343: *tributum vinearum* – DL 3577; 1351: *tributum montis* – DL 87 257; 1358: *tributum montium* – AO VII. 61.

⁸⁰ Lásd például 1363: *et insuper centum porcos de eadem silva eorum absque aliqua tributi exactione ... potencialiter abduxisset* – DF 219 493.

⁸¹ Lásd például 1371: DL 5956; 1375: *in eodem molendino ... nullum tributum dare* – DL 62 523.

⁸² 1346: Sopron vm. I. 187. (Kövesd, Sopron megye); 1382: DL 6905 (Egyedújfalu, Bács megye)

⁸³ 1346: Sopron vm. I. 187. (Röjtökör, Sopron megye); 1347: Zala I. 466–467. (Letenye, Zala megye).

⁸⁴ 1351/VIII: *Corpus Iuris Hungarici* 173. (DRMH online 51).

⁸⁵ 1371: DF 238 873; 1379: *Historiae Patriae Monumenta* II. 855.; 1405: ZsO. II. 3890. sz.

⁸⁶ 1351/VIII: *Corpus Iuris Hungarici* 173. (DRMH online 51).

⁸⁷ 1351/VIII: *Corpus Iuris Hungarici* 173. (DRMH online 51).

⁸⁸ 1351/VIII: *Corpus Iuris Hungarici* 173. (DRMH online 51).

⁸⁹ Vö. pl. Súlyom J.: A magyar vámügy 67., Holub J.: Zala vármegye vámhelyei 46.

hiszen nyilvánvalóan szembement a vámbirtokosok érdekeivel. Ha ugyanis nem vámosták volna a folyókon hajózókat, miért szabályozta volna a király dunai hajóvámok tarifáját 1366-ban és 1370-ben?⁹⁰ Miért kellett volna például 1356-ban a pozsonyiak dunai (hajó)vámok fizetése alóli mentességére emlékeztetni az illető vámbirtokosokat?⁹¹ Ha 1353 után nem szedtek volna szárazvámokat, miért nem tükrözte a változást az 1353 után a vámok birtokosaihoz (és vámszedőikhez) intézett parancslevelek formulája? Azok ugyanis továbbra is a *tributa tam in terris quam super aquis habentibus et tenentibus eorumque tributariis* szólnak.⁹²

Egy 1371. évi királyi oklevélből – amivel kapcsolatban persze kétséges, a király akaratát deklarálja, avagy a „közfelfogást” (már ha beszélhetünk ilyenről) tükrözi-e – úgy tűnik, a korszakban alapvetően nem magát a száraz-, vagy hajóvám-szedést tekintették jogtalannak, hanem azt a gyakorlatot, amikor e vámok fizetésére a kereskedőkön kívül (értve a kereskedőkön a hivatásos távolsági kereskedőket épp úgy, mint a vásárra árujukat szállító jobbágyokat) olyan országlakosokat (vagy külföldieket) köteleztek, akik áruk nélkül (*sine rebus mercimonialibus*) keltek útra, és magukkal vitt dolgaikat nem eladásra, hanem saját felhasználásra szánták (*non causa mercimonii (sic!) sed pro eorum usu*) – legyenek akár világi papok, szerzetesek, gyalog vagy lóháton utazó zarándokok, egyszerű országlakosok (*ceteri in(co)le et habitatores regni nostri hinc inde de loco ad locum sine rebus mercimonialibus suos gressus pedes simpliciter facientes*), vagy a királyságba költözés szándékával érkező külföldiek *cuiuscumque ydiomatis existant*. 1371-ben Lajos a felsoroltaktól még a hídvám szedését is megtiltotta, csak a réveknél kellett fizetniük (*ab omni solucione p(ed)agii seu cuiuslibet tributi exaccione tam in terris quam in pontibus (sic!) semper salvi liberi et perpetuo exempti habeantur navigio solum ex(ce)pto*).⁹³ Ugyanez a felfogás tükröződik a király 1364. július 15-i, az országos gabonahiány mérséklése érdekében kiadott rendeletében. Az uralkodó ekkor 1 évig vámmentessé tette a gabonafélék (búza, rozs, árpa, zab, köles), a maláta, a liszt, a kenyerek, a lencse, a borsó, a bab és a káposzta(?) (*olus*) belföldi szállítását a száraz- és vízi vámokon, azonban a réveken ekkor is fizetni kellett az átkelésért (*excepto solo nauulo seu tributo portuum quod iusto et levi modo ab ipsis exigi volumus*).⁹⁴

---

⁹⁰ 1366: DF 258 545_092–090.; Teleki, Huny. X. 376–377.; 1370: ZW. II. 337–338. (Vö. **Szeben**)

⁹¹ Vö. **Pozsony**.

⁹² 1366: ZW. II. 268; Lásd még például 1360: Házi 123.; 1364: VVOS 272..

⁹³ 1371: DF 238 873.

⁹⁴ *statuimus quod de bladis seu frugibus videlicet tritico silignibus ordeo avena milio brasio farina panibus necnon de lentibus pisis fabis oleribus et aliis leguminibus undecumque et ad quecumque loca per quoscumque et quotiescumque a data presencium infra unius anni integri spacium intra limites regni nostri et non extra*

A folyókon réven (*portus, transitus*) vagy hídon (*pons*) átkelőktől rév- (*tributum portus*,⁹⁵ *tributum in portu seu navigio*,⁹⁶ *tributum navigii*⁹⁷) illetve hídvámot (*tributum pontis*,⁹⁸ *tributum in ponte*⁹⁹) szedtek. A hidak ebben az időszakban főleg fa-¹⁰⁰ kisebb részben kőépítmények voltak,¹⁰¹ de a forrásokban kötél-¹⁰² és földhíd¹⁰³ is előfordul.

A középkori révek és hidak, az utakhoz hasonlóan, részben magánhasználatúak, kizárólag birtokosuk famíliája, népei számára fenntartottak, részben, vámfizetés fejében, a kereskedők és utazók által is igénybe vehetőek voltak. Utóbbi (köz)utakat a *libera/publica via*,¹⁰⁴ míg a „közréveket” a *portus generalis*,¹⁰⁵ *transportus communis*¹⁰⁶ kifejezések jelölhetik. 1348-ban Bojti Mihály fia Tamás kékesi birtokrészén (Bihar megye) épített hídjáról azt állította, magánhídként funkcionál, amit úgy írt körül, hogy „a hidat nem az utazók és a kereskedők számára, hanem Kékes birtoka haszonvételeinek igénybevétele céljából építette” (*quem quidem pontem non pro viatoribus et mercatoribus sed ut usus et utilitates eiusdem possessionis Kekus percipere et percipi facere possit fecisset edificari*).¹⁰⁷ A két révtípus közti különbség jól megfogható az ari, matolcsi–kóródi¹⁰⁸ (Szatmár megye), az eberhardi–csallói, verekenyei¹⁰⁹ (Pozsony megye), vagy az abádi–poroszlói¹¹⁰ (Heves megye) révek körüli

---

regnicolis nostris vendicioni exponenda deferuntur nullum tributum nullumque telonium in terris et in aquis in locis tributorum regalium reginalium ecclesiarum prelatorum abbatum monialium prepositorum priorum et fratrum cuiuscumque ordinis et religionis existant excepto solo naulo seu tributo portuum quod iusto et levi modo ab ipsis exigi volumus ab eisdem exigatur sed eadem blada et res iam nominate usque prefixum terminum ab omni tributaria exactione libera et exempta habeantur – F. IX/3. 409–410.

⁹⁵ 1346: DF 219 457 (Szomajom, Szabolcs megye)

⁹⁶ 1353: DL 4089 (Galgóc, Nyitra megye).

⁹⁷ 1353: DL 4089 (Galgóc, Nyitra megye).

⁹⁸ 1342: DL 51 187 (Kálló, Szabolcs megye); 1353: DF 263 067 (Dombró, Körös megye).

⁹⁹ 1344: DL 70 550 (Kölcse, Szatmár megye).

¹⁰⁰ 1352-ben a zalai konvent kiszállt Árpásra (Győr megye), ahol jelentésük szerint jól látszottak a régi Rába-híd cölöpjei (prout etiam adhuc in dicta terra arpas stipites seu palos et alia evidencia signa ipsius antiqui pontis fide oculata conspexissent – P. VIII/1. 329–330.).

¹⁰¹ 1358: pons lapideus – AO VII. 60. (Visonta, Heves megye). Vö. Szilágyi, M.: On the Road 186–193.; Szilágyi, M.: Mobility, Roads and Bridges 71.

¹⁰² A Krassó megyei Dobrocsány hídjá kötélhíd lehetett, erre utal, hogy tönkretételét a *decido* és a *deseco* (levág) igékkel írták le. 1355: unum pontem suum in sua possessione Dobočan vocata super aquam Karaso decidisset vel desecate fecisset et ad illam facientem aquam posuisset – DL 91 475.

¹⁰³ 1343: pons terreus – DL 35 186 (Kaneuicha, azonosítása bizonytalan, Körös megye).

¹⁰⁴ Szilágyi, M.: On the road 96–101.

¹⁰⁵ 1369: DL 7459.

¹⁰⁶ 1345: DF 230 394. (Smič. 187–188.) (Anjou-oklt. XXIX. 60 sz.).

¹⁰⁷ Z. II. 323. (Anjou-oklt. XXXII. 712. sz.).

¹⁰⁸ 1374: non extranei et forensi homines seu mercatores sed solummodo sui iobagiones proprii per ipsum portum in dicta villa Korog transitum faciendi habeant facultatem – DL 70 558.

¹⁰⁹ 1369: ex gracia concessimus speciali ut ipsi et eorum heredibus (sic!) in possessione eorum Eberhad vocata in comitatu Poseniensi existenti in fluvio Danubii portum seu navigium pro transiectancium comodo et utilitate in perpetuum tenere et servare possint et valeant ex presentis nostre concessionis annuencia speciali ita tamen quod dumtaxat iobagionis ipsorum et ad ipsos pertinentes inibi transiecare et transuadare possint navigio in eodem temporis in successu comites vero nostri posonienses nunc et pro tempore constituti ac eorum vicesgerentes et tributarii alios mercatores et forenses homines cum rebus mercimomialibus procedentes ad portum seu navigium

vitáknál. A szabolcsi Monyorós, Ladány és Himes, Anarcsi (Berencsi) László fia Tamás semptei várnagy 1371-ben engedélyezett tiszai átkelői (*portus seu transitus*), úgy tűnik, egyszerre töltötték be a két funkciót.¹¹¹

A vámszedésért cserébe az utakat és hidakat a megfelelő karban kellett tartani, a révekben pedig az átkeléshez szükséges révhajók fenntartása volt a vámbirtokos részéről nélkülözhetetlen.

1347-ben, amikor a vásári (ajkai) nemesek¹¹² felosztották a Bihar megyei Gyarakot, Ajkai Péter fia Mihálynak jutott Bereck Gyepes (*Gyepus*) folyó melletti *sessiója* azzal a feltétellel, hogy a kertje mögött lévő, Péntektava (*Pentektowa*) nevű mocsár közelében lévő szekér(?)utat, amin át lehetett kelni a mocsáron, fenn kell tartania.¹¹³ Sajnos nem tudható, hogy a birtokostályos oklevélben említett (véltetően töltés)út köz- vagy magánút volt-e. Az 1355. évi sárosi vámvizsgálat a szinyeújfalusi vámnál azt is megállapította, hogy „a köves út” (valószínűleg a vám útja) ki lett javítva az arra közlekedőknek.¹¹⁴ Zámmonostora 1343. évi osztályakor a felek (Ősi István fiai, Lőrinc és János,¹¹⁵ továbbá Káta nembéli Gúg fia Gúg;¹¹⁶ Dózsa néhai nádor fiai, Jakab és Pál) a Hortobágy folyón szedett hídvámot (a folyó áradásaikor: révvám) is két részre osztották. A zámmonostori híd neki jutó (fele) részét mindkét félnek karban kellett tartania, a Hortobágy áradásaikor pedig közösen tartottak fenn révhajókat, bevételeiket és esetleges karbantartási költségeiket pedig megosztották.¹¹⁷ A szabolcsi Szomajom felosztásakor 1346-ban a szomajomi nemesek – Péter fia Kozma és fiai, Péter, István és János, illetőleg Pál fia László és Pál fia János fiai, Tamás *litteratus* és

---

posoniensem compellere et coartare aut tributum consuetum ibidem exigere et extorquere liberam et absolutam habeant facultatem ab eisdem – DL 5750. (F. IX/4. 170.); Vö. 1378: DF 238 957.

¹¹⁰ 1395: DL 8003. (ZsO. I. 3973. sz.). A regeszta a két révtípus közti különbséget nem érzékelteti megfelelően. Vö. **Abád**.

¹¹¹ duximus annuendum, ut ipsi in possessionibus eorum Ladan, Hymus et Monyoras vocatis prope fluvium Tyzie adiacentibus propriis personis familiaribus et iobagionibus naves et portum seu transitum sed eciam pro aliquibus hominibus parandi tenendi et habendi perpetuis temporibus plenam liberam et securam haberent facultatem sine preiudicio tamen nostrorum regionum portuum et tributorum – DL 96 467.

¹¹² Vö. *Engel P.*: Genealógia: Vásári (2) Ajkai.

¹¹³ ut retro ortum suum circa paludem pentektowa viam per qua posse transire currus(?) servare tenebitur – DF 278 512. (Anjou-oklt. XXXI. 860. sz.).

¹¹⁴ competentes pontes necessarii servarentur et via petrosa pertranseuntibus diceretur emendari – *Draskóczy I.*: Sáros megye vámhelyei 59.

¹¹⁵ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Káta nem 1. tábla: elágazás.

¹¹⁶ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Káta nem 6. tábla: Kátai (Csekekátai).

¹¹⁷ quancunq[ue] tempore inondacionis dicti fluvii Hortobag pro transfretantibus naves necessarie existent, ipsas naves dicte partes communiter ordinare et ibi servare ac proventus earundem navium sicut tributū equaliter percipere et inter se dividere temporeque necessitatis preallegatas naves de communi expensa ex ređitibus seu lucris earundem navium provenienti semper reparare et reintegrari facere teneruntur naves supradictas; pontem eciam super annotato fluvio Hortobag in quantum ipsos dictus pons contingeret similiter reparare deberent et inter se conservare – Z. II. 56–59. (Anjou-oklt. XXVII. 98. sz.).

Mátyás¹¹⁸ – a birtok Hortobágy folyón lévő hídjának vámját is kettéosztották, és előírták, hogy a híd negyedrészt (a közepén) László és János fiai, másik negyedét (a végén) pedig Kozma és fiai kötelesek karban tartani.¹¹⁹ 1358-ban a király arra intette a garamszentbenedeki monostor apátját, hogy – a barsi vámból való részesedése okán, annak arányában – hozzá kell járulnia a Bars városának szélén álló, megsérült Garam-híd javításához, „ahol a vámot szedik”.¹²⁰ Lőrinc fia János lévai várnagyot ugyanakkor arra utasította, hogy amennyiben az apát a királyi parancsnak nem tenne eleget, vonja el (*debeat sequestrare*) vámjövedelmeit, és a hidat a barsi népekkel és *hospesekkel* javíttassa ki – részesedésének arányában az apát költségén.¹²¹ 1373-ban az uralkodó a Tárca folyón történő átkelést lehetővé tévő híd fenntartásának fejében újította meg Ivánka fia Péter somosi (Sáros megye) vámszedési jogát.¹²² I. Lajos 1381-ben, Somosi Péterhez intézett parancslevele ugyancsak a vám(szedés) meghatározott feltételekkel történt visszaállítását említette – tudniillik, hogy a vámbirtokos cserébe köteles hidat fenntartani a Tárcaán.¹²³

II.2. Kereskedelmi vámok

A vásárvámot a források nagyrészt a *tributum fori*¹²⁴ kifejezéssel jelölik. 1351-ben a kassaiak sérelmezték, hogy Leleszen – belépti vámnak fordítható – *tributum introvenient* kérnek tőlük. A konfliktus nyomán indított per során kiderült, hogy a prépost a vásári napon, hétfőn, a vásározni érkező, halakat szállító szekerekről vásárvámként egy halat szedetett a monostor szerzeteseinek ellátására *iuxta antiquam ipsius monasterii consuetudinem*.¹²⁵ A jogvitát az országbíró a lelesziek javára döntötte el, amit a következőképpen indokolt: a királyság régi szokása szerint minden birtokosnak joga van a vásárain a kisebb javak (*res minute*) után vásárvámot szedni.¹²⁶

---

¹¹⁸ Vö. Engel P.: Genealógia: Szomajomi (Szabolcs m.). (Hiányos, néhol téves családja Engelnél!).

¹¹⁹ *preteia quartam partem ipsius pontis in medio prefati Ladislaus Thomas et Mathyas quartam vero partem in fine Cosmas cum filiis suis et successoribus in perpetuum reficere tenerentur* – DF 219 457.

¹²⁰ *cum vos in tributo, quod in civitate nostra Borsiensi exigitur, porcionem habere dinoscaminis, ex eoque fractura pontis super fluvio Gron in fine eiusdem civitatis nostre habitis, ubi dictum tributum exigi consuevit, per vos quantum ad vestram porcionem debeat reparari* – AO VII. 37.

¹²¹ AO VII. 36–37. (Anjou-oklt. XLII. 93. sz.).

¹²² Lásd a Vámtarifák c. mellékletben!

¹²³ *undecum vobis ipsum tributum sub certis limitationibus restituemur ut dicitur et specialiter ut pontem bonum conservaretis* – DF 228 497. (Iványi, Eperjes 39. [93. sz.]).

¹²⁴ 1342: DL 51 187 (Kálló, Szabolcs megye); 1353: DF 263 067 (Dombró, Körös megye).

¹²⁵ DF 269 298.

¹²⁶ *unde quia quilibet possessionati homines in suis possessionibus fora habentes de juris equitate et regni antiqua consuetudine requirentes in eorum foris de rebus minutis tributum fori nobis et regni baronibus exigere posse videbantur* – DF 269 298.

A külkereskedelmi vámok közül a harmincad *tricesima*, a hatvanad *sexagesima*, a nyolcvanad *octoagesima* néven fordul elő a forrásokban.

A Lajos-kori harmincadszedőhelyek történetének máig legteljesebb, időtálló összefoglalója, katalógusa és adattára Pach Zsigmond Pál *A harmincadvám az Anjou-korban és a 14–15. század fordulóján* című, a Történelmi Szemlében 1999-ben publikált írása.¹²⁷ Nem véletlenül. Pach cikkében irigylésre méltó alaposággal aknázta ki az akkoriban elérhető, publikált források és szakmunkák adatait és eredményeit, amelyek alapján összesen tizenhat Lajos-kori harmincad létét mutatta ki, vagy legalábbis feltételezte: (betűrendben) a bártfai (Sáros m.), a budai (Pilis m.), az esztergomi (Esztergom m.), a fehérvári (Fejér m.), a nagyszombati (Pozsony m.), a győri (Győr m.), a kassai (Abaúj m.), a lőcsei (Szepes m.), a lublói (Szepes m.), a pozsonyi (Pozsony m.), a sárvári (Vas m.), a semptei (Nyitra m.),¹²⁸ a soproni (Sopron m.), a szakolcai (Nyitra m.), a zágrábi (Zágráb m.), valamint a zsolnai (Trencsén m.) állomásokét. Pach katalógusát a Moson megyei Óvárral egészíthetjük ki.¹²⁹

A Lajos-korban működő harmincadhivatalokat a következő alfabetikus lista tartalmazza; közülük az ebben az időszakban létesítetteket félkövérrel szedtem. Az utóbbi harmincadhelyek után szereplő évszámok fennállásuk legkorábbi, egyértelműen adathozható időpontját, míg a dőlttel szedett évszámok a hivatal *feltételezett*, korábbi működési idejét jelzik. A korábbi időkben felállított, és a Lajos-korban is funkcionáló harmincadhivatalok esetében zárójelben adtam meg a fennállás legkorábbi, egyértelműen adathozható időpontját (dőlttel a *feltételezett*, korábbi működési időpont). A nem zárójelben szereplő évszámok a működésüket alátámasztó legkorábbi Lajos- (illetve Nagyszombat esetében Zsigmond-)kori adatot jelzik. A Lajos-korban megszűnt/áthelyezett hivatalok – Sárvár és Győr – esetében a második dátum fennállásuk utolsó adathozható/feltételezett időpontjait jelzi. Úgy tűnik, az áthelyezett hivatalok esetében egy ideig a régi és az új állomások párhuzamos működésével kell számolnunk.

---

¹²⁷ Pach Zs. P.: A harmincadvám az Anjou-korban. A Lajos-kori „vám- és harmincadügyet” korábban (viszonylagos részletességgel) Csánki Dezső is tárgyalta: *Csánki D.: Hazánk kereskedelmi viszonyai 15–22.*

¹²⁸ Adatok hiányában inkább csak felvetés szintjén. Pach Zs. P.: A harmincadvám az Anjou-korban 236., és uo. 25. jz.

¹²⁹ Vö. Óvár.

Bártfa	1355 ¹³⁰	
Buda	(1336) ¹³¹	
Esztergom	(1289) ¹³² , 1372 ¹³³	
Fehérvár	1372, ¹³⁴ 1383 ¹³⁵	
Nagyszombat	(1336), ¹³⁶ 1402 ¹³⁷	áthelyezés Galgócról? ¹³⁸
Győr	(1208) ¹³⁹ –1365 ¹⁴⁰	áthelyezés Pozsonyba
Kassa	1311, ¹⁴¹ 1361 ¹⁴²	
Lőcse?	1364?, ¹⁴³ 1402 ¹⁴⁴	
Lubló	1365 ¹⁴⁵	
Óvár	1359 ¹⁴⁶	
Pozsony	1364, ¹⁴⁷ 1369 ¹⁴⁸	áthelyezés Győrből
Sárvár	(1341) ¹⁴⁹ –1368 ¹⁵⁰ / 1383 ¹⁵¹	áthelyezés Sopronba
Sempte	<i>Lajos-kor előtt</i> ¹⁵²	áthelyezés Pozsonyba
Sopron	1364 ¹⁵³ / 1368 ¹⁵⁴ / 1383 ¹⁵⁵	áthelyezés Sárvárról
Szakolca	1372 ¹⁵⁶	
Zágráb ¹⁵⁷	(1316)	
Zsolna	1364 ¹⁵⁸	

¹³⁰ 1355. február 3.: *Draskóczy I.*: Sáros megye vámhelyei 58.

¹³¹ 1336. január 6.: Wenzel, Dipl. Eml. I. 343–345. *Pach Zs. P.*: A harmincadvám az Anjou-korban 238. *Weisz B.*: Az Árpád-kori harmincadvám 269–270.

¹³² 1289. szeptember 15.: Bp. I. 247–249. *Weisz B.*: Az Árpád-kori harmincadvám 271.

¹³³ 1372. március 4.: DF 236 306. *Pór A.*: Háborúság a vám miatt 197. *Vö. Pach Zs. P.*: A harmincadvám az Anjou-korban 260.

¹³⁴ 1372. szeptember 3.: ZW. II. 393–394. Idézi: *Pach Zs. P.*: A harmincadvám az Anjou-korban 257–258.

¹³⁵ 1383. április 11.: Házi I/1. 197. Idézi: *Pach Zs. P.*: A harmincadvám az Anjou-korban 258.

¹³⁶ 1336. január 6.: Wenzel, Dipl. Eml. I. 343–345. *Pach Zs. P.*: A harmincadvám az Anjou-korban 238. *Weisz B.*: Az Árpád-kori harmincadvám 269–270.

¹³⁷ 1402. január 22.: DF 279 583.

¹³⁸ Weisz Boglárka szerint elképzelhető, hogy a forrásainkban egyetlenegyszer felbukkanó galgócói harmincadot (1318. augusztus 26.: Apponyi I. 54–57.) I. Károly Nagyszombatra helyezte át. *Weisz B.*: Az Árpád-kori harmincadvám 270., 274. 79. jz.

¹³⁹ 1208: Bgl. I. 55. (Reg. Arp. 236. sz.). Idézi: *Weisz B.*: Az Árpád-kori harmincadvám 267.

¹⁴⁰ 1365. április 26.: F. IX/3. 489–490. Idézi: *Pach Zs. P.*: A harmincadvám az Anjou-korban 235.

¹⁴¹ 1311. október 3.: F. VIII/1. 408. Idézi: *Pach Zs. P.*: A harmincadvám az Anjou-korban 242.

¹⁴² 1361. augusztus 9.: F. IX/3. 241–243. Idézi: *Pach Zs. P.*: A harmincadvám az Anjou-korban 243.

¹⁴³ Pach Zsigmond Pál feltevése szerint. *Pach Zs. P.*: A harmincadvám az Anjou-korban 247–249.

¹⁴⁴ 1402. január 22.: ZsO. II/1. 142. sz. Idézi: *Pach Zs. P.*: A harmincadvám az Anjou-korban 249–250. Az oklevél hitele Weisz Boglárka szerint legalábbis kétséges. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 64–65.

¹⁴⁵ 1365. május 1.: F. IX/1. 52. Idézi: *Pach Zs. P.*: A harmincadvám az Anjou-korban 249. Az oklevél keltére lásd ui.

¹⁴⁶ 1359. augusztus 17.: DF 226 978. Idézi: Csánki III. 676.

¹⁴⁷ **Vö. Pozsony.**

¹⁴⁸ 1369. október 29.: F. IX/4. 177. Idézi: *Pach Zs. P.*: A harmincadvám az Anjou-korban 235.

¹⁴⁹ 1341. február 17.: F. VIII/4. 666–667. (Anjou-oklt. XXV. 120 sz.). Idézi: *Pach Zs. P.*: A harmincadvám az Anjou-korban 233. *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 332–333.

¹⁵⁰ L. a 154. jegyzetet.

¹⁵¹ *Mollay K.*: Soproni harmincad 133.

¹⁵² 1385. augusztus 16.: F. X/8. 180. *Vö. Pach Zs. P.*: A harmincadvám az Anjou-korban 235–236.

¹⁵³ **Vö. Pozsony.**

¹⁵⁴ 1368. február 18.: Házi I/1. 147. Idézi: *Pach Zs. P.*: A harmincadvám az Anjou-korban 234.

¹⁵⁵ L. a 151. jegyzetet.

¹⁵⁶ 1372. október 6.: F. IX/4. 421–423. (a fejregesztában 1373. évi kelettel). Idézi: *Pach Zs. P.*: A harmincadvám az Anjou-korban 239. (szeptember 29-i kelettel).

¹⁵⁷ A Zágráb melletti, királyrévi harmincad 1316-tól folyamatosan adatolható. Erre legújabbán lásd *Kovács V.*: Vámszedés Zágrábban 255–260.

¹⁵⁸ 1364. október 5.: DF 269 299. *Pach Zs. P.*: A harmincadvám az Anjou-korban 240–241.

Lajos 1379. évi¹⁵⁹ kiváltságlevele értelmében az országba a Dunán, szárazföldön Orsova és Temesvár felől, vagy a zárai úton kereskedni érkező genovai kereskedők a budai harmincadon csak fél harminccaddal, tehát hatvanaddal (*medietas tricesime seu sexagesima*) tartoztak.¹⁶⁰

A nyolcvanad (*octoagesima*) szedése az Árpád-korban a Zágráb megyei Szamobornál és a Szepes megyei Sztagárnál mutatható ki, míg az Anjou-korban – úgy Károly, mint Lajos idején – az országba a Nyitra megyei Újvárnál (Holics, Fehéregyháza) belépőkre vetették ki.¹⁶¹ 1350 augusztusában I. Lajos öccse, István szlavón–dalmát–horvát herceg felhívta a vámszedők figyelmét arra, hogy a kölni, a hoyai és más Rajna-melléki kereskedőktől a Holics–Buda útvonalon (Újvár– Sasvár vagy Szenic –Jablánc– Bikszárd vagy Bény –Nagyszombat– Farkashida–Sempte–Nyárhíd–Udvard–Esztergom–Csaba–Szentjakabfalva¹⁶²–Buda) bátyja rendelkezése szerint úgy kell szedni a vámot, mint a prágai kereskedőktől – vagyis apjuk, I. Károly 1336. évi előírásainak megfelelően.¹⁶³ Az 1350. évi oklevél a Holicsnál fizetendő nyolcvanadot is felsorolta.¹⁶⁴ I. Lajos a kölni, a hoyai és más Rajna-melléki kereskedőknek a prágai kereskedők e kiváltságát 1344-ben¹⁶⁵ és 1365-ben¹⁶⁶ is megerősítette, ahogy 1357-ben¹⁶⁷ a prágai és a nürnbergi, 1364-ben¹⁶⁸ ismét a nürnbergi, 1366-ban a kölni és a nürnbergi,¹⁶⁹ 1359-ben és 1369-ben¹⁷⁰ a regensburgi, és ugyancsak 1369-ben¹⁷¹ az ambergi kereskedőknek is.¹⁷² 1370 februárjában, amikor a király szabályozta a szebeniek a város Bécs felé irányuló kereskedelmét sújtó vámokat, tarifaként Szebenből Csehországba menet, vagy onnan jövet minden vámhelyen 4 cseh garas fizetését írta elő egy nagy szekér (rudasszekér)

---

¹⁵⁹ Az oklevelet Wenzel (erősen hiányosan) kiadta (Wenzel, Bányászat 158. és uo. 2. jz.) 1349. évi kelettel. Regesztáját lásd Anjou-oklt. XXXIII. 470. (Wenzel kiadása alapján). 1857. évi, Wenzel által használt kiadásában (Historiae Patriae Monumenta II. 854–858.) az oklevél 1379. évi kelettel szerepel, amit támogat, hogy I. Lajos címei közt a lengyel király is fel van sorolva, valamint hogy feltűnik az oklevélben bizonyos Nicolaus de Guarcho dux, vagyis Nicolò Guarco, Genova 1378–83 közötti dózséja. Musso, R.: GUARCO, Nicolò.

¹⁶⁰ de rebus autem propriis mercimonialibus tributum solvere tenebuntur more consueto eo tamen salvo et sane interiecto quod omnes ianuenses et qui pro ianuensibus reputantur ut supra teneantur et obligati esse intelligantur pro dictis mercibus et mercimoniis in buda et non alibi medietatem tricesime seu sexagesimam solvere atque dare – Historiae Patriae Monumenta II. 856.

¹⁶¹ Weisz B.: Vámok és vámszedés 9.

¹⁶² Az 1350. évi oklevélben Csaba hiányzik az 1336-os út vámhelyei közül. Kérdés, hogy csak Wenzel kiadásából maradt-e ki. Az irat eredetije Wenzel szerint a Köln város levéltárában található. Wenzel, Dipl. Eml.II. 390–392. (Anjou-oklt. XXXIV. 587. sz.).

¹⁶³ Wenzel, Dipl. Eml.II. 390–392. (Anjou-oklt. XXXIV. 587. sz.). Vö. 1336: Wenzel, Dipl. Eml.I. 343–345. (Anjou-oklt. XX. 6. sz.).

¹⁶⁴ quod in primo intruitu ad metas dicti regni Hungarie in alba ecclesia in wlgari Wyuar nominata debet solvi octoagesima de rebus mercimonialibus – Wenzel, Dipl. Eml.II. 391.

¹⁶⁵ Wenzel, Dipl. Eml.II. 47.

¹⁶⁶ Wenzel, Dipl. Eml.II. 633.

¹⁶⁷ Wenzel, Dipl. Eml.II. 484.

¹⁶⁸ Wenzel, Dipl. Eml.II. 617.

¹⁶⁹ DF 267 836.

¹⁷⁰ Wenzel, Dipl. Eml.II. 664.

¹⁷¹ Wenzel, Dipl. Eml.II. 677.

¹⁷² Skorka R.: Csökkentett vámtarifájú út 468. 92. jz.

után, míg egy kis ajoncásszekér¹⁷³ után 2 cseh garast kellett fizetni – Fehéregyházán¹⁷⁴ is. Vagyis a szebeniek a cseh kereskedőkkel ellentétben nem nyolcvanadot fizettek Holicsnál.¹⁷⁵

III. VÁMSZEDÉS

III.1. Törvényes utak

A 15. században az volt az általános szabály, hogy ha valaki egy mérföldre¹⁷⁶ megközelített egy királyi, vagy fél mérföldre egy nemesi vagy egyházi tulajdonban lévő vámszedőhelyet, oda mindenképpen be kellett térnie, és a vámot meg kellett fizetnie¹⁷⁷ – még akkor is, ha a kitérő megnövelte útja hosszát. A gyakorlatban ezt úgy kell elképzelni, hogy a vámszedőhelyeknek törvényes útjai voltak: a törvényes utakra a források a *vera via*,¹⁷⁸ a *via consueta*,¹⁷⁹ a *via iusta*,¹⁸⁰ a *via recta*¹⁸¹ vagy a *via directa*¹⁸² kifejezéseket használják. Az úthasználatot elsősorban a szokás (*consuetudo*) határozta meg, vitás esetekben azonban ténylegesen lemérték egy vitatott státuszú út és egy vámhely távolságát: 1360-ban Cselenfi János királynéi ajtónállómester amiatt pereskedett Tornai Egyeddel és Jánossal, hogy utóbbiak jobbágysai elkezdtek egy olyan új utat használni, ami az Abaúj megyei Somodi és Jánok nemesi birtokban lévő vámhelyei között, azok elkerülésével Péder birtokon vezetett át. Miután a fehérvári káptalan lemérte az új út és a két vámhely közti távolságot (az út Somoditól 730, Jánoktól 850 királyi mérőre [*mensura*] volt)¹⁸³, Bebek István országbíró

¹⁷³ A két szekértípusra lásd *Domanovszky S.*: Mázsaszekér 47–51.

¹⁷⁴ *in loco tributis nostri castri Wywar nuncupati in vulgari Tewtonicali Wezker vocati* – ZW. II. 339. A Wezker a Weißkirche (Fehéregyház) romlott alakja lehet.

¹⁷⁵ *et quod iidem mercatores Zybiensenses de eorum curribus vel rebus mercimonialibus oneratis versus Bohemiam vel de partibus Bohemyae in Hungariam in Zybinium transeuntibus tam in eundo quam in redeundo in locis universorum tributorum regni nostri et specialiter sicut in aliis sic in loco tributis nostri castri Wywar nuncupati in vulgari Tewtonicali Wezker vocati non obstante privilegio quondam domini Karoli regis genitoris nostri carissimi super relaxatione medietatis tributarie solutionis premisse olim mercatoribus regni Bohemie per eundem facta confecta de curru magno vulgariter rudaszeker vocato quatuor grossos Bohemicales de curru parvo ayanthaszeker vulgariter nominato duos grossos similiter Bohemicales persolvant nullumque munus ipsis tributariis dare teneantur nec ipsi tributarii in locis eorum tributorum aliquid ultra hoc ab eisdem recipere presumant* – ZW. II. 338.

¹⁷⁶ Bogdán szerint 1 magyar mérföld kb. 8000 méternek (8 kilométer) felelt meg. *Bogdán I.*: Magyarországi hossz- és földmértékek 85.

¹⁷⁷ 1415: *via etiam cuiuslibet tributis si regale fuerit ad unum, si vero nobilis exstiterit ad medium miliaria ex utraque parte pro sua meta secundum communem et consuetudinem extendi debere censetur* – Teleki, Huny. I. 412. Idézi *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 41.

¹⁷⁸ 1376: DL 87 495.

¹⁷⁹ 1347: F. IX/1. 496. (Anjou-oklt. XXXI. 491. sz.).

¹⁸⁰ 1347: F. IX/1. 496. (Anjou-oklt. XXXI. 491. sz.).

¹⁸¹ 1416: DF 239 369.

¹⁸² 1416: DF 239 369.

¹⁸³ *ditanciam vie litigose ad Sumugy cum regali mensura mensurando in septingentis et triginta mensuris reperissent, ad possessionem vero Januk eandem viam litigosam similiter cum regali mensura mensurando in*

Cselenfi János javára döntötte el a pert: az inkriminált útvonalat eltörölte, és eltiltotta használatától a tornai nemesek jobbágyait, akiknek a vámot – ítélete szerint akár Somodin, akár Jánokon – meg kellett fizetnie.¹⁸⁴ Lackfi Dénes erdélyi vajda 1361-ben, Gönyüi Péter fia Tamás és Raholcai Kont Miklós vajdák rendeleteit jóváhagyva, megerősítette a bonchidai (Doboka megye) és a szentmiklósi (Kolozsvári) vám útjait: a Buza, Teke, (Szász)Régen, Sárpatok, Monyoró és Székelyvásárhely felé tartó kolozsváriak Szentmiklóson és vámján át közlekedhettek a Kályánon és Ménesen áthaladó úton,¹⁸⁵ Bonchidát és vámját pedig nem kellett útba ejteniük.¹⁸⁶ A bonchidai vám érintését a vajdák a Besztercésbe utazó rettegi, désvári, lekencei és kolozsvári kereskedőknek írták elő.¹⁸⁷ 1381-ben, a június 17-i barsi *generalis congregación* a béli apát és a báti bíró együtt tiltakozott amiatt, hogy a Solymosról Bakára árut szállító kereskedők újabban nem érintik a báti vámot.¹⁸⁸ 1424-ben a Bars megyei vámvizsgálat felderítette, hogy „az esztergomi érsekség Verebély birtokán lévő, régóta felállított vám útjai a következőképpen alakulnak”:¹⁸⁹ aki Nagysáriból vagy Marótról Sallóra megy, az nem, aki azonban Sallóról Töhöltre tart, az – jökora vargabetűt téve – köteles bemenni Verebélyre, és ott vámot fizetni.¹⁹⁰

A törvényes utak¹⁹¹ hálózata nem volt állandó, egy új útvonal megnyitásával vagy egy régi út áthelyezésével módosulhatott. 1345-ben I. Lajos a kuffurbachi királyi vámot Kolbachba helyezte át, miután módosította a királyi bányavárosokba vezető útvonalat. Így az oda tartó kereskedőknek ettől fogva Kolbachon át kellett közlekedniük. Az útvonal (majd a vám)

---

octingentis et quinquaginta mansuris invenissent, tamen distancia dixtarum duarum possessionum Sumugy et Januk vocatarum ad unum miliare prout visu considerare potuissent non distaret – DL 37 367. Sajnos az oklevél nem írja le, a mérő (mensura) alatt milyen mérték értendő – másképpen: mi volt a mérésre használt kötél(?) alapegysége. Mivel a két vámhely (Somodi, Jánok) távolságát a fehérvári káptalan kevesebb, mint egy mérföldre becsülte (Engel térképén légvonalban kb. 7 km-re van egymástól a két település), mértékként esetleg a kb. 3 méter hosszúságú királyi öl jöhet szóba. Vö. *Bogdán I.*: Magyarországi hossz- és földmértékek 97.

¹⁸⁴ predictam viam litigosam inter ipsas duas possessiones Sumugy et Janok existentem aboliri et anichilari committentes adiudicantes comisimus ut a modo et deinceps tam iobagiones magistrorum videlicet Egidii et Iohannis ac aliorum quorumlibet a transitu huiusmodi indebite et illegitime vie cessent et compescantur nec quoquomodo presumpant eandem perambulare sed omnes qui per ipsam litigosam viam transire consueti extiterant ipsa via indebita obmissa et derelicta ad unum dictorum tributorum videlicet in Januk vel in Sumugy ire et consueta tributa persolvendo transire teneantur – DL 37 367.

¹⁸⁵ si autem versus Reugun, Teke et forum Syculorum accesserint per villam et tributum sancti Nicolai in via per Kalyan et Menus eunte transire permittatis – ZW. II. 192.

¹⁸⁶ ut dum ipsi et ad eos pertinentes cum rebus ipsorum mercimonialibus per viam Klyan versus villa Buza, Teke, Regun, Sarpatak, Monyorow et forum Siculorum procedere vellent in villam Bonchyda ire non tenerentur sed recta via ipsorum esset ad villam sancti Nicolai per viam de Kalyan euntem et sic ad tributum solvendum in predictam villam Bonchyda de via eorum directa compelli non deberent sed per viam de Kalyan et Menyus euntem ad villam sancti Nicolai procedere deberent – ZW. II. 191.

¹⁸⁷ ZW. II. 191–192.

¹⁸⁸ P. VIII/1. 410–411.

¹⁸⁹ item tributum in possessione Verebel archiepiscopatus Strigonyensis tributum ab antiquo fuisset institutum, cuius vie eo modo haberentur, quod ... – ZsO. XI. (1170. sz.).

¹⁹⁰ ZsO. XI. (1170. sz.).

¹⁹¹ A témában lásd *Szilágyi, M.*: On the Road 96–107.; *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 108–115.

áthelyezését a király kuffurbachi régi út rossz minőségével indokolta.¹⁹² A király 1373-ban a cseh és a magyar területek között új utat nyitott: a cseh kereskedők Újvárról (Fehéregyháza/Holics) Pozsonyba Őr, Küküllő, Malacka és Stomfa érintésével juthattak el.¹⁹³

III.2. Vámkerülés

Az utazók és a kereskedők egy része nyilvánvalóan arra törekedett, hogy a vámköteles utak, hidak, révek (kikötők) és vásárok vámszedőit kijátszva lehetőleg minél kisebb anyagi ráfordítással közlekedjen és kereskedjen a királyságban. Szintén az említett barsi vámvizsgálat mondta ki, hogy „akik Sallórol Szencséig, és Szencséről Agacsnak mennek, azok a mányai vám álútját járják”.¹⁹⁴ A közlekedők ugyanis nem ritkán szándékosan letértek a vámszedőhelyek, avagy a rájuk vonatkozó útkényszer által előírt útvonalról és úgynevezett álutakon (*alwth*,¹⁹⁵ *falsa via*,¹⁹⁶ *frauda via*,¹⁹⁷ *via sinistra*,¹⁹⁸ *via iniusta*,¹⁹⁹ *via inconsueta*,²⁰⁰ *via indirecta*,²⁰¹ *via indebita*,²⁰² *via insolita*,²⁰³ *via extranea*,²⁰⁴ *via occulta*,²⁰⁵ *via obliqua*²⁰⁶) haladtak. A Valkó megyei Kemetinc *predium* egy földdarabjának határjárásakor érintett álutat a boszniai káptalan úgy írta körül, mint olyan utat, „amin az emberek nem merészelnek járni a vám miatt”.²⁰⁷

---

¹⁹² 1345/1350: Máriássy 28–29. (DL 74 813.) (Anjou-oklt. XXIX. 223. sz.).

¹⁹³ DF 238 896. (F. IX/4. 488.). Habár az Újvár és Pozsony között fizetendő vámokról az útvonal létesítéséről szóló királyi parancs hallgat, feltehető, hogy a kereskedőktől Újváron nyolcvanadot, Pozsonyban harmincadot, míg a többi állomáson közlekedési vámot szedtek. Újvárra lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 412. Vö. **Pozsony**.

¹⁹⁴ item quicumque de possessione Sarlo predicta usque possessionem Zenche transirent et de Zenche ad Agoch transirent, illi in falsa via tributi de ipsa Manya ambularent – ZsO. XI. (1170. sz.).

¹⁹⁵ DF 284 881.

¹⁹⁶ 1376: DL 87 495.

¹⁹⁷ 1376: DL 87 495.

¹⁹⁸ 1382: DF 248 660.

¹⁹⁹ 1347: F. IX/1. 496. (Anjou-oklt. XXXI. 491. sz.).

²⁰⁰ 1347: F. IX/1. 496. (Anjou-oklt. XXXI. 491. sz.).

²⁰¹ 1428: DF 239 498.

²⁰² 1366: P. VIII/1. 346.

²⁰³ 1366: P. VIII/1. 346.

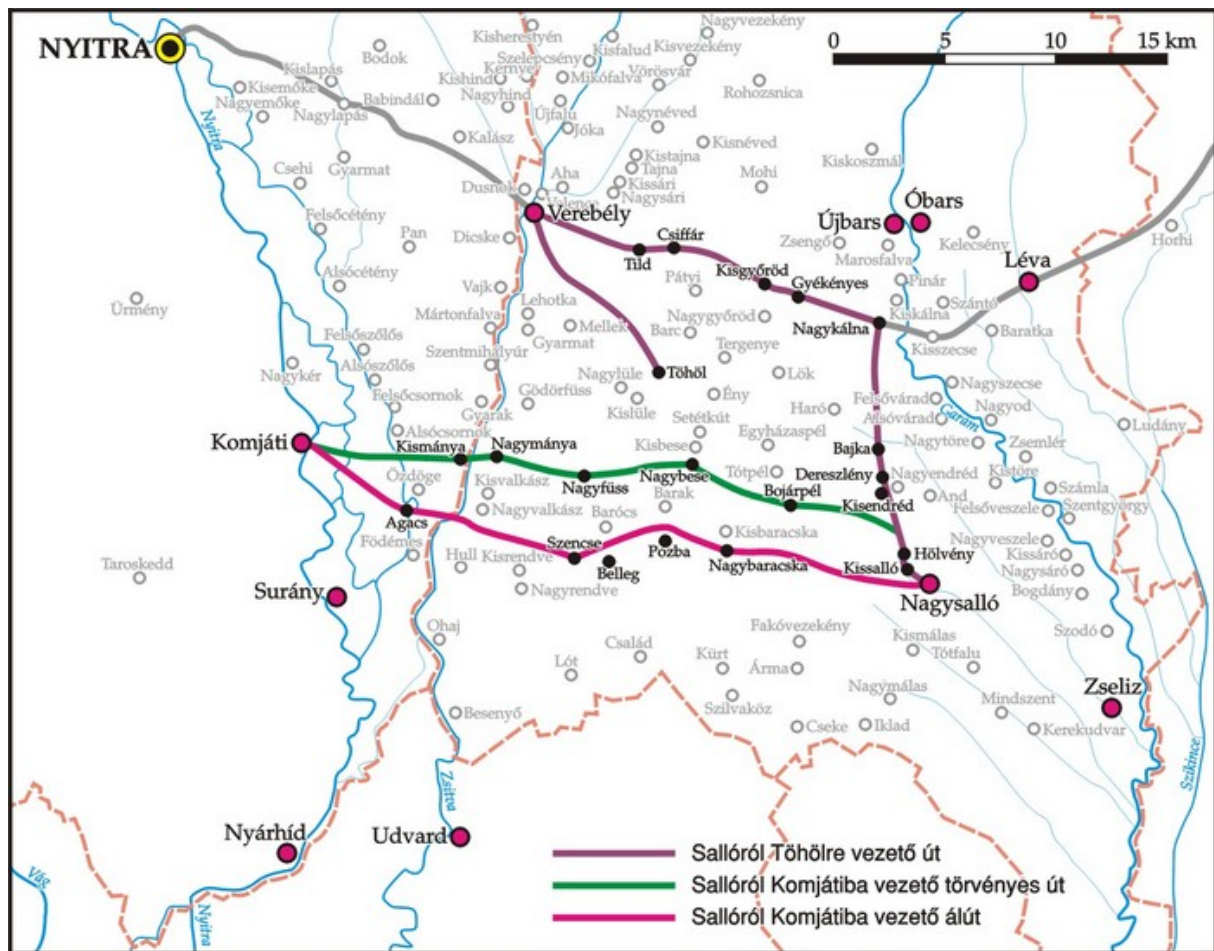
²⁰⁴ 1366: P. VIII/1. 346.

²⁰⁵ 1343: DL 40 904 (F. IX/1. 101–102.).

²⁰⁶ 1439: DF 236 363 (Bp. III/2. 313–314.).

²⁰⁷ ad quendam viam sinistram per quam homines non presumunt procedere et ambulare propter thelonium – DF 248 660.

Törvényes és álutak Salló és Töhöl, illetve Salló és Komjáti között (Készítette: Nagy Béla)²⁰⁸

Akiket a vámszedők álúton, vámkerülésen értek, azok javait – jogszerűen – lefoglal(hat)ták,²⁰⁹ amint erre a király 1343-ban a Billege falu vámját,²¹⁰ 1345-ben pedig a leleszi premontrei prépostság Ketete nevű révjét elkerülni szándékozók figyelmét felhívta.²¹¹ Az „álutazók” a vámok fizetése fejében elnyert királyi (a király nevében gyakorolt) védelemre sem tarthattak igényt.²¹² „akiket efféle jogtalan és idegen utakon találnak közlekedni, és

²⁰⁸ Kovács V.: Álutazó átutazók.

²⁰⁹ 1362: quod ipse dictos sex boves ipsius Iohannis ... quia idem Iohannes ad locum tributis sui non venisset sed per aliam viam furtive transi(re) voluisset iuste et legitime recepisset ab eodem – DF 259 861; 1376: quicquam de viatoribus indebite procedentibus recipere poterint de talibus rebus ... – DL 26 868.

²¹⁰ F. IX/1. 101–102. (Anjou-oklt. XXVII. 94. sz.).

²¹¹ quicunque ex vobis in falsis semitis et viis reperti extiterint illi tanquam de tribu[tis] fugitive recedentes in rebus dampnificabitur – DF 233 649. (Anjou-oklt. XXIX. 648. sz.).

²¹² 1347: quia si secus feceritis et per inconsuetas vias procedere volueritis tunc in personis vestris inhonestabimini et in rebus dampnificabimini – F. IX/1. 496–497. (Anjou-oklt. XXXI. 491. sz.); 1352: quicunque vestrorum super falsis semitis et viis reperti fuerint et extiterint illi tanquam de tributo fugitive recedentes in personis inhonestabuntur et in rebus dampnabuntur – DF 238 789.

javaikban vagy személyükben valami sérelmet, esetleg kárt szenvednének, nálunk ne tehessenek panaszt” – intette Lajos 1366-ban a báti vámot kikerülőket.²¹³ 1411 körül a szamoszegi vámosok a Szatmárról Namény felé – állításuk szerint álúton – tartó Kis Tamás szállítmányát erővel elvették. Az affér következtében a leleszi prépost, Csicseri Miklós állítólag 1400 forintnyi kárt szenvedett.²¹⁴

Az álutazóktól elkobzott javakból esetenként az uralkodónak is bevétele származott: Mária királynő 1384. évi parancsa értelmében a Szebenből az áruikkal a Havasalföldre történő továbbutazást megkísérlő idegen kereskedők (*mercatores forenses*) lefoglalt rakományával a szebeniek teljes egészében a mindenkori vajdának tartoztak elszámolni, aki a javakat király(nő)i kamara részére (*pro camera nostra*) gyűjtötte.²¹⁵ 1402-ben Zsigmond a Bártfát álutakon elkerülő lefoglalt javairól úgy rendelkezett, annak kétharmad része őt, egyharmad része a várost, a bártfaiakat illeti.²¹⁶

Páratlanul ritka részletességgel körülírt vámkerülő-kezelési gyakorlatot rögzített az esztergomi káptalan és a szentkirályi stefaniták 1439. évi jogvitájának anyaga. A pert az esztergomi káptalan indította a stefaniták szentkirályi révje miatt, fellépve a számára nemkívánatos szokás ellen, hogy a Budáról Esztergom felé utazók a Dorog–Esztergom útra rátérve a káptalan esztergomi és dorogi vámjainak kikerülésével juthassanak át a Dunán. A két fél vitája megegyezéssel zárult: ennek értelmében a káptalani vámosok a vámkerülőket elfoghatták útközben, vagy ha eljutottak volna Szentkirályig, a révhajóra való felszállás előtt a falu *officialisa* vagy *villicusa* kérésükre le kellett, hogy tartóztassa őket. Abban az esetben azonban, ha a káptalan vámjainak elkerülői anélkül, hogy a vámszedők feltartóztatták volna őket, hajóra tudtak szállni, akadály nélkül átkelhetek a folyón.²¹⁷

---

²¹³ si qui in huiusmodi iniustis viis et extraneis procedentes reperti in rebus vel personis ipsorum aliquam molestiam incurrerint forsitan atque dampna nobis tandem non poterunt imputare – P. VIII/1. 346.

²¹⁴ DF 284 881.

²¹⁵ si aliqui mercatores forenses exponerent mercantias eorum ad partes Transalpinas ex tunc iudex et cives habeant facultatem prohibendi bona talium mercatorum et eadem pro camera nostra magnifico viro domino Ladislao vel alteri vaivode Transsilvano pro tempore constituto debeant assignare – ZW. II. 590.

²¹⁶ quicumque autem tam ex forensibus quam nostris propriis et aliorum incolarum nostrorum subditis contra premissa statuta nostra sua contraierit industria, presertim tamen ad vias inconsuetas a dicta civitate nostra se dirigendo cum eorum mercibus se absentaverint, huius bona decernimus omnia et singula fore per ipsos eiusdem civitatis nostre incolas auferenda quorumlibet adiutorio pro ipsos eiusdem civitatis nostre incolas auferenda quorumlibet adiutorio pro ipsis nostre maiestatis intuitu invocandorum ac eisdem nostris fidelibus res huiusmodi arrestandi et recipiendi plenam damus et facultatem concedimus, quarum due nobis, tertia vero partes ipsis nostris fidelibus cedere debeant et conservari – ZsO. II/1. 1411. sz.

²¹⁷ ut universi mercatores et alterius cuiusvis status homines tributa solvere debentes de partibus inferioribus puta per viam de Buda versus dictum Strigonium ducentem proficisci volentes derelicta ipsa via per aliam viam scilicet obliquam inter dictam civitatem Strigoniensem ac pretactam villam Dorogh existentem ad prefatam possessionem Zenthkyral vocatam prescripta tributa prefati capituli locis in predictis exigi solita surripere machinando proficisci voluerint talesque in dicta via obliqua et falsa per tributarios dicti capituli reperire poterint pena non soluti tributi per eosdem tributarios puniantur ubi vero iidem manus dictorum tributarios evadendo ad prefatam possessionem Zenthkyral pervenerint et ante ingressum navis in dicto portu in prefata

A vámszedőhelyeket elkerülők (vagy a vám kifizetését egyszerűen megtagadók) és a vámosok között támadt nézeteltérésekben sok esetben az utóbbiak húzták a rövidebbet. A nosztrai pálos remeték szobi út- és vízivámjukon rendre nem tudtak kellő eréllyel fellépni a fizetésre hajlandóságot nem mutatók ellen a 15. század elején.²¹⁸ 1419-ben Lőrinc vikárius arról panaszkodott, hogy a Duna melletti vámjukról sokan „bármiféle fizetés nélkül, erőszakkal távoznak, és kényük kedve szerint mennek tovább”.²¹⁹ Zsigmond először a visegrádi, majd a damásdi királyi vár előljáróit is megsegítésükre rendelte.²²⁰ 1454 szeptemberében a baranyai Danóc vámszedői sikertelenül próbálták feltartóztatni a bátmonostori Töttösök familiárisait, illetve géti és laki jobbágyait: a fegyveresen rájuk rontó „álutazóktól” vám helyett verést kaptak.²²¹ 1410-ben a körösszegi Csákiak egyik károlyi vámszedőjét Ladánytól Károlyig üldözték, majd miután utolérték, 200 aranyforint értékű lefoglalt holmit vettek el tőle, míg egy másikat foglyul ejtettek.²²² Náluk is rosszabbul járt 1317-ben Pottendorfi Rudolf soproni ispán egyik vámosa. Amikor Rudolf a Németújvári Jánosnak küldött levelében felsorolta Kőszegi András erőszakoskodásait, nem mulasztotta el megírni, hogy „az egyik emberemnek, aki az én uram, Magyarország királya vámjánál szolgált, levágta az egyik lábát”.²²³ Még ennél is véresebb összetűzés történt 1349 márciusában a vöröskői vár ciferi vámjánál. A várnagy, Ugodi Csenik famulusai uruk parancsára éppen a vámbevételt készültek elvinni, amikor megláttak valakit az úton, aki – vélhetően a helyzetet kihasználva – megpróbált megállás nélkül (*furtive*) átmenni a vámon. Az illetőt, aki Pap János jobbágyainál keresett menedéket, nemhogy elkapni nem sikerült, de Pap János lóra kapott, majd famulusaival és jobbágyaival a közeli Vistuk faluig hajszolta Csenik embereit. Közülük egyet megöltek, egy másikat megsebesítették, míg a várnagnak szállított 100 font súlyú pénzt lovaikkal és ruháikkal együtt eltulajdonították.²²⁴

Zsigmond 1435-ben igyekezett előmozdítani a tiltott utak kérdésének rendezését: „meg kell határozni a vámok ál- és kerülőútjait, és azt, hogyan jogszerű és mi van szokásban arra

---

Zenthkyral habito per officialem seu villicum ipsius ville ad requisicionem dictorum tributarium arestatu fuerint tales simulcum universis rebus et bonis eorum prefati dominus Ladislaus de Chethnek et conventus aut iidem officialis et villicus eorundem manibus dictorum tributarium iuxta regni consuetudinem corrigendos dare et assignare teneantur; ubi vero iidem ante arestationem dictorum tributarium navem ascendi seu ingredi poterint liberam sine omni impedimento habeant transspretandi facultatem – Bp. III/2. 313–314.

²¹⁸ 1409: DL 9542 (ZsO. II/2. 6743. sz.); 1419: DL 10 837 (ZsO. VII. 774. sz.); 1419: DL 8823 (ZsO. VII. 878. sz.); 1439: DL 13 383.

²¹⁹ DL 8823.

²²⁰ 1419: DL 8823. (ZsO. VII. 878. sz.). Vö. Engel P.: Archontológia I. 297., 461.

²²¹ homines prefati exponentis super dictos populos et iobagiones in dictis falsis viis repertos tributum de regni consuetudine levare voluissent – DL 81 189. (Kőfalvi T, Pécsváradi konvent 742. sz.).

²²² DL 71 444. (ZsO. II/2. 7220. sz.).

²²³ Sopron vm. I. 80. Idézi Weisz B.: Vámok és vámszedés 31.

²²⁴ DF 227 576. (Str. III. 674.) (Anjou-oklt. XXXIII. 160. sz.).

nézve, mekkora az a távolság, ameddig az árutakat vámosok ellenőrizhetik, utazókat tilthatnak el [a használatuktól], illetve tartóztathatják fel őket rajtuk. Utakat pedig senki ne merészeljen új helyeken – ahol korábban soha nem volt út –, a földjein át létesíteni az általános utasforgalom számára, a szomszédos vámszedőhelyek sérelmére és kárára”.²²⁵

III.3. Vámszedés a gyakorlatban

Aki vámszedőhelyhez érkezett, áruival mindenképpen meg kellett állnia. Árpád-kori forrásaink még hallgatnak a vámszedésre figyelmeztető szimbólumokról, bár gyaníthatóan már ebben a korszakban is alkalmazták őket. A 14. században a vámszedőhelyeket kereszttel jelölték. 1342-ben, egy Keve megye hatósága előtti tiltakozás alkalmával hangzott el, hogy amikor Becskereki „vámos” Domokos és társai a becsei várnagy parancsára fegyveresen rajtaütöttek a Kartal nembeli Etele Szentgyörgy birtokán, ott széttörték a vámot jelző keresztet (*signum tributi videlicet crucem*), a vámházból pedig 3 márkányi dénárt és 500 sót magukkal vittek.²²⁶ 1391-ben Zsigmond az erdélyi szász kereskedők panaszára eltörölte azt a 40 dénáros büntetéspénzt, amivel a vámszedőhelyeken sújtották őket, ha lovaikat kikötötték a vámfizetést jelző oszlophoz vagy a vámsorompóhoz.²²⁷ A későbbi, 15. századi forrásokban már a vámhelyeket jelző kerekkel találkozunk. 1425-ben az Abaúj megyei Vizsolyon Mosticius, János és vámszedők önkényesen egy második vámkereket (*rota pro signo tributi seu thelonei erecta*) is felállítottak, és mindkét helyen vámot szedtek az arra járóktól.²²⁸

A személyi és anyagi kárral fenyegető félreértések elkerülése érdekében a kereskedőknek nem volt javallott olyan visszaélésekre módot adó szituációkba „keveredni”, mint az áruikkal *először* a szállásra menni, és *utána* felkeresni a vámosokat, vagy éppen a vámfizetés meggyorsítására hivatkozva előreküldeni valakit az úton, hogy kifizesse a vámot, és utána az árukkal megállás nélkül áthaladni a vámhelyen. Ugyancsak nem volt szerencsés a szekérhúzó

---

²²⁵ *similiter inquiratur, discutiatur et moderetur, que et ubi sint false vie et indirecte quorumlibet tributorum, et quantum longe vel prope huiusmodi vias falsas singuli tributarii obsidendi et itinerantes in eisdem prohibendi vel impediendi iustam et consuetudinariam habuerint et habere debeant facultatem. Vias autem novas in locis, quibus vie ab olim nunquam esse consueverunt, nemo pro communi et universali transitu itinerantium in detrimentum et dampnum tributorum vicinorum in faciebus suarum terrarum adinvenire presumat* – DRMH I/2. 75. Idézi *Szilágyi, M.: On the Road* 107.

²²⁶ ÓMO. 158–159. (Anjou-oklt. XXVI. 602. sz.).

²²⁷ *quod cum ipsi fideles cives et hospites nostri aut aliqui ex eisdem simul ut puta vel singillatim ad loca dicatorum tributorum pervenientes equum vel equos ipsorum ad columnam seu statuam signum tributarie solutionis decernentem vel ad parietem seu domum tributariam contingenter alligaverint ex tunc tributarii super eos quadriginta denarios ... exigent et extorquerent* – 1391: ZW. III. 8. Vö. 1391: ZW. III. 26–29., 1393: III. 65–67., 1397: ZW. III. 187–190., 1404: ZW. III. 187–190., 1405: ZW. III. 314–317. (szebeniek); 1404: ZW. III. 317–320. (kolozsváriak); 1391: ZW. III. 13–16., 1395: ZW. III. 120–123. (brassóiak).

²²⁸ ZsO. XII. 292. sz.

lovakkal túlfutni a vám jelén vagy a vámházon (*domus tributi*,²²⁹ *domus tributaria*,²³⁰ *domus theulonaria*²³¹), vagy fegyveresen belépni oda.²³²

A fizetendő vámot az egyes vámhelyek vámszabásai alapján határozták meg. Ezeket vélhetően kifüggesztették, hogy bárki tudomást szerezhessen róluk. 1284-ben a Sebes-Körös átkelőjénél szedett bertényi vám tarifájának megállapításakor kikötötték, hogy a vámszabást „azon a helyen, a Körös említett révjénél a vámszedők nyilvánosan őrizték, hogy minden átkelő tisztában legyen vele, így ne tudjanak a kellőnél magasabb vámot kiróni”.²³³

Általában véve mégis se szeri, se száma a kereskedők, utazók reklamációinak a vámosok túlkapásaira: néha a szokásostól eltérően vámoltak,²³⁴ máskor túl magas vámot hajtottak be,²³⁵ de nem ritka, hogy a jogos vámösszegezen felül természetbeni javakra tartottak igényt²³⁶ – noha utóbbi követelések egy része valószínűleg törvényes volt. 1381-ben a Budára és Fehérvárra kereskedni járó osztrák kereskedők arra panaszkodtak, hogy a vámszedők a vámon felül áruikból ajándékok (bors, lándzsák, kesztyűk) adására kényszerítik őket.²³⁷ Ugyancsak osztrák, a Dunán Buda felé lehajózó kereskedők panaszára I. Lajos 1374-ben vasból készült, címerpajzsával hitelesített mértéket (1 királyi láb = 31,26 cm hosszúságút)²³⁸ küldött a bécsi kereskedőknek. Az eset hátterében feltehetően az állt, hogy a magyar vámszedők

---

²²⁹ 1342: ÓMO. 158–159. (Anjou-oklt. XXVI. 602. sz.).

²³⁰ 1391: ZW. III. 8.

²³¹ 1422: *Dreska G.*: A pannonhalmi hiteleshely 24. (ZsO. IX. 1064. sz.).

²³² 1391: vel si eciam idem cives et hospites nostri aut aliqui ex ipsis cum eorum curribus et rebus mercimonialibus ad loca dictorum tributorum pervenerint et equi eorum ipsos currus trahentes eandem statutam seu columnam sive domum tributariam aliquantum pertanserint et aliquantisper post tergum reliquerint aut si ipsi cum dictis eorum curribus et rebus in hospicio descenderint et de eodem hospicio ad dictos tributarios accesserint iustum et verum tributum persoluturi vel si aliqui ex eisdem civibus nostris cum dictis rebus eorum mercimonialibus ad dicta loca tributorum pergentes certum hominem ipsorum a campo propter celeriore expedicionem premissa tributarie solucionis antemitterent et de ipsis rebus eorum iustum tributum persolvi faciendo in ipsisque locis dictorum tributorum non pausando pertransierint prefati tributarii illico calumnia eis imposita asserentes ipsos cum eorum rebus predictis de dictorum tributorum locis fugitive et clandestine recessisse ipsos rebus eorum premissis prorsus spoliarent damnificarent et creberrime disturbarent – ZW. III. 8–9.

²³³ 1284: Et hoc ipso loco tributarii in predicto portu Chrysi publice volumus observari, ut omnibus transeuntibus in exactione dicti tributi certa noticia habeatur, ne maior exaccio fi eri possit, quam deberet. – W. IX. 401. Idézi *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 35.

²³⁴ 1355: item de singulis curribus cuprum aut ferrum seu blumbum deferentibus singulos tres grossos, si autem idem currus unum centenarium solummodo contineret, de ipso curru similiter tres grossos, licet minus plene esset oneratus – Draslóczy I.: Sáros megye vámhelyei 59.

²³⁵ 1344: DF 287 451_7. (Anjou-oklt. XXVIII. 814. sz.).

²³⁶ 1380: conqueruntur nobis fideles nostri cives et hospites de civitate Coloswariensi quod vos in locis vestris tributorialibus ab ipsis preter consuetum tributum panes et vinum reciperetis et recipi faceretis incessanter et per hoc ipsos quadam abusione et novitate adinventam nimium aggravaveris – ZW. II. 532–533.

²³⁷ F. IX/5. 487–489. Vö. 1380: AT WStLA HAUrk 979. (In: monasterium.net, URL <<http://monasterium.net/mom/AT-WStLA/HAUrk/1005/charter>> [utolsó letöltés: 2017. 08. 03.] (különösen rossz kiadása: F. IX/5. 384–386.). Vö. 1366: nec tributarii ipsos mercatores ad ampliorem tributi solucionem vel piperis aut alterius munusculi prestationem compellere audeant modo aliquali imo neque a benevole dantibus ipsa munera recipere presumant ne in consuetudinem deducatur et ex hoc tandem ipsi mercatores successive infestentur – DF 258 545: 092–090.; Teleki, Huny. X. 376–377.

²³⁸ *Bogdán I.*: Magyarországi hossz- és földmértékek 79.

meghamisították a hajófenék mérésére szolgáló mértéket (vagyis a bevettnél rövidebb mértéket alkalmaztak):²³⁹ a vámösszeget ugyanis a király 1366. évi rendelkezéseinek megfelelően a hajófenék szélességétől és a rakománytól függően kellett kiszabni.²⁴⁰

A vám megfizetését bizonyító, a kereskedőnek adott igazolással (pecséttel) a Lajos korban a harmincadvám esetében találkozunk – sajnos nem magyar területen, de a hasonló gyakorlat legalábbis feltehető. László (Vlad) havavalföldi vajda és szörényi bán 1368-ban Lajos kérésére garantálta, hogy a Havasalföldön – a brăilai kivételével – bármelyik úton²⁴¹ áruikkal átutazó brassóiak a vajdának két harmincaddal tartoznak: egy *tricesimával* odafelé, Hosszúmezőnél (Câmpulung, ma Románia, a Déli-Kárpátok lábánál, a Brassót Havasalfölddel összekötő Töröcsvári-hágó déli nyílásánál) a másikkal visszafelé, a Duna átkelőjénél(?) (*circa Danubium*). A vám megfizetését követően a harmincados pecsétjének birtokában (*sigillo tricesimatoris nostri recepto*) szabadon átkelhetek Lajk földjén.²⁴² Egy 1439. évi adat szerint az esztergomi és a dorogi vámot kifizetők az ottani vámosoktól *more solito* szintén pecsétet(?) (*signetum*) kaptak.²⁴³

Aki fel volt mentve az adott vám fizetése alól,²⁴⁴ annak ezt az előjogát igazolnia kellett. Forrásaink elég kevés támpontot adnak arra nézve, hogy ez a gyakorlatban hogy történt: késő középkori (16. századi) adatok alapján a vámmentességre jogosító kiváltságlevél, vagy – ha a kereskedő polgár volt – az illető város pecsétjének felmutatásával.²⁴⁵ A dolgot természetesen nem úgy kell elképzelnünk, hogy például a városi kereskedők a – jobb esetben – féltve őrzött, vámmentességüket is garantáló városprivilegiumot hordták volna magukkal. Lajos 1367-ben a Lajta és a Rába közti terület vámbirtokosainak kimondottan megtiltotta, hogy a soproniaktól felmentésük igazolására az eredeti (*primordialis*), erre jogosító kiváltságlevelet követeljék. Helyette hitelt kellett adniuk a nekik szóló, a soproniak kiváltságának tényét és hatályát kivonatoló királyi parancsnak,²⁴⁶ ami voltaképpen menlevélként szolgálhatott, ahogy a hasonló uralkodói mandátumok is, például a

---

²³⁹ Wenzel, Dipl. Eml. III. 73–74.

²⁴⁰ DF 258 545: 092–090.; Teleki, Huny. X. 376–377.

²⁴¹ A Câmpulungnál elágazó út Târgovișten, Târgșorun, Gherghițan, Buzăun keresztül vezetett Brăilaba. A másik út Argeșen, Piteștin, Slatinán és Turnun keresztül vitt Nikápolyba, illetve Slatináról el lehetett jutni Olteniába és Vidinbe. *Rădvan, L.: At Europe's Borders* 223.

²⁴² ZW. II. 306–307.

²⁴³ quicumque vero mercatorum et aliorum hominum ad predictum Strigonium vel ad Dorogh accesserint tales ibidem persoluto tributo et signeto tributarium more solito pro se recepto – Bp. III/2. 313–314.

²⁴⁴ Vö. Vámmentességek c. fejezet.

²⁴⁵ *Weisz B.: Vámok és vámszedés* 41.

²⁴⁶ nec eciam ipsos ad exhibendum primordialia eorum instrumenta super presmissa tributaria relaxacione eis ut premititur graciose concessa nuncque per eosdem coram nobis exhibita cogere ausi sitis sed semper exhibicionem presencium plenam fidem habentes per omnia debeatis contentari – DF 201 829.

Nagyszombatra költözők vámmentességét garantáló 1360. évi királyi oklevél.²⁴⁷ A Zsigmond korban ezek között már névre szóló oklevelekkel is találkozunk: 1418. február 20-án Zsigmond, a pozsonyiak vámmentességére hivatkozva, a Trelesch András pozsonyi polgártól és kereskedőtől, 1429. május 1-jén pedig a Langwiser Lénártól történő vámszedést tiltotta meg.²⁴⁸ Arra is találunk példát, amikor a vámon megkérdőjelezték a felmentő oklevél hitelét: 1506-ban László bártfai polgár megrakott szekerevel útban Kassa felé a somosi vámon felmutatta vámmentességét²⁴⁹ igazoló iratát (*litteras suas ostendisset, quod ipse esset liber*), amiről a helyszínen azt mondták, „hogy azt a levelet ... kutya és lator írta”, nem érvényes.²⁵⁰ A rágalmozási ügy²⁵¹ Storkel Lénárt és Volgeroth György bártfai esküdtek panasza nyomán a sárosi megyei ítélőszék elé került.²⁵²

A vámfizetés alól mentesítő kiváltságokkal persze valóban vissza lehetett élni, így a vámfizetés elkerülésének egyik útja-módja – némileg paradox módon – éppen a vámhelyeken át vezetett. Akadtak ugyanis olyan kereskedők, akik vámmentességüket (nyilvánvalóan némi ellentételezés fejében) kihasználva hajlandóak voltak vámfizetésre kötelezett személyeket átjuttatni, vagy áruikat átcsempészni a vámokon. A jelenség jól illusztrálható az 1291 óta országos vámmentességgel rendelkező pozsonyi kereskedők példáján. Tudjuk, hogy a 14–15. században a pozsonyiak útjába eső vámhelyek, Bazin, Bodak, Hédervár és Öttevény vámbirtokosai és -szedői kifejezetten ügyeltek arra, hogy ezt a kikaput zárva tartsák: 1430. március 3-án Hédervári Lőrinc összes vámszedőjét, főleg a bodakit, a hédervárit és az öttevényit figyelmeztette: ügyeljének arra (*cauentes tamen et perspicaciter revidentes*), nehogy a pozsonyiak vámmentességük örve alatt *tacite ac sub silencio* árukkal utazó külföldieket (*extraneos*) vigyenek magukkal.²⁵³ A pozsonyiak és a bazini nemesek közti vámpert lezáró, a pozsonyi káptalan által írásba foglalt 1384. évi megállapodásban a polgárok vámmentességük elismeréséért cserébe garantálták, hogy a városi bíróság büntetését vonja magára közülük az, aki a város szabadságaival nem élő idegent visz a bazini vámhoz, vagy azt a személyt ráadásul átjuttatja rajta, amennyiben ezt törvényesen rá tudják bizonyítani.²⁵⁴

---

²⁴⁷ *quatenus de illis hominibus qui cum omnibus bonis et rebus eorum de quibuslibet partibus regni nostri aut aliis regnis extraneis commorandi causa in civitatem nostram Tirnaviensem presencium testimonio se transferunt nullum tributum nullamque tributariam exactionem exigere vel exigere facere presumpmatis* – DF 279 571.

²⁴⁸ DF 239 386 (ZsO. VI. 1526. sz.); DF 239 500.

²⁴⁹ *quod ipse a solutione theoloni liber esset* – DL 57 851.

²⁵⁰ *quod istas litteras ... canis et latro scripsisset* – DL 57 850.

²⁵¹ Az oklevél hátlapján későbbi kéz írásával: *dehonestatoria accio*. DL 57 850.

²⁵² DL 57 850, DL 57 851. Az oklevelekre Kádás István hívta fel a figyelmem, szívességét ezúton is köszönöm.

²⁵³ *Kováts F.*: Dunai hajózás 470.

²⁵⁴ *e converso vero assumptentes predicti cives Posenienses quod si aliquis ex ipsis aliquam alienam personam non utentem libertate dicte civitatis Poseniensis secum duceret ad locum tributum in dicta Bozen nomine libertate ipsius civitatis et asserens ipsam personam alienam frui libertate eiusdem civitatis seu etiam ipsam personam*

A héderváriak vámszedőihez intézett parancs a kihágást elkövetők javainak elvételét és városi bíróság elé állítását helyezte kilátásba.²⁵⁵ A pozsonyiak efféle „szolgáltatásait” igénybe vevőket – amint arról Zsigmond király 1430. évi okleveléből értesülünk –, miután megfosztották javaiktól, szélnek eresztették.²⁵⁶

IV. VÁMMENTESSÉGEK

A vámfizetés alóli felmentés lehetett országos érvényű, területileg vagy árucikk szempontjából korlátozott, valamint találkozunk alkalmi mentességekkel is.²⁵⁷ 1354-ben országos, a száraz- és a vízi vámokon is érvényes vámmentességet kaptak Piast Erzsébettől Óvár/Vári(?)²⁵⁸ királynéi *villa/civitas* polgárai és *hospesei*, akik Buda szabadságaival élhettek.²⁵⁹ A csak egy adott területre érvényes felmentésre jó példa a kolozsváriak a király által 1353-ben megerősített erdélyi vámmentessége,²⁶⁰ az árucikk szempontjából korlátozottra pedig I. Lajos 1363. évi kiváltsága, amivel építőanyagot (fát, cementet, követ) a városukba szállító nagyszombatiakat, valamint Gerencsér, Magyarád, Szili és Parna lakóit *perpetuo* mentesítette a vámfizetés alól.²⁶¹ A király sokszor biztosított alkalmi vámmentességet egy-egy birtok vagy város benépesítése érdekében. 1347-ben a somogyi Gyugy királyi birtokra

---

alienam ultra ipsum locum tributi in Bozen fraudulenter deduceret et ubi id contra ipsum civem Pisoniensem alienam personam deducentem legitime possent approbare extunc iidem iudex et iurati cives in Posenio et in futurum constituendi eundem concivem ipsorum modo premissis repertum punire teneantur iusticia predictae civitatis Poseniensis mediante – DF 239 039, DL 7078.

²⁵⁵ Kováts F.: Dunai hajózás 470.

²⁵⁶ si qui vero forsitan ex eisdem civibus et hospitibus nostris Poseniensibus huiusmodi extraneos et forenses homines eorundemque res et mercimonia in eorum societate aut in curribus secreta occulte et celatim conducere et portare conarentur et presumerent extunc omnes tales tam videlicet conductores quam etiam conducti qui ultra unius anni spacium reperti fuerint perditionem et amissionem omnium rerum et bonorum apud eos tunc reperiendorum prefatisque Philippo Pokkl et domine Walpurgis proliquisque eorundem prenotatis dandarum et assignandarum incurrant eo facto – DF 239 513, DF 239 512.

²⁵⁷ Weisz B.: Vámok és vámszedés 42.

²⁵⁸ Azonosítása bizonytalan. DL 4470-ben (F. IX/2. 324–327.) a kiváltságolt királynéi falu Owuar ... villa nostra (sc. reginalis) alakban szerepel. Az adatot Csánki a Moson megyei Óvárhoz kötötte (Csánki III. 676.). DL 4471-ben (újkori átírás), aminek szövege nagymértékben hasonlít DL 4470-éhez Erzsébet átírt oklevelében Vary ... civitas nostra szerepel. Utóbbi oklevél Várija a Bereg megyei Várral azonosítható, mivel a kérdéses irat szerint a váriak 1479-ben Beregszászal pereskednek bizonyos Czytikföldre predium miatt (MOL-regeszta), ami talán inkább Czybikföldének olvasható (DL 4471_4), ami a Bereg megyei Vári mellett található (Gy. I. 536.).

²⁵⁹ committimus eciam ut ipsi cives seu hospites nostri de Owuar nullas in regno nostro Hungarie tam in terris quam in aquis tributum dare et solvere teneantur – DL 4470 (F. IX/2. 326.); committimus eciam ut ipsi cives et hospites nostri de Vary nullum in regno nostro Hungarie tam in terris quam super aquis tributum dare et solvere teneantur – DL 4471.

²⁶⁰ item concessimus eciam eisdem hospitibus nostris quod intra terminos parcium Transsilvanarum tam in civitatibus quam eciam in aliis locis de mercibus et rebus ipsorum nullum tributum solvere tenebuntur – ZW. I. 320. 1353: ZW. II. 96–97.

²⁶¹ quod ipsi de lignis de cemento de lapidibus per eosdem ad dictam civitatem undecunque deferentibus a solutione cuiuslibet tributii perpetuo exempti haberent nullumque tributum nullamque tributariam exactionem de eisdem rebus iamnominatis solvere tenerentur – DF 279 577. Vö. Lexikon stredovekých miest 525.

költözőktől,²⁶² 1360-ban a Nagyszombatra bel- vagy külföldről letelepedés céljából utazóktól (*commorandi causa ... se transferunt*),²⁶³ 1368-ban az osztrák területekről Sopronba áttelepülőktől történő vámszedést tiltotta meg.²⁶⁴ Más esetekből úgy tűnik, a király tulajdonképpen a külföldről betelepülők és az országban egyik helyről a másokra átköltözők általános vámmentességének biztosítására törekedett. 1360-ban úgy rendelkezett, hogy „Ausztria, Csehország vagy bármilyen más külföldi területek lakóitól, népeitől vagy jobbágyaitól, akik az országba, a király, a királyné, a prelátusok, a bárók vagy a nemesek vagy mások városaiba és birtokaira családostól, javakkal a költözés szándékával érkeznek, vagy a királyságban egyik városból vagy birtokról a másokra költöznek, ... ne szedjenek semmilyen vámot és harmincadot”.²⁶⁵ Az intézkedés a soproni városi levéltárban fennmaradt egyik királyi parancslevélből ismert, és leginkább egy országos rendelkezés helyi interpretációjának tűnik. A külföldről beköltözők vámmentessége az 1366. évi dunai vámtarifában²⁶⁶ és a király egyik 1371. évi rendeletében is szerepelt.²⁶⁷ Más volt a helyzet azokkal, akik elköltöztek a királyságból: tőlük 40 dénárt kellett szedni.²⁶⁸ A 40 dénáros „költözésvám” a néhány évvel korábban (1355) rögzített pécsújfalusi (Sáros megye) vámtarifában is feltűnt, ami szerint azoktól, „akik családjukkal egyik birtokról a másikra költöztek” (*a transferentibus se cum familia de una possessione ad aliam*), 40 dénár vámot szedtek.

Ugyancsak az alkalmi vámmentességek biztosításának esetei közé sorolható a király 1357. évi parancsa, amivel Losonci Dénes fia Tamás fia Tamás udvari lovag losonci *curiájába* szállított ellátmányának (*victualia diversarum rerum in animalibus et aliis necessariis*) vámolását tiltotta meg a vámszedőknek Erdélytől Losoncig.²⁶⁹ 1376-ban Szencsei Pál, Garai

---

²⁶² volumus etiam ut in nullis locis tributorum a iobagionibus seu populis dictam possessionem nostram venire volentibus tributum aliquod exigatur – DL 3890 (AO IV. 24.).

²⁶³ DF 279 571.

²⁶⁴ ab hominibus de partibus Austrie in civitatem nostram Soproniensem causa commorandi venientibus et de rebus bonis ac domorum utensilibus eorundem ac curribus in quibus ducuntur et ad ipsos spectantibus presencium exhibitoribus in adventu ipsorum nullum tributum nullamque tricesimam recipere vel exigere facere audeatis sed eos simulcum ad se pertinentibus curribus et rebus suis per loca vestra transire permittatis libere et pacifice – Házi I/1. 147.

²⁶⁵ ab incolis populis seu iobagionibus de Austria seu Bohemia vel de aliis quibuscunque partibus extraneis ad regnum nostrum et ad civitates seu possessiones nostras regales et reginales ac prelatorum baronum nobilium cum eorum familia rebus atque bonis commorandi causa venientibus vel de una civitate et possessione ad aliam in partibus regni nostri se transferentibus quaquam temeritatis audacia tributum seu tributariam et tricesimariam exactionem petere exigere recipere audeat vel presummat sed tales iobagiones et incole ab omni solutione tributorum et tricesimarum perpetuis temporibus absoluti habeantur penitus et exempti – Házi I/1. 123.

²⁶⁶ statuimus etiam ut nullus a ... hominibus in regnum nostrum causa commorandi cum uxoribus liberis et familia venientibus tributum recipere presumat – Teleki, Huny. X. 376–377.

²⁶⁷ 1371: DF 238 873.

²⁶⁸ 1366: de hominibus autem de regno nostri causa residence exeuntibus quadraginta denarii exigantur pro tributo – Teleki, Huny. X. 377.

²⁶⁹ Bánffy 214–215.

Miklós óvári várnagya írt minden vámszedőnek és harmincadosnak Nyentől Óvárig. A menlevélben a várnagy Garai Miklós nádor kérését tolmácsolva arra kérte a címzetteket, hogy a fákat (*de una strue lignorum*), amiket a nádor házainak építéséhez visznek Visegrádra, illetve az épületfák szóban forgó levelét felmutató szállítóit ne vámolják és harmincadolják meg.²⁷⁰

A Lajos-korban úgy tűnik, nem volt jogszerű áru nélkül utazó gyalogosokat (*pedites*) vagy lovasokat (*equites*) megvámolni. 1344-ben a király megtiltotta, hogy a „régí szokás ellenére” Szinán, Középnémetiben és Somoson vámolják a gyalogosokat (*de peditibus contra veterem consuetudine tributum exigere inceperant*).²⁷¹ Somoson az eperjesiek és a kisszebeniek panaszára I. Lajos 1381-ben is megtiltotta a gyalogosoktól való vámszedést.²⁷² A király 1360-ban, 1365-ben és 1366-ban fellépett a gyakorlat ellen, *cum igitur hoc inconueniens sit et iniustum*, hogy a lóháton közlekedő (*equites*) nagyszombatiakat a vámhelyeken megvámolják.²⁷³ Egy 1371. évi királyi oklevél megtiltotta az áruk nélkül (*sine rebus mercimonialibus*) útra kelő, és magukkal vitt dolgaikat nem eladásra, hanem saját felhasználásra szánó (*non causa mercimonii (sic!) sed pro eorum usu*) világi papok, szerzetesek, gyalog vagy lóháton utazó zarándokok és egyszerű országlakosok (*ceteri in(co)le et habitatores regni nostri hinc inde de loco ad locum sine rebus mercimonialibus suos gressus pedes simpliciter facientes*) vámolását – csak csak a réveknél kellett fizetniük az átkelésért (*ab omni solucione p(ed)agii seu cuiuslibet tributi exaccione tam in terris quam in pontibus (sic!) semper salvi liberi et perpetuo exempti habeantur navigio solum ex(ce)pto*).²⁷⁴

Nagyjából ezt a képet mutatják az ismert vámtarifák tételei is: a bihari (rév)vámtarifa (1343) alapján a gyalogosok ott semmit nem fizettek (és az üres szekerek sem); Pécsújfalun 1355-ben – valószínűleg jogtalanul – a gyalogosoktól és a zarándoktól is 1 dénárt szedtek, és 1 újabb dénárt, ha a vámhelyen történő áthaladást követő nap nem tértek vissza, csak a harmadik napon vagy később; a somosi tarifa (1373) szerint a málhát nem szállító lovasnak vagy gyalogosak és az üres szekereknek nem volt vámfizetési kötelezettsége; Privigyén (1383) a gyalogos, aki nem vitt semmit, vámmentes volt, a terhet cipelő gyalogostól azonban 1 dénárt szedtek.²⁷⁵

Az egyháziak a vizsgált időszakban a személyüket illetően, úgy tűnik, vámmentesek voltak – úgy a világi papok, mint a szerzetesek. A kegyes céllal útnak induló zarándokok

---

²⁷⁰ DF 238 940.

²⁷¹ DF 287 451_7. (Anjou-okt. XXVIII. 814. sz.).

²⁷² DF 228 497. (Iványi, Eperjes 39. [93. sz.]).

²⁷³ 1360: DF 279 572; 1365: DF 279 573, DF 279 574; 1366: DF 279 575.

²⁷⁴ 1371: DF 238 873.

²⁷⁵ Vö. Vámtarifák c. fejezet.

szintén. A király 1371. évi, már említett rendelete szerint a réveken az átkelésért azért fizetniük kellett.²⁷⁶ 1355-ben a sárosi vámvizsgálat a tapasztalt jogtalanságok között kitért arra, hogy Eperjesen a szerzeteseket is vámosták.²⁷⁷ Pécsújfalunál ugyanekkor a zarándokoktól is 1 dénárt szedtek vámként.²⁷⁸ 1357-ből fennmaradt (másolatban) a király a karthauzi rend számára kiállított kiváltságvele, ami mentesítette a rend *fratereit*, jobbágyait, a birtokaikra költözőket, gondnokaikat, adminisztrátoraikat, a saját és a rend ügyeiben eljáró szerzeteseket a vámfizetés alól. A saját ruházódásukra szállított posztó és ellátásukhoz szükséges élelmiszer után sem kellett fizetniük. Egyedül jobbágyaik tartoztak vámmal akkor, ha áruikat szállították.²⁷⁹ A királyon kívül a pápa is garantálhatott egy adott rendnek mentességet – kérdés, mennyi foganattal. 1385-ben az óbudai klarisszák mindenestre átírták a győri káptalannal VIII. Bonifác pápa 1296. évi bulláját a rendjüknek biztosított vámmentességről.²⁸⁰ Egy gondolat erejéig visszatérve a karthauziak kiváltságlevelére, a posztókra vonatkozó része hasonló a pozsonyi és a soproni királyi polgárok 1364. június 11-i privilégiumaihoz. A király ekkor a harmincadfizetés alóli mentesítette a városiakat eladandó élelmiszereik – „amik nélkül egy város sem tud létezni” – és saját háztartásaik szükségletére bárhonnan (*de quibuslibet Regnorum partibus*) a városba vitt (feltehetően import)posztót illetően. Az eladásra szánt posztók után a *tricesimát* le kellett róni.²⁸¹ A monostorok népeinek vámmentességét illetően figyelemre méltó a garamszentbenedeki bencés apát (és a király) 1380-ban tett megnyilvánulása falvai jobbágyainak az esztergomi érsek keresztúri vámjánál (Bars megye) történő rendszeres vámolása kapcsán. Az apát a vámszedést azért minősítette

---

²⁷⁶ 1371: omnes persone ecclesiastice tam regulares quam seculares cuiuscumque ordinis status vel dignitatis existant necnon omnes peregrini ad limam beatorum apostolorum vel aliorum sanctorum intra vel extra confinia regni nostri causa devocionis eques vel pedes proficiscentes ... ab omni solucione p(ed)agii seu cuiuslibet tributi exaccione tam in terris quam in pontibus semper salvi liberi et perpetuo exempti habeantur navigio solum ex(ce)pto – DF 238 873.

²⁷⁷ nam in ipsa Epperies eciam a monachis exegissent tributum et eos suis rebus dampnificassent – *Draskóczy I.*: Sáros megye vámhelyei 60.

²⁷⁸ Vö. Vámtarifák (Pécsújfalu).

²⁷⁹ universos fratres predicti ordinis Cartusiensis itemque iobagiones eorumdem ubique in regno nostro constitutos et homines ad ipsos et possessiones eorum causa commorandi undecunque confluentes nec non cunctos eorumdem curam gerentes administracionem habentes quocunque in ipsorum fratrum et propriis negociis proficiscentes exceptis duntaxat iobagionibus eorum cum mercimoniis publicis procedentibus a solucione cuiuslibet tributi in quibuscunque partibus regni nostri et personis et bonis eorum facienda perpetue exemimus abstraximus liberavimus libertatosque et exemptos presencium serie perpetuis temporibus pronunciamus ex speciali gracia libertatis regie maiestatis ita quod ipsos fratres ordinis Cartusiensis et iobagiones eorum universos ac sequaces et ministros undecunque vel ex quibuscunque partibus seu provinciis regni nostri cum eorum rebus et bonis victualibus et pannis pro indumentis ipsorum fratrum et aliis omnibus necessariis et eorumdem iobagionum propriis deferendis preter mercimonia iobagionum proficiscantur ac ab exaccione tributaria liberos et exemptos sic esse volumus ut nil penitus telonii seu tributi in eundo vel redeundo super ipsos exigere valeat per quempiam vel imponi – DL 36 776.

²⁸⁰ ac ad exhibendum pedagia telonia et alias exacciones quibusvis regibus principibus seu aliis personis secularibus minime teneamini nec ad id aliquatenus valeatis – DF 283 416. (Bp. III/1 11.).

²⁸¹ 1364. június 11.: F. IX/3. 389.; Házi I/1.130–131.

törvénytelennek „mivel a mondott jobbágyok az említett vámot soha nem szokták fizetni, hanem a király ottani jobbágyainak módjára mentesek alóla”.²⁸²

Az egyházak mint birtokosok a nemesekhez hasonlóan szabadon szállíthatták (szállíttathatták jobbágyaikkal) birtokaik között, azok ellátására az élelmiszereket. Az erre vonatkozó általános „szabály” a király veszprémvölgyi apácáknak kiállított 1364. évi oklevelében a következőképpen szerepel: *cum de victualibus nobilium et aliorum possessionatorum hominum que de una possessione ipsorum ad aliam possessionem vel ad alia loca mansionis eorundem deferuntur, tributum exigere non liceat aliquale*.²⁸³ I. Lajos vonatkozó oklevele a veszprémvölgyieknek a bor, a gabona és a marhák vámmentes szállítását erősítette meg, 1389-ben a leleszi prépostnak adott hasonló oklevelében Zsigmond a *victualia* gyűjtőnév alatt az egyházak szabadságára (*libertas ecclesiarum regni nostri requirente*) hivatkozva marhák, takarmány és gabona vámmentes szállítását tette lehetővé.²⁸⁴ 1363-ban I. Lajos az óbudai klarisszák birtokairól az apácák fenntartására (*pro sustentacione*) szárazföldi vagy vízi úton vitt élelmiszerek és szállítóik vámmentességét biztosította.²⁸⁵

A nemesek birtokai közötti vámmentes élelmiszerszállításra 1381-ből vehetünk példát: ekkor a király megtiltotta a vámosoknak Gyulai Miklós fia Mihály egyik birtokáról a másikkra szállított élelmiszerei (és szállítói) vámolását.²⁸⁶

Több példa hozható a 14. század második feléből a királyi, illetve a királynéi udvarba igyekvők vámmentességének biztosítására. 1363-ban Lajos – mint nem illő dolgot (*sicut non decet*) – megtiltotta, hogy akárki vámot (és harmincadot) szedjen a soproniaktól, amikor ajándékaikat és adóikat szállítják a királyi udvarba.²⁸⁷ Zsigmond 1389. évi, hasonló rendelkezésével szintén biztosította a királyi udvarba ajándékokat – és kiemelten az újévi ajándékot – vivő soproniak vámmentességét.²⁸⁸ I. Lajos 1378. évi rendelete szerint a szebeniek a király vagy a királyné elé küldött követeitől (*de ... ambasiatoribus seu nunciis specialibus*) sem lehetett vámot követelni – abban az esetben legalábbis, ha a küldöttek áruk nélkül indulnak útnak.²⁸⁹ 1391-ben pedig, amikor a szebeniek, a szászok hét székét is képviselve, beszámoltak Zsigmondnak a vámhelyeken őket ért különböző sérelmekről, az is előkerült, hogy a király vagy a királyné udvarába „ügyintézni” igyekvő polgárokat (illetve

---

²⁸² cum tamen dicti iobagiones iamdictum tributum nunquam persolvere assuetissent sed ad instar iobagionum nostrorum regalium illius partis exempti haberentur – DF 237 194.

²⁸³ VVOS 272.

²⁸⁴ DF 233 986.

²⁸⁵ DL 5189.

²⁸⁶ DF 259 876.

²⁸⁷ Házi I/1. 130.

²⁸⁸ Házi I/1. 224. (ZsO. I. 875. sz.).

²⁸⁹ ZW. II. 488–489.

követeiket), valamint az uralkodópár ajándékait vivőket is vámokkal sújtják – jogtalanul.²⁹⁰ 1376-ban I. Lajos a királyi vagy a királynéi udvarba lóháton, gyalogosan, illetve szekérral ajándékok vagy ajándékok nélkül ügyeikben eljárni igyekvő báni (Trencsén megye) polgárokat (*cives nostri de civitate nostra Baan vocata*) mentette fel a vámfizetés alól – amennyiben árukat nem visznek magukkal.²⁹¹

1357. január 19-én annak érdekében, hogy a pozsonyi polgárok és az esztergomi káptalan időről időre kiújuló, az esztergomi vám miatti konfliktusainak véget lehessen vetni, a felek közt I. Lajos parancsára oklevél-bemutatásra került sor. A pozsonyiaknak vámmentességüket, a káptalannak pedig vámszedési jogát kellett igazolnia.²⁹² A káptalan részéről Miklós honti főesperes IV. László király – Imre, III. Béla, II. András és IV. Béla kiváltságait tartalmazó – privilégiumával állt elő.²⁹³ Eszerint az Esztergomon keresztül és a várost elkerülve, az innenső parton szárazföldi úton vagy a Dunán szállított dolgok (*res*) minőségének megfelelően szedett vám királyi adományból a káptalant és prépostját illeti.²⁹⁴ A bevételen a káptalan az Esztergom-előhegyi Szent Tamás-prépostsággal, továbbá az esztergomszigeti apácákkal osztozott.²⁹⁵ A pozsonyiak vámmentességük bizonyítására I. Károly második nagypecsétje alatt átírt és megerősített, első pecsétje alatt kiadott kiváltságlevelét mutatták be,²⁹⁶ amely minden bizonnyal III. András 1291-ben kiadott, kereskedőik országos vámmentességét (is) biztosító városi kiváltságlevelé²⁹⁷ 1313-ban kelt megerősítő oklevelének²⁹⁸ az uralkodó új pecsétje alatt átírt, 1323. évi megerősítése lehetett.²⁹⁹ A király

---

²⁹⁰ *cumque etiam praefati cives et hospites nostri aut nuncii seu ambasiatores eorum aliqui ad nostram vel reginalem maiestates in factis et necessitatibus ipsorum venire voluerint [...] ex tunc praefati tributarii super ipsos et a [...] clenodiis seu muneribus nostrae vel reginali maiestatis per ipsos portandis et exhibendis [...] tributariam exactionem peterent, reciperent et indefesse extorquerent* – ZW. III. 9. Zsigmond az oklevelet a szebeniek kérésére még ebben az évben kiadta újra (ZW. III. 27–29.), majd 1397-ben (ZW. III. 187–190.), 1404-ben (ZW. III. 315–317.) és 1405-ben is (ZW. III. 334–337.), ezenkívül még ismert belőle egy 1393. évi, a szebeniek és a hét szász szék folyamodására Szécsényi Frank erdélyi vajda által kibocsátott példány (ZW. III. 65–67.). A felsorolt oklevelek szövege lényegében megegyezik, nagyobb eltérés csak a vajda által kiadott példány szövegében figyelhető meg, miután Szécsényi Frank az rendelkezéseinek betartását értelemszerűen csak a vajdai joghatósága alatt álló területekre nézve garantálhatta. Az uralkodó az oklevelet 1391-ben (ZW. III. 13–16.) és 1395-ben (ZW. III. 120–123.) a brassóiak részére is kiadta.

²⁹¹ *quatenus dum et quando providi viri iudex iurati et cives nostri de civitate nostra Baan vocata vel aliqui ex eis eques vel pedes aut in curribus cum muneribus vel sine muneribus pro eorum exequendis negociis nos et dominas reginas genitricem et consortem nostras carissimas venerint visitaturi dummodo res mercimoniales secum non deferant ipsos per loca dictorum tributorum testimonio sub presencium transeuntes in nullo molestari pacifice et absque aliquali tributaria sew quavis alia exactione libere abire et transire permittatis* – DL 6340.

²⁹² F. IX/2. 568–569.

²⁹³ DF 237 234. (F. IX/2. 569.). A káptalan kiváltságleveléire lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 137–140.

²⁹⁴ *tributum quod de quibuslibet rebus, quae per Strigonium, vel extra prope cis et citra, per terram vel per Danubium quoque deferuntur, iuxta qualitatem rerum delatarum exigitur* – F. IX/2. 569.

²⁹⁵ F. IX/2. 569.

²⁹⁶ F. IX/2. 569.

²⁹⁷ Juck 75–76. (Reg. Arp. 3837. sz.).

²⁹⁸ DF 238 656., F. X/7. 762–763. (Anjou-oklt. III. 644. sz.).

az ítélelhozatal során egyrészt a káptalan számára annak idején tett adomány alamizsna mivoltát mérlegelte, másrészt, ami ennél is fontosabb, miután prelátusaival és báróival tisztázta, melyik kiváltság a korábbi (*de prioribus prior speculatio habeatur*) – a felmutatott oklevelek alapján: az esztergomi káptalané –, megállapította, hogy annak a későbbi adomány, tudniillik a pozsonyiaké, nem érvénytelenítette (*priori donationi posterior praeiudicare minime videatur*), a jogvitát az esztergomi káptalan javára döntötte el.³⁰⁰

Az esztergomi vám iménti ügye két egymásnak ellentmondó, vámszedési, illetve -mentességi jogot biztosító kiváltság ütközését és az emiatt kialakult, elhúzódo konfliktushelyzet feloldásának egy lehetséges módját demonstrálja – azaz a két előjog közül a régebben adományozottat kell érvényesnek tekinteni.³⁰¹

A jogelv, amely a római jogban *qui prior est tempore, potior est iure* formában volt ismert,³⁰² Werbőczy Hármaskönyvében (1514) is megtalálható: „A mennyiben tehát a kiváltság a fejedelem kizárólagos hatalmából ered, mint például a birtokjogok adományozása, a vám és harminczad fizetése alól való mentesítés a szabad vásár és közönséges sokadalom, a rév és vám adományozása a mi egyedül a fejedelmet illeti, azt mindig meg kell tartanunk, hacsak másoknak nyilván sérelmére nincsen. Éppen ezért az ilyen kiváltságok végére ezt a záradékot: «salvo iure alieno» mindig be szokták tenni és iktatni. Mert ha valamely paraszt embert, avagy várost, maga a fejedelem a vámfizetés alól jelenben fölmentene is, szabadsággal megajándékozna, holott megelőzőleg hívei közül valakinek az igazságos vámszedést már eladományozta, akkor az utóbbi, tudniillik: a felmentő kiváltság, mivel a vámszedésről kiadott előbbi kiváltságot nyilván sérti, az elsőt meg nem erőltetheti és az ilyen vámszedést el nem törölheti. De a kiváltságot adó fejedelem fekvő jószágaira és vámjaira nézve az ilyen fölmentés megáll és helyén marad”.³⁰³ Tehát II. Ulászló király idején

---

²⁹⁹ DF 238 664., F. X/7. 762–765. (Anjou-oklt. VII. 91. sz.). Az 1357. évi ítéletével ugyan nem ejt szót III. András okleveléről, sőt a kiváltságot Károly kegyének tulajdonítja, azonban sokat sejtető, hogy az 1323. évi oklevelet I. Lajos Jakab pozsonyi bíró és néhány esküdt kérésére éppen az oklevél-bemutatást megelőző nap, január 18-án írta át és erősítette meg (DF 238 757.). Kovács V.: A pozsonyiak vámsmentessége 345–346., 350.

³⁰⁰ DF 237 234. (F. IX/2. 570.).

³⁰¹ Vö. Petrik I.: Vámkonfliktusok 234–235.; Tringli I.: Pest megye 129–130.

³⁰² Petrik I.: Vámkonfliktusok 234–235.

³⁰³ Werbőczy: Hármaskönyv 178. Duplex est autem privilegii consideratio scilicet in quantum ex mera principis autoritate riteque & legitime procedit. Et in quantum non sed in damnum aliorum vergit vel alias constitutioni communi derogare videtur. [§1] In quantum igitur privilegium ex mera principis autoritate procedit prout iurium possessionariorum Donatio a tributaria tricesimarumque solutione exemptio, Fororum liberorum ac nundinarum generalium Vadorumque & tributorum collatio que ad solum principem spectat semper observari debet dummodo iuribus aliorum manifeste non preiudicet. [§2] Et propterea in calce huiusmodi privilegiorum clausula ista semper apponi inserique solet SALVO IURE ALIENO. [§3] Nam si princeps ipse quempiam hominem rurem vel civitatem a solutione tributorum de presenti eximeret & libertate donaret prius tamen tributariam exactionem iuste fiendam alicui fidelium suorum contulisset tunc per istud posterius privilegium scilicet exemptionale quia priori privilegio super tributo confecto palam preiudicaret primum invalidare & huiusmodi

– a vámoknál maradván – elvileg hiába adományozott az uralkodó egy személynek (vagy testületnek) vámmentességet, az előjog a kiváltságlevél kibocsátásának idején csak a királyi vámokon volt érvényesíthető; nem tartották érvényesnek a magánvámok tekintetében, mivel – a fentiekből logikusan adódóan – kiadásának elvi pillanatában minden vámszedési jog régebbi volt nála. Kérdés, miképp illeszkedtek ebbe a „rendszerbe” a régi, korábbi uralkodók által biztosított, de az újabb és újabb uralkodói megerősítések révén meg-megújuló érvényre szertevő, nem csak a királyi vámok fizetése alól mentességet adó kiváltságok. Hogyan fért össze a korábbi adományok elvével³⁰⁴ a tény, hogy a vámszedés a középkorban, amint azt Werbőczy is kimondta, „a fejedelem kizárólagos hatalmából” eredt, vagyis regálé, uralkodói felségjog volt?

Az Anjou-kor első felében a jogelv a hetivásár-tartási engedélyekben egyértelmű kifejezést nyert, alkalmazták az egymást tönkretévő, közeli vásárok tartói közti viták eldöntésére, és *expressis verbis* hivatkoztak rá birtokperekben. A jogelv úgy azonos, mint különböző jogcímen – királyi vagy magánadomány (örökül hagyás; tartozás birtokkal való kiegyenlítése; hitbér és jegyajándék, leánynegyed birtokban történő kiadása; zálog), vétel – követelt birtokok, birtokrészek miatti jogvitákban is feltűnt. A Lajos-kori és későbbi *adiudicatoriak* formulává redukálódott ítéletindoklásaival szemben e korábbi birtokvitákban a jogelv figyelembe vételével történő ítélezés mikéntje jobban megragadható. A jogelv megtörése a perbeli ellenfelénél korábbi oklevél felmutatásával – tehát korábbi jogcím igazolásával –, vagy pedig a régebbi kiváltság/adomány érvénytelenítésével volt lehetséges. A 14. század '40-es éveitől a korábbi adományok elvének formulája a „*posterior donacio priori aliquod preiudicium generare non potest*” formában (és változataiban) állandósult, de kivételesen előfordulhatott az is, hogy a bevett formulát a konkrét ügy sajátosságaihoz igazították.³⁰⁵

1295-ből maradt fent az első oklevél, amely a jogelv vámperben történt alkalmazásáról tanúskodik, mégpedig az óbudai káptalan és a budai polgárok jogvitájában.³⁰⁶ A király, miután a káptalan előtte összeseregülő kanonokai – Werner budai *rector* füle hallatára – bepanaszolták a polgárokat a káptalan vámján elkövetett jogtalanságaik miatt, az ügy eldöntését október 18-án az udvarában időző Lodomér esztergomi érsekre bízta, aki október 20-ra meg is hozta ítéletét a felek oklevelei alapján.³⁰⁷ A budaiak védelmüket IV. Béla –

---

tributarium exactionem tollere non potest. [§4] Verum in bonis & tributis propriis principis qui privilegium donavit exemptio ipsa tenebit atque locum habebit. DRMH V. 236.

³⁰⁴ A jogelvre a továbbiakban ezt a – forrásokban elő nem forduló – elnevezést használom.

³⁰⁵ Részletesen, példákkal illusztrálva lásd Kovács V.: Korábbi adományok elve 265–270.

³⁰⁶ Bp. I. 296–298. Idézi: Weisz B.: Vámok és vámszedés 308–309.

³⁰⁷ Bp. I. 296–297.

eredetileg a pesti *hospesek*nek adott – kiváltságlevelére (1244)³⁰⁸ építették, ami az óbudai egyház sóvámját (és a harmincadot) kivéve minden vám fizetése alól mentesítette őket. A káptalan erre II. Géza privilégiumával (1148)³⁰⁹ állt elő, amelyben az uralkodó egyházuknak biztosította a Dunán borral és sóval felhajózó, illetve áruikkal lefelé tartó dunai hajók vámját; vagyis – érveltek – a polgárok nem csak a só után vámolhatók, továbbá hangsúlyozták, hogy a hajóvámot (*ascendens tributum*)³¹⁰ a káptalan emberemlékezet óta zavartalanul birtokolta. Az érsek ítélethozatala során utóbbin (háborítatlan birtoklás) kívül két dolgot mérlegelt: azt, hogy „az egyházak és kegyes helyek részére tett uralkodói kedvezéseket nem csökkenteni, hanem növelni kell”;³¹¹ illetve, hogy Béla király oklevelében nem említette, tehát semmilyen tekintetben nem is hatálytalanította a káptalan „több mint száz évvel” korábban kapott kiváltságát.³¹² Habár Lodomér érsek ítéletlevelében a jogelv *expressis verbis* nem szerepel, döntését kétségtelenül erre alapozta.

Az Anjou-kor tekintetében előljáróban elmondható, hogy a jogelvet egyrészt, amint az iménti esetben is, vámmentességi és vámszedési jog ütközésekor, másrészt olyankor alkalmazhatták – kimondva vagy kimondatlanul – a korábbi intézmény javára, amikor két-két vámhely, vízi átkelő vagy hetivásár kölcsönösen csökkentette egymás bevételeit: így egymáshoz túl közel üzemelő, a kereskedők és utazók közlekedésére (is) szolgáló révek, vagy szomszédos, ugyanaznap tartott (heti)vásárok elszívták egymás forgalmát.

Jelen írás legelején előkerült, hogy az esztergomi káptalan 1357 januárjában sikerrel szállt szembe a pozsonyiakkal az esztergomi vámszedési jogáért. 1357 nyarán az esztergomi káptalan, a Szent Tamás-prépostság és az esztergomszigeti apácakolostor küldöttei – némiképp talán az év eleji sikeren felbuzdulva – a vásárvám fizetésére 13 éve nem hajlandó (*propria temeritate, soluere non curassent*) esztergomi polgárok ellen is panaszt tettek I. Lajosnál. Az esztergomi egyházak jogigényüket, ahogy a januári perben, ezúttal is Imre, II. András, III. Béla, IV. Béla és IV. László királyok kiváltságlevelére alapozták; a legrégebbi adomány, amit segítségükkel tanúsítani tudtak, III. Béla 1188-ban foganatosított *donatio*ja volt. A városiak a király előtt vámmentességükkel védekeztek, amiről IV. Béla privilégiumát mutatták be.³¹³ A perből, miután a király ítéletét a jól ismert jogelvre alapozta, a későbbi

---

³⁰⁸ EFHU 40. (Reg. Arp. 781. sz.). Vö. *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 101.

³⁰⁹ EFHU 11. (Reg. Arp. 77. sz.). Vö. *Weisz B.*: Vámok és vámszedés. 309.

³¹⁰ Bp. I. 296.

³¹¹ *beneficia principum ecclesiis seu piis locis [...] debeant [...] non minui sed augeri* – Bp. I. 297.

³¹² Bp. I. 297–298.

³¹³ DF 236 302. (F. IX/2. 598–600.).

kiváltság birtokosai, a polgárok kerültek ki vesztesen³¹⁴ – ami a valóságban egyébként vajmi keveset számított. Az igazság ugyanis az, hogy a káptalan 1357 előtt 1347-ben,³¹⁵ majd utóbb 1365-ben³¹⁶ is pert nyert a város polgárai ellen. 1347-ben az esztergomiakat egyenesen hatalmaskodásban marasztalták el a káptalannal szemben, miután nem tudtak olyan dokumentumot felmutatni, ami a káptalan vámja alól mentesítette volna őket. A királyné megbízásából ítélkező Olivér (királyi) tárnokmestert és bírótársait – aligha meglepő módon – sem I. Károly pátense, amely a polgárokat a királyi vámok fizetése alól mentette fel tíz évre, sem az uralkodó, I. Lajos hasonló tartalmú (*similem tenorem continentes*) oklevele nem győzte meg erről.³¹⁷ Az 1365. évi jogvita ugyanolyan forgatókönyv szerint zajlott, mint az 1357-es³¹⁸ – a hatása is éppen ugyanannyi volt a polgárokra: semennyi. 1370 körül a káptalan a pápához fordult segítségért,³¹⁹ mindhiába: a városlakókat a Lajos-korban sem világi, sem egyházi hatalom nem tudta a káptalan vámján fizetésre bírni.³²⁰

A régebb óta megtartott vásárt károsító újabbat az uralkodók megszüntették, vagy más napra helyezték át. A korábban engedélyezett vásárok helyzetelőnye a hetivásár-tartási engedélyekben egyértelmű kifejezést nyert: a „más megyebeli/szomszédos vásárok sérelme nélkül” formula valamilyen formában beépült legnagyobb részükbe.³²¹

Így kerülhetett sor 1325-ben a kállói szombati hetivásárnak kárt okozó – szintén szombaton tartott – böszörményi vásár megszüntetésére, 1347-ben a Bát városát károsító petendi vásár hétfőről péntekre helyezésére, vagy éppen 1350-ben Écs falu szerdai, a szentmártonira sérelmes vásárának a hétfői napokra való áttételére.³²²

1355-ben a poroszlói tiszai rév birtokosa, Neszmélyi Miklós pécsi püspök³²³ és a folyón a poroszlói révtől délebbre üzemelő abádi átkelő működtetője, Tomaj nembéli Losonci István

---

³¹⁴ quia donationes praedictorum regum, in facto ipsius tributi fori factae, litteras dicti D. Belae regis exemtorias praecedebant, posterioresque donationes prioribus, iuxta antiquam regni nostri consuetudinem, non poterant praeiudicium aliquod generare; ob hoc vigore ipsius priuilegii se solutione dicti tributi fore exemptos non valebant, nec poterant comprobare – F. IX/2. 600. (DF 236 302.).

³¹⁵ Str. III. 627–628. (Anjou-oklt. XXXI. 480. sz.), Str. III. 629–630. (Anjou-oklt. XXXI. 481. sz.), Str. III. 629. (hiányosan) (Anjou-oklt. XXXI. 483. sz.), Str. III. 629. (hiányosan) (Anjou-oklt. XXXI. 484. sz.), Str. III. 643–644. (kihagyásokkal) (Anjou-oklt. XXXI. 629. sz.).

³¹⁶ F. IX/3. 470–488.

³¹⁷ Str. III. 627–628.

³¹⁸ Az ítélet ismét a káptalan korábbi kiváltságainak javára történt. A jogelv formulája az ítéletlevélben a következő: posterioresque collationes prioribus donationibus rite et legitime factis de iuris aequitate, nullum praeiudicium valent generare. F. IX/3. 484.

³¹⁹ 1370/1372: DF 236 306.

³²⁰ Az elhúzódozó konfliktusra lásd *Pór A.*: Háborúság a vám miatt.

³²¹ 1338: tamen foris vicinis non valeat praeiudicium generare – DL 60 968.; 1340: quod si in illa prouincia aliud forum tam propinquum non existat ut, ei detrimentum, aliquod, possit generare – Z. I. 584.; 1346: sine praeiudicio tamen fororum comprovincialium – Károlyi I. 167.; 1348: salvis foris comprovincialibus – AO V. 216. Erről részletesen lásd: *Tringli I.*: Vásártér és vásári jog 1339–1341.

³²² *Weisz Boglárka*: Vásárok és lerakatok 28.

³²³ *Engel P.*: Archontológia I. 73.

fia, Dénes³²⁴ között jogvita támadt a két rév fenntartása és a hozzájuk kötődő vámszedés miatt.³²⁵ A királyi jelenlet előtti per folyamatoképp eltiltották a kereskedőket és utazókat az abádi átkelő használatától. Az ügy, annak fényében, hogy a Tomaj nem a rév működtetésének jogát akkor már több mint egy évszázada bírta (már a tatárjárás előtt megszerezte),³²⁶ a perbe vont Losonci Dénes számára különösen szerencsétlen kimenetelűnek bizonyult. Hiába tanúsította eskü alatt Druget Miklós kérdésére 1349-ben az Eger folyó mellett tartott nádori közgyűlésen Heves megye közössége, hogy Losonci István és Dezső „abádi birtokán a Tiszán, miként felmenőiktől hallották, régtől fogva rév üzemelt és üzemel jelenleg is jogszerűen” – a pécsi püspök (képviselője) által bemutatott 1347. évi királyi privilégium szerint az uralkodó Poroszlót tiszai rév- és szárazvámjával együtt a püspöknek és testvérének, Neszmélyi Mátyásnak³²⁷ adományozta, és egyúttal megtiltotta, hogy az átkelő kárára Poroszló és Várkony között bárki – a kereskedők és utazók előtt is nyitva álló – révet létesítsen a folyón.³²⁸ Miután pedig Dénes a rév működését bizonyító korábbi iratot, mint az eszközölt tudományvételt tanúsító oklevél királyi megerősítését (1349) – amelyben a király engedélyezte az átkelő működését, és visszaállítását is elrendelte – nem mutatott be, a pécsi püspök két évvel korábbi oklevele felé billent a mérleg nyelve: mert „úgy látták, a Miklós püspöknek tett korábbi adomány nagyobb erővel és érvénnyel bír István bánénál, *posteriores autem collaciones prioribus iuxta antiquam regni consuetudinem nequeunt preiudicare et preiudicium generare*”.³²⁹

Az abádi átkelő birtokosainak a probléma áthidalására (az ítélet megsemmisítésére) két lehetőségük maradt: megtörni a jogelvet, vagyis elérni a pécsi püspök régebbi kiváltságának érvénytelenítését az uralkodónál, vagy a saját előnyükre fordítani azt – ehhez mindenképpen a főpap oklevelénél korábbival kellett előállni. Végül az utóbbi módon, negyven év múlva, 1395-ben sikerült elérni, hogy a rév újfent nyitva állhasson a kereskedők és utazók előtt is. Ekkor Losonci István volt bán Ilosvai Lesták nádor előtt felmutatta IV. Béla 1251-es pátensét őseinek, Pelbárt és Csák fiainak³³⁰ kiegyezéséről az abádi rév jövedelmének felosztását

---

³²⁴ Engel P.: Genealógia: Tomaj nem 2. tábla: Losonci.

³²⁵ AO VI. 304–310.

³²⁶ Weisz B.: Átkelőhelyek a Tiszán 24–25.

³²⁷ Engel P.: Genealógia: Poroszlói (Neszmélyi).

³²⁸ adiecisset eciam ipse .. Lodovicus rex, quod quia inter predictam possessionem Porozlow et possessionem Warkun nominatam in aliquo locorum portus seu transitus viatorum aliquo unquam tempore inventum fuisse minime prohiberetur, obhoc commisisset, ut nullus omnino hominum inter dictas duas possessiones Porozlow et Warkun nominatas qualicunque modo portum seu transitum viatorum quorumlibet in preiudicium porti in dicta possessione Porozlow habitum ad invenire vel pro se ipso construere minime posset atque valeret – AO VI. 305.

³²⁹ ipsaque prior collatio eidem ... Nicolao episcopo facta, maioris firmitatis et vigorositatis, quam ipsa posterior collatio eidem Stephano bano facta fore et existere videbatur – AO VI. 307.

³³⁰ Engel P.: Genealógia: Tomaj nem 1. tábla: elágazás.

illetően.³³¹ Az Árpád-házi király oklevele pedig bizonyítani tudta, amit az 1349. évi tudományvétele nem: azt hogy az abádi révet nem önkényesen, hanem „a király tudtával, jóváhagyásával és engedélyével” (*non simpliciter sed ex scitu annuencia et concessione sepefati domini Bele regis*), működtették régtől fogva, azaz törvényesen (és sokkal régebb óta) üzemelt, mint a poroszlói.³³²

Az egymással ütköző vám kiváltságokból eredő konfliktusok rendezése másképp is megvalósulhatott: ha az uralkodó(k) jóindulatú befolyását, kegyét a felek valamelyike a saját javára tudta fordítani, elérhette a rá sérelmes – vámmentességi vagy vámszedési – kiváltság(ok) részleges érvénytelenítését, vagy akár teljes visszavonását.

1328-ban a Vörös Ábrahám fiai, András és testvérei³³³ és a pozsonyiak közötti cseklészi vámperben az uralkodói kegy a polgárok javára nyilvánult meg.³³⁴ Habár a helyi nemeseknek joguk volt rá, hogy kivétel nélkül mindenkitől vámot hajtsanak be, a király cseklészi vámszedési jogukat az országos vámmentességükkel (1291)³³⁵ érvelő pozsonyiakra nézve felfüggesztette.³³⁶ Andrásék kiváltságleveléről az 1328. évi oklevél sajnos semmi közelebbit nem árul el: mindössze annyit említ, hogy a nemesek „privilegiummal bírtak” (*privilegium habere dignoscantur*), de arra nézve, hogy azt I. Károly vagy elődei adták-e ki, ennél fogva régebbi-e, mint a pozsonyi *hospeseké*, nem szolgáltat információt.³³⁷

Kolozsvár polgárainak Drági Jakabbal³³⁸ és unokaöccsével (*frater patruelis*), Zsombori János fia Miklóssal³³⁹ először 1360 táján támadt nézeteltérése, utóbbival a magyarzsombori – állítólag nagybátyja akarata ellenére történő – vámszedés miatt.³⁴⁰ 1379-ben aztán a város bírójá, Tamás fia Miklós és János fia Miklós kolozsvári polgár kereste fel I. Lajost azért, mert Drági Jakab és rokonai áruik után erdélyi birtokaikon kiváltságuk ellenére vámot szedtek.³⁴¹ A két Miklós a kolozsvári kereskedők erdélyi vámmentességét I. Károly privilegiumával (1316/1331/1336)³⁴² igazolta a király előtt, Jakab pedig I. Károly és Dénes erdélyi vajda

---

³³¹ DL 8003. (ZsO. I. 3973. sz.).

³³² DL 8003. (ZsO. I. 3973. sz.).

³³³ Engel P.: Genealógia: Cseklészi.

³³⁴ Juck 113–114. (hibás napi kelettel).

³³⁵ Juck 75–76. (Reg. Arp. 3837. sz.).

³³⁶ *et quamvis iidem filii Abraam Ruffi super eo, quod ab omnibus tributa exigere valeant, sine differentia aliquali privilegium habere dignoscantur, tamen nos deinceps privilegium, quantum ad ipsos cives Posonienses, et non alios, auctoritate regia cassamus et viribus ac vigore reddimus et commisimus caritutum* – Juck I. 114.

³³⁷ Vö. Juck 114.

³³⁸ Engel P.: Genealógia: Brassói-rokonság 2. tábla: Drági.

³³⁹ Vö. Engel P.: Genealógia: Brassói-rokonság 1. tábla: Zsombori (Sombori).

³⁴⁰ 1360: ZW. II. 181–182. Magyarzsomboron kívül a Drágiaknak a Doboka megyében Őrmezőn és Drágon voltak a késő középkorban – és lehettek ekkor is – vámhelyei. Jakó: Kolozsmonostor II. 2635. sz.

³⁴¹ ZW. II. 508.

³⁴² I. Károly a kolozsvári hospesek erdélyi vámmentességét – többi, V. Istvántól kapott kiváltságukkal együtt – elsőként 1316-ban biztosította. ÁÚO VIII. 266–268. (Anjou-oklt. IV. 313.). ZW. szerint 1316. évi oklevelét a

okleveleit mutatta fel – ezek a Drágiak (nem megnevezett) vámjait érintették. A király végül ahelyett, hogy az írásos bizonyítékok alapján az egyik vagy a másik fél kizárólagos javára ítélt volna, hosszú távú megbékélésüket szem előtt tartva rendelkezett.³⁴³ fél vám megfizetését írta elő a kolozsváriaknak, egyszersmind jegyzékbe foglalta, mekkora összegű vám szedhető halak, sajt, szalonna, bor, élőállatok (disznó, ló, ökör), posztó és állatbőrök szállítása esetén, valamint lekötött mázsaszekerek után.³⁴⁴

A vámszedési jognak ellentmondó mentesítő kiváltságok visszavonására is sor kerülhetett. A 14. század derekán a király és az anyakirályné nem szűnő jóindulatát élvező óbudai apácák – 1351-ben a nyúl-szigeti domonkosok, majd mintájukra³⁴⁵ 1365-ben az óbudai klarisszák is – arra hivatkozva, hogy vámjaikat³⁴⁶ alamizsnaként kapták, kijárták, hogy az uralkodó hatálytalanítsa mind a külföldi, mind a hazai kereskedők vámmentességet biztosító okleveleit vámjaik vonatkozásában.³⁴⁷ A Margit-szigeti apácáknak budai kapu- (vásár)vámjukat³⁴⁸ illetően régebb óta volt ilyen kiváltságuk: 1298 körül nyerték el III. András királytól, és a belföldi, kiemelten a soproni kereskedőkre vonatkozott.³⁴⁹ Amikor I. Lajos 1359-ben, majd 1369-ben is megerősítette a regensburgi kereskedőknek az 1336. évi csökkentett vámtarifájú Fehéregyháza–Sasvár/Szenic–Jablonca–Bikszárd/Bény–Nagyszombat–Farkashida–Sempte–Nyárhíd–Udvard–Esztergom–Csaba–Szentjakabfalva–Buda út³⁵⁰ vámszabását, egyetlen ponton kivételt tett: a regensburgiaknak Buda kapujában a Margit-szigeti apácáknak járó

---

király 1331-ben, majd utóbbival együtt 1336-ban is átírta: ennek eredetije a kolozsvári városi levéltárban található. ZW. I. 319.

³⁴³ *perpetuae pacis tranquillitas in aevum valeat gloriari huiusmodi moderativam ordinationem perpetue duraturam duximus faciendam* – ZW. II. 508.

³⁴⁴ ZW. II. 508–509.

³⁴⁵ Kiváltságlevelek (lásd következő jegyzet) szövege gyakorlatilag megfelel egymásnak.

³⁴⁶ A 15. század közepén az óbudai, a ceglédi, a szondi, a széplaki és az egyedújfalusi vámok voltak az óbudai klarisszák birtokában. 1449: DL 14 211. Az óbudai hajóvámhoz 1366-ban jutottak, a szentjakabfalvi vámért cserébe (1366: F. IX/3. 528–531. Vö. 1351: F. IX/2. 53–55.); a Bács megyei Széplak útvámját, Egyedújfalu út- és vásárvámját, valamint Belszond vámját (tributum fori Danubium) 1382-ben kapták meg I. Lajostól, cserébe többek közt a szepesi Lucsivna, Podolin és Tótfalu, valamint a Szabolcs megyei Révbács vámjaiért. 1382: DL 6905.

³⁴⁷ *quod quamquam plerisque hominibus, regnicolis nostris et extraneis ac hospitibus, instantiis eorumdem, et supplicationibus interuenientibus, huiusmodi gratiam fecisse dignoscimur: vt ipsi nullas in regno nostro tributa dare et soluere teneantur ... nam volumus, et testimonio praesentium committimus mediante, vt omnes homines tam regnicolae nostri, quam extranei, tributum soluere debentes, in locis tributorum earumdem Dominarum tributum consuetum plene dare et soluere teneantur; non obstante gratia eisdem facta praenotata; cui, vt praemittitur, praesentibus volumus derogari* – 1351: F. IX/2. 73–74.; 1365: F. IX/3. 498–500. Az idők folyamán mindkét kolostor gondosan ügyelt arra, nehogy kiváltsága érvényét veszítse. A Margit-szigetiek oklevél-megerősítéseit lásd 1365: F. IX/3. 493–495. (I. Lajos), 1393: DL 7823. (Mária), 1397: DL 4181. (Zsigmond). Óbudai klarisszák: 1393: Bp. III/1. 78. (Zsigmond), 1406: DL 9123. (Zsigmond).

³⁴⁸ *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 99.

³⁴⁹ HO. VIII. 418. (Reg. Arp. 4349. sz.).

³⁵⁰ Térképen lásd: *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 462. 2. térképmelléklet. Az útról részletesen lásd *Skorka R.*: Csökkentett vámtarifájú út.

teljes vámot meg kellett fizetniük.³⁵¹ I. Lajos 1369-ben az ambergi (Bajorország) kereskedők számára is garantálta az 1336-os vámtarifát – a csökkentett vámszabás az apácák budai vámjára ezúttal sem vonatkozott.³⁵² A kapuvám kivétele, amint Skorka Renáta megfigyelte, hiányzik viszont a nürnbergi (1364), a kölni és a hoyi (1365) kereskedők hasonló megerősítő okleveleiből.³⁵³

Magáról a jogelvről elmondható, hogy az udvari bíróságok vámjogi ítélkezési gyakorlatában már az Árpád-kor végén kimutatható, a Lajos-korban pedig, a jelek szerint, elismertté vált. De vajon utat talált-e, illetve mikor és hogyan talált utat a jogelv az alsóbb szintű bíróságok jogalkalmazásába?

A válasz a középkor második fele vámtörténetének feldolgozása híján³⁵⁴ egyelőre várat magára, a Lajos-korban mindenesetre nem tűnik úgy, mintha a gyakorlat kilépett volna a *curia* bíróságainak falai közül. Sokat mondó a pozsonyiak bazini vámolása miatti pereskedés 1378-ban a város és Bazini Sebes fia, János közt.³⁵⁵ Habár a felek kijárták Szepesi Jakab országbírónál, a királyi városok bírójánál, hogy a vitát Pozsonyban, a pozsonyi káptalan tanúi előtt döntőbíráskodással rendezhessék, az ügy később újra előtte kötött ki.³⁵⁶ A vita eldöntésére kijelölt napon, miután a – név szerint nem ismert – választott bírák megvizsgálták a felperes ponyonyiak vámfizetés alóli mentességét (1291),³⁵⁷ illetőleg az alperesnek a bazini vámszedés jogszerűségét igazoló okleveleit, „mivel világosan látták, hogy a felek oklevelei uralkodók adományait tartalmazzák mindkét fél részére, és a királyi kegy adományai ellenében nem merészeltek döntést hozni, az ügyet a felek okleveleivel együtt az országbíró és az ország báróinak ítéletére (bízva) visszaküldték a királyi udvarba”.³⁵⁸ A bazini várhoz tartozó vámszedőhely felállításának pontos ideje ismeretlen. 1339-ben János apja, Bazini Sebes I. Károly előtt azt állította, a vámmal már elődei is rendelkeztek, és királyi adomány (*ex regia collacione*) révén jutottak hozzá.³⁵⁹ Az erről tanúskodó oklevelet I. Lajos kétszer (1361,

---

³⁵¹ dempto tamen et excepto vno articulo superius expresso, in quo dicitur In porta vrbis Budensis; volumus enim, et presencium serie committimus, vt tributa religosarum dominarum sanctimonialium de Insula Leporum in predicta porta Ciuitatis Budensis exigi consueta ... per predictos mercatores et alios quoslibet indempniter persoluantur – Wenzel, Dipl. Eml. II. 666. Vö. Skorka R.: Csökkentett vámtarifájú út 468.

³⁵² Wenzel, Dipl. Eml. 677–679. Skorka R.: Csökkentett vámtarifájú út 468.

³⁵³ Skorka R.: Csökkentett vámtarifájú út 468. 95. jz.

³⁵⁴ Egyelőre az Árpád- és a Károly-kor vámtörténetéről rendelkezünk teljességre törekvő feldolgozással. Vö. Weisz B.: Vámok és vámszedés.

³⁵⁵ DF 238 968.

³⁵⁶ Vö. 1378: DF 241 363.

³⁵⁷ Vö. 335. sz. jz.

³⁵⁸ eo quod in dictis litteris instrumentalibus parcium antedictarum donaciones serenissimorum regum utriusque partis in se lucidius contineri vidissent et sic ipsi contra premissas graciosas donaciones dictorum regum non extitissent ausi arbitrare obhoc ipsam causam predictarum parcium suo ordine simulcum dictis litteris ipsorum instrumentalibus ad vestram et baronum regni deliberacionem in curiam regiam remissent – 1378: DF 238 968.

³⁵⁹ AO III. 608. (Anjou-oklt. XXIII. 703. sz.). Vö. Weisz B.: Vámok és vámszedés 76.

1364) is megerősítette;³⁶⁰ János talán az 1361. évi, megerősítő záradékkal ellátott példánnyal állt elő a döntőbíráskodáskor.³⁶¹

A jogelv szélesebb körben való terjedésére utaló jeleket elsőként a Zsigmond-kor vége felé találunk: 1419-ben a jól ismert formula – kilépve az ítéletlevelekből –³⁶² már királyi parancsokban is feltűnt.³⁶³ Ez év decemberében az erdélyi szász székek érdekében Szebeni András *comes*, Jakab fia Jakab szebeni esküdt és fenyőfalvi „Sámson” Jakab járult Temesváron a király elé, vámmentességi joguk lépten-nyomon történő megsértéséről panaszkodva. Miután oklevelükből – ami nem más volt, mint az *Andreanum* – a király megállapította, hogy kereskedők 1224-ben nyertek vámmentességet,³⁶⁴ amit a korábbi uralkodókhoz hasonlóan ő maga is helyben hagyott, parancsba adta, hogy ettől fogva senki ne merje a panaszosokat e szabadságuk ellenére vámolni, és előtte sem most bemutatott kiváltságlevelük, sem más királyi oklevél felmutatására kényszeríteni – kivéve jelen parancsát.³⁶⁵ Akinek vámjáról régebbi oklevél volt a birtokában, mint az *Andreanum*, az oklevelet annak a megyének az alispánjának vagy ispánjának volt köteles bemutatni, ahol a vámvita felmerült.³⁶⁶ A „recept” inentől ismerős: ha a vámbirtokos oklevele – kiváltsága – régebbi, mint a szászoké, a szászoknak az adott vámhelyen fizetniük kellett, ha későbbi, nem kellett fizetniük.³⁶⁷

Néhány hónappal korábban, 1419 augusztusában a király a szobi vámot illetően adott hasonló parancsot.³⁶⁸ A Hont megyei³⁶⁹ Szob és a Duna túlszobos fekvő Nagymarót közt már az Árpád-korban is rév működött, így – bár a szobi vámot elsőként az 1366. évi dunai vámtarifá³⁷⁰ említi – az itteni vámszedés feltehetően korábbi keletű.³⁷¹ A királyi falu száraz- és vízi vámját I. Lajos 1382 júliusában adományozta az általa alapított³⁷² nosztrai pálos

---

³⁶⁰ Weisz B.: Vámok és vámszedés 76. 664. jz.

³⁶¹ DL 5023.

³⁶² 1395: DL 8003 (ZsO. I. 3973. sz.).

³⁶³ 1419: DL 8823 (ZsO. VII. 878. sz.), 1419: ZW. IV. 113–115. (fennmaradt példányai: DF 244 677, DF 246 191, DF 244 676, Direcția Județeană Sibiu a Arhivelor Naționale. Colecția de documente ale parohiilor evanghelice C.A. sătești. Sibiu 3.).

³⁶⁴ praedictos universos mercatores adhuc ab anno domini millesimo ducentesimo vicesimo quarto a solutione tributaria exemptos vidimus et emancipatos – ZW. IV. 114. A panaszosok az *Andreanum*ot Zsigmond 1406. évi átíró oklevelében (DF 244 731) mutathatták be.

³⁶⁵ ZW. IV. 114.

³⁶⁶ ZW. IV. 114.

³⁶⁷ quae si antiquioris datae exstiterint quam literalia instrumenta praedictorum exponentium ex tunc praedicti mercatores in eo casu tributum solvere teneantur, si vero literalia instrumenta praedictorum exponentium de antiquiori data comperta fuerint, ex tunc iidem mercatores ad nullam solutionem tributariam sint astricti – ZW. IV. 114. Zsigmond oklevelét 1453-ban V. László jóváhagyta és kihirdetni rendelte. DF 244 790.

³⁶⁸ DL 8823 (ZsO. VII. 878. sz.).

³⁶⁹ A birtokot a késő középkorban elvéve Nógrád megyéhez számítják. Csánki I. 108.

³⁷⁰ DF 258 545.

³⁷¹ Weisz B.: Vámok és vámszedés 382.

³⁷² Romhányi B.: Kolostorok és társaskáptalanok: 'Nosztre (Nosztra)'.

kolostornak.³⁷³ A remeték a 15. század elején nem igazán tudtak kellő eréllyel fellépni a vámfizetést megtagadók ellen,³⁷⁴ emiatt Zsigmond már 1409-ben lehetővé tette, hogy a nosztrai pálosok a vámszedés körüli fennakadások esetén a mindenkori visegrádi várnagytól (vagy alvárnagytól) kérjenek segítséget.³⁷⁵ 1419-ben, miután Lőrinc nosztrai pálos vikárius arról panaszkodott, hogy sokan, azt állítva, hogy a vámfizetés alól mindenhol mentesek (*a solucione tributi ubique fienda liberos*), „a vámhelyről mindenféle fizetés nélkül erőszakkal távoznak, és kényük kedve szerint mennek tovább”,³⁷⁶ a király Reznik damásdi, illetve András és Köte visegrádi várnagyoknak adta parancsba, hogy ilyenkor álljanak a pálosok rendelkezésére.³⁷⁷ Zsigmond ugyanakkor világossá tette, hogy a szobi vámon nem kell fizetnie annak, akiknek a vámmentességi joga régebbi, mint I. Lajosnak a pálosok részére tett vámadománya.³⁷⁸ Aki azonban mentességéhez akár az ő, akár más jóvoltából ezt követően jutott, a vámot megfizetni tartozik.³⁷⁹

Hogy a király parancsainak mennyire volt fogantja, nem tudjuk. Hiába adtak világos iránymutatást a vámviták megoldására, a hely(szín)i érdekek ellenük dolgoztak – újabb és újabb konfliktusok csíráit magukban rejtve. Nehéz elképzelni, hogy az újabb keletű vámmentességek kedvezményezettjei ne próbáltak volna előjoguknak minden áron érvényt szerezni, az újdonsült vámbirtokosok ugyanakkor – jelen esetben a szobi vám jövedelmét alig négy évtizede (1382–1419) élvező pálosok – ezáltal jóval kevesebb bevételt remélhettek. A király ráadásul augusztus 19-i mandátumánál egy hónappal korábban, július 18-án³⁸⁰ még azt adta parancsba, hogy a szobi vámot kivétel nélkül mindenki³⁸¹ fizetni tartozik, hiába jutottak – vagy jutnak a jövőben – a jóvoltából bármilyen ennek ellentmondó oklevélhez.³⁸² Könnyen elképzelhető, hogy a júliusi és az augusztusi parancslevél közül az utóbbit rövid úton a

---

³⁷³ DL 6937.

³⁷⁴ 1409: DL 9542 (ZsO. II/2. 6743. sz.); 1419: DL 10 837 (ZsO. VII. 774. sz.); 1419: DL 8823 (ZsO. VII. 878. sz.); 1439: DL 13 383.

³⁷⁵ DL 9542 (ZsO. II/2. 6743. sz.).

³⁷⁶ *in dicta Zob tributum solvere nollent et penitus recusarent de loco tributi violenter absque aliqua solucione recedendo et ulterius iuxta ipsorum voluntatis placitum procedendo* – DL 8823.

³⁷⁷ DL 8823 (ZsO. VII. 878. sz.). Vö. *Engel P.*: Archontológia I. 297., 461.

³⁷⁸ *omnes et singuli cuiusvis status regni nostri homines qui certis et sufficientibus litteris prius et ante donacionem ipsi claustro et fratribus per [...] Lodovicum regem de dicto tributo factam se a solucione tributi liberos et exemptos poterunt demonstrare tales ad solucionem annotati tributi in dicta Zob non compellantur et nec astringantur* – DL 8823.

³⁷⁹ *alii autem qui post datam seu emanacionem litterarum annotati domini Lodovici regis super donacione dicti tributi ipsi claustro et fratribus facta confectarum tam per nostram maiestatem quam quoscumque alios a solucione tributi se eximi et libertari procurassent et optinuissent non obstantibus litteris tam nostris quam aliorum quorumvis superinde confectis ad solvendum huiusmodi tributum in dicta Zob realiter teneantur astringantur et efficaciter compellantur* – DL 8823.

³⁸⁰ DL 10 837. (ZsO. VII. 774. sz.).

³⁸¹ *universis et singulis mercatoribus et alterius cuiusvis status et condicionis hominibus* – DL 10 837.

³⁸² *aliis litteris nostris in harum contrarium cuipiam ex vobis sub quacumque forma seu expressione verborum datis vel dandis non obstante quibuscumque* – DL 10 837.

sekrestye mélyére süllyesztették – ugyanis aligha véletlen, hogy Albert királynak 1439-ben a számukra előnyös értelmezéseknek nagyobb teret adó júliusit mutatták be.³⁸³

Végül, a korábbi adományok elve a Zsigmond-korban a kolozsvári és a fehérvári polgárok vámmentességének kapcsán is előkerült. 1421 áprilisában a kolozsváriak a király tudomására hozták, hogy vámmentességük ellenére Vásárhelyen és Erdélyben máshol is vámfizetésre kényszerítik őket. Zsigmond a küszöbön álló jogviták eldöntését Csáki Miklós erdélyi vajdára (és alvajdáira) bízta, akiket az ítélethozatalra nézve pontos instrukciókkal látott el:³⁸⁴ az nyerje a pert, akinek írásos bizonyítékai alapján régebbi a vámmentességi/vámszedési joga.³⁸⁵ A vajda tehát abban az esetben minősíthette a kolozsváriak vámolását jogszerűnek, ha az adott vámbirtokos a vámjáról 1316-nál³⁸⁶ régebbi oklevelet tudott felmutatni.

A fehérvári polgárok 1421 nyarán egyeztek ki egy sor, a vámmentességi kiváltságukat megsértő vámbirtokossal Ozorai Pipó temesi és Rozgonyi István bakonyi *comes* közbenjárásával a király előtt, elállva perindítási szándékuktól, amit korábban, a Pozsony és Moson megyék nemesei számára tartott *generalis congregacion* helyeztek kilátásba. A fehérváriak elmondása alapján őket személyük, dolgaik és áruik után jogtalanul vámolta Vöröskői Volfurt özvegye és fiai, a fehérvári káptalan és a pilisi apátság óvári és pozsonyi vámján; Hédervári Mihály fia, György, a győri káptalan és a zirci apátság Győrben; a győri káptalan Abdán; Hédervári Mihály fia, György³⁸⁷ és Hédervári Miklós fia, Lőrinc³⁸⁸ Öttevényen; valamint Bazini Gróf György³⁸⁹ Farkashida birtokon, Sempte *oppidumban*, illetve Sempte várában és tartozékain.³⁹⁰ Miután a vámbirtokosok képviselői a fehérváriak okleveleiből meggyőződtek arról, hogy a fehérvári polgárok és *hospesek* „az ország határai között mindenütt mentesek és szabadok a vámfizetés terhe alól, jelenleg és jóval régebb óta, minthogy az ő vámhelyeiket felállították és nekik adományozták volna” (*a solutione cuiuslibet tributi ubicunque intra ambitum regni nostri exigendi, praesens et longe antea, quam dicta eorum tributa instituta eisque data fuissent et concessa, exemptos et gratiose*

---

³⁸³ DL 13 383. A jelzet alatt három eredetije található.

³⁸⁴ ZW. IV. 135–136.

³⁸⁵ si et in quantum praedictos cives et hospites nostros in huiusmodi eorum exemptione et libertatione tributaria antiquiorem datam suorum literalium instrumentorum quam antedictos nobiles et alterius status possessionatos homines rite et legitime reperieritis, ex tunc eosdem cives et hospites per amplius ad ullam solutionem tributariam compelli nullatenus permittatis. Ubi vero praedictos nobiles et alterius status possessionatos homines in eorum literalium instrumentorum super eorum tributis confectorum data antiquiores agnoveritis, ex tunc praedictos cives et hospites nostros ad solutionem tributariam iustam et consuetam astringi permittere debeatis – ZW. IV. 136.

³⁸⁶ Vö. 100. jz.

³⁸⁷ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Héder nem 2. tábla: Hédervári.

³⁸⁸ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Héder nem 3. tábla: Hédervári (nádori ág).

³⁸⁹ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Hontpázmány nem 9. Szentgyörgyi-ág 2. tábla: Szentgyörgyi és bazini.

³⁹⁰ F. X/6. 376–378.

libertatos exoneratosque exstitisse), ígéretet tettek kiváltságuk betartására – cserébe a fehérváriak eltekintettek kárigényüktől, és érvénytelenítették az ügyben addig kiadott vizsgálati és más okleveleket.³⁹¹

V. A VÁMOKBÓL SZÁRMAZÓ JÖVEDELMEK

A Lajos-korból a vámok jövedelmét adminisztráló jegyzék/regisztrumjellegű források szinte nem is maradtak fenn – pedig biztosan készültek ilyenek: 1364. június 11-én, amikor a király Sopronnak és Pozsonynak harmincadmentes borkivitel tét lehetővé egyévi időtartamra, előírta, hogy *tricesimatorai* vagy a két város erre kijelölt emberei az exportált borokról vezessenek jegyzéket az év leteltéig, amivel aztán a királynak tételesen el kellett számolniuk.³⁹² Olyan átfogó jellegű összeírást, mint az Árpád-kori királyi vámjövedelmek megbecslésére alkalmas III. Béla-féle jövedelemjegyzék a 12. század végéről,³⁹³ sajnos hiába keresünk az 1342 és 1382 közötti időszakban. Engel Pál, amikor 1982-ben kiadta a temesi ispáni háztartás 1372. április 28. és június 27. közötti bevételeit és kiadásait regisztráló, 6 lapos papírfüzetke szövegét,³⁹⁴ a számadás(töredék)ben felfigyelt egy nehezen meghatározható, valószínűleg Temesvárra vonatkozó tételre, bizonyos Szent László-napi (június 27.) 40 forintra (*item in festo sancti regis Ladislai XXXX flor.*), ami véleménye szerint akár a temesvári éves vásár bevételeként is interpretálható.³⁹⁵ A tétel annyiból nem ad pontos képet a sokadalom vásárvámbevételéről, hogy az összeg egy részét feltehetően a helyszínen beszedett bírságpénzek tették ki, ezek aránya pedig nem tudható. A számadás a temesvári vám (*tributum Themesiensis*) bevételeit is feltünteti: két hónap alatt összesen 12 és fél forintot.³⁹⁶

1349-ből ismert egy konfliktus, ami a vöröskői vár ciferi vámja bevételének eltulajdonításával végződött, de nem tudjuk, hogy az elvett 100 fontot (*centum libras*) mennyi

---

³⁹¹ F. X/6. 378–380.

³⁹² *volumus, quod tricesimator noster, vel homo suus, per ipsum ad hoc deputatus, huiusmodi vinorum exportandorum numerum certum habeat in Registro usque completionem Anni prenotati, et seriatim sub certo numero nostrae referre teneatur Maiestati* – F. IX/3. 390.

³⁹³ Erre lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 32.

³⁹⁴ *Engel P.*: Honor 917–920.

³⁹⁵ *Engel P.*: Honor 890–891.

³⁹⁶ *In tributo habuimus III flor.; Item secundario habuimus I flor.; Item de tributo Themesiensis I flor.; Item de tributo 0,5 flor.; Item de tributo Themesiensis habuimus IIII flor.; Item de tributo III flor.* – *Engel P.*: Honor 919.

idő alatt szedték be a vámon – ráadásul, ha tudnánk, akkor is elképzelhető lenne, hogy az összeg, mivel kárjelentésről van szó, többé-kevésbé túlzó.³⁹⁷

A vámok értékére vagy bevételére a korszakból mindenesetre jellemzően olyan források világítanak rá, amelyek a vámok bérbe adásáról, elzálogosításáról vagy eladásáról tudósítanak, illetve amelyekkel a bevételükből rendelnek egy meghatározott összeget – egyszeri juttatásként vagy járadékként – kiutalni. Utóbbira jó példa az az évi 240 forintos apanázs, amit Piast Erzsébet 1366-ig az óbudai, majd 1367-től a szentjakabfalvi vám jövedelméből írt elő kiutalni az opuliai herceg lányának, az óbudai klarissza kolostorban apácaként élő Kunigundának.³⁹⁸ 1348-ban Garai János veszprémi püspök végrendeletében 100 forintot hagyott a barsi Újbánya vámjának jövedelméből a domonkosok garai kolostorának építésére.³⁹⁹

Vámok el-, bérbe vagy zálogba adásánál két tényező nehezíti értékük megbecsülését: nem minden esetben egyértelmű, a vám mekkora részéről rendelkeztek, másrészt sok esetben nem önállóan, hanem birtokkal együtt cseréltek gazdát. 1344-ben Magyar Pál gimesi várnagy 60 budai márkáért (*pro sexaginta marcis ad numerum Budensium*) jutott hozzá a Haraszt nembéli tárnoki nemesek Bodrog megyei Felsőadorján birtokához és annak tiszai (valószínűleg hajó)vámjához⁴⁰⁰ (*tributum fluvii in eodem fluvio Tycie exigere consuetum*).⁴⁰¹ 1346-ban Harsundorfi Wlueng udvari lovag és testvére, Sedul a Pest megyei Újfalut és vámját 100 márka bécsi dénárért (*centum marcis vienensium denariorum*) zálogosította el három évre a Telegdieknek, akiknek a Hont megyei Visket (szintén vámos hely)⁴⁰² ígérte arra az esetre, ha Újfalut és vámja birtokában nem tudnák őket szavatolni.⁴⁰³ 1353-ban a Fejér megyei Bicske birtok és vámja felének harmadát (a birtok és a vám ötöt illető 1/6 részét) Bicskei Miklós 23 márkáért (minden márkát 1 forintra számolva) és egy fertőért akarta visszaváltani az országbíró előtt Vörös Mihálytól, aki a birtok felét 70 forintért vette zálogba.⁴⁰⁴

1344-ből ismert egy adásvétel: a pozsonyi Kunigunda asszony, Fehér Péter özvegye a város melletti Vödric falunál működő nagy-dunai révben bírt részét sógorának egy szőlővel

---

³⁹⁷ pecuniam domini sui quem Chifur in tributo congregata fuerat ad mandatum dicti domini sui in dictum castrum Weresku deferre voluisset – DF 227 576. (Str. III. 674.) (Anjou-oklt. XXXIII. 160. sz.).

³⁹⁸ DL 5631.

³⁹⁹ pro fabrica monasterii fratrum predicatorum de Gara cum centis florenis, quos debet de pecunia tributi de Kenispergh provenienti – DF 200 906 (Gutheil, Veszprém 131–133.).

⁴⁰⁰ Weisz B.: Vámok és vámszedés 159.

⁴⁰¹ 1344: DL 3735 (AO IV. 466–468.) (Anjou-oklt. XXVIII. 772. sz.), 1345: DL 3737 (tartalmi átírása: AO VII. 175–177.) (Anjou-oklt. XXIX. 21. sz.). Vö. Gy. I. 704.

⁴⁰² 1347/1353: DL 64 714. (HO. VII. 403.) (Anjou-oklt. XXXI. 967. sz.).

⁴⁰³ cum omnibus suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet ac proventibus et specialiter tributo in eadem existenti – DL 30 644.

⁴⁰⁴ DL 50 167.

együtt 36 talentumért adta el.⁴⁰⁵ A pozsonyi nagy-dunai (vödrici) és kis-dunai (csallói) átkelők vámrészeinek bérbe vagy zálogba adásairól a pozsonyi városi és káptalani levéltárban meglehetősen sok forrás maradt fenn. Vödric vámjának 1/3-a a pozsonyi ispáné, további egyegy harmada a pannonhalmi bencés, illetve a pilisi ciszterci apátságé volt.⁴⁰⁶ A csallói vám jövedelme elvileg ugyanígy oszlott meg. Király János véleménye szerint a Lajos-korban a pilisi monostor vámharmadai kerülhettek az apátságnak adott kölcsönök fedezetének zálogaként magánszemélyek kezébe⁴⁰⁷ – vagyis az iménti adásvételkor a nagy-dunai vámnak csak egy kisebb hányada cserélt gazdát.⁴⁰⁸ 1356-ban Vogl Henrik pozsonyi polgár és felesége, Erzsébet végrendeletükben misealapítványt tettek a városi Szent Márton-egyház plébánosa számára – évenként 15 font bécsi dénár kiutalásával. A pénzt a plébános évi három meghatározott időpontban, 5 fontonként kapta meg. Az első, április 24-én esedékes részlet(ek) 5 fontjából 3-at a végrendelezők vödrici rév/kikötőrészből (*de portu navigii in Wedricz*) kellett folyósítani.⁴⁰⁹ 1371-ben a pozsonyi káptalan kiszállt a néhai Bertalan pozsonyi polgár felesége, Erzsébet betegágyához, aki családja, a vödrici bíró és több vödrici révmester (*magister nautarum*) beleegyezésével két örökjogon bírt vödrici révrésze egyikét – vámjával együtt – 46 dénárfontért (*pro quatráginta sex libris denariorum quamlibet cum sex pensis computando*) eladta Adee Slaymkauf⁴¹⁰ pozsonyi polgárnak.⁴¹¹ A most idézetteknel jobban értelmezhetők azok a tranzakciók, amik a pannonhalmi és a pilisi apátság vámharmadait, vagy a pozsonyi káptalan vámrészt érintették. (Utóbbi intézmény rendelkezett 1306 óta a pozsonyi vámok tizedével).⁴¹² Jakus (Jakab) pozsonyi bíró és Jakab, a pilisi apát vámszedője 1350-ben 1 évre 28 márka bécsi dénárért (*pro viginti octo marcis Wyennensium denariorum singulis marcis decem pensis computatando*) vette bérbe Vilmos apáttól a pannonhalmi apátság „pozsonyi” (vödrici?) és csallói révvámjának harmadát;⁴¹³ majd a bíró 1356-ban 10 évre évi 240 forintért bérelte az apátság nagy-dunai és verekenyei vámharmadait.⁴¹⁴ Tudjuk azt is, hogy

---

⁴⁰⁵ partem seu porcionem suam in navigio seu in portu circa domum [...] portus videlicet Posoniensi – Str. III. 542. (Anjou-oklt. XXVIII. 460. sz.).

⁴⁰⁶ Weisz B.: Vámok és vámszedés 316.

⁴⁰⁷ Király J.: Pozsonyi vám- és révjog 17–18.

⁴⁰⁸ Király János adatai szerint 1402-ben a Unger Mihály adta el vödrici 1/12 révrészt Gilgen pozsonyi esküdtnak 84 magyar forintért. 1417-ben Peskó János pozsonyi kanonok szintén értékesítette nagy dunai révrészt: Gebiltl János esküdtnak, 2 font pfennigért. Király J.: Pozsonyi vám- és révjog 16.

⁴⁰⁹ DF 238 752. (Anjou-oklt. XL. 114. sz.).

⁴¹⁰ Király János olvasata: Slaginkauf.

⁴¹¹ unam partem duarum porcionum suarum in portu in dicta vidricia exigi consueto iure hereditario ipsam precise contingendum habitam cum omnibus redivibus et proventibus earundem – DF 238 869.

⁴¹² Weisz B.: Vámok és vámszedés 316., Király J.: Pozsonyi vám- és révjog 14.

⁴¹³ porciones nostras seu portus tributis Posoniensis et in Chalho portuum nobis annis singulis proveniri debitas – DF 207 482. (Anjou-oklt. XXXIV. 342. sz.).

⁴¹⁴ tertias partes tributorum nobis et monasterio nostro ab antiquo provenientes super magnam aquam Danubii in Posonio et in Chalho in villa videlicet Verkenye exigi consuetas – P. II. 423.

1370-ben a bíró egy évre a pozsonyi káptalan kis- és nagy-dunai vámrészeit – nyilván tizedeit – 30 dénárfontért (*pro triginta libris denariorum libram quamlibet cum sex pensis computando*) vette bérbe.⁴¹⁵

A 14. század második feléből akad még néhány, a vámok értékére vonatkozó szórványos adat: a Körös megyei Dombró híd- és vásárvámját 1353-tól György mester és testvére, András deák óbudai várnagy 1 évig 120 magyar forintért – vagy jó súlyú dukátokért (*vel ducatis bonis veri et iusti ponderis*) bérelte János egri olvasókanonoktól, Apáti Miklós zágrábi püspök kancellárjától.⁴¹⁶ Hantzmann báti bíró özvegye valamikor 1364–1385 táján Pál bakonybéli apátnak Pünkösöd táján küldött levelében kért haladékot az apátság báti vámjának bérleti díjára (*census theolonei*), amivel időközben meghalt férje maradt adós. Az asszony az apát szervitoraival elküldött 3 márkát (*marcas latoribus*), és ígértett tett kétmárkás hátraléka decemberi törlesztésére.⁴¹⁷ 1367-ben István nyitrai püspök a zsitvatői kikötő és vám jövedelmét (*proventus portus et tributis*) újra⁴¹⁸ bérbe adta a már többször említett Jakab pozsonyi bírónak. A bérlet február 22-től egyévi időtartamra szólt, amiért Jakab bíró 400 forintot (forintját 100 dénárral számolva) fizetett azzal a kikötéssel, hogy a vámként szedett halak és minden más élelmiszer felét a püspök zsitvatői házának és lakóinak juttatja.⁴¹⁹ Verenyey Lőrinc fia András 1373-ban 20 dénármárkáért (*pro viginti marcis denariorum quamlibet marcam cum decem pensis computando*) zálogosította el a verekenyei (Pozsony mellett) révrészét (hatodát) a Csallón Szentgyörgyi Tamásnak, Jánosnak és Péternek.⁴²⁰ 1376-ban Mosdatlan András *comes* dési polgár 100 aranyforintért vette zálogba Drágyi Jakab zombori (Doboka megye) vámjának felét.⁴²¹ 1388-ban a garamszentbenedeki apátság egy évre 60 aranyforintért adta bérbe Sárói (Lévai) Lászlónak barsi vámrészét (harmadát)⁴²² a

---

⁴¹⁵ porciones nostras quas in tributo in vidricia et in challow exigi consueti – DF 238 866.

⁴¹⁶ DL 263 067. Kivonata: F. IX/2. 301.

⁴¹⁷ P. VIII/1. 415.

⁴¹⁸ sicut aliis temporibus quibus dictos nostros proventus sub arrenda tenuit – DL 41 696 (F. IX/7. 260.).

⁴¹⁹ medietatem piscium et omnium aliorum victualium in dicto nostro tributo proveniencium ad nostram curiam in Sythuatw existentem ac ibidem commorantibus plene et absque fraude faciet amministrari – DL 41 696 (F. IX/7. 260.).

⁴²⁰ totalem porcionem suam videlicet sextam partem portus seu navigii in Chalho ibidem scilicet in Verekenye exigi consueti – DF 238 898. Vö. 1373: DF 238 900. Vö. *Engel P.*: Genealógia: Hontpázmány nem 9. Szentgyörgyi-ág 2. tábla: Szentgyörgyi és Bazini.

⁴²¹ quod ipsi totalem porcionem eorum in tributo de Sumbur habitam videlicet rectam dimidietatem ipsius tributis cum universis pertinentibus et lucris eiusdem medietatis predicti tributis quibusdam necessitatibus ipsorum evitandis eos ad presens urgentibus per centum florenis in specie auris coram nobis habitis et receptis plene predicto comiti Andree dicto Mosdathlan civi de Dees pignori obligassent – DL 26 868.

⁴²² Vö. **Bars**.

barsi vámhoz tartozó, Ludány, Léva, Solymos és Almás birtokokon tartott vásárok vámjainak harmadával együtt.⁴²³

VI. VÁMADATTÁR

Az adattárban a települések betűrendben szerepelnek. A középkori településnév után zárójelben feltüntettem a középkori megyét, ahol feküdt, majd szögletes zárójelben mai hivatalos nevét (már nem létező település esetén a lokalizációt segítő megjegyzést), végül annak az országnak a betűjelét, ahol a település ma található.

Országgrövidítések:

A = Ausztria

H = Magyarország

HR = Horvátország

RO = Románia

SLO = Szlovénia

SRB = Szerbia

SVK = Szlovákia

UKR = Ukrajna

Abád (Heves megye) [Abádszalók, H]

1355-ben⁴²⁴ a poroszlói tiszai rév birtokosa, Neszmélyi Miklós pécsi püspök⁴²⁵ és a folyón a poroszlói révtől délebbre üzemelő abádi átkelő működtetője, Tomaj nembéli Losonci István fia, Dénes⁴²⁶ között jogvita támadt a két rév fenntartása és a hozzájuk kötődő vámszedés miatt.⁴²⁷ A királyi jelenlet előtti per folyamánaképp eltiltották a kereskedőket és utazókat az abádi átkelő használatától. Az ügy, annak fényében, hogy a Tomaj nem az abádi rév működtetésének jogát akkor már több mint egy évszázada bírta (már a tatárjárás előtt

---

⁴²³ porcionem seu porciones eorum tributi in opido Bors et in aliis foribus eiusdem videlicet in possessionibus Ludan Lewa Solmos et Almas vocatis exigi consuetis ad ipsum tributum in Bors exigi consueto pertinentibus – DF 208 847. (ZsO. I. 378. sz.).

⁴²⁴ Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 48–50.

⁴²⁵ *Engel P.*: Archontológia I. 73.

⁴²⁶ *Engel P.*: Genealógia: Tomaj nem 2. tábla: Losonci.

⁴²⁷ AO VI. 304–310.

megszerezte),⁴²⁸ a perbe vont Losonci Dénes számára különösen szerencsétlen kimenetelűnek bizonyult. Hiába tanúsította eskü alatt Druget Miklós kérdésére 1349-ben az Eger folyó mellett tartott nádori közgyűlésen Heves megye közössége, hogy Losonci István és Dezső „abádi birtokán a Tiszán, miként felmenőiktől hallották, régtől fogva rév üzemelt és üzemel jelenleg is jogszerűen” – a pécsi püspök (képviselője) által bemutatott 1347. évi királyi privilégium szerint az uralkodó Poroszlót tiszai rév- és szárazvámjával együtt a püspöknek és testvérének, Neszmélyi Mátyásnak⁴²⁹ adományozta, és egyúttal megtiltotta, hogy az átkelő kárára Poroszló és Várkony között bárki – a kereskedők és utazók előtt is nyitva álló – révet létesítsen a folyón.⁴³⁰ Miután pedig Dénes a rév működését bizonyító korábbi iratot, mint az eszközölt tudományvételt tanúsító oklevél királyi megerősítését (1349) – amelyben a király engedélyezte az átkelő működését, és visszaállítását is elrendelte – nem mutatott be, a pécsi püspök két évvel korábbi oklevele felé billent a mérleg nyelve: mert „úgy látták, a Miklós püspöknek tett korábbi adomány nagyobb erővel és érvénnyel bír István bánénál, *posteriores autem collaciones prioribus iuxta antiquam regni consuetudinem nequeunt preiudicare et preiudicium generare*”.⁴³¹

Végül negyven év múlva, 1395-ben sikerült elérni, hogy a rév újfent nyitva állhasson a kereskedők és utazók előtt is. Ekkor Losonci István volt bán Ilosvai Lesták nádor előtt felmutatta IV. Béla 1251-es pátensét őseinek, Pelbárt és Csák fiainak⁴³² kiegyezéséről az abádi rév jövedelmének felosztását illetően.⁴³³ Az Árpád-házi király oklevele pedig bizonyítani tudta, amit az 1349. évi tudományvétel nem: azt hogy az abádi révet nem önkényesen, hanem „a király tudtával, jóváhagyásával és engedélyével” (*non simpliciter sed ex scitu annuencia et concessione sepefati domini Bele regis*), működtették régtől fogva, azaz törvényesen (és sokkal régebb óta) üzemelt, mint a poroszlói.⁴³⁴

---

⁴²⁸ Weisz B.: Átkelőhelyek a Tiszán 24–25.

⁴²⁹ Engel P.: Genealógia: Poroszlói (Neszmélyi).

⁴³⁰ adiecisset eciam ipse ... Lodovicus rex, quod quia inter predictam possessionem Porozlow et possessionem Warkun nominatam in aliquo locorum portus seu transitus viatorum aliquo unquam tempore inventum fuisse minime prohiberetur, obhoc commisisset, ut nullus omnino hominum inter dictas duas possessiones Porozlow et Warcun nominatas qualicunque modo portum seu transitum viatorum quorumlibet in preiudicium porti in dicta possessione Porozlow habiti ad invenire vel pro se ipso construere minime posset atque valeret – AO VI. 305.

⁴³¹ ipsaque prior collatio eidem ... Nicolao episcopo facta, maioris firmitatis et vigorositatis, quam ipsa posterior collatio eidem Stephano bano facta fore et existere videbatur – AO VI. 307.

⁴³² Engel P.: Genealógia: Tomaj nem 1. tábla: elágazás.

⁴³³ DL 8003. (ZsO. I. 3973. sz.). IV. Béla oklevelét lásd W. VII. 324–325. (Reg. Arp. 953. sz.).

⁴³⁴ DL 8003. (ZsO. I. 3973. sz.). Vö. Kovács B.: Középkori vámok 16.

Ádánd (Somogy megye) [Ádánd, H]

A somogyvári konvent 1356-ban Ugali Pál fia Miklós⁴³⁵ érdekében lefolytatott vizsgálata arra a megállapításra jutott, hogy Torvaji Ugrin fiai, Miklós és László⁴³⁶ Ugali Miklós Jut birtokának régi, hétfői hetivásárát Ádánd birtokukra helyezték át, és már három hétfőn megtartották – hogy az áthelyezés királyi vagy királynéi engedéllyel történt, avagy önhatalmúlag valósították meg, azt a konvent nem tudta kideríteni.⁴³⁷

Ágfalva (Sopron megye) [Ágfalva, H]

Ágfalván két híd is állt, amelyek között a Lőrinc fia Lőrinc és Péter földjein át vezető út (*via ... inter duos pontes transiens*) az ágfalvi gyümölcsösbe tartott. Az út használatán és fenntartásán Lőrinc és Péter lánytestvérükkel, „Chertil” Péter soproni polgár feleségével osztoztak⁴³⁸ – a hidak közelebbi elhelyezkedéséről és fenntartásáról sajnos nincs információnk.

Almagyari (Heves megye) [Eger része, H]

I. Lajos 1362-ben az egri káptalan kérésére pénteki hetivásár (*forum liberum*) tartását engedélyezte az egyház Almagyari nevű birtokán avagy utcájában (*in possessione seu vico*).⁴³⁹

Ápáti (Torda megye) [helye ismeretlen]⁴⁴⁰

Ápáti 1356. évi határjárása a Maros folyó révjét (*portus fluvii Marwsii*) is érintette.⁴⁴¹

---

⁴³⁵ Vö. Engel P.: Genealógia: Ugali (Somogy megye).

⁴³⁶ Vö. Engel P.: Genealógia: Ugron (torvaji).

⁴³⁷ DL 87 315. (Anjou-oklt. XL. 180. sz.).

⁴³⁸ Házi I/1. 140–142.

⁴³⁹ DF 209 992. (F. IX/3. 297.) (Anjou-oklt XLVI. 488. sz.). Kovács B.: Középkori vámok 18.

⁴⁴⁰ Szászrégen és Abafája határosa. ZW. II. 118–119.

⁴⁴¹ ZW. II. 118. (Anjou-oklt. XL. 28. sz.).

Aracsa (Torontál megye) [Novi Bečejtől (Törökbecse) ÉK-re, SRB]

Aracsa falu szerdai hetivására 1381-ben háromvásáros kikiáltásnak adott otthont.⁴⁴²

Ardó (Ugocsa megye) [Pidvinohragyiv (Szőlősvégardó), UKR]

Lajos 1361-ben érdemeiért az ardói nemeseknek – Lőkös fiainak, Bertalannak, Jánosnak és másik Jánosnak, Miklós fiainak, Istvánnak és Mártonnak, János fia Jánosnak,⁴⁴³ továbbá Zoárd fiainak, Györgynek és Jánosnak,⁴⁴⁴ – keddi hetivásár tartását tette lehetővé Ardó birtokukon más szomszédos és megyebeli vásárok sérelme nélkül.⁴⁴⁵

Ároki (Arad megye) [Aradtól Ny-DNy-ra, RO]

A Szeri Pósafiak Ároki és a Lackfiak Novák birtoka között rév üzemelt a Maroson (*portus aque Morusy inter possessiones Noak et Aruky vocatas*);⁴⁴⁶ a folyó a két birtok határát képezte.⁴⁴⁷ 1360. július 27-én, Kont Miklós temesvári nádori közgyűlésén Szeri Pósa fia István⁴⁴⁸ azt állította, Lackfi András⁴⁴⁹ a két birtok között hajókat tart fent, vámot szed az átkelőktől (*naves conservari et tributum ab hominibus inibi transitum facientibus exigere faceret*), és az egész bevételt megtartja, holott annak fele őt illeti.⁴⁵⁰ Néhány évvel később, 1363. augusztus 1-jén Szeri Arad megye előtt is tiltakozott, amiért András örökösei, Lackfi Pál és Miklós a rév egész jövedelmét maguknak szedik be, holott az átkelőt közösen bírják, így jövedelmének fele az övé.⁴⁵¹

---

⁴⁴² DL 52 379. (1331. évi kelettel F. X/3. 288.). Weisz B.: Vásárok és lerakatok 166.

⁴⁴³ Vö. Engel P.: Genealógia: Hontpázmány nem 11. Ugocsai ág 1. tábla.

⁴⁴⁴ Vö. Engel P.: Genealógia: Hontpázmány nem 11. Ugocsai ág 2. tábla: Zoárdfi.

⁴⁴⁵ DL 38 178.

⁴⁴⁶ DL 91 693.

⁴⁴⁷ DL 91 556.

⁴⁴⁸ Vö. Engel P.: Genealógia: Bár-Kalán nem 1. Szeri ág 2. tábla: Pósafi (szeri, szódi).

⁴⁴⁹ Vö. Engel P.: Genealógia: Hermán nem 2. tábla: Lackfi. Engel Pál adatai alapján Lackfi András, akit a nádor a közgyűlésről való távolmaradása miatt megbírságolt, ekkor már nem élt.

⁴⁵⁰ DL 91 556. (Domokos N.: Források 21–22.).

⁴⁵¹ DL 91 693.

Babócsa (Somogy megye) [Babócsa, H]

1356-ban Babócsa faluban hetivásárt tartottak: ez év június 7-én (keddi nap) a veszprémi püspök több, a vásárról szekérral hazafelé tartó görgetegi jobbágyát elfogták és kifosztották.⁴⁵²

Bács (Kolozs megye) [Baciu, RO]

1371-ből vámszedésre van adatunk a kolozsmonostori apát Bács birtokán:⁴⁵³ a birtok vámja biztosan nem az apaté volt, mivel ekkor (és 1374-ben is)⁴⁵⁴ Bebek György⁴⁵⁵ királynéi tárnokmester és liptói *comes* körösfői *officialisa* szedte be,⁴⁵⁶ György a vámot királyi adományból bírta.⁴⁵⁷ A bácsai a kolozsváriak szerint a Kolozsvárról Bácsra át Hunyadra és Almásra tartó út vámhelye volt – állításukat a Tordán 1377-ben tartott *generalis congregacio* megerősítette.⁴⁵⁸

Báctővisé [Opatița (Magyarapáca) körül, RO]

1370-ben Lajos Himfi Benedek volt bolgár bán érdemeire tekintettel Benedek, testvérei, Péter és Miklós és *frater patruelise*, János fia László⁴⁵⁹ Temes megyei Remete és Krassó megyei Báctővisé birtokaira szerdai, továbbá az ugyancsak temesi Bulvenc birtokukra szombati hetivásár tartására adott engedélyt a szomszédos és más megyebeli vásárok sérelme nélkül.⁴⁶⁰

---

⁴⁵² DF 200 951.

⁴⁵³ Csánki V. 330.

⁴⁵⁴ ZW. II. 417–418.

⁴⁵⁵ Vö. Engel P.: *Genealógia*: Ákos nem 1. Bebek-ág 4. tábla: Bebek (vámosi ág).

⁴⁵⁶ DF 281 132. (ZW. II. 365.).

⁴⁵⁷ declaramus quod nos vobis tributum de dicta Bach non dedimus ea de causa quod tributum a civibus et hospitibus nostris de Coloswar recipere deberetis – ZW. II. 418.

⁴⁵⁸ quod quicumque mercatores seu forenses homines qui cum eorum rebus et mercibus de ipsa civitate nostra Cluswar ad villam Bach vocatam et abhinc ad Hunyad et ad Almas gressus eorum facere vellent, ille vie semper et ab antiquo tute et libere fuissent ac secure tributaria exaccione absque omni nec a dicta civitate nostra Cluswar usque ad easdem possessiones Hunyad et Almas vocatas aliquod tributum preterquam in ipsa Bach haberetur – ZW. II. 456.

⁴⁵⁹ Vö. Engel P.: *Genealógia*: Him rokonsága 2. tábla: Himfi.

⁴⁶⁰ DL 70 654. (Tringli I.: Perényi 120. sz.).

Balázstelke (Küküllő megye) [Blăjel, RO]

1345-ben Balázstelke egy részének határjárásakor megemlítenek egy hidat *Denyl* István háza előtt, illetve egy másik híd (*alterius pons*) végét is.⁴⁶¹

Bánd (Veszprém megye) [Bánd, H]

Bándon, Essegváron és a bándi vámon 1341 novemberéig fele-fele arányban az Igmánd nembéli Lőrinc fia Miklós⁴⁶² és fiai, Miklós, János és András, valamint a Lőrinte nembéli Lőrinte fia Beke, testvére, Tamás és fiai, (Essegvári) Miklós és János⁴⁶³ osztottak. Az Essegváriak november 25-i birtokosztályukig bándi birtok- és a vámrészüket is osztatlanul bírták – a bándi vám felét az osztály során is osztatlanul, közös birtoklásra hagyták (*dimidietatem tributii eiusdem ville Band equalem communiter percipient et habebunt inter se*).⁴⁶⁴ Tamás fia Miklós és János bándi (és billegei) vámjáról 1358-ban hallunk újra, a zalai konvent július 28-i okleveléből, ami a veszprémi káptalan és Miklós kiegyezését rögzítette. A testület Kont Miklós Mándhida mellett rendezett nádori közgyűlésén (július 23.)⁴⁶⁵ szólalt fel a káptalant és jobbágyságait sújtó jogszerűtlen bándi és billegei vámszedés ellen (*indebita exaccio tributii ... super ipsum capitulum et suos iobagiones facta*).⁴⁶⁶ Miklós a július végi megállapodásban testvére, János nevében is 10 márka bírság (a bírói kétharmad rész nélkül) kifizetésének terhe alatt vállalta, hogy ettől fogva csak az áruikkal és szekereikkel közlekedő káptalani jobbágyoktól szedet vámot.⁴⁶⁷

---

⁴⁶¹ DF 277 306_21. (Anjou-oklt. XXIX. 370. sz.).

⁴⁶² Vö. *Karácsonyi J.*: Magyar nemzetségek II. 240.

⁴⁶³ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Lőrinte nem Essegvári.

⁴⁶⁴ *alia dimidietate equali eidem magistro Nicolao et filiis suis remanente* – DL 66 623. (VVOS 242.) (Anjou-oklt. XXV. 817. sz.). *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 65. (ugyanitt I. Bánd részletes birtoklástörténetét az Árpád-kortól a Károly-korig).

⁴⁶⁵ *Gábor Gy.*: A megyei intézmény 45.

⁴⁶⁶ DF 200 944. (Anjou-oklt. XLII. 800. sz.).

⁴⁶⁷ *assumpsit, ut ipse a die datarum presencium nunquam de cetero tributum in dictis suis et eiusdem magistri Iohannis fratris sui possessionibus Bylige et Band vocatis super ipsum capitulum nec eius iobagiones preter iobagiones eiusdem capituli cum rebus mercimonialibus ez curribus pergentes tributum exigeret nec exigere faceret per ad ipsum pertinentes* – DF 200 944.

Bars (Bars megye) [Starý Tekov (Óbars), SVK]

Barsban már az Árpád-korban is közlekedési- és vásárvámot szedtek – bevételük harmadát, a királyi rész (királyketteje) felét (*tributum in Borsu et in omnibus foris eiusdem civitatis ... in qualibet earum medietatem regie partis*) I. Géza 1075. évi adománya révén a garamszentbenedeki apátság birtokolta. A közlekedési vámot (hídvámot) az apátság vámszedői a barsi Garam-hídnál szedték, itt Verner barsi ispán adományából 1246 óta egy telket is bírt a monostor.⁴⁶⁸ A garamszentbenedeki apátság barsi vámrésze a Lajos-korban is kimutatható: 1358 februárjában a király arra emlékeztette a monostor apátját, hogy – a barsi vámból való részesedése okán, annak arányában – hozzá kell járulnia a város szélén álló, megsérült Garam-híd javításához, „ahol a vámot szedik”.⁴⁶⁹ Lőrinc fia János lévai várnagyot ugyanakkor arra utasította, hogy amennyiben az apát a királyi parancsnak nem tenne eleget, vonja el (*debeat sequestrare*) vámjövödelmeit, és a hidat a barsi népekkel és *hospesekkel* javíttassa ki – részesedésének arányában az apát költségén.⁴⁷⁰

Bars csütörtöki hetivására 1366-ban háromvásáros kikiáltásnak adott teret.⁴⁷¹

Bártfa⁴⁷² (Sáros megye) [Bardejov, SVK]

Miután Cudar Péter sárosi *comes* alispánja, István mester és a szepesi káptalan olvasókanonoka, Miklós 1355-ben kiszálltak a sárosi vámvizsgálatra, a megyében összesen tíz vámot írtak össze: lajstromukban harmadikként a bártfai vám (*tributum*), míg negyedikként a helyi harmincad (*unum tricesimum in civitate Bardfa*) szerepelt.⁴⁷³

Pach Zsigmond Pál szerint a bártfai harmincadhivatal működésének *terminus ante quemje* Zsigmond király 1402. január 22-én, Szakolcán kiadott kiváltságlevele,⁴⁷⁴ amely a város számára – egyebek mellett – árumegállító jogot biztosított.⁴⁷⁵ Zsigmond 1402. január 22-i

---

⁴⁶⁸ Weisz B.: Vámok és vámszedés 69.

⁴⁶⁹ cum vos in tributo, quod in civitate nostra Borsiensi exigitur, porcionem habere dinoscimini, ex eoque fractura pontis super fluvio Gron in fine eiusdem civitatis nostre habiti, ubi dictum tributum exigi consuevit, per vos quantum ad vestram porcionem debeat reparari – AO VII. 37.

⁴⁷⁰ AO VII. 36–37. (Anjou-oklt. XLII. 93. sz.).

⁴⁷¹ P. VIII/1. 352.

⁴⁷² Korábbi történetére lásd Weisz B.: Vámok és vámszedés 70.

⁴⁷³ Draskóczy I.: Sáros megye vámhelyei 58.

⁴⁷⁴ DF 212 715. (ZsO. II/1. 1411. sz.).

⁴⁷⁵ Pach Zs. P.: A harmincadvám az Anjou-korban 252.

intézkedéssorozata révén aznap több másik város, így Nagyszombat,⁴⁷⁶ Pozsony⁴⁷⁷ és Sopron⁴⁷⁸ és Lőcse⁴⁷⁹ is árumegállító jogot nyert.⁴⁸⁰ Az öt privilégium közül négy tartalma szinte azonos. Az uralkodó garantálta az árumegállítás jogát az adott városnak a rajta keresztül akár hazai (*tam nostri proprii quam aliorum quorumcumque regni nostri prelatorum, baronum et nobilium [...] mercatores*), akár külföldi (*forenses*) kereskedők által kül- vagy belföldre (a Magyar Királyságba) exportálni vagy importálni szándékozott mindenfajta árura nézve – a szállítmányokat kötelező volt a kiváltságolt városban lerakni, felbontani, mérlegelni, és eladni, vagy elcserélni. Az előírás áthágóit a király áruik lefoglalásával fenyegette: a konfiskált javakon kétharmad-egyharmad részben az uralkodó és a város osztozhatott. Az érintett városok polgárai kölcsönösen mentesültek az egymás városaiban – és akárhol máshol (véltetően Budán) – való lerakodás kötelezettsége alól, és az egész országban, a Tenger melléket is beleértve, szabadon kereskedhettek. Tilos volt külföldiekkel kereskedelmi társulást létrehozni – ez a kiváltságolt városok lakóira is vonatkozott. A rendelkezések ugyancsak előírták, hogy az adott városokat elhagyó kereskedők indulás előtt áruikkal kötelesek felkeresni a harmincadosokat, és tőlük igazolást kérni úticéljukról. A soproniak kiváltságlevelé az előbbieken kívül lehetővé tette még, hogy a Pozsonyban áruikat lerakodó kereskedők üres szekereikkel Sopronba hajtsanak, és ott a városlakóktól bort vásároljanak.⁴⁸¹

A bártfai polgárok január 22-i kiváltságlevelé több ponton eltér a másik négy város okleveleitől, kifejezetten előnyös kereskedelmi feltételeket teremtve a Sáros megyei város lakóinak. A harmincadosok utazás előtti felkeresését érintő előírás ugyan hiányzik belőle, ettől eltekintve viszont több plusz kiváltságelemet is tartalmaz: a bártfai árumegállítás hatálya – elvileg – az összes hazai kereskedőre (*indigene vero universi universaliter et singuli singulariter*) kiterjedt, alóla a király nem vette ki a többi kedvezményezett város lakóit; a bártfaiak országos felmentést kaptak a királyi vámok fizetése alól;⁴⁸² a többi oklevélhez hasonlóan – amelyek azonban a budai lerakatra csak *implicite* utaltak – az uralkodó *explicite*

---

⁴⁷⁶ DF 279 583 (*Pleidell A.*: A nyugatra irányuló külkereskedelem 71. 1. j. – az árumegállítást érintő rész kiadása).

⁴⁷⁷ DF 239 237 (F. X/4. 112–116.).

⁴⁷⁸ DF 201 953 (F. X/4. 108–112.).

⁴⁷⁹ DF 271 293 (ZsO. II/1. 1412. sz.). Az oklevél hitele Weisz Boglárka szerint legalábbis kétséges. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 64–65.

⁴⁸⁰ Más kérdés, hogy az uralkodó a januárban biztosított kiváltságokat már október 1-jén visszavonta. Erre részletesen lásd: *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 63–67.

⁴⁸¹ F. X/4. 112.

⁴⁸² *de universis rebus ipsorum mercimonialibus per omnia regna nostra in nostris tributis regalibus in eundo et redeundo nullum tributum nullamve tributariam pensionem solvere teneantur* – ZsO. II/1. 1411. sz.

mentesíti a helyi kereskedőket Buda bármilyen kiváltsága alól;⁴⁸³ a bártfai fuvarosoknak megengedi, hogy a külföldi kereskedők áruait a szokott bérért szállítsák ki-be a városból és az országból;⁴⁸⁴ valamint – ami témánk szempontjából a legfontosabb – Zsigmond a lengyel és a halicsi (oroszl) kereskedőknek elengedte az áruikra kirótt *tricesima* összegének negyedét, „minden negyedik dénárt”.⁴⁸⁵ „Kétségtelen tehát, hogy Bártfa is harmincadhely volt már 1402-ben. A bártfai harmincadról korábbi időpontból nincsen adatunk”, állapította meg Pach.⁴⁸⁶

Weisz Boglárka – Pach véleményével vitatkozva – amellet érvelt, hogy az 1402-es oklevélből nem következik feltétlenül, hogy Bártfán ekkoriban harmincadszedő hely működött. A bártfai harmincad fennállását biztosan alátámasztó legkorábbi adat véleménye szerint Rozgonyi Simon 1407. június 13-i, a bártfai harmincadszedőkhöz intézett levele.⁴⁸⁷ Később azonban módosította véleményét, és a bártfai harmincadot a már a 14. század közepén fennállónak tekintette.⁴⁸⁸ A hivatal működését Sáros megye 1355. évi, említett vámvizsgálata cáfolhatatlanul igazolja.⁴⁸⁹ A bártfai harmincad Lajos-kori fejezete a soltésztelepülés kiváltságolásának előzményeiről tudósító, a bártfai levéltár egy, a DF-adatbázisban is megtalálható, 1383–1400. keltezésű történeti feljegyzésével folytatódik,⁴⁹⁰ amelyet Iványi Béla regesztakötetében „XIV. század vége felé. Valami feljegyzés egy lapja, szól pedig a bártfai advocatia XIV. századi történetéről” formában kivonatolt, illetve inkább írt le,⁴⁹¹ újabban pedig Stanisław Sroka érintett a közelmúltban megjelent Bártfa-monográfiájában.⁴⁹² A feljegyzés a bártfai soltésztség I. Lajos általi „kivásárlásának” körülményeiről tudósítva megemlékezett az *advocatiát* annak idején olcsón megvásárló, majd családi okokból Budára költöző, és a soltésztséget rokonaira hagyó Konrád harmincadszedőről (*Conradus trecesimator*), akitől végül a király 2700 forintért vette meg a hivatalt, hogy azután a városnak adja.⁴⁹³ Ha hihetünk a feljegyzésnek, az I. Lajos (*felicis recordacionis gloriosus rex*

---

⁴⁸³ libertate quapiam nostre civitati Budensni per nos prius concessa penitus non obstante – ZsO. II/1. 1411. sz.

⁴⁸⁴ indulgemus etiam, ut vectores seu aurige ipsius civitatis nostre Bartfa forensium mercatorum res et bona commutabilia extra et intra regnum nostrum pro mercede solita adducendi et educendi in ipsam civitatem nostram Bartfa liberam habeant facultatem – ZsO. II/1. 1411. sz.

⁴⁸⁵ forenses de Polonia et Russia, quibus propter bonum et comodum ipsorum nostrorum fidelium incolarum et civitatis de Bartfa quemlibet quartum denarium de solvendis tricesimis nostris presencium patrocinio graciosé relaxamus – DF 212 715. (ZsO. II/1. 1411. sz.).

⁴⁸⁶ Pach Zs. P.: A harmincadvám az Anjou-korban 252.

⁴⁸⁷ DF 212 739. (ZsO. II/2. 5568. sz.). Weisz B.: Vásárok és lerakatok 65–66.

⁴⁸⁸ Weisz B.: Vámok és vámszedés 70.

⁴⁸⁹ Draskóczy I.: Sáros megye vámhelyei 57–61.

⁴⁹⁰ DF 212 714.

⁴⁹¹ Iványi, Bártfa 36. sz.

⁴⁹² Sroka, S. A.: A középkori Bártfa 32–33.

⁴⁹³ Sroka, S. A.: A középkori Bártfa 32–33.

Lodovicus) halála után papírra vetett, Konrád – feltehetően helyi – harmincadoshoz⁴⁹⁴ kapcsolódó eseményeknek 1376. március 7. előtt kellett történniük, Bártfa város e napon kelt városprivilegiuma ugyanis kitért a soltészság bizonyos Henriktől való megvásárlására, aki eszerint az említett Konrád rokonságába tartozhatott.⁴⁹⁵ A következő évben, Bártfa 1377. szeptember 21-én kiadott Egyed-napi vásárendéjével a király minden kereskedőnek lehetővé tette, hogy a bártfai éves vásáron vám- és harmincadfizetés nélkül üzleteljen. A kedvezmény azokra az árukra, amiket a vásárról elszállítottak az ország más területeire, már nem volt érvényes.⁴⁹⁶ Hasonló kiváltságot – vám- és harmincadmentességet – kaptak néhány évvel korábban, 1372-ben a Szokolca városának szerdai hetivásárát felkereső idegen (tehát nem helyi⁴⁹⁷) kereskedők. A felmentéssel azok a külföldi kereskedők (*mercatores forenses extranei*), akik a vásár napján áruikkal csak áthaladtak a városon, nem élhettek.⁴⁹⁸ A kedvezmény minden bizonnyal Bártfa esetében is a külföldi (orosz, lengyel) kereskedők vásárra csábítására, a város kereskedelmi forgalmának fellendítésére irányult.

Bártfa az idők során négy különböző, tartalmában kisebb-nagyobb eltéréseket mutató országosvásár-tartási engedélyt gyűjtött be városi plébániatemplomának védőszentje, Szent Egyed hitvalló napjához (szeptember 1.) kötődően: hármat I. Lajostól (1352, 1365, 1377), egyet pedig Zsigmondtól (1403).⁴⁹⁹ I. Lajos először 1352-ben engedélyezett Bártfán szeptember 1-től, Egyed napjától kezdődően nyolcnapos éves vásárt a város erődítési munkáira hivatkozva. A vásárra jövő kereskedőket pedig a király mentesítette a vámfizetés alól (*dantes et concedentes ... de omni exaccione occupacione seu arestacione teloniorum quorumcunque plenam securam et omnimodam libertatem*).⁵⁰⁰ A király 1365-ben Henrik bártfai soltész és a város kérésére újfent jóváhagyta a vásárt, amelyet a budai sokadalom mintájára, a patrónusszent ünnepét megelőző és követő nyolc-nyolc napon lehetett megtartani.⁵⁰¹ Lajos 1377. szeptember 21-én, Kassán kiadott harmadik vásárendéjelye a vásározást a patrónus ünnepén és az azt megelőző és követő 3-3 napon tette lehetővé (*in festo beati Egidii confessoris et aliis tribus diebus procedenti et sequenti*).⁵⁰² A Janota⁵⁰³ és Iványi

---

⁴⁹⁴ Sroka városi harmincadszedőként említi. *Sroka, S. A.: A középkori Bártfa* 33.

⁴⁹⁵ Vö. Wagner, Sáros 100.

⁴⁹⁶ *statuimus ut universi mercatores et alii homines forenses in dictis nundinis res eorum in vendendo vel emendo sine tributis et tricesime solucione perficere et negociare possint et valeant exceptis dumtaxat rebus de ipsis nundinis ulterius in Hungariam deferentibus et remouendibus – DF 212 705.*

⁴⁹⁷ 1372. október 6.: *uniuersos etiam forenses mercatores extraneos et comprouinciales – F. IX/4. 422. (1373. évi kelettel).*

⁴⁹⁸ F. IX/4. 421–423.

⁴⁹⁹ Vö. *Sroka, S. A.: A középkori Bártfa* 32. 121. j.

⁵⁰⁰ *Janota, E.: Bardyjów* 147. 52. jz.

⁵⁰¹ DF 212 697.

⁵⁰² DF 212 705.

által is említett,⁵⁰⁴ 1377. évi vásárendélyt Fejér – tévesen – az általa közölt, a városnak 1352. március 7-én szintén Szent Egyed napjára éves vásárt adományozó királyi oklevél átírásaként tüntette fel.⁵⁰⁵ Az oklevélről, amelyet Pach sem méltatott különösebb figyelemre (*disposició*ját talán 1352. évi oklevélével megegyezőnek vélte),⁵⁰⁶ újabban a szlovák várostörténeti lexikon közölt rövid, de a tényleges tartalmát tükröző regesztát.⁵⁰⁷ Érdekes, hogy előfordul – és ugyancsak nem tűnik helytállónak – Bártfa 1365. évi, szintén Egyed napjára szóló sokadalomtartási engedélyének az 1352-ben nyert vásártartási jog egyszerű megerősítéseként interpretáló olvasata sem.⁵⁰⁸ Bártfa 1403-ban Zsigmondtól kapott, ugyancsak Egyed-napra szóló vásárendélye megint nyolc-nyolc napra szól.⁵⁰⁹ De vajon mi lehet a magyarázata a kivételes oklevéldömpingnek? Lehetséges, hogy Bártfa Egyed-napi évesvásár-tartási jogának érvényét – némileg szokatlan módon – nem, pontosabban csak részben a korábbi vásártartási engedélyének időnkénti megerősítésével tartotta fenn, hanem arra időről időre új adománylevelet eszközölt ki. Az is elképzelhető ugyanakkor, hogy az újabb és újabb engedélyek kieszközlése mögött a soltészfaluból éppen ebben az időszakban (1376⁵¹⁰) szabad királyi várossá váló település – amelynek szombati *hetivásárát* is csak 1400-ból tudjuk kimutatni⁵¹¹ – elvetélt sokadalomtartási (-felfuttatási) próbálkozásai rejlenek. Ha így is volt, a Zsigmond-kor második felére az ezzel kapcsolatos problémák minden bizonnyal megszűntek: 1427. június 19-én Zsigmond nemcsak Lajos 1352-ben kiadott, Egyed-napra (szeptember 1.) szóló vásárendélyét erősítette meg, hanem egy újabb, Keresztelő Szent János (a másik bártfai plébániatemplom patrónusa) ünnepéhez (június 24.) kötődő éves vásár megtartásához is hozzájárult.⁵¹² A város számadáskönyvei alapján ráadásul egy harmadik, Imre-napi (november 5.) bártfai sokadalom is kimutatható ebből az évből.⁵¹³

---

⁵⁰³ Janota, E.: Bardyjów 147. 53. j.

⁵⁰⁴ Iványi, Bártfa 27. sz.

⁵⁰⁵ Hoc ius nundinarum confirmavit idem Ludouicis litteris datis in Kassa, in festo beati Matthaei Ap. et Euang. Anno Domini MCCCLXXVII – F. IX/2. 143. Fejér nyomán szintén átírásként feltüntetve: Szende K.: Sokadalomtartási engedélyek 258.

⁵⁰⁶ Vö. Pach Zs. P.: A harmincadvám az Anjou-korban 252.

⁵⁰⁷ Lexikon stredovekých miest 81.

⁵⁰⁸ Sroka, S. A.: A középkori Bártfa 32., és nyomán Szende K.: Sokadalomtartási engedélyek 238.

⁵⁰⁹ DF 212 723.

⁵¹⁰ Sroka, S. A.: A középkori Bártfa 32. Vö. Wagner, Sáros 99–100.

⁵¹¹ Weisz B.: Vásárok és lerakatok 156.

⁵¹² F. X/6. 892–895.

⁵¹³ Weisz B.: Vásárok és lerakatok 156.

Bártfa Szent Egyed-napjára szóló sokadalomtartási engedélyei

Vásártartási engedély kiadásának ideje	Szent Egyed-napi vásár ideje
1352. március 7. ¹	<i>in termino prenotato [in die beati Aegidii confessoris] octo diebus continue sibi sequentibus</i>
1365. augusztus 2. ²	<i>in festo beati Egidii confessoris et octo diebus ipsum festum immediate procedentibus et sequentibus</i>
1377. szeptember 21. ³	<i>in festo beati Egidii confessoris et aliis tribus diebus procedenti et sequenti</i>
1403. szeptember 29. ⁴	<i>in festo sancti Egidii confessoris incipiendo octo diebus ante ipsum festum et terminando totidem diebus sequentibus</i>

¹ Janota E.: Bardyjów 147. 52. j. Átírásai és megerősítései: 1352. május 17.: István szepesi és sárosi herceg (*B. Halász É.*: Hercegek és hercegnők 159–160. [DF 212 854., DF 212 865]); 1427. június 19.: Zsigmond király (CD X/6. 892–895., Iványi: Bártfa 175. sz. [DF 212 854]. A DL-DF adatbázisban 1426. június 19-i kelettel); 1427. december 22.: Szepesi káptalan (DF 212 865).

² DF 212 697., Iványi: Bártfa 20. sz.

³ DF 212 705. Átírása: 1387. május 28.: Szepesi káptalan (DF 212 705).

⁴ DF 212 723., Iványi: Bártfa 45. sz.

Bátató (Tolna megye) [Báta, H]

1349 májusában a pécsi káptalan vizsgálata kiderítette, hogy a Héder nembéli Henrik bán fia, „Herceg” Péter⁵¹⁴ a Becseiek⁵¹⁵ bátmonostori vásárára tartóktól Töttös, Vesszős és fiaik Bátató birtokán(!) folyamatosan vámot szedet.⁵¹⁶

Bát (Hont megye) [Batovce, SVK]

Bát⁵¹⁷ hétfői hetivására 1345-ben⁵¹⁸ és 1366-ban⁵¹⁹ háromvásáros kikiáltás színtere volt. A vásár kárára lévő,⁵²⁰ a garamszentbenedeki apátság Petend birtokán létesített hétfői hetivásár engedélyét a király 1347-ben visszavonta, és utóbbit pénteki napokra helyezte át.⁵²¹

⁵¹⁴ Vö. Engel P.: Genealógia: Héder nem 4. tábla: Kőszegi (és Rohonci).

⁵¹⁵ Vö. Engel P.: Genealógia: Töttös (bátmonostori).

⁵¹⁶ scivisset eciam quod predictus magister Petrus super populis ad forum inpossessione prenominatorum magistrorum Theuthus et Vessceus ac filiorum eiusdem magistri Theuthus Bothmonustura vocata celebrari consuetum euntibus in villa Bathateu nuncupata que eorundem magistrorum Theuthus et vessceus ac filiorum eiusdem magistri Theuthus esset tributum recipi fecisset et faceret incessanter in preiudicium eorundem non modicum et gravamen – Z. II. 378. (Anjou-oklt. XXXIII. 365. sz).

⁵¹⁷ Korábbi történetére lásd Weisz B.: Vámok és vámszedés 70.

Bátmonostor⁵²² (Bodrog megye) [Bátmonostor, H]

Becsei Töttös Bátmonostor birtokának 1344. évi határjárása megemlítette András hídját⁵²³ (*pontem Andree*), ami Bátmonostort a szomszédos Szeremlyéntől válaszotta el.⁵²⁴

1347. március 16-án Lajos Bátmonostoron, Töttös⁵²⁵ királyi ajtónállómester, pilisi *comes* és visegrádi várnagy⁵²⁶ birtokán hétfőnként hetivásár (*forum*) tartására adott engedélyt – a megyebeli vásárok sérelme nélkül.⁵²⁷ A bátmonostori vásár azonban komoly konkurenciát jelentett a szekcsői Hercegek⁵²⁸ közeli, dávodi, keddi hetivásárának.⁵²⁹ 1347 júniusában, alig három hónappal a Bátmonostorra vonatkozó vásárendegély kiadását követően a szekszárdi konvent tanúságával Bodrog és Baranya megyékben lefolytatott vizsgálat igazolta Becsei Töttös panaszát a Héder nembéli Henrik bán fia, „Herceg” Péter bodrogi *comes*⁵³⁰ ellenében, aki május (pünkösöd) óta Töttös hétfői vásárának tönkretételére törekedett: *famulusaival* lezáratta a Budáról, Szegedről, valamint Szerém és Baranya megyékből Bátmonostorra vezető utakat, a vásárra tartókat pedig személyükben inzultálta, javaikat elvetette, és a dávodi vásárán (*forum suum feria tertia in possessione sua Dauch vocata celebrari consuetum*) való részvételre kényszerítette.⁵³¹ A rákövetkező év, 1348 októberében az a hír járta Bodrog megyében, hogy a dávodi vásáron „Herceg” Péter megverette és megsebesíttette Töttös egyik jobbágját, akinek a holmijait is elvetette, ráadásul utasítására figyelték és fosztogatták a Baranya megyéből a bátmonostori vásárra tartókat.⁵³² Az ügyben vizsgálódó pécsi káptalan pedig azt derítette ki, hogy Péter március 2-től fogva saját jobbágynak, „famíliájának”, és más megyebelieknek is tiltja a bátmonostori vásár látogatását.⁵³³ Péter, úgy tűnik, nem

---

⁵¹⁸ DL 40 992. (Anjou-oklt. XXIX. 754. sz.).

⁵¹⁹ DF 207 314. (P. VIII/1. 351–352. Hiányosan, a bái vásári kikiáltást nem írja át).

⁵²⁰ *forum ad feriam secundam ad possessionem religiosi viri Syffridi abbatis monasterii Sancti Benedicti de iuxta Gron Pelend vocatam per nos datum foro in possessione seu ciuitate nostra Baat vocata existenti prejudicium generare videbatur* – Juck I. 157.

⁵²¹ Juck I. 157. (Anjou-oklt. XXXI. 1002. sz.).

⁵²² Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 72.

⁵²³ A híd eddig csak egy 14. századi hamisítványból volt adatolható. *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 378.

⁵²⁴ 1344. március 30.: DL 87 162. (Anjou-oklt. XXVIII. 282. sz.).

⁵²⁵ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Töttös (bátmonostori).

⁵²⁶ Vö. *Engel P.*: Archontológia I. 163.

⁵²⁷ Z. II. 234. (Anjou-oklt. XXXI. 219. sz.).

⁵²⁸ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Héder nem 6. tábla: Herceg (szekcsői)

⁵²⁹ Vö. Dávod.

⁵³⁰ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Héder nem 4. tábla: Kőszegi (és Rohonci).

⁵³¹ Z. II. 261–262. (Anjou-oklt. XXXI. 607. sz.).

⁵³² Z. II. 298–299. (Anjou-oklt. XXXII. 670. sz.).

⁵³³ *jobagiones suos et universos ad ipsum pertinentes ac alios de provincia ad forum ipsius magistri Theuteus in villa sua Bothmonostura vocata singulis feriis secundis celebrari consuetum a dominica esto mihi anno in presenti preterita propria sua auctoritate et potencia ire non permisisset et prohibuisset nec nunc permetteret* – Z. II. 320. (Anjou-oklt. XXXII. 690. sz.).

válogatott az eszközökben: 1349 májusában arra derült fény, hogy a vásárra menő népektől Töttös, Vesszős és fiaik Bátató birtokán(!) folyamatosan vámot szedtek.⁵³⁴

Bátöny (Heves megye) [Nagybátöny: Bátönyterenye része, H]

Kazai Kakas fia László⁵³⁵ 1380-ban arra kérte a királyt, engedélyezze újra Bátöny és Dorog birtokán a már elődei ideje óta szokásos vámszedést, amiről szóló oklevelei azonban elvesztek. Lajos, miután meggyőződött arról, hogy Bátönt, Dorogot és a vámokat a kérelmező és elődei mindaddig békésen birtokolták, a két vám szedését László hűségére és érdemeire való tekintettel újfent lehetővé tette.⁵³⁶ Dorog és Bátöny vámjait az 1405. évi Nógrád megyei vámvizsgálat is említette, ami megállapította, hogy a Tarján birtokról Verebélyre, onnan Tarra, majd Tarról Pásztóra vezető utat járók csak a tari vámot kötelesek leróni – Dorogra és Bátönyba menni, és ott vámot fizetni nem tartoznak.⁵³⁷

Bátor (Bihar megye) [Batăr (Feketebátor), RO]

Bátorban a Fekete-Körösön vízivámot szedtek, miután 1321 és 1324 között Nécsei Sándor fia Sándor körösszegi várnagy a sződi vámot ide telepítette.⁵³⁸ A Károly korban kimutatható vámszedést a Lajos korban ezidáig nem sikerült igazolni.

Bátorban szerdánként hetivásárt tartottak, ami 1374-ben háromvásáros kikiáltás színhelye volt.⁵³⁹

---

⁵³⁴ scivisset eciam quod predictus magister Petrus super populis ad forum inpossessione prenominatorum magistrorum Theuthus et Vesseus ac filiorum eiusdem magistri Theuthus Bothmonustura vocata celebrari consuetum euntibus in villa Bathateu nuncupata que eorundem magistrorum Theuthus et vesseus ac filiorum eiusdem magistri Theuthus esset tributum recipi fecisset et faceret incessanter in preiudicium eorundem non modicum et gravamen – Z. II. 378. (Anjou-oklt. XXXIII. 365. sz).

⁵³⁵ Engel P.: Genealógia: Rátót nem 5. tábla: Kakas (kazai).

⁵³⁶ DL 89 488.

⁵³⁷ ZsO. II. 3890. sz.

⁵³⁸ Weisz B.: Vámok és vámszedés 72.

⁵³⁹ DF 233 883.

Bátor⁵⁴⁰ (Szatmár megye) [Nyírbátor, H]

Bátor szerdai hetivására 1351-ben háromvásáros kikiáltás színhelye volt.⁵⁴¹

Bazin⁵⁴² (Pozsony megye) [Pezinok, SVK]

1363–1364-ben a nagyszombatiak Bazini Sebes fia János és Miklós ellen pereskedett Bebek István országbíró előtt, mivel „boraikból és szőlők után, amiket ezek földjein telepítettek és termeltek, a polgárok privilegializált szabadsága ellenére túlzott hegyvámot avagy vámot szedetnek” (*de eorum vinis et vineis in ipsorum terris plantatis et procreatis contra eorundem civium libertatem privilegiam terragium seu tributum superfluum exigi facerent*). Az oklevél szövegében először is meg kell különböztetnünk a szőlők után fizetett járandóságokat (hegyvámot) érintő visszaéléseket a vámfizetésre vonatkozóktól – ez egyébként meglehetősen nehéz feladat, mert, ahogy a per tárgyának megjelölésében, úgy a lentebb idézett vizsgálati oklevelekben is erősen *mixtim* szerepelnek. A nagyszombatiaknak a Baziniak földjein művelt szőlői után fizetendő járandóságait⁵⁴³ még Károly idején, 1335. szeptember 12-én rögzítette a város (továbbá négy faluja: Gerencsér, Magyarád, Szili és Parna⁵⁴⁴) és Bazini Sebes közötti szerződés, aminek a tartalmát részben azért ismerjük, mert az 1363–1364. évi perben a nagyszombatiak bemutatták azt.⁵⁴⁵ A vámok ügyében ebben a *contractus*ban Sebes azt ígérte, hogy az összes birtokán mentesíti a nagyszombatiakat és javaikat minden vám (*tributum*), *census*, *debitum* és *solucio* megfizetése alól – akár boraikat szállítják, akár szőlők művelése miatt kelnek útra, akár bármi más természetű ügyekben járnak el.⁵⁴⁶ Sebes fiai, János és Miklós nem tartották magukat az apjuk által kötött

⁵⁴⁰ Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 73.

⁵⁴¹ Z. II. 449.

⁵⁴² Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 75–76.

⁵⁴³ 1325-ben Bazini Sebes többek között a következők betartására tett ígéretet: a nagyszombatiakkal korábban egy egész szőlő után 3 pensa széles bécsi dénár *censust* és más, közelebbről nem ismert *debitum*okat fizettetett: mostantól egész szőlő után 40, fél után 20, negyed után 10 széles bécsi dénárt kért metszéskor; a borokat a felek Pozsony bírása, esküdtsége és polgárai jelenlétében pozsonyi akóval fogják mérni, és Pozsony pecsétjével pecsételik le (et signo eorum tenebuntur consignare); szüretkor a nagyszombatiak egész szőlő után 1, fél szőlő után fél, negyed szőlő után negyed akó borral tartoznak neki és utódainak, amit a pozsonyiak pecsétjével (*signum*) kellett ellátni. DL 5169. (Anjou-oklt. XIX. 557. sz.).

⁵⁴⁴ Engel térképén Rosindol néven. Vö. *Engel P.*: Térkép.

⁵⁴⁵ Lásd még: 1335. március 6.: F. VIII/4. 77–80. (Anjou-oklt. XIX. 92. sz.), 1335. március 6.: AO III. 132–137. (Anjou-oklt. XIX. 95. sz.).

⁵⁴⁶ tam iidem iude iurati et universi cives zyldarii institores et cuius condicionis et status homines de Tyrna quam universi populi dictarum villarum Gerencher Magyarad Parna et Zyly vocatarum per anni circulum singulis annis in translacione vini ipsorum procuracione vinearum suarum aliisque omnibus eorum peragendis negociis et

szereződésben foglaltakhoz – sem a vámok, sem a hegyvám terén. Az esztergomi káptalan 1360. évi vizsgálata kiderítette a nagyszombatiak minden hordó (*tunella*) bora után hat dénár vámot kényszerítettek ki;⁵⁴⁷ ugyanebben az évben a nyitrai káptalan *inquisicio*ja szerint „vámhelyükön” (*in loco tributo eorum* – valószínűleg Bazinban) az üres szekerek után két dénárt szedtek, az emberektől jöttükben és mentükben is 1 dénárt, visszafelé a bort szállító szekerek után pedig tizenkét dénárt.⁵⁴⁸ 1362-ben a nyitrai káptalan és a zobori konvent vizsgálódott a környéken a nagyszombatiak érdekében: jelentéseik szerint János és Miklós egy négy dénár árú korsó(?), egy három dénár árú *quartale*⁵⁴⁹ és négy mérő, hét dénár árú zab után is 1 dénár vámot szedetett, sőt, a terhelt szekerek esetén a rakományt és magát a szekeret is megvámoltatták.⁵⁵⁰ Ráadásul a hegyvámot a várba (Bazinba) szállítókat is megvámolták: minden akó után öt dénárt szedtek.⁵⁵¹ 1363 februárjában az esztergomi káptalan pozsony megyei vizsgálata hasonló eredményre jutott: János és Miklós birtokain a nagyszombatiak javai (megrakott szekerei) után szabadságuk ellenére kétszeres vámot szedtek (mivel külön vámoltták a szállított árukat és külön magukat a szekereket),⁵⁵² és öt dénárt hajtottak be minden akónyi hegyvámként (*terragium*) beszedett bor után.⁵⁵³

1363-ban Bazini Sebes fiai, János és Miklós mesterek és Szentgyörgyi Péter mester és fiai, Tamás (Temlin), János és Péter⁵⁵⁴ megegyeztek a Bazin és Szentgyörgy várak közti vitás határok ügyében: a két terület elkülönítése során a *Hylmik* folyó révénél, a Pozsonyból

---

processibus in quibuslibet possessionibus nostris ab omni ab (sic!) exactione tributi census debiti et solutionibus penitus et per omnia cum eorum rebus liberi sint et exempti – DL 5169. A „zylarii institores” kifejezés lehetséges értelmezésére lásd: *Surányi B.*: Kereskedőgilde Nagyszombaton 249–253., 267–270.

⁵⁴⁷ de singulis tunellis vini sex denarios pro tributo extorquei fecisset – DL 5169.

⁵⁴⁸ item in loco tributi eorum de quolibet curru vacuo per duos denarios et de singulis hominibus tam in eundo quam in redeundo singulos denarios in redeundo vero de singulis curribus vinum deferentibus singulos duodecim denarios exigi facerent minus debite ab eisdem lite pendente inter ipsos – DL 5169.

⁵⁴⁹ Bogdán szerint a száraz- és hígürmértékként használt quartale (kvartále, magyarul fertály) használata Pozsony megyében és Esztergomban dívott a 16. századig. A szentgyörgyi quartale 1278-ban az akó ötödét jelentette. *Bogdán I.*: Úr-, térfogat-, súly- és darabmértékek 238.

⁵⁵⁰ magistri Iohannes et Nicolaus filii Sebus de dicta Bozyn a civibus Tyrnaviensibus de uno urceo quod emitur quatuor denariis et de uno quartali quod emitur pro tribus denariis ac de quatuor metretis avene que valent septem denarios unum denarium facerent recipere et de curru honerato et de omnibus rebus super ipsum currum inpositis specialiter facerent recipere tributum modo simili de eodem curru sub honore existente specialiter tributum recipi faciendo – DL 5169. (Anjou-oklt. XLVI. 512–513. sz.).

⁵⁵¹ de unoquoque akone portitoribus recipi facerent quinque denarios ad castrum castrum deportandum (sic!) – DL 5169. (Anjou-oklt. XLVI. 512. sz.)

⁵⁵² predicti Iohannes et Nicolaus filii Sebus predictos cives et universos hospites impedirent et molestarent indebite et minus iuste in eo videlicet quod de universis rebus et bonis in eorum possessionibus contra libertatem privilegiam tributum exigerent superfluum item de curru honerato exigerent tributum duppliciter scilicet de rebus mercimonialibus per se et de curru similiter per se – DL 5169. (Anjou-oklt. XLVII. 63. sz.)

⁵⁵³ item de vino quod pro terragio ab ipsis exigerent de singulis akonis singulos quinque exigerent denarios indebite – DL 5169.

⁵⁵⁴ *Engel P.*: Genealógia: Hontpázmány nem 9. Szentgyörgyi-ág 2. tábla: Szentgyörgyi és Bazini.

Bazinba vezető nagy út felső része felől (*a parte superiori ipsius vie virca portum eiusdem fluvii*) egy földhatárjelet emeltek.⁵⁵⁵

Bazsalhida (Torontál megye) [Bašaid (Basahíd), SRB]

Bazsalhida falu keddi hetivására 1381-ben háromvásáros kikiáltásnak adott otthont.⁵⁵⁶

Béc (Zala megye) [Letenye része, H]

1347-ben Felsőlendvai Miklós bán fia Miklós özvegye, Margit, illetve fiai, Amádé és János⁵⁵⁷ visszaadta (*resignasset*) a letenyei útvámot⁵⁵⁸ Béci István fia Mátyásnak és rokonának, Creiniknek (*Creynek*), hogy a vámot Béc birtokukon szedhessék be.⁵⁵⁹ Holub József szerint a béci útvámot korábban jogtalanul helyezhették át Letenyére, hiszen a vám – és egyes béci földek – visszaszolgáltatása ellentételezés nélkül történt.⁵⁶⁰

Becse⁵⁶¹ (Torontál megye) [Novi Bečej (Törökbecse), SRB]

Becse *civitas* hétfői hetivására 1381-ben háromvásáros kikiáltás színhelye volt.⁵⁶²

Becskerek (Torontál megye) [Zrenjanin (Nagybecskerek), SRB]

1344-ben a csőszi (*Cheusci-i*) falubíró képviselője a titeli káptalan előtt tiltakozott, amiért László fia János becskereki vámos társaival rátámadt, kirabolta és megsebesítette a csanádi káptalant felkeresni igyekvő famulusát, Antalt.⁵⁶³

---

⁵⁵⁵ DL 5211. (Anjou-oklt. XLVII. 212. sz.).

⁵⁵⁶ DL 52 379. (1331. évi kelettel F. X/3. 288.). *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 166.

⁵⁵⁷ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Gútkeled nem 3. Amadé-ág.

⁵⁵⁸ tributum seu telonium quod in possessione eorum Lethenye vocata in via exigitur – Zala I. 467.

⁵⁵⁹ Zala I. 466–467. (Anjou-oklt. XXXI. 909. sz.).

⁵⁶⁰ *Holub J.*: Zala megye vámhelyei 53.

⁵⁶¹ Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 77.

⁵⁶² DL 52 379. (1331. évi kelettel F. X/3. 288.). *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 166.

Békés megye

I. Lajos, miután Bátori András váradi püspök⁵⁶⁴ és a székeskáptalan felmutatta neki az Imre király 1203. évi – IV. Béla, IV. László, V. István és I. Károly által is elismert – adományát igazoló oklevele(ke)t, amik biztosították számukra a Bihar megyében, úgy Bihar, mint Zaránd körül, és a békési falvakban és vásárokon szedett vámok (*tam de villis, quam de foris totius comitatus Bichoriensis tam circa Byhor, quam circa Zarand et de Bekes*) királyi részét (kétharmadát) (a Bihar megyei Akjel, Kölesér, Jánosd és Asszonyvására települések vásáraihoz tartozó vámok⁵⁶⁵ kivételével), 1342. december 10-én visszadta az egyháznak e felsorolt, tőle időközben jogtalanul elidegenített vámokat, továbbá ugyane vámok harmadik vámharmadát is nekik juttatta. A vámharmad jövedelmét kétharmad-egyharmad arányban kellett a püspök, illetve a székeskáptalan között megosztani.⁵⁶⁶ A király 1342. évi adománylevelét 1356-ban⁵⁶⁷ és 1364-ben⁵⁶⁸ (új pecsétje alatt) is megerősítette. Ismert Imre oklevelének 1355., majd 1364. évi, tartalmában némileg eltérő királyi megerősítése is, ebből a változatból, ugyanis mind a békési vámok említése, mind a korábbi adomány 1342. évi kibővítése (a harmadik vámharmad adományozása) hiányzik.⁵⁶⁹ A vámadomány szövegét fenntartó két Lajos-megerősítést (1342, 1355), a váradi statútumok és a Váradi Krónika vonatkozó részeit tüzetes tartalmi elemzés alá véve Weisz Boglárka újabban világos, meggyőző érveléssel (1374 és 1477 között készített) hamisítványak minősítette az 1342. évi, a váradi vámperberben 1477. május 20-án felmutatott Lajos-adománylevelet. Elgondolása szerint a hamisítvány részben Imre 1203. évi oklevele, részben az 1355. évi Lajos-oklevél, valamint egy 1342-ben kibocsátott, hiteles királyi megerősítő oklevél alapján készült, amiben Lajos Imre adományai közül azt hagyta jóvá, ami az Újvár és Békés megyékben szedett vámok királyi részét (kétharmadát) a váradi egyháznak jutatta.⁵⁷⁰ A békési vámok királyi részének birtoklását az 1370-es évek elején keletkezett Váradi Krónika⁵⁷¹ és az azt magában foglaló káptalani statútumok⁵⁷² egyaránt említik.

---

⁵⁶³ DL 51 317. (Anjou-oklt. XXVIII. 713. sz.).

⁵⁶⁴ Engel P.: Archontológia I. 76.

⁵⁶⁵ exceptis tributis, quae ad quatuor spectant fora – ZW. II. 4.

⁵⁶⁶ ZW. II. 3–4. (Anjou-oklt. XXVI. 642. sz.).

⁵⁶⁷ ZW. II. 119–121.

⁵⁶⁸ ZW. II. 221.

⁵⁶⁹ Amint erre Weisz Boglárka felhívta a figyelmet.

⁵⁷⁰ Weisz B.: Váradi vámpեր 157–158.

⁵⁷¹ Henricus rex duas partes tributorum totius comitatus Byhoriensis, tam circa Byhar, quam circa Zarand, et partem suam tributi, quod in comitatu Novi Castri, tam circa ipsum Novum Castrum, quam circa Hewes et in comitatu de Bekes, tam in villis, quam in foris exigitur donavit ecclesie nostre Waradiensi, in duabus partibus

Bekcsény⁵⁷³ (Zala megye) [Becsehely, H]

Bekcsényen csütörtökönként⁵⁷⁴ hetivásárt tartottak, ami legkorábban 1340-ből adatható.⁵⁷⁵ 1340-ben, amikor Simon fia Györgyöt⁵⁷⁶ Druget Vilmos nádor hatalmaskodás miatt fej- és jószágvesztésre ítélte Balai Henrik fia János és Kaba Demeter fia Miklós⁵⁷⁷ ellenében, Bekcsény és vásárja a Szalók nem erdélyi ágának birtokában volt. György közeli rokonsága (testvérei és fiai) – akik György tettében ártatlannak mondták magukat – 1342-ben kiegyeztek Jánossal és Miklóssal, ami révén Göröcsét és Bekcsényt teljes egészében megtarthatták a hegy- és vásárvámmal együtt⁵⁷⁸ – talán nem követünk el hibát azzal, ha a vásárt és vásárvámszedést is Bekcsényhez kötjük.

Beketinc (Körös megye) [Palešniktől D-re, HR]

1347-ben, amikor Dénes fia Jakab kőrösi *comes*, Nagykemlék várnagya⁵⁷⁹ előtt Zuilan (vagy Sciuilan) fiai, Benedek és Beke, illetve Tóth Péter, fia, János és e János *fratere*, István fia János már hosszabb ideje peresedtek birtokrészeik elválasztása miatt, a császári káptalan tanúsága mellett végül sikerült ellentmondás nélkül felosztani azokat. A káptalan erről kiállított oklevelének hátoldalán olvasható *Metales ad Beketyncz* feljegyzésből⁵⁸⁰ kiindulva a felek a Körös megyei Beketincen birtokolhattak. A felosztás során a két rész határai között megjelent egy rév, amely a *Grobesa* folyónál, az út mellett (*in portu iuxta fluvium Grobesa prope viam*) helyezkedett el.⁵⁸¹

---

episcopo, et in tertia parte nobis, prout in privilegio eiusdem, confirmato per Belam quartum, Stephanum, Ladislaum, Karolum et Lodovicum reges continetur – Vár. Kápt. Stat. 12.

⁵⁷² Sunt et alia tributa, quorum dominium ab ecclesia nostra est alienatum, videlicet due partes tributorum civitatis Byhoriensis et circa Zarand, exceptis paucis; item tributa, que in civitate Novi Castri tam circa ipsum Novum Castrum, quam circa Hewes, et in comitatu de Abawywar, de Bekes colligitur – Vár. Kápt. Stat. 57.

⁵⁷³ Vö. *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 78.

⁵⁷⁴ A hetivásár (forum generalis) napja a zalai konvent 1354. évi okleveléből tudható: Zala I. 550–551. (Anjou-oklt. XXXVIII. 406. sz.).

⁵⁷⁵ foro et tributo in eadem Bekchen exigi solito – DL 3537. (Anjou-oklt. XXVI. 664. sz.).

⁵⁷⁶ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Szalók nem 2. tábla: erdélyi ág.

⁵⁷⁷ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Szalók nem 1. tábla: Balai (Szentmártoni).

⁵⁷⁸ cum omnibus earum utilitatibus et pertinentiis ac proventibus quibuslibet nec non tributis vinearum montis et fori – DL 3537.

⁵⁷⁹ *Engel P.*: Archontológia I. 253.

⁵⁸⁰ Vö. DL 35 189.

⁵⁸¹ Smič. XI. 374–375. (Anjou-oklt. XXXI. 605. sz.). A császári káptalan az oklevelet Kamesnicai (de Kanyenycha) Beke fia Péter kérésére 1378. szeptember 16-án átírta (DL 35 190).

Bél(apátfalva) (Borsod megye) [Bélapátfalva, H]

1371-ben Lajos Wekayardus bélháromkúti ciszterci apát, királyi káplán kérésére az apátság Bars megyei(!) (valójában: Borsod – K. V.) Bél birtokán sokadalom és hétfői hetivásár megtartását engedélyezte.⁵⁸²

Bélavár (Somogy megye) [Bélavár, H]

1359-ben Bélavár faluban hetivásárt tartottak – ez év szeptember 28-án (szombati nap) néhány, a vásárról jövő görgetegi jobbágyot kiraboltak.⁵⁸³ Bélavár szombati hetivására 1369-ben háromvásáros kikiáltás helyszíne volt.⁵⁸⁴

(Bel)szond (Bács megye) [Sonta, SRB]

1382-ben a király és az óbudai klarisszák között több birtokot, vámot és az illető birtokok kamarahasznáját érintő birtokcserére került sor: ennek során Belszond (*Zond interior*) dunai vásárvámjával (*cum tributo fori Danobio*), továbbá az itt szedett kamarahasznával együtt az apácáké lett.⁵⁸⁵

Beregszász/Lampertszásza⁵⁸⁶ (Bereg megye) [Beregove, UKR]

Beregszász szombati hetivására 1348-ban és 1351-ben is háromvásáros kikiáltás színhelye volt.⁵⁸⁷

---

⁵⁸² ad eandem possessionem abbatis sue Beel appellatam in comitatu Borsyensi (sic!) sitam forum liberum singulis anniis singulisque feriis secundis perpetuo celebrandum duximus annuendo concedendum – DF 274 118.

⁵⁸³ DF 200 951.

⁵⁸⁴ DL 101 694. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 157.

⁵⁸⁵ DL 6905.

⁵⁸⁶ Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 81.

⁵⁸⁷ 1348: Z. II. 349. (Anjou-oklt. XXXII. 924. sz.); 1351: Z. II. 449–450.

Besenyő (Pest megye) [Máriabesnyő (Gödöllő része), H]

I. Lajos 1345-ben a hűségére visszatérő Nelipac fia Jánosnak (Ivánnak)⁵⁸⁸ adományozta a Pest megyei Besenyő királyi birtokot – vámjával együtt.⁵⁸⁹

Beszterce⁵⁹⁰ (Szászföld) [Bistrița, RO]

1353-ban Lajos Besztercén éves vásár (*nundine seu congregacio generalis ac forum annuale*) tartását engedélyezte a budai sokadalom mintájára Szent Bertalan apostol napjától az ünnep *quindenájáig* (augusztus 24. – szeptember 7.). A vásárra érkezők a város területén – a sokadalom ideje alatt – felmentést kaptak a vámfizetés alól, egyben tilos volt feltartóztatásuk és áruik lefoglalása is. A vásár feletti joghatóságot a besztercei esküdtek gyakorolták, az ott felmerülő ügyekben sem az erdélyi vajda és helyettesei, sem a besztercei királybíró (*comes de Byztricia seu iudex noster*) nem ítélezhetett.⁵⁹¹

Billege⁵⁹² (Veszprém megye) [Tótvázsonytól É-ra, H]

Billege a 14. században vámos hely volt, 1343-ban a falu és vámja Lőrinte fia Tamás özvegye és fiai, Miklós és János⁵⁹³ birtokában volt⁵⁹⁴ – panaszkra az uralkodó (vásárokon való kihirdetés útján) „emlékeztette” a Billegét álutakon elkerülni igyekvő utazókat és kereskedőket,⁵⁹⁵ hogy áruikkal kötelesek áthaladni a vámhelyen.⁵⁹⁶ Tamás fia Miklós és János billegei (és bándi) vámjáról 1358-ban hallunk újra, a zalai konvent július 28-i okleveléből, ami a veszprémi káptalan és Miklós kiegyezését rögzítette. A testület Kont Miklós Mándhida mellett rendezett nádori közgyűlésén (július 23.)⁵⁹⁷ szólalt fel a káptalant és jobbágyságait sújtó,

---

⁵⁸⁸ Engel P.: Archontológia II. 174.

⁵⁸⁹ Smič. XI. 249–252. (Anjou-oklt. XXIX. 836. sz.). Az oklevelet I. Lajos 1365. december 17-én megerősítő záradékkal látta el (DL 38 487).

⁵⁹⁰ Korábbi történetére lásd Weisz B.: Vámok és vámszedés 83.

⁵⁹¹ ZW. II. 97–99.

⁵⁹² Korábbi történetére lásd Weisz B.: Vámok és vámszedés 87–88.

⁵⁹³ Engel P.: Genealógia: Lőrinte nem Essegvári.

⁵⁹⁴ Billege birtoklástörténetére lásd Weisz B.: Vámok és vámszedés 87–88.

⁵⁹⁵ *vniuersis viatoribus, et cuiusvis status et conditionis hominibus cum rebus mercimonialibus procedere consuetis* – F. IX/1. 101.

⁵⁹⁶ F. IX/1. 101–102. (Anjou-oklt. XXVII. 94. sz.).

⁵⁹⁷ Gábor Gy.: A megyei intézmény 45.

jogszerűtlen, billegei és bándi vámszedés ellen (*indebita exaccio tributi ... super ipsum capitulum et suos iobagiones facta*).⁵⁹⁸ Miklós a július végi megállapodásban testvére, János nevében is, 10 márka bírság (a bírói kétharmad rész nélkül) kifizetésének terhe alatt vállalta, hogy ettől fogva csak az áruikkal és szekereikkel közlekedő káptalani jobbágyoktól szedet vámot.⁵⁹⁹

Biri (Szabolcs megye) [Biri, H]

1358. március 13-án, a Kállóban tartott *generalis congregación* Bátori Bereck fia Lőkös fia Péter Szabolcs megye előtt bepanaszolta Biri Tamás fia Lászlót,⁶⁰⁰ aki a biri vásáron jobbágyától, Német Pétertől, miután az kifizette a vámot (*persoluto tributo*), 4 vég posztót és 4 forintot vett el hatalmaskodva, ráadásul más jobbágyait is kifizetésekkel terhelte és károkat okozott nekik (*marcam fertonem ac alia dampna quamplurima in foro in eodem*⁶⁰¹ *habito recepisset et intulisset*).⁶⁰² Az oklevél alapján Biriben a 14. század közepén (valószínűleg heti)vásárt tartottak, és ott vásárvámot szedtek.

Boconád (Heves megye) [Boconád, H]

Demeter fia István, a királyi udvar jegyzője 1343-ban adományba kapta a királytól a hevesi Boconád birtokot.⁶⁰³ 1345-ben, amikor Boconádot új adomány címén is elnyerte, a birtok haszonvételei és tartozékai között immár vásárát is megemlítették (*cum foro et aliis omnibus utilitatibus suis et pertinentiis universis*).⁶⁰⁴

---

⁵⁹⁸ DF 200 944. (Anjou-oklt. XLII. 800. sz.).

⁵⁹⁹ *assumpsit, ut ipse a die datarum presencium nunquam de cetero tributum in dictis suis et eiusdem magistri Iohannis fratris sui possessionibus Bylige et Band vocatis super ipsum capitulum nec eius iobagiones preter iobagiones eiusdem capituli cum rebus mercimonialibus ez curribus pergentes tributum exigeret nec exigí faceret per ad ipsum pertinentes* – DF 200 944.

⁶⁰⁰ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Balogsemjén nem 1. Kállai 3. tábla: kállói Vitéz.

⁶⁰¹ Bár az oklevél kiadója szerint az irat nem mondja meg, melyik az a vásár, amin a jogtalan vámszedés történt (vö. AO VII. 84.), az in eodem szinte biztosan a László nemesi előnévben szereplő Byri-re vonatkozatható.

⁶⁰² AO VII. 84–85. (Anjou-oklt. XLII. 263. sz.).

⁶⁰³ AO IV. 356. (Anjou-oklt. XXVII. 475. sz.).

⁶⁰⁴ DL 3604. (Anjou-oklt. XXIX. 61. sz.).

Bodrog⁶⁰⁵ (Bodrog megye) [Bački Monoštor (Monostorszeg) helyén, SRB]

Bodrog szombati hetivására 1363-ban⁶⁰⁶ és 1366-ban⁶⁰⁷ is háromvásáros kikiáltásnak adott otthont.

Boja (Baranya megye) [puszta Beremendtől É-ra, H]

Boja a 14. század közepén vásáros hely volt, Becsei Vesszős és testvére, Töttös⁶⁰⁸ birtoka. 1349-ben Vesszős és Töttös birtokcserék révén megszerezte Gunya fia Istvántól és Domonkostól⁶⁰⁹ a tolnai Mára várát és tartozékait, amelyek István birtokában lévő feléért – többek között – Boja birtokukat adták cserébe vásárával (*forum*) együtt.⁶¹⁰

Boldogasszonyfalva⁶¹¹ (Krassó megye) [Berzovia (Zsidovin) mellett, RO]

Boldogasszonyfalva egy 1370. évi adat szerint vásáros hely volt⁶¹² – a helyi hetivásárt valószínűleg csütörtökönként tartották.⁶¹³

Bonchida⁶¹⁴ (Doboka megye) [Bonțida, RO]

Bonchida neve a településen épített hídra utal, amin a Kis-Szamos folyón lehetett átkelni.⁶¹⁵ A településen, minden bizonnyal a hídhöz kötődően, a Lajos-korban közlekedési vámot szedtek. 1361-ben Lackfi Dénes (1359–1367) erdélyi vajda a kolozsvári polgárok és *hospesek* folyamodására jóváhagyta Raholcai Kont Miklós (1351–1356) és Gönyűi Péter fia

---

⁶⁰⁵ Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 90.

⁶⁰⁶ DL 5158. (Anjou-oklt. XLVII. 369. sz.), DL 6483. (Anjou-oklt. XLVII. 495. sz.), DL 5218 (Anjou-oklt. XLVII. 288. sz.).

⁶⁰⁷ DL 5363. *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 140.

⁶⁰⁸ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Töttös (bátmonostori).

⁶⁰⁹ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Mára (Gunyafi).

⁶¹⁰ DL 87 235. (Anjou-oklt. XXXIII. 253. sz.).

⁶¹¹ Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 92.

⁶¹² Vö. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 150., 172.

⁶¹³ Krassó 99–100.

⁶¹⁴ Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 92.

⁶¹⁵ Vö. *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 92.

Tamás (1350–1351) volt erdélyi vajdák rendelkezéseit a Besztercébe utazó dési, rettegi, lekecei és kolozsvári kereskedők számára elrendelt útvonalról, ami előírta Bonchida érintését, és az ottani vám kifizetését.⁶¹⁶ A rendelkezés tiszteletben tartását Lackfi Dénes minden erdélyi *comes*ének, várnagyának és *officialis*ának meghagyta – közülük kiemelten Járai Mihály fia Péter⁶¹⁷ alvajdának és Nagy Lászlónak, a bonchidai vajdai *officialis*nak és vámszedőinek.⁶¹⁸ A kolozsváriak a rendelkezést 1368-ban az új vajdával, Lackfi Miklóssal (1367–1368) is megerősítették,⁶¹⁹ aki újra utasította betartására Járai Péter alvajdát és Nagy Lászlót, saját bonchidai *officialis*át.⁶²⁰ 1376-ban a király Losonci László erdélyi vajda (1376–1385)⁶²¹ bonchidai (és szentmiklósi) vámszedőihez intézte parancsát, amivel megtiltotta, hogy a „városaiba” (*ad ipsas civitates nostras*) – vélhetően Désaknára és Désvárra – élelmiszereket szállító désaknai *hospeseit*, *laboratorait* és sóvágóit ne vámolják, vámot csak abban az esetben szedjenek tőlük, ha árut szállítanak.⁶²² Mindezek alapján erősen valószínűsíthető, hogy a bonchidai vám, a bonchidai uradalommal együtt,⁶²³ annak tartozékaként a Lajos-korban, sőt már I. Károly idején is,⁶²⁴ az erdélyi vajdai honor részét képezte, jövedelme a mindenkori vajda bevételeit gyarapította.

Bős⁶²⁵ (Pozsony megye) [Gabčíkovo, SVK]

Lajos 1355-ben a Gútkeled nembéli Lothárd fia János fiai, Amadé, Lothárd, Miklós és István⁶²⁶ Bős birtokán keddenként hetivásár tartására adott engedélyt.⁶²⁷

---

⁶¹⁶ mercatores autem de Rettegh, Deeswar, Lekenche et de Cluswar versus Byztriciam procedere volentes per Banchyda ire tenerentur tributum solvendo in ibidem si qui vero predictis viis eorum relictis contra ordinationem premissam in aliis viis reperirentur illos in rebus ipsorum damnificandi prebuissent auctoritatem – ZW. II. 191.

⁶¹⁷ Engel P.: Archontológia I. 12.

⁶¹⁸ ZW. II. 191–192.

⁶¹⁹ ZW. II. 308–309. A vajdák hivatalviselési idejére lásd Engel P.: Archontológia I. 12.

⁶²⁰ ZW. II. 309.

⁶²¹ Engel P.: Archontológia I. 13.

⁶²² quatenus de victualibus cuiuscumque generis existant que quandocumque et quotiescumque per loca ipsorum tributorum hospitibus et laboratoribus nostris ac eciam excisoribus salium nostrorum de Desakana ad ipsas civitates nostras deferuntur exceptis mercantiis et de conductoribus eorundem numquam tributum petere vel exigere audeatis sed sinatis ipsa victualia semper deferri absque recepione tributuli aliqualis ut excisio salium nostrorum per hoc facilius et melius expediatur demptis rebus et mercantiis de quibus tributum recipere non inhibetur – ZW. II. 454.

⁶²³ Engel P.: Archontológia I. 11.

⁶²⁴ 1321-ben a Kacsics nembéli Szécsényi Tamás rendelkezett a bonchidai vámmal. Weisz B.: Vámok és vámszedés 92.

⁶²⁵ Korábbi történetére lásd Weisz B.: Vámok és vámszedés 95.

⁶²⁶ Vö. Engel P.: Genealógia: Gútkeled nem 3. Amadé-ág.

⁶²⁷ HO. I. 214. Weisz B.: Vásárok és lerakatok 155.

Brassó (Szászföld) [Braşov, RO]

1377-ben, amikor a király Brassót Töröcsvárnak a város költségén történő felépítésére utasította, megígérte, hogy csökkentti a városban a brassóiaktól a számára szedett vámot.⁶²⁸

László (Vlad) havasalföldi vajda és szörényi bán 1368 januárjában Lajos kérésére garantálta, hogy a Havasalföldön – a bräilai kivételével – bármelyik úton⁶²⁹ áruikkal átutazó brassóiak a vajdának két harminccaddal tartoznak: egy *tricesimával* odafelé, Hosszúmezőnél (Câmpulung, ma Románia, a Déli-Kárpátok lábánál, a Brassót Havasalfölddel összekötő Töröcsvári-hágó déli nyílásánál) a másikkal visszafelé, a Duna átkelőjénél(?) (*circa Danubium*). A vám megfizetését követően szabadon átkelhetek Vlad földjén.⁶³⁰ Ha a bräilai úton utaztak át a Havasalföldön, az áruik után *tricesimát* csak a visszaúton kellett fizetniük, Câmpulungban. A tranzitkereskedelem feltételeinek körülírása mellett a vajda vám- és harmincadmentességet garantált a brassóiaknak abban az esetben, ha adásvételeket bonyolítottak le a Havasalföldön – a câmpulungi vám (*tributum*) kivételével, ami alól nem mentesültek.⁶³¹ A vajda ekkor tulajdonképpen a brassóiak már meglévő, régi szabadságait (*in univeris eorum libertatibus per eos ab antiquis in terra nostra Transalpina habitis conservando confirmaremus*) erősítette meg a „transzalpin” területeken, ahol már egy évtizeddel korábban is feltűntek: 1358-ban I. Lajos szabad közlekedést tett lehetővé számukra a Bodza és a Prahova folyók között (előbbi a Szeret, utóbbi a Jalomica mellékfolyója), onnan, ahol a Jalomica (Ilonca) a Dunába ömlik, addig, ahol a Szeret folyik bele a Dunába⁶³² – vagyis, Pach Zsigmond Pál értelmezése szerint, „a Bodzai-szoroson a Tömösi- meg a Töröcsvári-hágón át Havasalföldre egészen az Ilontha (Ialomita) és a Szeret folyók dunai torkolatáig; ebben a délkelet–kelet felé húzódó területsávban, ahol fő úti céljuk Bräila volt”.⁶³³ 1368 júniusában, fél évvel azután, hogy I. Lajos ráhatására Vlad vajda írásba foglalta a brassóiaknak a Havasalföldre irányuló és az azon átmenő kereskedelmének feltételeit, a király a város kereskedőinek érdekében a Duna-delta és a Bug közötti területet uraló Dimitrij

---

⁶²⁸ et ut ipsi fideles nostri Saxones recompensam predictorum suorum serviciorum et laborum eo melius sentiant preemiatam ipsos de solutione tributi quod in civitate pro nostra dant maiestate promittimus sicut nobis videbitur alleviare – ZW. II. 480.

⁶²⁹ A Câmpulungnál elágazó út Târgovişten, Târgşorun, Gherghiţan, Buzăun keresztül vezetett Bräilaba. A másik út Argeşen, Piteştin, Slatinán és Turnun keresztül vitt Nikápolyba, illetve Slatináról el lehetett jutni Olteniába és Vidinbe. *Rădvan, L.: At Europe's Borders* 223.

⁶³⁰ ZW. II. 306–307.

⁶³¹ cum autem ipsi mercatores bona mercimonia infra terram nostram vendiderint aut mercati fuerint nullum ex tunc tributum nec tricesimum de eisdem bonis nisi in Longo Campo vel iuxta non tricesimum sed tantum iustum et antiquum tributum nobis solvere tenebuntur – ZW. II. 307.

⁶³² ZW. II. 306–307.

⁶³³ *Pach Zs. P.: Levante* 15.

tatár kánnal (*princeps*) is megállapodást kötött:⁶³⁴ elengedte Dimitrij kereskedőinek a harmincadot királysága területén, cserébe a brassóiaknak sem kellett *tricesimát* fizetniük a kán földjén.⁶³⁵ A kereskedőváros mindemellett törekedett a Kárpátokon túlra irányuló kereskedelmet kisajátítani. 1369-ben Brassó I. Lajostól Buda mintájára a külföldi (konkrétan: lengyel, német) távolsági kereskedőket sújtó árumegállító jogot eszközölt ki, akik ennek értelmében posztójukat nagy tételben kellett, hogy eladják a városban, mivel onnan nem szállíthatták tovább. Az árumegállítás a magyarországi, nevezetesen a kassai kereskedőkre nem vonatkozott.⁶³⁶

A brassóiak kereskedelme a Lajos-korban részben nyugat felé irányult, például az Adriára, Zarába, ahová, akár csak a Fekete-tenger partvidékére, szintén levantei áruk beszerzése miatt keltek útra.⁶³⁷ A király számukra – Szeben és Pozsony kereskedőiéhez hasonlóan⁶³⁸ – a Brassó–Zára útvonalon vámmentes közlekedést tett lehetővé; egyedül a budai harmincadot kellett kifizetniük. A királyi kiváltságlevél alapján kiállított védlevél birtokában indulhatott útnak Brassóból Zára felé 1370-ben Seidlini Miklós, „Toyhan” János és Seidlini György.⁶³⁹ A brassóiak (a szebeniekhez hasonlóan) viasszal is kereskedtek, főleg Budán, ahol az olvasztás után formába öntött viaszt rányomott városi pecsétjük alatt hozták forgalomba.⁶⁴⁰

1364. június 10-én Lajos Brassóban éves vásár (*nundine seu fori annui congregaciones libere*) tartását tette lehetővé a Mindenszentek ünnepe (november 1.) körüli időszakban (*in dicto omnium sanctorum festo et diebus debitis ante et post ipsum festum*). A sokadalmat a budai mintájára kellett megtartani⁶⁴¹ – ennek érdekében a király október 18-án parancsba adta a budai városvezetésnek, hogy a brassóiak részére saját pecsétjük alatt írják át a budai éves vásár jogait és szabadságait.⁶⁴² A budaiak a királyi parancsnak december 20-án tettek eleget,

---

⁶³⁴ Vásáry, I.: Cumans and Tatars 164. Vö. Tardy L.: A tatárországi rabszolgakereskedelem 162.

⁶³⁵ pro statu vestro meliori et commodo potiori tricesimam quam mercatores domini Demetrii principis Tartarorum de suis rebus mercimonialibus in regno nostro solvere deberent non faciemus recipi ita ut et vos in terra ipsius domini Demetrii secure et libere possitis transire sine solutione tricesime cum rebus vestris et bonis mercimonialibus – ZW. II. 315.

⁶³⁶ ZW. II. 336.

⁶³⁷ Vö. Pach Zsigmond Pál ezek kapcsolatos írásait: Pach Zs. P.: Levante; Pach Zs. P.: Levante-kereskedelem; Pach Zs. P.: A középkori Levante.

⁶³⁸ Vö. 1370: ZW. II. 337–339. (Szeben); 1361: DF 238 791 = DF 239 015 (F. IX/7. 198–199.); 1366: DF 238 835. (Pozsony).

⁶³⁹ ZW. II. 354–355.

⁶⁴⁰ 1374: ZW. II. 416–417.

⁶⁴¹ ZW. II. 212–213. Lajos a sokadalmat engedélyező oklevelét 1364. okt. 28-án átírta és megerősítette. ZW. II. 219–220.

⁶⁴² quatenus universa jura et libertates fori annui vobis dati prout in nostro privilegio exinde confecto exprimuntur Hermanno et Jacobo civibus de dicta Brassow ostensoribus presencium in transcripto sub vestro sigillo concedatis et emanari facere debeatis – ZW. II. 219.

amikor Hermann és Jakab brassói polgárok részére átírták IV. László 1287. évi⁶⁴³, ezzel kapcsolatos oklevelét.⁶⁴⁴

Buda (Pilis megye) [Budapest része, H]

A 14. század derekán a király és az anyakirályné nem szűnő jóindulatát élvező óbudai apácák – 1351-ben a nyúl-szigeti domonkosok, majd mintájukra⁶⁴⁵ 1365-ben az óbudai klarisszák is – arra hivatkozva, hogy vámjaikat⁶⁴⁶ alamizsnaként kapták, kijárták, hogy az uralkodó hatálytalanítsa mind a külföldi, mind a hazai kereskedők vámmentességet biztosító okleveleit vámjaik vonatkozásában.⁶⁴⁷ A Margit-szigeti apácáknak budai kapu- (vásár)vámjukat⁶⁴⁸ illetően régebb óta volt ilyen kiváltságuk: 1298 körül nyerték el III. András királytól, és a belföldi, kiemelten a soproni kereskedőkre vonatkozott.⁶⁴⁹ Amikor I. Lajos 1359-ben, majd 1369-ben is megerősítette a regensburgi kereskedőknek az 1336. évi csökkentett vámtarifájú Fehéregyháza–Sasvár/Szenic–Jablonca–Bikszárd/Bény–Nagyszombat–Farkashida–Sempte–Nyárhíd–Udvard–Esztergom–Csaba–Szentjakabfalva–Buda út⁶⁵⁰ vámszabását, egyetlen ponton kivételt tett: a regensburgiaknak Buda kapujában a Margit-szigeti apácáknak járó teljes vámot meg kellett fizetniük.⁶⁵¹ I. Lajos 1369-ben az ambergi (Bajorország) kereskedők számára is garantálta az 1336-os vámtarifát – a csökkentett

---

⁶⁴³ Vö. ZW. I. 153–154.

⁶⁴⁴ ZW. II. 222–223.

⁶⁴⁵ Kiváltságlevelek (lásd következő jegyzet) szövege gyakorlatilag megfelel egymásnak.

⁶⁴⁶ A 15. század közepén az óbudai, a ceglédi, a szondi, a széplaki és az egyedűjfalusi vámok voltak az óbudai klarisszák birtokában. 1449: DL 14 211. Az óbudai hajóvámhoz 1366-ban jutottak, a szentjakabfalvi vámért cserébe (1366: F. IX/3. 528–531. Vö. 1351: F. IX/2. 53–55.); a Bács megyei Széplak útvámját, Egyedűjfalu út- és vásárvámját, valamint Belszond vámját (tributum fori Danubium) 1382-ben kapták meg I. Lajostól, cserébe többek közt a szépsi Lucsivna, Podolin és Tótfalu, valamint a Szabolcs megyei Révbács vámjaiért. 1382: DL 6905.

⁶⁴⁷ quod quamquam plerisque hominibus, regnicolis nostris et extraneis ac hospitibus, instantiis eorumdem, et supplicationibus interuenientibus, huiusmodi gratiam fecisse dignoscimur: vt ipsi nullas in regno nostro tributa dare et soluere teneantur ... nam volumus, et testimonio praesentium committimus mediante, vt omnes homines tam regnicolae nostri, quam extranei, tributum soluere debentes, in locis tributorum earumdem Dominarum tributum consuetum plene dare et soluere teneantur; non obstante gratia eisdem facta praenotata; cui, vt praemittitur, praesentibus volumus derogari – 1351: F. IX/2. 73–74.; 1365: F. IX/3. 498–500. Az idők folyamán mindkét kolostor gondosan ügyelt arra, nehogy kiváltsága érvényét veszítse. A Margit-szigetiek oklevél-megerősítéseit lásd 1365: F. IX/3. 493–495. (I. Lajos), 1393: DL 7823. (Mária), 1397: DL 4181. (Zsigmond). Óbudai klarisszák: 1393: Bp. III/1. 78. (Zsigmond), 1406: DL 9123. (Zsigmond).

⁶⁴⁸ Weisz B.: Vámok és vámszedés 99.

⁶⁴⁹ HO. VIII. 418. (Reg. Arp. 4349. sz.).

⁶⁵⁰ Térképen lásd: Weisz B.: Vámok és vámszedés 462. 2. térképmelléklet. Az útról részletesen lásd Skorka R.: Csökkentett vámtarifájú út.

⁶⁵¹ dempto tamen et excepto vno articulo superius expresso, in quo dicitur In porta vrbis Budensis; volumus enim, et presencium serie committimus, vt tributa religiosarum dominarum sanctimonialium de Insula Leporum in predicta porta Ciuitatis Budensis exigi consueta ... per predictos mercatores et alios quoslibet indempniter persoluantur – Wenzel, Dipl. Eml. II. 666. Vö. Skorka R.: Csökkentett vámtarifájú út 468.

vámszabás az apácák budai vámjára ezúttal sem vonatkozott.⁶⁵² A kapuvám kivétele, amint Skorka Renáta megfigyelte, hiányzik viszont a nürnbergi (1364), a kölni és a hoyi (1365) kereskedők hasonló megerősítő okleveleiből.⁶⁵³

Bulvenc (Temes megye) [Vermeș (Krassóvermes), RO]

1370-ben Lajos Himfi Benedek volt bolgár bán érdemeire tekintettel Benedek, testvérei, Péter és Miklós és *frater patruelise*, János fia László⁶⁵⁴ Temes megyei Remete és Krassó megyei Bácsövise birtokaira szerdai, továbbá az ugyancsak temesi Bulvenc birtokukra szombati hetivásár tartására adott engedélyt a szomszédos és más megyebeli vásárok sérelme nélkül.⁶⁵⁵

Buzita (Abaúj megye) [Buzica, SVK]

1358-ban a jászói konvent tanúságával Buzita birtokot és az ott szedett vám felét (*medietas tributi*) Buzitai Kardos István fia Jánosnak⁶⁵⁶ iktatták.⁶⁵⁷

Cege (Doboka megye) [Țaga, RO]

1363-ban a király Vas Miklós fiai, László, János,⁶⁵⁸ István és Pál mesterek és *frater patrueliseik*, Vas László fia Simon és Lőkös, illetve Tamás fia János⁶⁵⁹ kérésére birtokukon, a Doboka megyei Cegén szerdai hetivásár (*forum liberum*) tartására adott engedélyt a szomszédos vásárok sérelme nélkül (*sine tamen preiudicio fororum vicinorum*).⁶⁶⁰

---

⁶⁵² MDA 677–679. Skorka R.: Csökkentett vámtarifájú út 468.

⁶⁵³ Skorka R.: Csökkentett vámtarifájú út 468. 95. jz.

⁶⁵⁴ Vö. Engel P.: Genealógia: Him rokonsága 2. tábla: Himfi.

⁶⁵⁵ DL 70 654. (Tringli I.: Perényi 120. sz.).

⁶⁵⁶ Vö. Engel P.: Genealógia: Kardos (buzitai, Abaúj megye).

⁶⁵⁷ DL 84 789. (Anjou-oklt. XLII. 129., 133. sz.).

⁶⁵⁸ László és János Wass 131. sz. kiegészítései.

⁶⁵⁹ Vö. Engel P.: Genealógia: Vas (Wass; cegei, szentgyedi).

⁶⁶⁰ Hokl. 270. Wass 131. sz. (Anjou-oklt. XLVII. 298. sz.).

Cegléd (Pest megye) [Cegléd, H]

Lajos Cegléd királyi birtokot avagy falut (*possessionem seu villam nostram regalem*) 1358-ban – vámjával (*tributum*) együtt – kérésére anyjának, Piast Erzsébet királynénak adományozta. Erzsébet Cegléddel a továbbiakban teljesen szabadon, királyi jóváhagyás nélkül rendelkezhetett, akár el is idegeníthette.⁶⁶¹ A királyi adománylevél szerint Cegléd emberemlékezet óta királyi birtok volt,⁶⁶² majd Lajos Avignont többször megjárta *nuncius*ának,⁶⁶³ Praunspeck/Jägerndorfer Pálnak adta (a karintiai Gurk püspöke 1351–1359 között, korábban királynéi káplán, szepesi kanokok⁶⁶⁴ és nyitrai főesperes).⁶⁶⁵ Pál, amikor a királyságból püspökségébe távozott, Ceglédet 1000 forintért Wlueng Miklós *comes*nek zálogosította el, kiváltását pedig a királynak tartotta fent.⁶⁶⁶ A birtokot végül Erzsébet királyné váltotta ki 1200 forintért, aki aztán – a király beleegyezésével – tíz évvel később, 1368-ban vámjával együtt, alamizsnaként az általa alapított óbudai klarissza kolostornak adományozta.⁶⁶⁷

1364-ben a király Erzsébet anyakirályné közbenjárására az egész országban felmentette Cegléd királynéi (*nunc reginales*) polgárait és *hospeseit* a személyük és javaik (*de rebus et bonis ipsorum*) utáni vámfizetés alól.⁶⁶⁸

Cenk (Sopron megye) [Nagycenk, H]

A cenki vám fizetése alól I. Károly 1328-ban felmentette a sárvári vendégeket.⁶⁶⁹ Vámmentességüket 1344-ben I. Lajos is elismerte.⁶⁷⁰ Cenken vásár és/vagy közlekedési vámot szedhettek a 14. században.⁶⁷¹

---

⁶⁶¹ AO VII. 5–7.

⁶⁶² AO VII. 5.

⁶⁶³ Pór A.: Jegerndorfi Pál 694.

⁶⁶⁴ Pór A.: Jegerndorfi Pál passim.

⁶⁶⁵ Vö. AO VII. 5. 2. jz. Eubel, K.: Hierarchia catholica I. 270.

⁶⁶⁶ AO VII. 5.

⁶⁶⁷ DL 5698., DL 5699. Határjárása: DL 5696.

⁶⁶⁸ *iidem cives et hospites de dicta Ceebled nunc reginales nullas in regno nostro de rebus et personis ipsorum tributum solvere teneantur sed ab omni tributaria exactione penitus et per omnia exempti habeantur* – DL 5301.

⁶⁶⁹ Weisz B.: Vámok és vámszedés 103.

⁶⁷⁰ DL 3743. (Anjou-oklt. XXVII. 835. sz.: F. alapján tévesen 1343. december 20-i kelettel). Vö. F. IX/1. 99.

⁶⁷¹ Weisz B.: Vámok és vámszedés 103.

Csap (Ung megye) [Chop, UKR]

Gerényi Druget János fia, Druget Miklós⁶⁷² ungi *comes*⁶⁷³ 1346 februárjában Csapi Tamás fia, János⁶⁷⁴ Csap birtokán a Latorca folyóra hatalmaskodva hidat építtetett.⁶⁷⁵

Császártelke (Doboka megye) [helye ismeretlen]⁶⁷⁶

1347-ben Császártelke határjárásakor érintették a *Zaruastho*-t (*Zaruasto*)⁶⁷⁷ és annak hosszú hídját (*de qua descendissent ad Zaruastho ad pontem longum*).⁶⁷⁸

Cseke (Sopron megye) [Wimpassing an der Leitha, A]

Csekén, a Lajta folyó mellett vámot szedtek (*tributum in villa Cheken iuxta fluvium Saar existens habitum*), aminek a tényéről a király 1349. évi, a mindenkori soproni *comes*hez (akkor éppen Raholcai Kont Miklós töltötte be a tiszte)⁶⁷⁹ és alispánhoz, továbbá a szarvkői várnagyhoz intézett parancsából értesülünk. Lajos ebben megtiltotta a csekei vám jogtalan szedését – amit a soproniak panasza szerint az országlakos és a külföldi, különösen Ausztriából jövő, a városukba (Sopronba) igyekvő kereskedők kárára megemeltek –, valamint a kereskedők zaklatását, főleg Szarvkő vára alatt.⁶⁸⁰

---

⁶⁷² Vö. Engel P.: Genealógia: Druget 1. tábla: gerényi ág.

⁶⁷³ Vö. Engel P.: Archontológia I. 219.

⁶⁷⁴ Vö. Engel P.: Genealógia: Baksa rokonsága 8. tábla: Csapi (Eszenyi).

⁶⁷⁵ Z. II. 187. (Anjou-oklt. XXX. 145. sz.); Z. II. 187–188. (Anjou-oklt. XXX. 173. sz.); Z. II. 202. (Anjou-oklt. XXX. 281. sz.); Z. II. 202–203 (Anjou-oklt. XXX. 339. sz.).

⁶⁷⁶ Cege és Szentiván határosa (DF 252 895), talán Császárral (Cesariu, Sântioana [Vasasszentiván] része, RO) azonos. Vö. Engel P.: Térkép.

⁶⁷⁷ DF 257 548. (újkori egyszerű másolatban).

⁶⁷⁸ DF 252 895. (Anjou-oklt. XXXI. 361. sz.).

⁶⁷⁹ Engel P.: Archontológia I. 179.

⁶⁸⁰ F. IX/1. 651–652. (AT WStLA HAUrk 334. In: monasterium.net, URL <<https://www.monasterium.net/mom/AT-WStLA/HAUrk/334/charter>> [utolsó letöltés: 2019. 05. 10.]; DF 248 545_96, 94.).

Csente⁶⁸¹ (Bodrog megye) [Kupusina (Bácskertes) vidékén, SRB]

Csente keddi hetivására 1366-ban háromvásáros kikiáltás színhelye volt.⁶⁸²

Csepreg (Sopron megye) [Csepreg, H]

Csepreg falu csütörtöki hetivására 1355-ben,⁶⁸³ 1363-ban⁶⁸⁴ és 1378-ban⁶⁸⁵ is háromvásáros kikiáltás színhelye volt.

Csermend (Nyitra megye) [Čermany, SVK]

Csermend csütörtöki hetivására 1381-ben háromvásáros kikiáltás színtere volt.⁶⁸⁶

Csetnek (Gömör megye) [Štítnik, SVK]

Csetneken bizonyíthatóan már a Károly-korban szombati hetivásárt tartottak és vámot szedtek.⁶⁸⁷ 1367-ben, amikor az Ákos nembéli Bebek Domonkos fiai, Domonkos csanádi püspök, István országbíró, György királynéi tárnokmester és Miklós,⁶⁸⁸ másrésztől rokonaik, Csetneki László fia László, „Kun” Miklós fiai, Ákos és György, valamint „Veres” Miklós fia, György felosztották egymás között Csetneki Benedek utód nélkül elhalt fiai, János és Péter⁶⁸⁹ birtokait, egyúttal mentesítették Bebek Domonkos fiainak szombatonként Csetnek faluba vásározni tartó veszverési jobbágyait a csetneki vám fizetése alól.⁶⁹⁰

---

⁶⁸¹ Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 111.

⁶⁸² DL 5363. *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 140.

⁶⁸³ Sopron vm. I. 255. (Anjou-oklt. XL. 321. sz.).

⁶⁸⁴ DL 87 383. (Anjou-oklt. XLVII. 328. sz.).

⁶⁸⁵ Sümeghy 79. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 158.

⁶⁸⁶ DL 75 553. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 154.

⁶⁸⁷ *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 113.

⁶⁸⁸ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Ákos nem 1. Bebek-ág 3. tábla: Bebek (pelsöci ág).

⁶⁸⁹ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Ákos nem 1. Bebek-ág 2. tábla: Csetneki.

⁶⁹⁰ DL 75 018.

Csütörtökhely (Körös megye) [Daruvar (Daruvár) területén, HR]

1358-ban Lajos Csütörtökhely királyi birtokot vásárvámjával együtt (*simul cum tributo fori*) Himfi Pál fia Benedek mester visegrádi várnagynak, testvéreinek, Miklósnak és Péternek, valamint Pál fia János fia Lászlónak⁶⁹¹ adta új adomány címén.⁶⁹² Csütörtökhely csütörtöki hetivására legkorábban 1338-ból adatolható.⁶⁹³

Csütörtökhely⁶⁹⁴ (Szentlászló) (Szepes megye) [Spišský Štvrtok (Szepescsütörtök), SVK]

1353-ban Szentlászló csütörtöki hetivására háromvásáros kikiáltás színtere volt.⁶⁹⁵

Damásd (Bars megye) [Domaša (Garamdamásd), Hronovce (Lekér) része, SVK]

Az esztergomi káptalan Damásd falujában a 14. század közepén „régóta” (*ab antiquo*) vásárnaponként tartották a hetivásárt. A király 1352. évi oklevele szerint a vásárt Vesszős mester⁶⁹⁶ saját falujába, a közeli Zselizbe helyezte át, de miután a káptalan *in publico et privato* is igazolta jogait a vásárra, az visszakerülhetett Damásdra.⁶⁹⁷ A vásár visszahelyezéséről a király a kereskedőket vásári kikiáltással rendelte el értesíteni.⁶⁹⁸

Dávod (Bodrog megye) [Dávod, H]

Dávod a Lajos-korban vásáros hely volt, keddi hetivására elsőként 1342-ből adatolható.⁶⁹⁹ A 14. század közepén a birtok és vására a szekcsői Hercegeké⁷⁰⁰ volt, akik szemlátomást

---

⁶⁹¹ Vö. Engel P.: Genealógia: Him rokonsága 2. tábla: Himfi.

⁶⁹² Smič. XII. 515–516. (Anjou-oklt. XLII. 1182. sz.).

⁶⁹³ Weisz B.: Vámok és vámszedés 116.

⁶⁹⁴ Korábbi történetére lásd Weisz B.: Vámok és vámszedés 119.

⁶⁹⁵ DF 272 391. (Anjou-oklt. XXXVIII. 70. sz.).

⁶⁹⁶ Vö. Engel P.: Genealógia: Töttös (bátmonostori).

⁶⁹⁷ renunciatum et omne ius quod ex ipso foro sibi usurpaverat eidem capitulo remisisset et remisit – DF 235 838. (Str. IV. 74.).

⁶⁹⁸ DF 235 838. (Str. IV. 74.). Lajos az oklevelet 1365-ben átírta és megerősítette. DF 235 838.

⁶⁹⁹ Weisz B.: Vásárok és lerakatok 140.

⁷⁰⁰ Vö. Engel P.: Genealógia: Héder nem 6. tábla: Herceg (szekcsői).

komoly konkurenciát láttak Becsei Töttös⁷⁰¹ ajtónállómester, visegrádi várnagy⁷⁰² közeli, Bátmonostoron tartott hétfői hetivásárában. 1347 júniusában a szekszárdi konvent tanúságával Bodrog és Baranya megyékben lefolytatott vizsgálat igazolta Becsei Töttös panaszát a Héder nembéli Henrik bán fia, „Herceg” Péter bodrogi *comes*⁷⁰³ ellenében, aki május (pünkösöd) óta Töttös hétfői vásárának tönkretételére törekedett: *famulusaival* konkrétan lezáratta a Budáról, Szegedről, valamint Szerém és Baranya megyékből Bátmonostorra vezető utakat, a vásárra tartókat pedig személyükben inzultálta, javaikat elvetette, és a dávodi vásárán (*forum suum feria tertia in possessione sua Dauch vocata celebrari consuetum*) való részvételre kényszerítette.⁷⁰⁴ A rákövetkező évben, 1348-ban az a hír járta Bodrog megyében, hogy a dávodi vásáron „Herceg” Péter megverte és megsebesíttette Töttös egyik jobbágját, akinek a holmijait is elvetette, ráadásul utasítására figyelték és fosztogatták a Baranya megyéből a bátmonostori vásárra tartókat.⁷⁰⁵

Dávod vására később, 1363-ban háromvásáros kikiáltás színhelye volt.⁷⁰⁶

Detmár (Valkó megye) [Kešincitől K-re, HR]

1348. március 31-én Anna (Gilét fia János mester felesége, a néhai Sáfár István mester leánya),⁷⁰⁷ valamint Anna lányai, Erzsébet és Mária,⁷⁰⁸ másrészt Erzsébet (Maróti István mester udvari lovag felesége, a néhai Ibrányi Györk mester lánya)⁷⁰⁹ (képviselői) a király előtt azt a bevallást tették, hogy húsvét *quindenáján* (május 4.) fogott bírák közreműködésével, a bácsi egyház tanúsága mellett két részre osztják Ibrányt, Detmárt és Jamát tartozékaikkal, haszonvételeikkal és jövedelmeikkel, kiváltképpen a vámokkal és a vásárokkal együtt (*cum quibuslibet earum pertinenciis et utilitatibus ac proventibus specialiter tributis foris*).⁷¹⁰ Az, hogy a királyi oklevél szövegében a vám és a vásár szavak is

---

⁷⁰¹ Vö. Engel P.: Genealógia: Töttös (bátmonostori).

⁷⁰² Vö. Engel P.: Archontológia I. 163.

⁷⁰³ Vö. Engel P.: Genealógia: Héder nem 4. tábla: Kőszegi (és Rohonci).

⁷⁰⁴ Z. II. 261–262. (Anjou-oklt. XXXI. 607. sz.). Az ügyet részletesen tárgyalja *Földesi F.*: Dávod 57–58.; *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 28–29.

⁷⁰⁵ Z. II. 298–299. (Anjou-oklt. XXXII. 670. sz.).

⁷⁰⁶ DL 5158. (Anjou-oklt. XLVII. 369. sz.), DL 6483. (Anjou-oklt. XLVII. 495. sz.), DL 5218 (Anjou-oklt. XLVII. 288. sz.).

⁷⁰⁷ Vö. Engel P.: Genealógia: Sáfár (csévi, taranyai). Anna anyja, Sáfár István felesége is Ibrányi Györk lánya volt. Engel P.: Genealógia: Gútkeled nem 2. Maróti.

⁷⁰⁸ Vö. Engel P.: Genealógia: Smaragdus nem 2. tábla: Gilétfi (Zsámboki).

⁷⁰⁹ Vö. Engel P.: Genealógia: Gútkeled nem 2. Maróti.

⁷¹⁰ Smič. XI. 449–450. (Anjou-oklt. XXXI. 141. sz.).

többes számban szerepelnek, Ibrányon a Zsigmond-kor előtti vásártartást,⁷¹¹ Detmáron és (vagy) Jamán pedig egyáltalán vásártartást enged feltételezni, illetve legalább a háromból két helyen vámszedéssel számolhatunk.

Diakó (Valkó megye) [Djakovo, HR]

Diakó *civitas* szombati hetivására 1377-ben háromvásáros kikiáltás színhelye volt.⁷¹²

Diószeg⁷¹³ (Bihar megye) [Diosig (Bihardiószeg), RO]

Diószeg keddi hetivására 1374-ben háromvásáros kikiáltás helyszíne volt.⁷¹⁴

Dobrasó (Trencsén megye) [Petrova Lehota-tól (Péterszabadja) É-ra, SVK]

Dobrasó (*Dobras*) 1379. évi határjárása érintett egy hidat egy holtág felett (*prope unum pontem qui est super unum ryvulum mortuum seu fluvium*).⁷¹⁵

Dobrocsány (Krassó megye) [Iam (Jám) környékén, RO]⁷¹⁶

Dobrocsánynál a Krassó folyón hídon lehetett átkelni. A birtok 1355-ben Szeri Pósafi Balázsé⁷¹⁷ volt, akinek az állítását, miszerint a dobrocsányi hidat az április 24–25. közötti éjszakán, hajnaltájt Jánki Miklós⁷¹⁸ és cinkosai hatalmaskodva elpusztították, 1355. április 30-

---

⁷¹¹ A legkorábbi adatunk Ibrányi (keddi) hetivására 1402-ből való. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 169.

⁷¹² DL 91 841.

⁷¹³ Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 125.

⁷¹⁴ DF 233 883.

⁷¹⁵ DF 273 433.

⁷¹⁶ Vö. Gy. III. 480. Szeri Pósafiakról szóló doktori dolgozatában Szasztkó Elek vetette fel az 1347-ben Dobrovicaként (Dobrouicha) és az 1355-ben Dobrocsányként (Dobrochan) említett birtokok esetleges azonosságát. (*Szasztkó E.*: A Szeri Pósafiak 138.) Véleményét azóta megváltoztatta, Dobrocsányt valahová a mai Jám környékére lokalizálja. (Szasztkó Elek személyes közlése).

⁷¹⁷ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Bár-Kalán nem 1. Szeri ág 2. tábla: Pósafi (szeri, szödi).

⁷¹⁸ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Jánki. DL 91 475-ben Ivanc-i Miklós szerepel.

án Krassó megye,⁷¹⁹ majd november 21-én a megyei közgyűlés is megerősítette.⁷²⁰ A híd talán valamiféle kötélhíd lehetett, erre utal, hogy tönkretételét a *decido* és a *deseco* (levág) igékkel írták le.⁷²¹ 1360-ban Krassó megye közgyűlése igazolta Szeri Pósafi Balázs állítását, hogy Jánki Miklós bizonyos krassói hídját (*quendam pontem suum in Karasou habitum*) lerombolta⁷²² – az adat talán szintén a dobrocányi Krassó-hídra vonatkozatható.

Dombró (Körös megye) [Dubraca, HR]⁷²³

Dombrón egy 1353. évi oklevél tanúsága szerint híd- és vásárvámot (*tributa pontis et fori de Dombro*) is szedtek, ami a zágrábi püspök bevételeit gyarapította. A vámokat 1353. október 3-án Apáti „Keszei” Miklós püspöktől⁷²⁴ *honor* gyanánt János egri olvasókanonok, a főpap kancellárja bírta (*pro honore conservaret*), tőle vette bérbe a vámjövödelmeket 1 évre 120 magyar forintért – vagy jó súlyú dukátokért (*vel ducatis bonis veri et iusti ponderis*) – György mester és testvére, András deák, Óbuda várnagya.⁷²⁵

Dorog (Heves megye) [Dorogpuszta Dorogházától Ny-ra, H]

Kazai Kakas fia László⁷²⁶ 1380-ban arra kérte a királyt, engedélyezze újra Bátony és Dorog birtokán a már elődei ideje óta szokásos vámszedést, amiről szóló oklevelei azonban elvesztek. Lajos, miután meggyőződött arról, hogy Bátonyt, Dorogot és a vámokat a kérelmező és elődei mindaddig békésen birtokolták, a két vám szedését László hűségére és érdemeire való tekintettel újfent lehetővé tette.⁷²⁷ Dorog és Bátony vámjait az 1405. évi Nógrád megyei vámvizsgálat is említette, ami megállapította, hogy a Tarján birtokról

---

⁷¹⁹ DL 91 475.

⁷²⁰ DL 91 483.

⁷²¹ unum pontem suum in sua possessione Dobochoan vocata super aquam Karaso decidisset vel desecate fecisset et ad illam facientem aquam posuisset – DL 91 475.

⁷²² DL 91 557.

⁷²³ A szóba jöhető települések közül az oklevélben szereplő Dombro valószínűleg a Körös megyei Dombróval azonosítható, legalábbis ennek birtokosai közt mutatható ki – habár csak a 15–16. században (1494, 1517) – a zágrábi püspök. *Csánki D.*: Körös megye 72, 113., *Engel P.*: Térkép: „Dombró” – Körös megye.

⁷²⁴ *Engel P.*: Archontológia I. 79.

⁷²⁵ DL 263 067. Kivonata: F. IX/2. 301. Vö. *Engel P.*: Archontológia I. 379.

⁷²⁶ *Engel P.*: Genealógia: Rátót nem 5. tábla: Kakas (kazai).

⁷²⁷ DL 89 488.

Verebélyre, onnan Tarra, majd Tarról Pásztóra vezető utat járók csak a tari vámot kötelesek leróni – Dorogra és Bátönyba menni, és ott vámot fizetni nem tartoznak.⁷²⁸

Dragotin (Valkó megye) [Dragotin, HR]

Dragotin falu hétfői hetivására 1377-ben háromvásáros kikiáltás színhelye volt.⁷²⁹

Écs (Győr megye) [Győrszentmárton határában, H]

Az écsi királyi népeknek avagy jobbágyoknak (*populi seu jobagiones*) Lajos szerdai napokon hetivásár (*forum liberum*) tartását tette lehetővé. 1350-ben a király az écsi vásár napját hétfőre módosította, hogy ne okozzon kárt a pannonhalmi apát szentmártoni hetivásárának.⁷³⁰

Egeres (Kolozs megye) [Aghireșu, RO]

1370-ben Lajos a kolozsmonostori konvent Egeres birtokán hetivásár (*forum*) tartását engedélyezte.⁷³¹

Egerszeg⁷³² (Zala megye) [Zalaegerszeg, H]

Egerszeg hétfői hetivására 1344-ben háromvásáros kikiáltás színhelye volt.⁷³³

---

⁷²⁸ ZsO. II/1. 3890. sz.

⁷²⁹ DL 91 841.

⁷³⁰ 1350. május 28.: P. II. 404–405. (Anjou-oklt. XXXIV. 436. sz.). Az oklevelet 1350. július 18-án Erzsébet királyné Vilmos pannonhalmi apát kérésére átírta és megerősítette. (Anjou-oklt. XXXIV. 537. sz.)

⁷³¹ DL 36 403_10. Jakó: Kolozsmonostor 192. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 147.

⁷³² Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 132.

⁷³³ Zala I. 443. (Anjou-oklt. XXX. 913. sz.).

Egregy⁷³⁴ (Külső-Szolnok megye) [Românași (Alsóegregy), Románia]

1363-ban Lajos Dobokai János fia László udvari vitéz, apja, és rokonai, Miklós fia László és Lőkös⁷³⁵ Külső-Szolnok megyei Egregy birtokán hétfői hetivásár (*forum liberum*) tartását engedélyezte.⁷³⁶ 1367-ben a vásárt a király László kérésére, amit azzal indokolt, hogy a vásárt Egregyen „alkalmasan nem lehet megtartani”⁷³⁷, Szolnok és Doboka megyei Hidalmás birtokukra helyezte át – szombati napra.⁷³⁸

Egres (Ugocsa megye) [Oleshnyk (Szőlősegres), UKR]

Egres birtok 1356. évi határjárása érintette a Kövecses rév (*kuuechesrew*) nevű átkelőt (*vadum seu transitum*) a Verbőcpataka nevű vízfolyáson. A rév a Verbőcpataka egy keletről nyugatra folyó szakaszán működött,⁷³⁹ és a Szőlősből Egresbe tartó út átkelőhelye volt.⁷⁴⁰

(Egyed)újfalu (Bács megye) [Sontától (Szond) ÉK-re, SRB]

1382-ben a király és az óbudai klarisszák között több birtokot, vámot és az illető birtokok kamarahasznáját érintő birtokcserére került sor: ennek során Újfalu út- és vásárvámjával (*cum tributo viatico et fori*), továbbá az itt szedett kamarahasznával együtt az apácáké lett.⁷⁴¹

Endrefalva (Nógrád megye) [Endrefalva, H]

Endrefalván 1348-ig hétfői napokon hetivásárt tartottak. 1348. július 6-án a vásárt – napjának változatlanul hagyásával – az Endrefalvát birtokló Szécsényi Tamás krassói és kevei

---

⁷³⁴ Korábbi történetére lásd Weisz B.: Vámok és vámszedés 133.

⁷³⁵ Vö. Engel P.: Genealógia: Kökényesradnót nem 1. tábla: Dobokai.

⁷³⁶ DL 73 695. (Anjou-oklt XLVII. 363. sz.).

⁷³⁷ comode non posse celebrari – DL 73 721.

⁷³⁸ DL 73 721. Weisz B.: Vásárok és lerakatok 142.

⁷³⁹ quemdam vadum seu transitum ryvuli verbeuchpataka nuncupati fluentis ab oriente in occidentem kuuechesrew dictum ubi eundem ryvulum quedam via publica pertransivit – DF 209 668. (Anjou-oklt. XL. 601. sz.).

⁷⁴⁰ Weisz B.: Vámok és vámszedés 158.

⁷⁴¹ DL 6905.

comes, továbbá fia, Kónya⁷⁴² szepesi és sárosi comes I. Lajos hozzájárulásával a nógrádi Ság faluba, Cselen fia Sándor fia, János⁷⁴³ gömöri és csongrádi comes, szegedi várnagy birtokára helyezték át.⁷⁴⁴ (Vö. Ság)

Eperjes (Sáros megye) [Prešov, SVK]

Eperjesen⁷⁴⁵ az 1355. évi sárosi vámrevízió több hiányosságot és visszasságot tapasztalt: nem volt híd,⁷⁴⁶ ami a helyi királyi vámszedést legitimálta volna, „cserébe” túl magas vámokat szedtek (például a szekerek után), sőt állítólag a szerzeteseket is megvámolták.⁷⁴⁷

Röviddel azután, hogy a lengyel-magyar perszonálunió Lajos lengyel trónra léptével realizálódott (1370), egy sor magyar kereskedőváros (elsősorban Kassa, Lőcse és Brassó, másodsorban Szeben és Eperjes) igyekezett kiaknázni az új politikai helyzetet, nevezetesen uralkodói privilégiumokat kieszközölni annak érdekében, hogy minél kedvezőbb feltételekkel kereskedhessenek a lengyel területeken.⁷⁴⁸ A városok törekvései nyomán 1371-ben valóságos kis “kiváltságlevél-robbanás” tapasztalható e téren: Kassa, Lőcse és Szeben után⁷⁴⁹ – két lépésben – Eperjesnek is sikerült kivívnia a jogot, hogy a krakkói kereskedőkkel megegyező feltételekkel kereskedhessen Lengyelországban. 1371-ben Erzsébet királyné lehetővé tette számukra, hogy annyi vámot fizessenek Lengyelországban a saját vámjain, mint a krakkói kereskedők,⁷⁵⁰ majd 1372-ben Lajos a kiváltság hatályát kiterjesztette az összes vámhelyre Krakkóig és azon túl is – azzal a kitéttel, hogy habár a krakkóiak a saját városukban vámmentességet élveztek, Krakkóban az eperjesi kereskedők annyi vámot kötelesek fizetni, mint amennyit a krakkóiaknak kell Szandecben.⁷⁵¹

---

⁷⁴² Vö. Engel P.: Genealógia: Kacsics nem 4. tábla: Szécsényi.

⁷⁴³ Vö. Engel P.: Genealógia: Ákos nem 2. Sági.

⁷⁴⁴ Károlyi I. 175–176. (Anjou-oklt. XXXII 441. sz.). Az oklevelet a király 1354-ben megerősítette. Károlyi I. 217–220. (Anjou-oklt. XXXVIII. 97. sz.).

⁷⁴⁵ Korábbi történetére lásd Weisz B.: Vámok és vámszedés 135.

⁷⁴⁶ [tributum] in civitate Epperies carens ponte – Draskóczy I.: Sáros megye vámhelyei 59.

⁷⁴⁷ tributarii in supradictis possessione Sumus et civitate Epperies pro tempore constituti similiter tributa excessiva a similibus curribus et quibuscunque rebus exegissent, ymo immoderacius ac rigidius, nam in ipsa Epperies eciam a monachis exegissent tributum et eos suis rebus dampnificassent – Draskóczy I.: Sáros megye vámhelyei 60.

⁷⁴⁸ A magyar-lengyel kereskedelemre és útvonalaira lásd például: Divéky A.: Felső-Magyarország 6–11., 43.; Csánki D.: Hazánk kereskedelmi viszonyai 26–40. passim; Gárdonyi A.: Felső-Magyarország 9., 12–13., 22.; Szende, K.: Kraków and Buda 34. (Trade routes from Kraków in the 14th–16th century c. térkép).

⁷⁴⁹ 1371: ZW. II. 369–370., F. IX/4. 372–373.

⁷⁵⁰ Sroka, S.: Dokumenty polskie I. 24.

⁷⁵¹ Sroka, S.: Dokumenty polskie I. 24–25.

1378-ban a király a sárosi vár(uradalom) vámjainak fizetése alól felmentette az eperjesi városfal építési munkálataihoz szánt fa-, kő- és mészszállítmányokat.⁷⁵²

Eperjesen hétfőnként hetivásárt tartottak, ami valamikor 1357 és 1367 között, Kont Miklós nádorsága idején⁷⁵³ háromvásáros kikiáltásnak adott helyet.⁷⁵⁴ A vásár vámja 1435-ig a király birtokában volt.⁷⁵⁵

Erek (Zala megye) [Sümegtől D-re, H]

Lajos 1353-ban Garai János veszprémi püspök kérésére, a veszprémi egyház Erek birtokán keddi hetivásár (*forum liberum*) tartására adott engedélyt.⁷⁵⁶

Eszterjén (Bereg megye) [Tiszaadonytól ÉNY-ra, H]

1344-ben az egri káptalan tanúságával sor került a Kerecseny, Eszterjén és Hetyen birtokokat a szomszédos Mátyus *possessiótól* elválasztó határ megjárására. A határjárás a Csarnóca (*Charnolcha*) folyó hídját is érintette.⁷⁵⁷

Fadd⁷⁵⁸ (Tolna megye) [Fadd, H]

1381-ben Palizsnai⁷⁵⁹ János vránai perjel gyánti (*Ganth officialisa*, Miklós fia György Tolna megye előtt tiltakozott amiatt, hogy a fehérvári káptalan mintegy 5 évvel korábban a perjel faddi birtokrészén csütörtökönként tartani szokott hetivásárt áttette saját faddi

---

⁷⁵² de lignis lapidibus et cemento que ad opus murorum civitatis nostre Epperjes sub presencium testimonio quandocunque et quociescunque deferuntur et de conductoribus eorundem necnon curribus et animalibus in quibus ducuntur nullum tributum nullamque tributariam exactionem petere vel exigere audeatis – DF 228 490 (Wagner, Sáros 218.) (Iványi, Eperjes 85. sz.).

⁷⁵³ Vö. Engel P.: Archontológia I. 3.

⁷⁵⁴ DL 5896.

⁷⁵⁵ Weisz B.: Vámok és vámszedés 135. Vö. Fügedi E.: Eperjes város hetipiacjövendelme 3–5.

⁷⁵⁶ Zala I. 534. (Veszpr. Reg. 447. sz.).

⁷⁵⁷ DF 76 728. (Z. II. 99.) (Anjou-okt. XXVIII. 51. sz.). A vízfolyást Csarnocza néven feltünteti a Második Katonai Felmérés Kerecsénytől ÉK-re, Mátyustól K-DK-re.

⁷⁵⁸ Korábbi történetére lásd Weisz B.: Vámok és vámszedés 153.

⁷⁵⁹ Engel P.: Archontológia I. 81.

birtokrészére, ahol sosem tartottak vásárt.⁷⁶⁰ Szeptemberben a faddi hetivásár háromvásáros kikiáltásnak adott otthont.⁷⁶¹

Farkasrév(e) (helye ismeretlen)

A Dráva folyón Ludbreg és Apajkeresztúr térségében a Farkasrév(e) (*Farkasriwy*⁷⁶² *Farcasriw*⁷⁶³) nevű révén lehetett átkelni, ami 1357-ben *Chanouch*-i Imre fia Dénes örökölt birtokán, a Dráva Zákányrév(e) és Parlagrév(e) nevű átkelői között feküdt. Ekkor Dénes panaszt tett a királynál, amiért Ludbreg várnagya és az apajkeresztúri nemesek folyamatosan zaklatják a Farkasréven átkelőket, holott a rév régtől fogva *szabad* volt (*portum seu transitum ... ab antiquo liberum habuisset*) – amint ezt a zágrábi káptalan vizsgálata is megállapította (*semper liberum transitum habuisset*).⁷⁶⁴

Fehérvár⁷⁶⁵ (Fejér megye) [Székesfehérvár, H]

1344-ben, amikor Lajostól Pozsony városa megkapta Szent Lőrinc napjára (augusztus 10.), valamint az azt megelőző és követő hét-hét napra szóló sokadalomtartási engedélyét, abban az éves vásárt az uralkodó a „maguk idejében tartott” budai, a *fehérvári* és soproni sokadalmak mintájára engedélyezte:⁷⁶⁶ vagyis 14. század közepén Fehérváron (adatolhatóan) sokadalmat tartottak.

---

⁷⁶⁰ capitulum ecclesie Albensis in anno cuius nunc quinta preterisset revolutio anualis fori (sic!) in porcione possessionaria dicti domini prioris in villa Fad vocata habita singulis feriis quintos (sic!) celebrare consuetum ad porcione eorum suam possessionarie (sic!) in dicta Fad habita ubi nunquam forum celebrare fuisset consuetum potencialiter transduxisset celebrandum – DL 106 192. (Tolna 29. sz.). Vö. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 165.

⁷⁶¹ A vásár napjának említése nélkül. DF 106 191. (F. IX/5. 524.).

⁷⁶² DF 101 907.

⁷⁶³ DF 103 295 = DF 106 786.

⁷⁶⁴ DF 101 907 = DF 103 295 = DF 106 786. (Anjou-oklt. XLII. 35. sz.).

⁷⁶⁵ Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 155–158.

⁷⁶⁶ liberum forum annuale in ipsa civitate nostra Posonyensi ita libere celebretur, sicut in civitatibus Budensi, Albensi et Supprunyensi ipsum annuale forum in suis terminis celebratur – Juck I. 138. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 143.

Fejéregyház (Somogy megye) [Karádtól ÉK-re, H]

Fejéregyház keddi hetivására 1379-ben háromvásáros kikiáltásnak adott otthont.⁷⁶⁷

Fejértó (Szabolcs megye) [Ófehértó, H]

Lajos 1379-ben keddi napokon hetivásár tartását tette lehetővé Bátori György fia János⁷⁶⁸ Fejértó birtokán.⁷⁶⁹

Fertő tó (Sopron megye)

A fertői vám felét (*medietas tributis Fertev*) IV. Béla valamikor 1254 előtt a soproni polgároknak adományozta: a vámbevételt a soproni vár tornyainak javítására és fenntartására (*pro reparatione et conservacione turrium in eodem castro Supruniensi existencium*)⁷⁷⁰ kellett fordítani. A vám felén – Károly-kori adatokból kiindulva – a királyi rész (királyketteje) felét, tehát a vámjövedelem egyharmadát kell értenünk. Weisz Boglárka valószínűsíti, hogy a vám egy része (alkalmasint tehát a maradék 1/3-a) a mindenkori soproni ispán jövedelmeit gyarapította.⁷⁷¹ Ugyancsak ő mutatott rá arra, hogy a fertői vám felén minden bizonnyal az összes, a Fertő tavon szedett vám felét kell értenünk – legalábbis a soproniak az erre vonatkozó királyi adományt, amit I. Károly IV. Béla, IV. László és V. István okleveleit megerősítő privilégiumában mutattak be, 1366-ban ekképp interpretálták.⁷⁷² 1340-ben I. Károly a fertői vám (királyi részének) másik felét is – *salua alia dimidietate, quam idem nostri fideles hospites ab olim dignoscuntur possedis* – a városnak juttatta 4 évre, hogy azt a soproniak városuk erősítési munkáira (falak, árok) fordítsák – a négyéves intervallum a király korábbi, azonos tárgyú, két évre szóló adománya lejártakor vette kezdetét.⁷⁷³

Lajos uralkodása alatt először 1353-ból hallunk a fertői vámról: a király Paksi Olivér királynéi udvarbíró, soproni és vasi ispánt (és a jövőbeli soproni ispánokat is) arra utasította,

---

⁷⁶⁷ DF 233 330. (*Borsa I.*: A somogyi konvent oklevelei 427. sz.).

⁷⁶⁸ Engel P.: Genealógia: Gútleked nem 1. Rakamazi ág 4. tábla: Bátori (somlyói).

⁷⁶⁹ DL 30 025.

⁷⁷⁰ Sopron vm. I. 241.

⁷⁷¹ Weisz B.: Vámok és vámszedés 160–162.

⁷⁷² Weisz B.: Vámok és vámszedés 160. Vö. Sopron vm. I. 241.

⁷⁷³ Weisz B.: Vámok és vámszedés 161–162. Bgl. IV. 289.

hogy fertői vám IV. Béla adományából a soproniaknak járó felét adja vissza a soproniaknak – annak ellenére, hogy, miként a király fogalmaz, Olivér unokaöccse, Paksi Leusták⁷⁷⁴ somogyi comes (1349–1362)⁷⁷⁵ nemrég (*nuper*) éppen a király nevében tiltotta el a soproniakat e vámrésztől.⁷⁷⁶

Földvár (Szászföld) [Feldioara, RO]

1379-ben Lajos Földváron csütörtöki hetivásár tartásához járult hozzá, és a vásár biztonságos felkereséséről biztosította az erdélyi, székely és brassói területek kereskedőit.⁷⁷⁷ A földvári vásár (*forum in Mergenborg habitum*) megtartása mindazonáltal már 1378-ból adatolható.⁷⁷⁸

Földvár (Tolna megye) [Dunaföldvár, H]

Földvár keddi hetivására 1381-ben háromvásáros kikiáltás helyszíne volt.⁷⁷⁹

Gáboltó⁷⁸⁰ (Sáros megye) [Gabolto, SVK]

Gáboltónál az 1355. évi sárosi vámvizsgálat szerint vámot szedtek a király részére, habár hídja, ami a helyi vámszedés jogszerűségét megalapozta volna, nem volt.⁷⁸¹

---

⁷⁷⁴ Vö. Engel P.: Genealógia Rátót nem 2. tábla: Paksi.

⁷⁷⁵ Engel P.: Archontológia I. 176.

⁷⁷⁶ medietatem predicti tributí Fertew ex donacione priorum predecessorum nostrorum Bele scilicet Stephani et Ladislai olim illustrium regum Hungarie piarum recordacionum ut in literis privilegialibus confirmatoriis domini Karoli regis nostri progenitoris karissimi bone memorie nobis per Johannem iudicem et Martinum magistrum civium ac Stephanum cives de Suprunio exhibitis vidimus contineri pro reparacione et conservacione turrium in eodem castro Supruniensi existencium efficacissimorum instrumentorum ex titulis semper habuisse dinoscuntur – Sopr. vm. I. 240–241.

⁷⁷⁷ ZW. II. 509–510.

⁷⁷⁸ ZW. II. 484.

⁷⁷⁹ DL 106 191. (F. IX/5. 524.). Weisz B.: Vásárok és lerakatok 165.

⁷⁸⁰ Korábbi történetére lásd Weisz B.: Vámok és vámszedés 167.

⁷⁸¹ Gyboltho carens [ponte – K. V.] difficultate transitus, in quo pons esse deberet – Draskóczy I.: Sáros megye vámhelyei 58.

Gajár (Őregyház) (Pozsony megye) [Gajary, SVK]

1380-ban Lajos Szentgyörgyi Temlin tárnokmester, testvére, Péter és rokonaik, János fiai, Tamás és Péter⁷⁸² Őregyház (németül: Gajár) birtokán szerdai napokon hetivásár tartását tette lehetővé.⁷⁸³

Galgóc⁷⁸⁴ (Nyitra megye) [Hlohovec, SVK]

1362-ben Lajos Kont Miklós nádor kérésére éves vásár (*nundinas seu congregacionem generalem ac forum annuum*) tartására adott engedélyt Galgóc birtokon Szent Mihály arkangyal ünnepétől (szeptember 29.) kezdődően az ünnep *quindenájáig* (október 13.). A vásárt a budai sokadalom mintájára kellett megtartani, és amíg tartott, a vásártéren (*in area ipsius fori*) senkitől – sem az áruikkal és javaikkal érkező magyar és külföldi kereskedőktől, kalmároktól és másoktól, sem a birtok lakóitól – nem lehetett vámot szedni, továbbá senki nem tartóztathatott le (*arestare*) senkit. A sokadalmon felmerülő minden ügyben Miklós nádor *officialisa* és Galgóc bírása, esküdtségei, illetve polgárai bírászkodhattak.⁷⁸⁵

Gétmonostora (Baranya megye) [Majstól délkeletre, H]

I. Lajos 1349-ben Becsei Töttös ajtónállómester, visegrádi és óbudai várnagy, pilisi *comes*⁷⁸⁶ Gétmonostora birtokán csütörtöki hetivásár tartására adott engedélyt.⁷⁸⁷

---

⁷⁸² Vö. Engel P.: Genealógia: Hontpázmány nem 9. Szentgyörgyi-ág 2. tábla: Szentgyörgyi és Bazini.

⁷⁸³ DL 6747. A vásárendélyt a király 1381-ben privilegialis formában is kiadta és megerősítette. DL 6768.

⁷⁸⁴ Korábbi történetére lásd Weisz B.: Vámok és vámszedés 168–169.

⁷⁸⁵ *forum annuum ab omni iurisdictione et potestate quorumlibet magnatum baronum et nobilium regni nostri vel vices eorum gerentium penitus liberum et exemptum [...] annuimus [...] nec in ipsa congregacione magnatum quicunque et baronum specialiter autem comes Nitriensis ac vices eorum gerentes seu iudex regius in ipsa possessione iurisdictionem seu potestatem habere possint et exercere sed universe cause in ipsa congregacione emergende per officialem eiusdem Nicolai palatini et iudices iuratos et cives dicte possessionis sue Galgouch discutiantur et fine debito terminarentur* – DL 5133. (Anjou-oklt. XLVI. 414. sz.).

⁷⁸⁶ Vö. Engel P.: Genealógia: Töttös (bátmonostori), Engel P.: Archontológia II. 27.

⁷⁸⁷ Z. II. 363. (Anjou-oklt. XXXIII. 304. sz.).

Gimes (Nyitra megye) [Jelenec, SVK]

I. Lajos 1350-ben csütörtöki hetivásár tartására adott engedélyt a (nagy)gimesi királyi *hospeseknek*, avagy jobbágyoknak.⁷⁸⁸

Golgonca (Körös megye) [Glogovnica, HR]

Amikor Iván fia Demeter fiai, István és Miklós 1354-ben Körös megye hatósága előtt megosztottak birtokaikon, az Istvánnak jutó Golgonca és *Raan* birtokok határai között felsorolták a Glogonca folyó révjét is.⁷⁸⁹

Gorbonok (Körös megye) [Kalinovac, HR]⁷⁹⁰

Gorbonok szombati hetivására 1363-ban⁷⁹¹ háromvásáros kikiáltás színhelye volt.

Gradistye (Valkó megye) [Gradište, HR]

Gradistye vámos hely volt:⁷⁹² 1376-ban a boszniai káptalan vizsgálata igazolta, hogy a birtokos, Jenkei Pál fia Pál mester⁷⁹³ ottani vámszedőit (*tributarios*) és *famulusait* Pál mester rokona, Udvarhelyi István fia Pál állandóan megvereti és elkergeti, ráadásul a vám felé igyekvő kereskedőket is régóta fosztogatja és zaklatja.⁷⁹⁴

---

⁷⁸⁸ F. IX/1. 764–765. (Anjou-oklt. XXXIV. 191. sz.).

⁷⁸⁹ venit ad fluvium Gloguncha ubi circa portum est meta terrea – DL 100 058. (Anjou-oklt. XXXVIII. 169. sz.).
A regeszta szerint a folyón híd volt.

⁷⁹⁰ Engel Pál térképe szerint.

⁷⁹¹ DL 41 513. (Anjou-oklt. XLVII. 67. sz.).

⁷⁹² Engel Pál szerint Gradistyén rév működött, sajnos az ezt alátámasztó adatot nem találtam meg. Vö. *Engellex*.

⁷⁹³ *Engel P.*: Genealógia: Dorozsma nem 2. tábla: Garai Bánfi.

⁷⁹⁴ DL 91 833.

Groffensach (Vas megye) [Grafenschachen (Vasárokszállás), A]

Groffensachi Gotthárd fia László Groffensach birtokának 1358-ban, a vasvári káptalan tanúságával megjárta határa a *Laponch* folyó révje (*portus ipsius fluvii*) melletti fűzfánál végződött, ahová ekkor új földhatárjelet emeltek.⁷⁹⁵

Goznica⁷⁹⁶ (Bars megye) [Voznica (Garamrét), SVK]

Goznica falu garami vízivámját (*tributum supra aquam Goron in villa Gozancha exigi consuetum*), aminek a harmada a garamszentbenedeki monostort illette, Léva (1321–1332)⁷⁹⁷ és Saskő várnagya (1325–1327),⁷⁹⁸ Becsei Imre barsi ispán (1321–1333)⁷⁹⁹ hatalmaskodva Zsarnóca faluba helyezte át – amint ezt a zobori konvent,⁸⁰⁰ az esztergomi⁸⁰¹ és a nyitrai káptalanok⁸⁰² 1344-ben, Szigfrid garamszentbenedeki apát érdekében lefolytatott vizsgálatai is igazolták – a vámharmad elidegenítésének céljából.⁸⁰³ A vám Zsarnócára történő áthelyezése maradandónak bizonyult: amikor 1391-ben Revistye várát és tartozékait (köztük Goznica falut) Zsigmond elcserélte Sárói Péter fia Lászlóval, a Lévaiak őseivel⁸⁰⁴ annak néhány nyitrai birtokáért,⁸⁰⁵ nem említették a falu vámját. Goznicát szintén hiába keressük az 1424. évi barsi vámvizsgálat „vámkataszterében”.⁸⁰⁶

---

⁷⁹⁵ DF 100 070. (Anjou-oklt. XL. 226. sz.).

⁷⁹⁶ Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 177–178.

⁷⁹⁷ *Engel P.*: Archontológia I. 358.

⁷⁹⁸ *Engel P.*: Archontológia I. 406.

⁷⁹⁹ *Engel P.*: Archontológia I. 106.

⁸⁰⁰ Str. III. 540–541. (Anjou-oklt. XXVIII. 364. sz.).

⁸⁰¹ Str. III. 546–547. (Anjou-oklt. XXVIII. 611. sz.).

⁸⁰² Str. III. 552–553. (Anjou-oklt. XXVIII. 813. sz.).

⁸⁰³ *ut predictum ius ipsius ecclesie sancti Benedicti, in ipsa tercia porcione posset suffocare – Str. III. 541.; ut ius ipsius monasterii quod in eodem habuisset usurpare valuisset – Str. III. 547.*

⁸⁰⁴ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Lévai 1. tábla.

⁸⁰⁵ DL 87 619.

⁸⁰⁶ ZsO. XI. 477–479. (1170. sz.).

Gyánfalva (Diankfalva vagy Divankovc) (Valkó megye) [Morović-tól DNY-ra, SRB]

1346-ban Maróti István fia István⁸⁰⁷ Gyánfalva (*Gyanfolua*) és Lekcsei Iván fia Miklós fia András mester macsói várnagy⁸⁰⁸ *Zelenzad*⁸⁰⁹ birtoka között a régi határjeleket bejárták és felújították, amik között szerepelt a *Surkybozanál* egy közönségesen Órév nevű régi rév.⁸¹⁰

Gyarmat (Győr megye) [Gyarmat, H]

1380-ban Lajos *Kechen*-i (Kecsői?) Miklós özvegyének és rajta keresztül Monoszlói Csupor János fia Lászlónak, Miklós fia Jakab lánya (az özvegy unokája), Borbála férjének Gyarmat birtokon csütörtöki napokon hetivásár tartására adott engedélyt.⁸¹¹

Gyarmat⁸¹² (Nógrád megye) [Balassagyarmat, H]

1374 novemberében Biter fia Péter, fia, Kékkői (Gyarmati) György udvari vitéz, György testvére, Miklós fiai, Balázs és János, valamint e Miklós fia László fiai, Frank és Miklós⁸¹³ birtokukat, Gyarmatot vámjával együtt új adományba kapták a királytól, miután a birtokról és vámról szóló oklevelük elveszett.⁸¹⁴ Az oklevél kieszközlése Péter fia György Gyarmat birtok, vámja és sokadalma ügyében folytatott pereskedésével (*prosecucio*) állhat kapcsolatban. György 1374 decemberében a közelebről nem ismert per költségeinek felét, 40 forintot (100 dénárral számolva), továbbá a különböző oklevelek kiállíttatásának költségeiből 2 aranyforintot és 100 dénárt követelt rokonaitól, az említett Kékkői Miklós fiaitól, Balázstól és Jánostól, akik ennek megtérítését megtagadták, ezért a sági konvent a királyi jelenlét elé idézte őket.⁸¹⁵ Miklós fiai, úgy tűnik, az összeg megfizetésétől és a pertől is távol tartották magukat: 1375 áprilisában Szepesi Jakab országbíró háromvásáros kikiáltással idéztette őket a

---

⁸⁰⁷ Engel P.: Genealógia: Gútkeled nem 2. Maróti.

⁸⁰⁸ Vö. Engel P.: Archontológia I. 364.

⁸⁰⁹ Vö. Engellax (Szelezen, Szelezena), Csánki II. 364. (Ze(ze)n-szád).

⁸¹⁰ incipiendo primo et principaliter a Surkyboza, iuxta antiquum portum vulgariter Orew vocatum, ubi sunt due nove mete terree per ipsos erecte – AO V. 147. (Anjou-oklt. XXX. 120. sz.).

⁸¹¹ DL 6681. (F. IX/5. 369.).

⁸¹² Korábbi történetére lásd Weisz B.: Vámok és vámszedés 181.

⁸¹³ Engel P.: Genealógia: Zólyomi rokonság 1. tábla.

⁸¹⁴ DL 65 784.

⁸¹⁵ DL 39 136.

színe elé, és szólította fel őket György felé fennálló tartozásuk és az időközben felhalmozott, 18 márkára rúgó bírságuk megfizetésére.⁸¹⁶

A háromvásáros kikiáltás második, 1375. április 12-i állomása éppen a csütörtöki gyarmati hetivásár volt.⁸¹⁷ A hetivásárra – bár napja említése nélkül – 1380-ból is van adatunk, egy hatalmaskodási perből, amit Nényei Dacsó fia János indított Gyarmati György ellen, mivel utóbbi állítólag Nagygyarmaton, a vásár napján megverette János egyik jobbágját, és elvetetett tőle két lovat.⁸¹⁸

A hetivásáron kívül Gyarmaton 1374-ben már biztosan tartottak sokadalmat – részben a gyarmati éves vásár képezte a fentebb említett, 1374. évi per tárgyát.⁸¹⁹

Gyula (Baranya megye) [Belvárdgyula, H]

Gyula hetivására 1373-ban háromvásáros kikiáltás színtere volt.⁸²⁰

Gyöngyös (Heves megye) [Gyöngyös, H]

Gyöngyösnek két hetivására adatható a 14. századból: a szerdai, ami 1363-ban háromvásáros kikiáltásnak adott otthont,⁸²¹ és a szombati(?)⁸²² (*forum publicum*), amiről 1376-ból Kónya bán fiai, Miklós és Simon két gyöngyösi *hospes*ének és jobbágjának hatalmaskodása kapcsán értesülünk.⁸²³ Az oklevél egy része leszakadt, a 4. sor vége is, ahol a rendelkezésre álló hely alapján legvalószínűbben az *in festo* kifejezés állhatott (esetleg *in vigilia* – ebben az esetben pénteki vásárral számolhatunk). A vonatkozó szöveghely a

---

⁸¹⁶ DL 65 787. Gyarmat (Gyarmati Balázs fia Miklós) vámja az 1405-ös nógrádi vámvizsgálatban is szerepelt (item in possessione N[icolai de] Naghgyarmath in eadem ab antiquo fuisset et ad presens exigi scirent – ZsOZsO. II/1. 3890. sz.), és 1423-ban is feltűnt egy sor vámhely között, ahol az esztergomi érsekség népeinek vámmmentességét sérelem érte. DF 248 615 (F. X/6. 583–584).

⁸¹⁷ DL 65 787.

⁸¹⁸ DL 42 173.

⁸¹⁹ DL 39 136. Weisz Boglárka egyetlen gyarmati sokadalomra talált adatot, amit a 16. század közepén (1562) március 25-én tartottak. Weisz B.: Vásárok és lerakatok 152.

⁸²⁰ Z. III. 525. Weisz B.: Vásárok és lerakatok 136.

⁸²¹ DL 64 067. (Anjou-okt. XLVII. 175. sz.). Vö. Draskóczy I.: Gyöngyös 106. 49. jz.

⁸²² Az oklevél egy része leszakadt, a 4. sor vége is, ahol a rendelkezésre álló hely alapján legvalószínűbben az *in festo* kifejezés állhatott (esetleg *in vigilia* – ebben az esetben pénteki vásárral számolhatunk). A szöveg a következőképpen folytatódik: beati Nicolai confessoris in anno iam preterito [1376 – K. V.] in foro publico in dicta villa Geunges celebrari consueto – DL 28 095.

⁸²³ DL 28 095.

követzőképpen folytatódik: *beati Nicolai confessoris in anno iam preterito [1376 – K. V.] in foro publico in dicta villa Geunges celebrari consueto.*⁸²⁴

Győr⁸²⁵ (Győr megye) [Győr, H]

Győrben legkésőbb a 12. század óta közlekedési vámot szedtek az átmenő – akár vízi, akár szárazföldi – forgalom megvámolására.⁸²⁶ A győri vámszedést 1255-ben, illetve 1260-ban IV. Béla szabályozta: a két időpont egyikéhez, esetleg mindkettőhöz köthető a győri vámszabályzat kibocsátása.⁸²⁷ A vámtarifát 1270-ben V. István, majd 1279-ben IV. László király írta át.⁸²⁸ A győri vám egy-egy harmadát III. Béla az általa alapított zirci és a pilisi ciszterci apátságoknak juttatta, akinek adományára IV. Béla hivatkozott, amikor azt 1254-ben megerősítette. A vám harmadik harmada a győri ispán birtokában maradt.⁸²⁹ Az iménti felosztás vélhetően a közlekedési vám jövedelmére vontkozott, és nem a győri szombati hetivásár vámjáéra, amelynek bevételét – egy 1271. évi adat szerint – kizárólag az ispán élvezte.⁸³⁰

A zirci apátság győri vámrészét még a Zsigmond-korban, és később is birtokolta. 1406-ban a király kimondta, hogy a soproni polgárok fizetni kötelesek a zirci és pilisi monostorok győri (és óvári) vámharmadait.⁸³¹ 1421-ben a zirci ciszterciek képviselője elismerte a fehérvári polgárok vámmmentességét a győri (és az óvári) vámon.⁸³² A zirci apátnak vámháza (*domoque theulonaria*) is volt Győrben, 1422. október 22-én a pannonhalmi konvent itt idézte a király elé András apátot egy hatalmaskodási ügy miatt.⁸³³ 1455-ben Garai László nádor oklevele a győri vámot hédervári nemesekhez, a pilisi és a zirci apáthoz tartozóként írta le.⁸³⁴

A pilisi apát győri vámrésze az 1406. és az 1455. évi oklevélben is megjelent,⁸³⁵ az említett, fehérváriakkal kapcsolatos 1421. évi oklevél azonban a győri vám birtokosaként a

---

⁸²⁴ DL 28 095.

⁸²⁵ Korábbi részletes történetére lásd Weisz B.: Vámok és vámszedés 181–184.

⁸²⁶ Weisz B.: A győri vám 227.

⁸²⁷ Weisz B.: A győri vám 231–232., kül. 232. 24. sz. jz.

⁸²⁸ Weisz B.: A győri vám 230.

⁸²⁹ Weisz B.: A győri vám 229–230.

⁸³⁰ Weisz B.: A győri vám 228., 229–230.

⁸³¹ Házi I/1. 296. Az oklevelet átírta Zsigmond király 1407. febr. 20-án. DF 201 982.

⁸³² Neumann T.: Székesfehérvár 66–67. (ZsO. VIII. 785. sz.).

⁸³³ Dreska G.: A pannonhalmi hiteleshely 23–24. (ZsO. IX. 1064. sz.).

⁸³⁴ AT WStLA HAUrk 3615, in: monasterium.net, URL <<http://monasterium.net/mom/AT-WStLA/HAUrk/3615/charter>> [utolsó letöltés: 2015. 10. 2.].

⁸³⁵ Házi I/1. 296. (ZsO. II/1. 4909. sz.); AT-WStLA HAUrk 3615, in: monasterium.net, URL <<http://monasterium.net/mom/AT-WStLA/HAUrk/3615/charter>> [utolsó letöltés: 2015. 10. 2.].

zirici apát és Hédervári Mihály fia György mellett nem a pilisi apátot, hanem a győri káptalant jelölte meg.⁸³⁶ 1427-ben ugyanakkor Zsigmond megerősítette Konrád pilisi apátot és a monostort pozsonyi, győri, szigeti, óvári és csütörtöki vámharmadainak birtokában.⁸³⁷

Vélhetően a győri közlekedési vám ispáni részének (harmadának) továbbélését kell látnunk I. Lajos 1376. évi oklevelében. A király ekkor megtiltotta, hogy a pozsonyi polgároktól a győri ispán, Gönyüi Tamás fia János mester győri, a győri káptalan abdai és a héderváriak öttevényi vámosai vámot szedjenek.⁸³⁸ 1384. május 13-án Mikcsfi Ákos fejéri *comes* Budáról adta parancsba vámszedőinek, különösen a győrinek és a királyszigetinek (*tibi tributario nostro de Jaurino et de Kyralzzyge*), hogy hagyjon fel a pozsonyiak jogtalan feltartóztatásával, mivel neki, következésképpen vámosának nem tartoznak vámfizetéssel. A rendelkezés apropója a pozsonyiak friss sérelme volt: elmondásuk szerint a királyszigeti vámon az oklevél kiadását megelőző nap (*pridie*) az útjukat állták, és elvettek tőlük egy páncélt (*unum pancerium seu loriam*).⁸³⁹ Ákos mester az oklevélben ugyan csak fejéri *comes*nek mondja magát, de a győri vám felett ezen a jogcímen nem rendelkezhetett volna: így feltehetően ő volt a győri ispán is, amire az is utal, hogy 1380–1384. között a kezében volt a jellemzően a győrivel együtt járó bakonyi ispánság is.⁸⁴⁰ A győri vám ispáni része valamikor 1384–1421. között a héderváriakhoz került, a ciszterci apátságok mellett ugyanis 1421-ben, majd 1455-ben is őket említették vámbirtokosként.⁸⁴¹ Utóbbi alkalommal a budai káptalan Garai László nádor parancsára Hédervári Pált, Ostvátot és Jánost,⁸⁴² illetve Hédervári Lőrinc özvegyét, Margitot⁸⁴³ idézte perbe győri vámrészük miatt.⁸⁴⁴

1363-ban Győr egyik hetivására (a pénteki vagy a szombati)⁸⁴⁵ háromvásáros kikiáltás színhelye volt.⁸⁴⁶

A szombati győri hetivásár 1375-ben háromvásáros kikiáltásnak adott otthont.⁸⁴⁷

---

⁸³⁶ Neumann T.: Székesfehérvár 66. (ZsO. VIII. 785. sz.).

⁸³⁷ tollendi, retractandi terciam partem totius in Posonio, Iaurieno, Siget, Owar, Chwthwrtek de omnibus rebus tam victualibus, quam mercimonialibus, tam in terris, quam in aquis in foris ebdomadibus, nundinis et aliis quibuslibet a mercatoribus civitatum nostrarum regalium liberarum et aliis quibuscumque provenientibus – Győr megye 142.

⁸³⁸ Kováts F.: Dunai hajózás 467–468.

⁸³⁹ Kováts F.: Dunai hajózás 468–469. (máj. 11-i napi kelettel).

⁸⁴⁰ Vö. Engel P.: Archontológia I. 102.

⁸⁴¹ Neumann T.: Székesfehérvár 66. (ZsO. VIII. 785. sz.); AT WStLA HAUrk 3615, in: monasterium.net, URL <<http://monasterium.net/mom/AT-WStLA/HAUrk/3615/charter>> [utolsó letöltés: 2015. 10. 2.].

⁸⁴² Vö. Engel P.: Genealógia: Héder nem 2. tábla: Hédervári.

⁸⁴³ Vö. Engel P.: Genealógia: Héder nem 3. tábla: Hédervári (nádori ág).

⁸⁴⁴ AT WStLA HAUrk 3615, in: monasterium.net, URL <<http://monasterium.net/mom/AT-WStLA/HAUrk/3615/charter>> [utolsó letöltés: 2015. okt. 2.].

⁸⁴⁵ Vö. Weisz B.: Vásárok és lerakatok 145.

⁸⁴⁶ DL 5196. (Anjou-oklt. XLVII. 102. sz.).

⁸⁴⁷ DF 238 932.

(Gyula)keszi (Zala megye) [Gyulakeszi, H]

1347-ben Keszi Ábrahám fia Miklós és *fratere*, János Keszi birtokból leánynegyedet adott ki Miklós lánytestvérének, Margitnak – többek közt egy kaszálót. A kaszáló melletti erdő felé tartó út Salamon révén (*portus Salomonis*) vezetett keresztül.⁸⁴⁸ Az átkelő vélhetően az Eger-víz patakon működött.

Hájszentlőrinc (Bodrog megye) [Koluttól (Küllőd) K-re, SRB]

Hájszentlőrinc vasárnapi hetivására 1363-ban⁸⁴⁹ és 1366-ban⁸⁵⁰ is háromvásáros kikiáltásnak adott otthont.

Hanovc (Pozsega megye) [Slavonski Brod (Bród, Nagyrév) és Tomica vidékén, HR]⁸⁵¹

1371-ben a Pozsega megyei Szapolyai Demeter fia János több részbirtokot elzálogosított Treutel Ferencnek és Jánosnak⁸⁵² 100 pozsegai számítású dénármárkáért, így Hanovc és Hwalkovc falvak felét is: ezeket az oklevél a Száva folyó révjéhez lokalizálja (*ville Hanouch et Hwalkouch vocate in portu Zaue existentes*).⁸⁵³

Haram⁸⁵⁴ (Krassó megye) [Banatska Palanka (Bánát Palánk), SRB]

1344-ben Himfi Pál fia Benedek Mihály nevű remetei jobbágyát, aki Homból jött (*venientem de Hom*), többen elfogták a mezőn, és Bede falujába, Boldogasszonyfalvára vitték, ahol 1 márka dénárt, egy kardot, puzdrát, íjat, egy tunikát, és egy tournai nehéz posztóból

---

⁸⁴⁸ DF 257 277. (Anjou-oklt. XXXI. 443. sz.).

⁸⁴⁹ DL 5158. (Anjou-oklt. XLVII. 369. sz.), DL 6483. (Anjou-oklt. XLVII. 495. sz.), DL 5218 (Anjou-oklt. XLVII. 288. sz.).

⁸⁵⁰ DL 5363. *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 140.

⁸⁵¹ Azonosítás: Csánki II. 410.

⁸⁵² Vö. *Engel P.*: Genealógia: Treutel-rokonság 1. tábla: Treutel (nevnai).

⁸⁵³ DF 229 868.

⁸⁵⁴ Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 187.

készült mentét⁸⁵⁵ is elvették tőle – a javak mind a vásárból (*forum provincialis*) származtak.⁸⁵⁶ Bár az oklevél explicite nem mondja ki, hogy a homi vásárból, megfogalmazása alapján valószínűsíthetően onnan.

Harmac (Gömör megye) [Chrámec, SVK]

Harmac egy részének 1342. évi határjárása érintette a Rima folyó hídját,⁸⁵⁷ míg 1347-ben a birtok Aszóval közös határai közt felsorolták a Rima *Olsobouicha* faluval szembeni, *Swrew*⁸⁵⁸ (*Swryn, Suryrn*)⁸⁵⁹ nevű régi gázlóját (*vadus*).⁸⁶⁰

Haroyowch (Orbász megye) [helye ismeretlen]

Haroyowch birtok 1362. évi kettéosztásakor a birtokrészeket elválasztó határvonal *Zdenach* víz (*aqua*) révén (*in portu seu transitu*) keresztül húzódott.⁸⁶¹

Hatvan⁸⁶² (Heves megye) [Hatvan, H]

Hatvanban a 14. század közepén csütörtöki és pénteki napokon tartották a hetivásárokat:⁸⁶³ csütörtöki vásár 1363-ban,⁸⁶⁴ a pénteki 1347-ben⁸⁶⁵ háromvásáros kikiáltás színhelye volt. Ugyancsak valamelyik hatvani hetivásáron kiáltatta ki Zsámboki Miklós nádor 1345 áprilisában Csécsei Demeter fia Keményt a Pál fia Beke elleni hatalmaskodási ügyében.⁸⁶⁶

---

⁸⁵⁵ unam marcam denariorum, gladium, pharetram et arcum, tunicam cum clamide gravis dorneti – Krassó 15.

⁸⁵⁶ Krassó 14–15. (Anjou-oklt. XXVIII. 233.).

⁸⁵⁷ prima meta inciperet a parte orientali in fluvio Ryma unde exiret prope quendam pontem – DL 1384. (Anjou-oklt. XXXI. 786. sz.).

⁸⁵⁸ DL 41 062. (Kub. 156).

⁸⁵⁹ DL 3969. (Anjou-oklt. XXXII. 703. sz.).

⁸⁶⁰ Kub. 156. (Anjou-oklt. XXXI. 1076. sz.).

⁸⁶¹ Smič. XIII. 237–238. (Anjou-oklt. XLVI. 310. sz.).

⁸⁶² Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 189.

⁸⁶³ Vö. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 145.

⁸⁶⁴ DL 64 067. (Anjou-oklt. XLVII. 175. sz.).

⁸⁶⁵ DL 38 963. (Anjou-oklt. XXXI. 459. sz.).

⁸⁶⁶ DL 38 962. (Anjou-oklt. XXXI. 171. sz.).

Héhalom (Nógrád megye) [Héhalom, H]

Héhalom szombati hetivására 1347-ben⁸⁶⁷ háromvásáros kikiáltás helyszíne volt.⁸⁶⁸

Hetyesomlyó (Vas megye) [Kissomlyó része, H]

Hetyesomlyó egy részének 1349. évi határjárása érintette a Pereszteg folyó révjét (*portus*).⁸⁶⁹ Somlyó a Sárvár–Karakó út egyik állomása volt (Sárvár–Gérce–Káld–Somlyó–Jánosháza–Karakó).⁸⁷⁰

Hidalmás (Doboka megye) [Hida, RO]

1367-ben Lajos Dobokai János fia László udvari vitéz, apja, és rokonai, Miklós fia László és Lőkös⁸⁷¹ hétfői, Külső-Szolnok megyei, egregyi hetivásárát (*forum liberum*), amit másik oklevelével⁸⁷² megtartani engedélyezett, László kérésére, mivel a vásárt Egregyen „alkalmasan nem lehet megtartani”⁸⁷³, Szolnok és Doboka megyei Hidalmás birtokukra helyezte át – szombati napra.⁸⁷⁴

Hof (Sopron megye)⁸⁷⁵ [Hof am Leithaberge, A]

A hofi szerdai hetivásár 1363-ban háromvásáros kikiáltás színhelye volt.⁸⁷⁶

---

⁸⁶⁷ Az első adatolható háromvásáros kikiáltás, ami Héhalmot is érintette, 1345-ből ismert, a forrás azonban mellőzi a vásár napjának feljegyzését. DL 38 962.

⁸⁶⁸ DL 38 963.

⁸⁶⁹ AO VI. 469. (Anjou-oklt. XXXIII. 660. sz.).

⁸⁷⁰ Szilágyi, M.: Road Systems in Western Transdanubia 323–324.

⁸⁷¹ Vö. Engel P.: Genealógia: Kökényesradnót nem 1. tábla: Dobokai.

⁸⁷² Vö. DL 73 695.

⁸⁷³ comode non posse celebrari – DL 73 721.

⁸⁷⁴ DL 73 721. Weisz B.: Vásárok és lerakatok 142.

⁸⁷⁵ Csánki szerint hol Moson, hol Sopron megyéhez sorolják. Csánki III. 681.

⁸⁷⁶ DL 87 383. (Anjou-oklt. XLVII. 328. sz.).

Hosszúbács (Valkó megye) [Bačinci (Hosszúbács), SRB]

Hosszúbácson 1355. március 5-én, csütörtökön vásárt (*forum*) tartottak.⁸⁷⁷

Hugyag⁸⁷⁸ (Nógrád megye) [Hugyag, H]

Hugyag falu szombati hetivására 1375-ben háromvásáros kikiáltásnak adott otthont.⁸⁷⁹

Hvalkovec (Pozsega megye) [Slavonski Brod (Bród, Nagyrév) és Tomica vidékén, HR]⁸⁸⁰

1371-ben a Pozsega megyei Szapolyai Demeter fia János több részbirtokot elzálogosított Treutel Ferencnek és Jánosnak⁸⁸¹ 100 pozsegai számítású dénármárkáért, így Hanovc és Hvalkovec falvak felét is: ezeket az oklevél a Száva folyó révjéhez lokalizálja (*ville Hanouch et Hwalkouch vocate in portu Zaue existentes*).⁸⁸²

Ibrány (Valkó megye) [Petrovcitól ÉK-re, HR]

1348. március 31-én Anna (Gilét fia János mester felesége, a néhai Sáfár István mester leánya),⁸⁸³ valamint Anna lányai, Erzsébet és Mária,⁸⁸⁴ másrészt Erzsébet (Maróti István mester udvari lovag felesége, a néhai Ibrányi Györk mester lánya)⁸⁸⁵ (képviselői) a király előtt azt a bevallást tették, hogy húsvét *quindenáján* (május 4.) fogott bírák közreműködésével, a bácsi egyház tanúsága mellett két részre osztják Ibrányt, Detmárt, Jamát tartozékaikkal, haszonvételeikkal és jövedelmeikkel, kiváltképpen a vámokkal és a vásárokkal együtt (*cum quibuslibet earum pertinenciis et utilitatibus ac proventibus*

---

⁸⁷⁷ 1355/1356: DF 265 646. (Anjou-oklt. XL. 286. sz.).

⁸⁷⁸ Korábbi történetére lásd Weisz B.: Vámok és vámszedés 199.

⁸⁷⁹ DL 65 787.

⁸⁸⁰ Azonosítás: Csánki II. 412.

⁸⁸¹ Vö. Engel P.: Genealógia: Treutel-rokonság 1. tábla: Treutel (nevnai).

⁸⁸² DF 229 868.

⁸⁸³ Vö. Engel P.: Genealógia: Sáfár (csévi, taranyai). Anna anyja, Sáfár István felesége is Ibrányi Györk lánya volt. Engel P.: Genealógia: Gútkeled nem 2. Maróti.

⁸⁸⁴ Vö. Engel P.: Genealógia: Smaragdus nem 2. tábla: Gilétfi (Zsámboki).

⁸⁸⁵ Vö. Engel P.: Genealógia: Gútkeled nem 2. Maróti.

specialiter tributis foris).⁸⁸⁶ Az, hogy a királyi oklevél szövegében a vám és a vásár szavak is többes számban szerepelnek, Ibrányon a Zsigmond-kor előtti vásártartást,⁸⁸⁷ Detmáron és (vagy) Jamán pedig egyáltalán vásártartást enged feltételezni, illetve legalább a háromból két helyen vámszedéssel számolhatunk.

Igló (Szepes megye) [Spišská Nová Ves, SVK]

1380-ban Lajos Igló faluban szombati hetivásár (*forum liberum*) tartását tette lehetővé.⁸⁸⁸

Illye (Hunyad megye) [Ilia (Marosillye), RO]

Illye a Lajos-korban vásáros hely volt. 1350-ben, amikor az Ákos nembéli András mester fiai, Sándor mester illyei nemes és Erne mester⁸⁸⁹ Lackfi István erdélyi vajda előtt megállapodott Illye oláh részeinek kettéosztását illetően,⁸⁹⁰ az osztály a magyar Illye faluban (*villa eorum Hungaricalis*) tartott vásár utcáját is érintette. Az utca, ahol a vásárt tartották, a leírás szerint Vak (*Vok*) Miklós és Szöcs (*Zeuch*) házai között volt észak felől, valamint „*Dico*” Miklós és Nyerges Miklós házai között futott a Marosig. Sándor és Erne arról is megegyezett, hogy vásár ideje alatt felmerülő ügyekben ők vagy *officialis*aik közösen ítélnének, a vásár elmúltával pedig ki-ki maga bíraskodik a saját utca- (birtok)részén az ott támadó esetekben.⁸⁹¹

Inevására (Heves megye) [Tiszaörs és Kunmadaras között, H]

---

⁸⁸⁶ Smič. XI. 449–450. (Anjou-oklt. XXXI. 141. sz.).

⁸⁸⁷ A legkorábbi adatunk Ibrányi (keddi) hetivásárára 1402-ből való. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 169.

⁸⁸⁸ DF 280 775. (Schmauk, Supplementum 134–135.).

⁸⁸⁹ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Ákos nem 7. Illyei (Folti).

⁸⁹⁰ cum inter ipsos super eo, ut in quo loco medium, sive recta dimidietas possessionum ipsorum Olacalium ad dictam possessionem eorum Elya vocata pertinentium esse dinoscatur, litigionarie questionis materia coram comite nostro Hunyadiensi et iudicibus nobilium eiusdem comitatus diutius ventilata fuisset – Doc. Val. 118.

⁸⁹¹ forum autem quod in eadem villa Elya celebratur in predicto communi loco videlicet in platea in qua ipsa villa ut mremittitur ab invicem est divisa celebrare comisissent isto modo quod qualicumque causa in ipso foro donec ipsum forum durabit et stabit orta fuerit ipsam causam partes vel earum officiales communiter judicarent sed foro discesso et aliis diebus qualiscunque causa in domibus vel in descensu orietur ipsam causam ipsa una pars judicabit in cujus porcione orta extiterit – Doc. Val. 119. (Anjou-oklt. XXXIV. 547. sz.).

Neve alapján vásáros birtok volt, amelyről Erdőtelki Vörös Mátyás fiai, „Polhos” István, Vörös János és Lack, valamint e Lack fia Lack felperesek 1358-ban a Tomaj nembéli Losonci Dénes fia Tamás fiai, Tamás és István, István szörényi bán fia, Dénes⁸⁹² és Dénes fia Dezső fia, László⁸⁹³ alperesek ellen indított perükben azt állították, annak idején ajándék gyanánt (*in signum muneris*) kapták az alperesek elődeitől – erről szóló oklevelüket Szécsi Miklós országbíró és az általa kijelölt személyek előtt kellett bemutatniuk.⁸⁹⁴

Istvánd (Zala megye) [Zalaistvánd, H]

Istvánd szombati hetivására 1344-ben háromvásáros kikiáltás színhelye volt.⁸⁹⁵

Jama (Valkó megye) [Daljtól DK-re, HR]

1348. március 31-én Anna (Gilét fia János mester felesége, a néhai Sáfár István mester leánya),⁸⁹⁶ valamint Anna lányai, Erzsébet és Mária,⁸⁹⁷ másrészt Erzsébet (Maróti István mester udvari lovag felesége, a néhai Ibrányi Györk mester lánya)⁸⁹⁸ (képviselői) a király előtt azt a bevallást tették, hogy húsvét *quindenáján* (május 4.) fogott bírák közreműködésével, a bácsi egyház tanúsága mellett két részre osztják Ibrányt, Detmárt, Jamát tartozékaikkal, haszonvételeikkal és jövedelmeikkel, kiváltképpen a vámokkal és a vásárokkal együtt (*cum quibuslibet earum pertinenciis et utilitatibus ac proventibus specialiter tributis foris*).⁸⁹⁹ Az, hogy a királyi oklevél szövegében a vám és a vásár szavak is többes számban szerepelnek, Ibrányon a Zsigmond-kor előtti vásártartást,⁹⁰⁰ Detmáron és (vagy) Jamán pedig egyáltalán vásártartást enged feltételezni, illetve legalább a háromból két helyen vámszedéssel számolhatunk.

---

⁸⁹² Vö. Engel P.: Genealógia: Tomaj nem 2. tábla: Losonci.

⁸⁹³ Vö. Engel P.: Genealógia: Tomaj nem 6. tábla: Losonci Dezsőfi.

⁸⁹⁴ Bánffy 220–224., kül. 223. Vö. Weisz B.: Vásárok és lerakatok 146.

⁸⁹⁵ Zala I. 443. (Anjou-oklt. XXX. 913. sz.).

⁸⁹⁶ Vö. Engel P.: Genealógia: Sáfár (csévi, taranyai). Anna anyja, Sáfár István felesége is Ibrányi Györk lánya volt. Engel P.: Genealógia: Gútkeled nem 2. Maróti.

⁸⁹⁷ Vö. Engel P.: Genealógia: Smaragdus nem 2. tábla: Gilétfi (Zsámboki).

⁸⁹⁸ Vö. Engel P.: Genealógia: Gútkeled nem 2. Maróti.

⁸⁹⁹ Smič. XI. 449–450. (Anjou-oklt. XXXI. 141. sz.).

⁹⁰⁰ A legkorábbi adatunk Ibrányi (keddi) hetivásárára 1402-ből való. Weisz B.: Vásárok és lerakatok 169.

Jamnik (Szepes megye) [Jamník (Szepesárki), SVK]

1349-ben a szepesi káptalan Erzsébet királyné parancsára másfél ekealjnyi (75 hold) földet iktatott Peskinus feleségének, Gehannának. A jamniki föld egyik, 25 holdas tagja egy, a Hernád folyóba ömlő patakon lévő hídnál, dél felől, a falu kertjei mögött helyezkedett el, (*a quodam ponte a parte meridionali in rivulo retro ortos ville eiusdem fluente in Harnad*), 26 hold pedig egy ösvénynél, az említett patakon lévő hídnál, a falu felső részén feküdt (*a quadam semita et ponte eodem rivulo in superiori parte eiusdem ville*).⁹⁰¹

Jenke (Valkó megye) [Stari Jankovci (Ójankovác) területén, HR]

Jenke falu szombati hetivására (*forum generalis*) 1355-ben háromvásáros kikiáltásnak adott otthont.⁹⁰²

Jobbágy⁹⁰³ (Heves megye) [Jobbágyi, H]⁹⁰⁴

Lajos 1344. évi, Aba nembeli Petőc fia Sirokai Miklós⁹⁰⁵ erdélyi vajda és szolnoki *comes*⁹⁰⁶ számára kiadott oklevele, amelyben a vajda Jobbágy és Püspöki nevű birtokainak határain belül engedélyezte a gonosztevők elfogását és elítélését, a két birtok vásárait (*fora*) is említette.⁹⁰⁷

Jut⁹⁰⁸ (Somogy megye) [Siójut, H]

---

⁹⁰¹ DF 272 466. (Anjou-oklt. XXXIII. 457. sz.).

⁹⁰² DL 33 604., DL 33 605. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 169.

⁹⁰³ Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 209.

⁹⁰⁴ Vö. Gy. III. 105.

⁹⁰⁵ Vö.: *Engel P.*: Genealógia: Aba nem 13. Szalánci ág 2. tábla: Sirokai, Fricsi, Hedri.

⁹⁰⁶ Vö. *Engel P.*: Archontológia I. 12.

⁹⁰⁷ AO V. 548–550. (Anjou-oklt. XXVIII. 449. sz.). A jobbágyi hétfői hetivásár megtartását I. Károly 1329-ben engedélyezte Nekcsei Demeter tárnokmesternek. DL 60 964. Vö. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 146.

⁹⁰⁸ Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 210.

A somogyvári konvent 1356-ban Ugali Pál fia Miklós⁹⁰⁹ érdekében lefolytatott vizsgálata arra a megállapításra jutott, hogy Torvaji Ugrin fiai, Miklós és László⁹¹⁰ Ugali Miklós Jut birtokának régi, hétfői hetivásárát Ádánd birtokukra helyezték át, és már három hétfőn megtartották – hogy az áthelyezés királyi vagy királynéi engedéllyel történt, avagy önhatalmúlag valósították meg, azt a konvent nem tudta kideríteni.⁹¹¹

Kabold⁹¹² (Sopron megye) [Kobersdorf, A]

Kabold várának, amelyet 1319-ben I. Károlytól kaptak adományba Nagymartoni Simon fiai, Pál és Lőrinc,⁹¹³ a 14. században útvámja volt, amelyet 1346-ban „a régi időktől fogva” szedettnek írtak le (*castrum Kabold vocatum simul cum tributo in via exigere ab antiquo consueto*). Kabold várán és vámján – Kövesd faluval és útvámjával, valamint Röjtökör faluval és vámjával egyetemben – 1346-ban Nagymartoni Simon *comes* fia Pál országbíró és unokaöccse, Lőrinc fia Miklós; továbbá rokonuk, Mihály *comes* fia Nyklul fia Miklós⁹¹⁴ fele-fele arányban osztozott meg.⁹¹⁵

Kajár (Veszprém megye) [Balatonfőkajár, H]

1377-ben Pál fia Miklós özvegye, Erzsébet és fia, Kajári Miklós egy Kajár birtokukon lévő jobbágytelket adtak el a veszprémi káptalan kajári jobbágyának, Péter fia Benedeknek. A telekhez tartozó 25 hold szántóból 11 a Balaton réve körül (*quasi circa portum Balatini*) feküdt.⁹¹⁶

Kakonya (Somogy megye) [Őrtilostól ÉNY-ra, H]

---

⁹⁰⁹ Vö. Engel P.: Genealógia: Ugali (Somogy megye).

⁹¹⁰ Vö. Engel P.: Genealógia: Ugron (torvaji).

⁹¹¹ DL 87 315. (Anjou-oklt. XL. 180. sz.).

⁹¹² Korábbi történetére lásd Weisz B.: Vámok és vámszedés 210–211.

⁹¹³ Weisz B.: Vámok és vámszedés 211.

⁹¹⁴ Vö. Engel P.: Genealógia: Fraknói (Nagymartoni, Gróf).

⁹¹⁵ Sopron vm. I. 186–189. (Anjou-oklt. XXXI. 657–658. sz.).

⁹¹⁶ DF 200 276. (Veszp. Reg. 715. sz.).

1358-ban Mikefalvi Mike fia Péter felesége, Margit kakonyai és szenttrinitási birtokrészeit minden haszonvételeikkel – köztük a Mura és a Kanizsa folyók hídjainak vámjaival (*tributis pontium fluviorum Mura et Kanysa vocatorum*) – eladta Hahóti Mihály fia Jánosnak 20 bécsi dénármárkáért (minden márkát 10 *pensával* számolva).⁹¹⁷

Kaladé (Hont megye) [Drégelypalánktól keletre, H]

Kaladé birtok 1347-es határjárásában feltűnt az Ipoly folyó révje (*portus*) és egy Csekeréve (*Chekorewy, Chekereui, Chekerewe*) nevű átkelő (*vadum*) is.⁹¹⁸ A határjárás alapján a két átkelőhely azonossága legalábbis feltételezhető, ugyanis mindkettő István rekesztéke mellett volt található.⁹¹⁹

Kálló⁹²⁰ (Szabolcs megye) [Nagykálló, H]

Kálló szombati hetivására 1351-ben⁹²¹ és 1370-ben⁹²² háromvásáros kikiáltás színhelye volt.

Kamesnica (Körös megye) [Kamešnica, HR]

1343-ban a csázmai káptalan Scyuilan fiai, Benedek és Beke, továbbá Ysou fia Miklós kérésére kiküldte tanúságát Kamesnica birtokosztályához, amelynek révén Kamesnica nyugati fele Scyuilan fiainak birtokába került: e rész határai között szerepelt egy földhíd (*pons terreus*) is.⁹²³

---

⁹¹⁷ AO VII. 344. (Anjou-oklt. XLII. 982. sz.).

⁹¹⁸ DF 243 853, DF 248 268, DF 248 274. (F. IX/1. 542.). (Anjou-oklt. XXXI. 600. sz.).

⁹¹⁹ item incipiuntur mete a parte septemtrionali in fine obstaculi Stephani, filij Gelleg in portu fluvii Ipol [...] inde ad vadum qui vulgariter Chekorewy appellatur inde iterum ad primam metam, videlicet ad obstaculum Stephani prenotati et sic terminatur – DF 243 853. (F. IX/1. 542–543).

⁹²⁰ Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 213.

⁹²¹ Z. II. 450.

⁹²² Bánffy 321. (Erdődy 568. sz.).

⁹²³ DL 35 186. (Anjou-oklt. XXVII. 67. sz.).

Kandé (Pilis megye) [Csobánkától DK-re]

Bakács István szerint az óbudai klarisszák Kandé nevű birtokának 1367. évi határjárása többször is érintett volna egy *Voyoncha* nevű révet,⁹²⁴ valójában azonban nem révről (*portus*), hanem rétről (*pratum*) van szó.⁹²⁵

Kanizsa (Zala megye) [Nagykanizsa, H]

Kanizsán Szepesi Jakab országbíró 1374. évi oklevele tanúsága szerint vámot szedtek. A birtok és vámja ekkor Kanizsai Lőrinc fia János fia Miklósé⁹²⁶ volt, aki a királyi jelenlét előtt perbe vonta Mórochelyi Basót kanizsai vámját tönkretévő mórochelyi vámszedése miatt.⁹²⁷

1371-ben Kanizsa keddi hetivására háromvásáros kikiáltás színtere volt.⁹²⁸

Kapi⁹²⁹ (Sáros megye) [Kapušany, SVK]

Kapi a Hanusfalva–Eperjes útvonal mellett feküdt.⁹³⁰ 1345-ben a birtokot – amelyet a király megbízásából tartozékaival együtt Pohárnok Péter mester királyi udvari lovag (*miles*) tisztartója, Mihály igazgatott – és Sinka fia Péter mester⁹³¹ Sebes birtokát elválasztó határok között felsorolták a Szekcső folyó (*Zeckchew/Zekchew*) gázlóját (*vadum seu transitum*), amelyen keresztül Finta falu felé szoktak átkelni. Ugyanekkor Péter mester Szénégető falvát a kapi népek földjeitől elkülönítő határjelek közt megemlítették a Kövesrév (*Kouesreu/Kewesrew*) nevű gázlót.⁹³²

---

⁹²⁴ 832. sz.

⁹²⁵ Vö. DL 5623.

⁹²⁶ Vö. Engel P.: Genealógia: Osli nem 5. tábla: Kanizsai.

⁹²⁷ idem [...] tributum in dicta possessione sua Morochel in detrimentum et diminucionem tributi predicti Nicolai filii Iohannis in possessione sua Kanisa [...] exigi faceret minus iuste – DL 24 915. (a hiányzó részek az oklevél szövege nem olvasható).

⁹²⁸ DL 41 864.

⁹²⁹ Korábbi történetére lásd Weisz B.: Vámok és vámszedés 215.

⁹³⁰ Draskóczy I.: Sáros megye vámhelyei 56. (Sáros megye vámhelyei és főbb útjai a 13–14. században c. térkép.).

⁹³¹ Vö. Engel P.: Genealógia: Sebesi.

⁹³² DL 64 030. (Anjou-oklt. XXIX. 787. sz.), DL 64 178. (Anjou-oklt. XXIX. 788. sz.).

Kapi 1349-es határjárása érintette a Kistöltszéktől keletre folyó Hidaspatakot (*Hydospatak*),⁹³³ és a Sinka fia Péter birtokai felől határt képező Lengyelréve (*Lengenriuy*) nevű révet (*portus*) is a Királpataka (*Kyralpatoka*) folyón.⁹³⁴

Az 1355. évi sárosi vámvizsgálat alapján az iménti vízi átkelők egyikénél sem szedtek vámot – a kapi vámra csupán 1332-ből, Hanusfalva kiváltságleveléből van adatunk.⁹³⁵ Draskóczy István véleménye szerint a kapi vámszedést Töltszékre helyezhették át, még hozzá valamikor 1347 előtt, mivel Kapi 1347. évi eladományozásakor az itteni vámot nem említették. A töltszéki vámszedés ugyanakkor éppen 1347-től mutatható ki.⁹³⁶

Kapronca (Körös megye) [Koprivnica, HR]

Kapronca hétfői hetivására 1350-ben⁹³⁷ és 1363-ban⁹³⁸ is háromvásáros kikiáltás színhelye volt. Miután a hetivásártartás a településen már 1350-ben is kimutatható, biztosra vehető, hogy amikor Kaproncát I. Lajos Zágráb mintájára 1356-ban kiváltságolta,⁹³⁹ és hetivásárát hétfőnként rendelte megtartani, a már élő gyakorlatot szentesítette. Az 1356-os királyi privilégium a hetivásár mellett napi piac tartását is engedélyezte,⁹⁴⁰ továbbá a városi bíró ítélkezési jogkörébe utalta azokat az eseteket, amikor a városba érkező idegenek az utcán, otthon (szálláshelyükön), vagy a piacon követtek el valamit.⁹⁴¹

Karakó⁹⁴² (Vas megye) [Karakó, H]

---

⁹³³ AO VII. 101.

⁹³⁴ AO VII. 103.

⁹³⁵ Draskóczy I.: Sáros megye vámhelyei 48. *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 215.,

⁹³⁶ Draskóczy I.: Sáros megye vámhelyei 48.

⁹³⁷ DL 101 903 (Anjou-oklt. XXXIV. 579. sz.).

⁹³⁸ DL 41 513. (Anjou-oklt. XLVII. 67. sz.).

⁹³⁹ Smič. XII. 373–376. (Anjou-oklt. XL. 558. sz.).

⁹⁴⁰ Item, statuimus, quod in eadem ciuitate forum solempne in ebdomada, videlicet die lune celebretur et preter hoc forum cottidianum, cottidie habeatur – Smič. XII. 375.

⁹⁴¹ Item, si quis de extraneis intrans ciuitatem, siue in vico, siue in domo, siue in foro similia ut supra notatum est, perpetrauerit, per iudicem ciuitatis iudicetur et eisdem penis subiaceat condempnatus – Smič. XII. 374.

⁹⁴² Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 216.

A karakói vám fizetése alól I. Károly 1328-ban felmentette a sárvári vendégeket.⁹⁴³ Vámmentességüket, amelyet nagy valószínűséggel a helyi vásáron tudtak érvényesíteni,⁹⁴⁴ 1344-ben I. Lajos is elismerte.⁹⁴⁵

Károly (Szatmár megye) [Carei (Nagykároly), RO]

Lajos 1346-ban Károlyi „Ördög” András fiai, Simon, Mihály, Miklós és Merhard⁹⁴⁶ érdemeiért, kérésükre Károly birtokukon szombatonként hetivásár tartását hagyta jóvá.⁹⁴⁷

Kassa (Abaúj megye) [Košice, SVK]

Kassa csütörtöki hetivására valamikor 1357 és 1367 között, Kont Miklós nádorsága idején⁹⁴⁸ háromvásáros kikiáltásnak adott otthont.⁹⁴⁹

Keddhely⁹⁵⁰ (Borsmonostor) (Sopron megye) [Klostermarienberg, A]

A borsmonostori ciszterci apátság szállított javai után az országban – különösen Vas és Sopron megyékben – nem lehetett vámot szedni.⁹⁵¹ A szabadság realizálása, érvényesítése terén kevéssel I. Lajos trónra lépését követően problémák támadtak: 1342 októberében Henrik borsmonostori apát panaszt tett Besenyő Mihály kőszegi várnagynál, hogy monostora jobbágysait a várnagy vámszedői a régi utakon (*in antiquis viis et stratis*) zaklatják. Mihály a megye lakosai és a kőszegi polgárok körében vizsgálatot tartott az ügyben, ami kiderítette, hogy az apátság jobbágysai – különösen a peresznyeiek – szabadon járhatnak a Rebenze folyón innen és túl, boraikhoz, gabonájukhoz, terményeikhez és más termésükhöz (*vinea, blada, fructus, vel quavis ipsis provenientia*) Mihály vámszedői nem nyúlhatnak. A kőszegi

⁹⁴³ Weisz B.: Vámok és vámszedés 216.

⁹⁴⁴ Weisz B.: Vámok és vámszedés 216.

⁹⁴⁵ DL 3743. (Anjou-oklt. XXVII. 835. sz.: F. alapján tévesen 1343. december 20-i kelettel). Vö. F. IX/1. 99.

⁹⁴⁶ Vö. Engel P.: Genealógia: Kaplyon nem 1. tábla: Károlyi.

⁹⁴⁷ Károlyi I. 167–168.

⁹⁴⁸ Vö. Engel P.: Archontológia I. 3.

⁹⁴⁹ DL 5896.

⁹⁵⁰ Korábbi történetére lásd Weisz B.: Vámok és vámszedés 221.

⁹⁵¹ Weisz B.: Vámok és vámszedés 221.

várnagynak Lackfi István tárnokmester ezt parancsba is adta⁹⁵² – tette ezt minden biztonnyal vasi ispáni minőségében.⁹⁵³

Keddhely falu keddi hetivására 1355-ben háromvásáros kikiáltás színhelye volt.⁹⁵⁴

Kéménd (Esztergom megye) [Kamenín, SVK]

1346-ban Kéménd és Patacs birtokok új határjelek állításával történő elkülönítésekor a révnél, a Garam folyó mindkét partján földhatárjeleket emeltek.⁹⁵⁵

Kemetinc (Valkó megye) [Otoktól ÉK-re, Vrdovo mellett, HR]

Kemetinc *predium* közelében (talán Garán?) vámhellyel számolhatunk: 1382-ben, amikor Garai Miklós nádor eladott a Gara *oppiduma* határain belül fekvő *predium*ból egy darab szántót Elevejárói Egyed fiainak, Bakónak és Lászlónak, a szántó határai között felsoroltak egy álutat, mellette akasztófával, amin „az emberek nem merészelnék közlekedni és járni a vám miatt”.⁹⁵⁶

Kendhida (Küküllő megye) [Chendu (Kend), RO]

Kendhidán a Kis-Küküllő folyó hídjánál vámot szedtek az átkelőktől. 1325-ben a Szalók nembéli Simon bán fiainak és unokáinak birtokosztályakor a kendhidai vám jövedelmét is felosztották egymás közt: a vám egyik fele (*medietas tributi de Kendhyda*) Simon bán Mihály, Tamás és György, a másik fele Miklós, Demeter és Jakab⁹⁵⁷ nevű fiának jutott.⁹⁵⁸ Az

---

⁹⁵² Bgl. IV. 353–354. (Anjou-oklt. XXVI. 560. sz.).

⁹⁵³ Vö. Engel P.: Archontológia I. 226.

⁹⁵⁴ Sopron vm. I. 255. (Anjou-oklt. XL. 321. sz.).

⁹⁵⁵ dehinc vero in eodem cursu versus orientem veniret ad fluvium Noggron vocatum in cuius portu ex ista parte ipsius fluvii Gron duas metas terreas erexissent ubi et in alio portu eiusdem fluvii mete predictae possessionis Kemend a predicta possessione Patach separarentur et terminarentur – Str. III. 605–606. (Anjou-oklt XXX. 438. sz.).

⁹⁵⁶ ad quandam viam sinistram per quam homines non presummunt procedere et ambulare propter thelonium penes quam viam sinistram etiam prope existit locus patibuli a parte vero aquilonis adiacet via publica – DF 248 660.

⁹⁵⁷ Vö. Engel P.: Genealógia: Szalók nem 2. tábla: erdélyi ág.

⁹⁵⁸ ZW. I. 394.

osztálylevelet Miklós 1349-ben privilegiális formában átíratta az erdélyi káptalannal.⁹⁵⁹ 1344-től Miklós elvileg csak a kendhidai vám negyedét (a felének a felét) bírta, mivel Demeterrel és Jakabbal ekkor tett birtokosztályukkor a Küküllő megyei Cikmántor, Egrestő, Pipe és Zsákod birtokok mellett a vám fele (valójában negyede) is utóbbiaknak jutott.⁹⁶⁰ 1366. május 4-én, Lackfi Dénes erdélyi vajda tordai *generalis congregacióján*, amikor minden erdélyi vámbirtokosnak igazolnia kellett a vajda előtt vámjához való jogát, Cikmántori Demeter fia László és Kendi Tamás fia István (Simon unokái) elmondták, hogy a Kis-Küküllőn hídjuk van, ahol vámot szednek (*quod ipsi super fluvium Kykullew minori pontem constructum haberent super quem tributum consuetum exigent super quo eciam tributo regalia munimenta habuissent*) (itt nyilván a kendhidai vámról van szó), ám arról szóló okleveleiket a néhai Tamás kendi házára támadó kőrösi és bogácsi szászok állításuk szerint eltulajdonították. A történeteknek a közgyűlés által megerősített tényéről a vajda számukra igazolást állított ki.⁹⁶¹

Kér (Sopron megye) [Újkér, H]

Kéren nagy valószínűséggel vásárvámot szedtek a 14. században.⁹⁶²

A kéri vám fizetése alól I. Károly 1328-ban felmentette a sárvári vendégeket.⁹⁶³ Vámmentességüket 1344-ben I. Lajos is elismerte.⁹⁶⁴

Késmárk⁹⁶⁵ (Szepes megye) [Kežmarok, SVK]

1353-ban Késmárk hétfői hetivására háromvásáros kikiáltás színtere volt.⁹⁶⁶

---

⁹⁵⁹ ZW. II. 57–58.

⁹⁶⁰ ZW. II. 16–17. (Anjou-oklt. XXVIII. 246. sz.).

⁹⁶¹ ZW. II. 240–241.

⁹⁶² Weisz B.: Vámok és vámszedés 224.

⁹⁶³ Weisz B.: Vámok és vámszedés 224.

⁹⁶⁴ DL 3743. (Anjou-oklt. XXVII. 835. sz.: F. alapján tévesen 1343. december 20-i kelettel). Vö. F. IX/1. 99.

⁹⁶⁵ Korábbi történetére lásd Weisz B.: Vámok és vámszedés 226.

⁹⁶⁶ DF 272 391. (Anjou-oklt. XXXVIII. 70. sz.).

Ketergény (Ung megye) [Rozivka, UKR]

Ketergény birtok Homok *possessio* felőli részének 1344. évi határjárása érintette a Hidaspatak (*Hyduspatak*) nevű folyót.⁹⁶⁷ A vízfolyáson nevéből adódóan híd állhatott.

Ketete (rév) (helye ismeretlen [Csicsér és Lelesz térségében])⁹⁶⁸

1345-ben Lajos, miután Balázs leleszi prépost tudatta vele, hogy az utazók és a kereskedők⁹⁶⁹ elkerülik *Keteterévet* és vámját, emiatt pedig az átkelő tönkremegy, felszólította őket a szokásos utak használatára, és a réven történő vámfizetésre.⁹⁷⁰ 1365-ben a szepesi káptalan Péter leleszi prépost érdekében Ung és Zemplén megyékben lefolytatott vizsgálata kiderítette, hogy Druget Miklós fia János (akivel a prépost éppen perben állt) veréssel és javaik elkobzásával fenyegetve igyekezett távol tartani jobbágysait a *Ketheterevy* használatától és az ottani vámfizetéstől.⁹⁷¹

Kéthely⁹⁷² (Kedhely) (Somogy megye) [Kéthely, H]

Kéthely (*Keedhel*) keddi hetivására 1374-ben⁹⁷³ háromvásáros kikiáltás színtere volt.

Királyréve (Küküllő megye) [Micăsasétól (Mikeszásza) K-re, RO]

1356-ban vita támadt a Mikeszásza és Kisekemező között fekvő Királyréve (*Kyralreue*) nevű telek (*sessio*) hovatartozását illetően: Mihály fia János és Domokos fia László csekelakai

---

⁹⁶⁷ DL 69 670. (Anjou-oklt. XXVIII. 384. sz.).

⁹⁶⁸ Vö. *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 114., 252.

⁹⁶⁹ DF-képe alapján az oklevél egy részének írása elhalványult, olvashatatlan, így a címzettek sem vehetők ki (saját kiegészítés). DF 233 649.

⁹⁷⁰ cum igitur nos ipsum portum ketete in quo ab antiquis temporibus tributum exigi esse consuetum anichilari non velimus fidelitati vestre firmiter et districte precipiendo mandamus, quatenus relictis iniustis semitis et viis veris per iustas vias veras ad dictum portum transeuntes procedatis et ibi iustum et consuetum tributum verum persolvatis more consuetudo – DF 233 649.

⁹⁷¹ DF 233 752.

⁹⁷² Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 227.

⁹⁷³ DL 6190. (*Borsa I.*: A somogyi konvent oklevelei 363. sz.).

nemesek szerint a *sessio* az ő örökbirtokuk, és nem Mikeszászához tartozik, hanem az ő Királyréve (*Kyralreue*) nevű birtokuk (*possessio*) része.⁹⁷⁴ Királyréve neve alapján biztosra vehető, hogy a területén rév működött – a rév a Nagyküküllőn biztosított átkelést.⁹⁷⁵

Kiskapos (Ung megye) [Malé Kapušany (Kiskapos), Veľké Kapušany (Nagykapos) része, SVK]

1379-ben, amikor Lajos egyrésztől Druget János fia János⁹⁷⁶ és Homonnai Druget János fia Miklós,⁹⁷⁷ másrésztől Domonkos leleszi prépost Kapos nevű, 8 ekényire becsült földdarab (*particula terre*) miatti vita ügyében intézkedett (esküt írt elő a prépostnak, illetve lehetőséget adott a felek számára a megegyezésre), kikötötte, hogy a helyszínen a falu, a vásár és a vám ügyében nem dönthetnek (*sed de facto ville fori et tributum nil habeat disponere vel de ipsius facere mencionem*).⁹⁷⁸ Nem világos, hogy az említett vásár és vám a Drugtek Nagykapos, vagy a leleszi prépostság Kiskapos birtokához⁹⁷⁹ köthető-e.

Kiskér (Nógrád megye) [Kiaróvtól (Ipolykér) K-re, SVK]

1356-ban Kiskér⁹⁸⁰ egy részének határjárása a birtok Hugyag és Óvár (*Olwar*) falu felé eső részein érintett egy tavat és rajta egy révet/kikötőt (*portus*).⁹⁸¹

Kismarton (Sopron megye) [Eisenstadt, A]

Kismarton szombati hetivására 1378-ban háromvásáros kikiáltás színtere volt.⁹⁸²

---

⁹⁷⁴ DL 31 101. (Anjou-oklt. XL. 188. sz.).

⁹⁷⁵ Weisz B.: Vámok és vámszedés 228.

⁹⁷⁶ Vö. Engel P.: Genealógia: Druget 1. tábla: gerényi ág.

⁹⁷⁷ Vö. Engel P.: Genealógia: Druget 2. tábla: Homonnai.

⁹⁷⁸ DF 233 923.

⁹⁷⁹ Vö. Engel P.: Térkép.

⁹⁸⁰ Az oklevél hátoldalán olvasottak alapján (*metales super Kysker ex parte Saasto Zobor et aliorum*) Kiskérről van szó.

⁹⁸¹ DL 72 987. (Anjou-oklt. XL. 305. sz.).

⁹⁸² Sümeghy 79. Weisz B.: Vásárok és lerakatok 159.

Kolbach (Szepes megye) [Studeneč (Hídegpatak), SVK]

1345-ben I. Lajos a királyi bányavárosokhoz (*ad montanas nostras*) vezető úton működő kuffurbachi királyi vámot, mivel az út nehezen volt járható,⁹⁸³ Kolbachba helyezte át, István fia, Máriás (Márk) és *fraterei*, illetve Kassan fia, Márk és *fraterei*⁹⁸⁴ falujába. A kuffurbachi vám áthelyezésével a bányavárosok felé vezető út is megváltozott – az oda tartó kereskedőknek ettől fogva Kolbachon át kellett közlekedniük. Az immár Kolbachban szedett vám jövedelme továbbra is az uralkodót gyarapította, fizetése alól – a birtokukon való királyi vámszedés lehetővé tételéért cserébe – Márk, Máriás és *fraterei* jobbágyságai mentesültek.⁹⁸⁵

Kolozsvár⁹⁸⁶ (Kolozs megye) [Cluj Napoca, RO]

Kolozsvár polgárainak Drági Jakabbal⁹⁸⁷ és *frater patruelis*ével, Zsombori János fia Miklóssal⁹⁸⁸ 1360 táján nézeteltérése támadt, utóbbival a zsombori – állítólag nagybátyja akarata ellenére történő – vámszedés miatt.⁹⁸⁹ 1379-ben aztán a város bírása, Tamás fia Miklós és János fia Miklós kolozsvári polgár kereste fel I. Lajost azért, mert Drági Jakab és rokonai áruik után erdélyi birtokaikon kiváltságuk ellenére vámot szedtek.⁹⁹⁰ A két Miklós a kolozsvári kereskedők erdélyi vámmentességét I. Károly privilégiumával (1316/1331/1336)⁹⁹¹ igazolta a király előtt, Jakab pedig I. Károly és Dénes erdélyi vajda okleveleit mutatta fel – ezek a Drágiak (nem megnevezett) vámjait érintették. A király végül ahelyett, hogy az írásos bizonyítékok alapján az egyik vagy a másik fél kizárólagos javára ítélt volna, hosszú távú megbékélésüket szem előtt tartva rendelkezett:⁹⁹² fél vám megfizetését írta elő a kolozsváriaknak, egyszersmind jegyzékbe foglalta, mekkora összegű vám szedhető

---

⁹⁸³ quia illa via, que per Kufurbah ad montanas nostras transit est difficilis aditus per ipsam transeuntibus est nimis durus – 1345/1350: Máriássy 28–29. (DL 74 813.) (Anjou-oklt. XXIX. 223. sz.).

⁹⁸⁴ Vö. Engel P.: Genealógia: Batiz rokonsága (Márkusfalvi, Máriási, Gömöri).

⁹⁸⁵ Máriássy 28–29.

⁹⁸⁶ Korábbi történetére lásd Weisz B.: Vámok és vámszedés 233–234.

⁹⁸⁷ Engel P.: Genealógia: Brassói-rokonság 2. tábla: Drági.

⁹⁸⁸ Vö. Engel P.: Genealógia: Brassói-rokonság 1. tábla: Zsombori (Sombori).

⁹⁸⁹ 1360: ZW. II. 181–182. Magyarzsomboron kívül a Drágiaknak a Doboka megyében Órmezőn és Drágon voltak a késő középkorban – és lehetnek ekkor is – vámhelyei. Jakó: Kolozsmonostor II. 2635. sz.

⁹⁹⁰ ZW. II. 508.

⁹⁹¹ I. Károly a kolozsvári hospesek erdélyi vámmentességét – többi, V. Istvántól kapott kiváltságukkal együtt – elsőként 1316-ban biztosította. W. VIII. 266–268. (Anjou-oklt. IV. 313.). ZW. szerint 1316. évi oklevelét a király 1331-ben, majd utóbbival együtt 1336-ban is átirta: ennek eredetije a kolozsvári városi levéltárban található. ZW. I. 319.

⁹⁹² perpetuae pacis tranquillitas in aevum valeat gloriari huiusmodi moderativam ordinationem perpetue duraturam duximus faciendam – ZW. II. 508.

halak, sajt, szalonna, bor, élőállatok (disznó, ló, ökör), posztó és állatbőrök szállítása esetén, valamint lekötött mázsaszekerek után.⁹⁹³

Miklós és Henlinus kovácsok, kolozsvári polgárok 1362-ben eladták közös, Híd utcai (*in platea pontis*) curiájukat Székely Jakab mester kőhalmi várnagynak.⁹⁹⁴

Komárom⁹⁹⁵ (Komárom megye) [Komárom, H; Komárno, SVK]

Komáromnál a 14–15. századi források alapján vásárvámot, halvámot (*tributum pisscium*), révvámot és hajóvámot is szedtek, a vámjövödelmekből pedig a komáromi ispán – pontosabban a komáromi vár birtokosa –, a bakonybéli Szent Móric bencés apátság és a komáromi Szűz Mária domonkos kolostor részesült. A négy vámtípus közül leggyakrabban a rév- és a vásárvám jelenik meg oklevelekben. A Dunán és a Vágon működő átkelők és a „komáromi kikötőben a Vág folyón és a mellette lévő” piacon⁹⁹⁶ (*locum fori ... in portu Komaroniensi super et iuxta fluvium Vagh stantis*) keddi napokon tartott hetivásár vámjának egy része az Árpád-kortól fogva a bakonybéli apátságé volt – a bencések komáromi vámbirtoklása a monostor ún. alapítólevelén, vagyis I. (Szent) István 1037. évi, 1230 körül hamisított oklevelén alapult.⁹⁹⁷ A rév- és vásárvám maradék harmada az Árpád-korban a komáromi ispánt illette,⁹⁹⁸ később, úgy tűnik, a vár uradalmához tartozott.

1341-ben Druget Vilmos nádor Győr mellett tartott congregacio-ján Miklós bakonybéli apát arról számolt be, hogy Zólyomi Doncs komáromi *comes* a rév- és vásárvám monostort illető kétharmadát elfoglalta.⁹⁹⁹ Az apátnak végül 1343 májusában sikerült – az 1037. évi oklevélre hivatkozva – visszaszereznie a vámrészt Doncstól,¹⁰⁰⁰ akivel azonban néhány hónappal később, november 25-én úgy egyezett meg, hogy a vámbevételt nem kétharmad-egyharmad, hanem fele-fele arányban osztják meg egymás *közt* (*equaliter ... inter se*

---

⁹⁹³ ZW. II. 508–509.

⁹⁹⁴ Makkai, Kolozsvár 5–6. (Anjou-oklt. XLVI. 180.).

⁹⁹⁵ Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 234–235.

⁹⁹⁶ Piacon, piactéren azt a helyet értjük, ahol a vásárt tartani szokták. Vö. *Tringli I.*: Vásártér és vásári jog 1301–1302. A *super fluvium Vagh* talán úgy értelmezhető, hogy a vásározás a kikötőben lévő hajókon/hajókról is folyt.

⁹⁹⁷ Vö. Reg. Arp. 9. sz. Vö. *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 234.

⁹⁹⁸ *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 235.

⁹⁹⁹ P. VIII/1. 316.

¹⁰⁰⁰ P. VIII/1. 316–317.

divident), cserébe az ispán gondoskodik a rév (*navigium*) működtetéséről, átkelésre alkalmas, új hajók beszerzéséről és a régiek karbantartásáról.¹⁰⁰¹

Bár a bakonybéliek az erről szóló oklevelet 1409-ben átírták,¹⁰⁰² korántsem biztos, hogy a szerződés túlélte Doncs halálát. 1414-ből és abból az időszakból is, amikor Komárom Garai Miklós nádor zálogbirtoka volt (1422–1433), ránkmaradt egy-egy irat, amely megvilágítja a vági és a dunai átkelő fenntartásának körülményeit: mindkét alkalommal sor került két-két (rév)hajó vásárlására, vételáruk egy részét, utóbbi esetben a felét pedig a bakonybéli apát fizette – például egy Bécsből beszerzett kerephajó árába 40 forintot adott.¹⁰⁰³ De már ennél jóval korábban, 1368-ban újfent a rév- és vásárvám monostort illető kétharmadát – és nem a felét – emlegette Pál apát, amikor arról panaszkodott a királynak, hogy Doncsfi Péter és anyja elfoglalta azt: sőt, elmondása szerint a kétharmadra, amit Miklós apát annak idején visszaperelt Doncstól, fia, (az ekkor már néhai) Miklós újra rátette a kezét.¹⁰⁰⁴

A Doncsfiak vámbirtoklása hívja fel figyelmet a fentebb már említett tényre, hogy a komáromi vám fennmaradó harmadával ekkor már Komárom várának birtokosa rendelkezett, és nem a megye ispánja, mint az Árpád-korban, ami azt mutatja, hogy a vámot ekkor már a vár tartozékának tekintették: ez pedig nyilvánvalóan már korábban is így volt, miután a Doncsfiak komáromi birtoklását I. Károly 1333. évi, Zólyomi Doncsnak tett adománya alapozta meg, amely révén Doncs Sztrigó és Csáktornya várakért cserébe megkapta Komárom várát és tartozékait, köztük a vár – tételesen nem felsorolt – vámjait (*tributa*) is.¹⁰⁰⁵ 1368-ban például, amikor az imént említett konfliktus lezárásaképpen a béli apát 4 nehéz dénármárkáért egy évre bérbe adta vámrészét Doncsfi Péternek,¹⁰⁰⁶ Gönyői János töltötte be a megye ispáni tisztjét.¹⁰⁰⁷ A komáromi vámot felsorolták a vár tartozékai közt Komárom 1387. évi, Lackfi István nádornak és rokonainak történő eladományozásakor és 1422-ben is, amikor Zsigmond a Garai Miklós nádortól kölcsönvett 6840 aranyforint fejében a várat neki zálogosította el.¹⁰⁰⁸

---

¹⁰⁰¹ P. VIII/1. 318.

¹⁰⁰² DF 207 550.

¹⁰⁰³ 1414: P. VIII/1. 442–443.; [1422–1433]: Item unum magnum navem vulgo kerep de Vienna, quam portaverant abbas de Bely ad medium partem XL fl. per centum – ZsO. XII. 1375. sz.

¹⁰⁰⁴ P. VIII/1. 362.

¹⁰⁰⁵ DL 2787.

¹⁰⁰⁶ P. VIII/1. 377–378.

¹⁰⁰⁷ Vö. Engel P.: Archontológia I. 141.

¹⁰⁰⁸ 1387: specialiter vero tributis ... necnon in aquis seu fluviis Danubii et Vaagh ex utraque parte predicti castris exigi consuētis et ab antiquo habitis – DL 7258.; 1422: preterea proventibus portuum seu vadorum tributis quoque super fluminibus Danubii et Wag in possessionibus Almas et Komaron ac alias ubilibet in ipsorum castris et oppidorum pertinentiis habitorum – Bp. III. 67.

1455-ben a komáromi vámot – Neszmély, Szőny, Ásványtő, Bana és Tany vámjaival együtt – ugyancsak a várhoz tartozónak mondták.¹⁰⁰⁹

A rév- és vásárvám részletesebb áttekintére azért kerítettünk sort, mert valószínűk tartjuk, hogy az 1366. évi dunai vámtarifából¹⁰¹⁰ és a pozsonyiak vámmentes dunai élelmiszer-szállítását érintő rendelkezésekből (1371, 1374)¹⁰¹¹ ismert komáromi hajóvám bevételén szintén a vár birtokosa és a bakonybéli monostor osztozkodhatott a fent részletezett arányban. Nincs olyan adat, ami ezt a feltevést kizárná, sajnos azonban a mellette szóló kevés is bizonytalan – a fő nehézséget a révnek a kikötőtől, ennek nyomán a révvámnak a hajóvámától való elkülönítése jelenti. A fentiekén kívül mindössze egy 1393-ban kelt oklevelet ismerünk, amelynek megfogalmazása nem-igen utalhat másra, mint a komáromi hajóvámra, benne a várbirtokos Lackfi István komáromi ispán István nevű várnagya a Komárom felé vízi vagy szárazföldi úton (*in aquis vel in terris*) tartó pozsonyiaknak a vám megfizetése fejében szabad továbbhaladást ígért (*abire permittemus*).¹⁰¹² Vagyis a hajóvámval ekkor a várnagy rendelkezett – vagy legalábbis egy részével, mivel úgy véljük, a bakonybéli monostor, ahogy a többi komáromi vámból, ebből is részt kapott. Az elgondolást alátámaszthatja egy 1414. évi nyugta, amelyet Komárom városa állított ki László vámosnak a saját és a vár akkori birtokosa, Dubai Vencel komáromi ispán nevében tett bevallását követően. Az irat szerint az apát is hozzájárult két, az ispán által vásárolt és ácsoltatott nagy hajó árához, még hozzá *de proventibus vadorum et navigiorum super aquis Danubii et Wag hic scilicet in dicta Komaron habitorum et existencium ... cui scilicet pars dicti vadii et navigii ac proventum eorumdem pertinet*, azaz talán a komáromi átkelők és kikötők részben őt illető bevételeiből. Nem kizárt azonban, hogy a szövegben a *vadii* és a *navigii* egymás szinonimáiként szerepelnek, és itt csupán a révekről van szó.¹⁰¹³

---

¹⁰⁰⁹ AT WSStLA HAUrk 3615, in: monasterium.net, URL <<http://monasterium.net/mom/ATWSStLA/HAUrk/3615/charter>> [utolsó letöltés: 2015. 10. 13.].

¹⁰¹⁰ 1366. márc. 22.: DF 258 545_092-090.; 1366. jún. 24.: Teleki, Huny. X. 376–377. A két oklevél szövege megegyezik. Vö. 1370. febr. 22.: ZW. II. 337–339. Vö. *Kubinyi A.*: Budapest története 47.

¹⁰¹¹ *Kováts F.*: Dunai hajózás 460–461.; DF 238 909. (F. IX/4. 569–571.).

¹⁰¹² DF 239 120. (ZsO. I. 2929. sz.).

¹⁰¹³ A *navigium* révvámként való értelmezése ez esetben kizárható, mivel az oklevél később a hajókról megjegyzi, hogy azok *in dictis vadis seu navigiis habitarum* P. VIII/1. 442–443.

Kompolt (Heves megye) [Kompolt, H]

Kompolton 1280 óta közlekedési vámot szedtek a falun áthaladóktól, mely a helyi apátság birtokában volt.¹⁰¹⁴ A vámszedés a 14. században is kimutatható: 1347-ben (vagy talán inkább 1367-ben)¹⁰¹⁵ – miután Miklós, a monostor apátja a király tudomására hozta, hogy a kereskedők és az utazók a kompolti apátság vámját újabban álutakon kerülnek el – Lajos vásári kihirdetés útján hagyta meg a megszokott utak használatát és a vám felkeresését.¹⁰¹⁶

Konszka (Trencsén megye) [Konská (Kunfalva), SVK]

1354-ben Druget Miklós országbíró, turóci *comes* Konszka falu soltésztségát Helbrandus fia Miklósnak adta, a faluba letelepedés szándékával érkezőknek pedig mentességet adott vámhelyein.¹⁰¹⁷

Korong (Vas megye) [Krog, SLO]

Korong birtokon a Lajos-korban egy Orbocsán réve nevű átkelőhely (*portus Orbochanrevy dictus*) üzemelt, amihez vámszedés is kapcsolódott. 1356-ban Korong felosztásakor a révvám egyik fele Korongi Simon fia, Miklós, a másik fele Nagymartoni Lőrinc fia, Nykul¹⁰¹⁸ birtokába került.¹⁰¹⁹ Orbocsán réve minden bizonnyal azonos a Korong birtok határain belül lévő Orbocsán birtok 1331-ben említett murai révével.¹⁰²⁰

---

¹⁰¹⁴ Weisz B.: Vámok és vámszedés 236.

¹⁰¹⁵ Könnyen lehet, hogy a két Úrnapra keltezett, Miklós kompolti apát panaszát tartalmazó, Fejér által kiadott oklevél valójában egy és ugyanaz: szövegük szóról szóra megegyezik, csak évi keletük tér el (1347 és 1367), amit egy elírás is eredményezhetett. 1347-es csak Fejér kiadásában ismert (F. IX/1. 496–497.), aki azt elvileg Opuliai László nádor 1372. évi átírásából („Ex originali membrana archiui Cameralis Hung. Transumtum a Ladislao Palatino. A. 1372.”) közölte. Az 1367-es (F. IX/4. 51–52.) oklevelet, ami Opuliai László 1370. évi átírásában maradt fent, Fejér Hevenesi alapján közölte („Orig. in archiuo Primatiali”, F. IX/4. 315.), DF 278 296 alatt hiteles, 1699. évi másolata található (Erdődy család levéltára). A két oklevél tekintetében már csak azért is hasznos lenne tisztán látni, mert a bennük szereplő Miklós kompolti apát méltóságviselési idejének meghatározása (1347–1367) minden bizonnyal ezeken alapul. Paradisum plantavit 498. (<https://paradisumegyoesb.hu/a29.htm>). Vö. Kovács B.: Elpusztult kolostorok 84.

¹⁰¹⁶ F. IX/1. 496–497. (Anjou-oklt. XXXI. 491. sz.). Vö. Kovács B.: Középkori vámok 20.

¹⁰¹⁷ insuper ut homines ad eandem causam conmorandi venire volentes in nullis locis tributorum nostrorum tributum dare teneantur – DF 261 459. (Anjou-oklt. XXXVIII. 310. sz.).

¹⁰¹⁸ Vö. Engel P.: Genealógia: Fraknói (Nagymartoni, Gróf).

¹⁰¹⁹ DL 98 399 (Anjou-oklt. XL. 606. sz.).

¹⁰²⁰ Weisz B.: Vámok és vámszedés 289.

Körösfő (Kolozs megye) [Izvoru Crişului, RO]

1371-ből vámszedésre van adatunk az erdélyi püspök Körösfő birtokán:¹⁰²¹ a birtok vámja biztosan nem a püspöké volt, mivel ekkor Bebek György¹⁰²² királynéi tárnokmester és liptói *comes* körösfői *officialisa* szedte be.¹⁰²³

Körösmonostora (Baranya megye) [Körös puszta Kisasszonyfától É-ra, H]

Keresmonostora vasárnapi hetivására 1376-ban háromvásáros kikiáltás színhelye volt.¹⁰²⁴

Körmend¹⁰²⁵ (Vas megye) [Körmend, H]

A körmendi polgárok és *hospesek* (*cives seu hospites*) IV. Béla jóvoltából 1244 óta¹⁰²⁶ nem fizettek vámot áruik után Zala és Vas megyében. E kiváltságukat 1270-ben¹⁰²⁷ V. István, majd 1328-ban¹⁰²⁸ I. Károly is biztosította. 1354-ben a körmendiek Lajosnak apja kiváltságlevelét mutatták be vámmentességük bizonyítására, amit a zalai és vasi ispánok (Mikcsfi István és Paksi Olivér),¹⁰²⁹ valamint alispánok – Erzsébet anyakirálynő korábbi figyelmeztetése ellenére is – vonakodtak elismerni.¹⁰³⁰ A király ezért a két megye ispánjainak, alispánjainak, várnagyainak és alvárnagyainak is parancsba adta a kiváltság tiszteletben tartását.¹⁰³¹ Ugyanígy tett (újra) 1358-ban, négy évvel később Erzsébet királyné is.¹⁰³²

---

¹⁰²¹ Csánki V. 372.

¹⁰²² Vö. Engel P.: Genealógia: Ákos nem 1. Bebek-ág 4. tábla: Bebek (vamosi ág).

¹⁰²³ DF 281 132. (ZW. II. 365.).

¹⁰²⁴ DL 6388.

¹⁰²⁵ Korábbi történetére lásd Weisz B.: Vámok és vámszedés 241.

¹⁰²⁶ item quod mercatores ex ipsis in parochia ferrei castri aut in Zala nullum de suis mercimoniis tributum soluere teneantur – HO. VI. 43. (Reg. Arp. 786. sz.).

¹⁰²⁷ HO. VI. 177. (Reg. Arp. 2063. sz.).

¹⁰²⁸ Bgl. IV. 33–34. (Anjou-oklt. XII. 301. sz.).

¹⁰²⁹ Vö. Engel P.: Archontológia I. 235, 227.

¹⁰³⁰ in literis privilegialibus ... Karoli ... regis ... nobis exhibitis vidimus contineri quod cives seu hospites nostri de predicta Kurmend hanc habeant libertatem quod in predictis comitatibus Castriferri et Zaladiensi de eorum rebus nullum tributum solvere teneantur – AO VI. 177.

¹⁰³¹ AO VI. 177. (Anjou-oklt. XXXVIII. 131. sz.; Erdődy 400. sz.).

¹⁰³² AO VII. 375–376. (Anjou-oklt. XLII. 1056. sz.; Erdődy 454. sz.).

1381-ben Körmend Rába menti kaszálójának (*fenetum seu pratum*) és Gönyüi Tamás fia János Vámosfölde nevű birtokának (*pratum seu possessio*) határjárása érintette a Rába folyó hídját,¹⁰³³ amin János Szecsőd falujába lehetett átkelni.¹⁰³⁴

Körmendnek a 14. század utolsó harmadában két éves vására volt: Szent Márton (november 11.) és utóbb Szent Anna (július 26.) napjához kötődően. A Márton-napi sokadalom (*forum annuum seu nundine*) megtartását 1372-ben Lajos tette lehetővé az *oppidum* polgárainak és *hospeseinek* kérésére. A király a vásár időtartamát nem határolta be, a vásárengedély csupán annyit ír, hogy a Márton-napi éves vásárt a szent ünnepét megelőző és követő „alkalmas és elegendő” (*congruus et sufficiens*) napokon, a budai sokadalom mintájára kell megrendezni. Az éves vásár ideje alatt a városban a király emberei senkitől nem szedhettek vámot áruja vagy személye után.¹⁰³⁵ A júliusi, Anna-napi sokadalmat (*nundine sive forum annuale*) Zsigmond jóvoltából tarthatta meg a város (*civitas*) 1393-tól, az ünnepet megelőző és követő 8-8 napon, a megye többi *civitas*a éves vásárainak mintájára. A városban a vásár idején a kereskedők és a vásározók nem tartoztak vámot fizetni.¹⁰³⁶

Kőszeg¹⁰³⁷ (Vas megye) [Kőszeg, H]

1345. július 12-én az anyakirályné eltiltotta a kereskedőket az újonnan létrejött (*noviter est exortum et inchoatum*), a sopronit tönkretévő *Gunchyl*-i vásár (*forum*) felkeresésétől.¹⁰³⁸ Házi Jenő *Gunchylt* – jobb híján – Kőszeggel azonosította.¹⁰³⁹ Ugyanígy tett az *Urkundenbuch des Burgenlandes* is, ahol a helynévmutatóban Kőszeg német neve, *Güns* alatt találjuk *Gunchylt*.¹⁰⁴⁰ Elképzelhető ugyanakkor, hogy itt az osztrák–magyar határ két oldalán fekvő

¹⁰³³ *Süttő Sz.*: Okmányi kalászat 30–32. (Erdődy 596. sz.).

¹⁰³⁴ *usque ad pontem super predictum fluvium Raba existentem, per quem in prescriptam villam dicti magistri Iohannis transiretur* – *Süttő Sz.*: Okmányi kalászat 31.

¹⁰³⁵ *annuentes ut mercatores et negociatores ac alii quilibet homines ad ipsas nundinas confluentes de eorum rebus et mercibus cuiuscumque generis vel speciei existant seu personis in dicta Kurmend ipsis nundinis durantibus nobis vel nostris officialibus nullum tributum seu telonium ullounquam tempore dare teneantur sed a solutione cuiuslibet tributi exempti habeantur opido solummodo in eodem* – *Bándi Zs.*: Körmend 258. (Erdődy 563.).

¹⁰³⁶ *nundinas sive forum annuale in dictis festis beate Anne in dicta civitate nostra Kewrmend annis singulis celebrandis liberum ac more et adinstar aliarum comprovincialium civitatum signanter a solutione tributaria quam mercatores institores ac alii forenses homines in ipsa civitate solvere tenentur quamque octo diebus ante et octo diebus post dictum festum beate Anne libertandam duximus imo presentibus libertamus peragendam perpetuo annuendo duximus concedendum sine tamen preiudicio aliarum comprovincialium nundinarum* – *Bándi Zs.*: Körmend 259–260.

¹⁰³⁷ Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 243–244.

¹⁰³⁸ 1345: Házi II/6. 6–7. (Anjou-oklt. XXIX. 435. sz.).

¹⁰³⁹ „Vajjon *Gunchyl* alatt valóban csak Kőszeget értsük-e, egész biztosan nem merem állítani”. Házi II/6. 7.

¹⁰⁴⁰ Bgl. V. 285.

Bruck an der Leitha – Gölcölhida/Királyhida vásáráról lehet szó.¹⁰⁴¹ A névalakon kívül (*Gunchyl/Gölcöl*) erre, egy külföldi, osztrák vásárra utalhat az intézkedés sajátossága: a királyné érdekes módon nem a sopronira sérelmes vásár megszüntetését, lerombolását rendelte el, csupán annak ellehetetlenítését igyekezett elérni. Fontos kérdés, hogy a *Gunchyl*-i *forum* heti, avagy éves vásár, sokadalom volt-e? Egymás hátrányára nyilván csak két azonos rangú (heti–heti/éves–éves) vásár lehet, habár éves vásár megszüntetésére vagy áthelyezésére ezidáig nem ismerünk példát.¹⁰⁴² A tekintetben, hogy a királynéi parancs egy „új” brucki éves vásár ellen irányult volna, némileg elbizonytalanít, hogy Bruckban Szép Frigyes engedélyezett sokadalmat, még 1316-ban, Orbán-napra (május 25.),¹⁰⁴³ míg a sopronit Margit-nap körül, július 6. – július 20¹⁰⁴⁴ között tartották. Mindenesetre 1345. július 12-én, a királynéi oklevél kiadásakor – miután I. Lajos vásártartási engedélye 1344. januári keletű – elvileg éppen a második soproni sokadalom zajlott.¹⁰⁴⁵ Ezzel együtt a körülmény, hogy az oklevél írója az új – kőszegi? brucki? – vásárra a *forum* szót használja, sokkal inkább hetivásárra utal, miután az éves vásárokat leggyakrabban a *forum annuale*, *forum annuale liberum*, *nundinae*, *congregacio* kifejezések jelölik az Anjou-kori okleveles anyagban (is).¹⁰⁴⁶ Sopronban 1277 óta keddenként zajlott a hetivásár,¹⁰⁴⁷ vagyis forgalmának leginkább egy keddi vásár tehetett volna be, de miután a Bruck és Sopron távolsága meglehetősen nagy, körülbelül 50 kilométer, az időigényes oda- és visszaút miatt elvileg egy hétfői, szerdai, sőt akár csütörtöki napokon tartott brucki vásár is csökkenthette a soproni forgalmát. Hetivásárt a Lajta menti Bruckban hétfőn,¹⁰⁴⁸ Kőszegen pedig – 1328 óta biztosan – szerdán tartottak.¹⁰⁴⁹ Kőszeg szerdai hetivásárán 1362-ben háromvásáros kikiáltásra került sor.¹⁰⁵⁰

---

¹⁰⁴¹ Weisz Boglárka közlése.

¹⁰⁴² Weisz B.: Vásárok és lerakatok 36.

¹⁰⁴³ Kretschmayr, H.: Bruck an der Leitha 191. http://mapire.eu/oesterreichischer-staedteatlas/bruck-an-der-leitha/#OV_7_3_7, [utolsó letöltés: 2017. 02. 13.]

¹⁰⁴⁴ Házi I/1. 82–83.

¹⁰⁴⁵ Házi I/1. 82–83.

¹⁰⁴⁶ Weisz B.: Vásárok és lerakatok 15.

¹⁰⁴⁷ Weisz B.: Vásárok és lerakatok 159.

¹⁰⁴⁸ ?/1410: http://mapire.eu/oesterreichischer-staedteatlas/bruck-an-der-leitha/#OV_7_3_7, [utolsó letöltés: 2017. 02. 13.]

¹⁰⁴⁹ Weisz B.: Vásárok és lerakatok 170. A jelenlegi adatok alapján a sopronit tönkretevő gunchyli vásár problémakörének meggyőző megoldása véleményem szerint nem lehetséges.

¹⁰⁵⁰ F. IX/7. 516. (Anjou-oklt. XLVI. 457. sz.).

Kövesd¹⁰⁵¹ (Sopron megye) [Müllendorf (Szárzám), A]

Kövesden – ahogy már az Árpád-korban is – a 14. században útvámot szedtek, amelyet I. Károly 1320-ban Kövesd földesurainak, a Nagymartoniaknak (Mihály és Simon fiainak)¹⁰⁵² engedett át.¹⁰⁵³ 1345-ben közelebbről nem ismert konfliktus támadhatott a kövesdi vám körül Nagymartoni Pál országbíró és a Sopron, továbbá Vasvár megyék ispánságát betöltő Mikcsfi István és Ákos között¹⁰⁵⁴ – erre utal, hogy Erzsébet királyné a győri káptalannal küldetett levelet a vám miatt a testvéreknek.¹⁰⁵⁵ István a királynénak személyes válaszadást ígért, levelét pedig megtartotta magának.¹⁰⁵⁶ A falun és útvámján (*Kwesd similiter cum tributo viatico*) a következő évben, 1346-ban – Röjtökör faluval és útvámjával, valamint Kabold várával és vámjával egyetemben – Nagymartoni Pál országbíró és unokaöccse, Lőrinc fia, „Német” Miklós, továbbá rokonuk, Mihály *comes* fia Nykul fia „Magyar” Miklós fele-fele arányban megosztottak.¹⁰⁵⁷ 1363-ban Lőrinc fia, „Német” Miklós vámrészét, a kövesdi vám felét (*medietatem tributi in possessione sua Kwesd nuncupata exigi consueti*) a soproni Pordányon lévő birtokrészével együtt Lackfi István fia Imre királyi lovászmesternek annak az 1000 talentumnyi, általa visszafizetni nem tudott készpénz kölcsönnek a fejében, amit apja (Lőrinc) és nagybátyja (Pál országbíró) testvérétől, Katalintól (aki Lackfi Imre lovászmester felesége volt)¹⁰⁵⁸ kapott. A vámot és a birtokrészt tartozásának visszafizetésével „Német” Miklós bármikor visszaválthatta.¹⁰⁵⁹ A kövesdi vámot (vagy egy részét) 1380-ban még mindig a család birtokában találjuk, Fraknói János (Nykul fia „Magyar” Miklós fia) a soproniakkal pereskedett a szedése miatt Szentgyörgyi Temlin tárnokmester előtt.¹⁰⁶⁰

---

¹⁰⁵¹ Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 244.

¹⁰⁵² *Vö. Engel P.*: Genealógia: Fraknói (Nagymartoni, Gróf).

¹⁰⁵³ *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 244.

¹⁰⁵⁴ *Vö. Engel P.*: Archontológia 179.

¹⁰⁵⁵ Bgl. V. 69. (Anjou-oklt. XXIX. 35. sz.).

¹⁰⁵⁶ Bgl. V. 78. (Anjou-oklt. XXIX. 118. sz.).

¹⁰⁵⁷ Sopron vmegye I. 186–189. (Anjou-oklt. XXXI. 657–658. sz.).

¹⁰⁵⁸ *Vö. Engel P.*: Genealógia: Fraknói (Nagymartoni, Gróf).

¹⁰⁵⁹ F. IX/3. 315–316.

¹⁰⁶⁰ Házi I/1. 191.

Kövesszarm (Vas megye) [Rátóttól D-re, H]

1375-ben a Kövesszarmot Gyarmattól elválasztó határok bejárásakor érintettek két révet (*transitus*).¹⁰⁶¹

Kretin (Körös megye) [Daruvartól NY-ra, HR]

István szlavón-horvát-dalmát herceg 1354-ben Beke fia Leontius¹⁰⁶² Kretin¹⁰⁶³ (*Crechen*) birtokán hétfői hetivásár (*forum*) tartását engedélyezte, egyben megtiltotta, hogy a vásár napján vagy az azt követő napokon kamaraispánjai vagy annak *officialisai* új dénárokat hozzanak forgalomba.¹⁰⁶⁴

Krompach (Szepes megye) [Krompachy (Korompa), SVK]

1348-ban Lajos Perényi Miklós *comes* fiai, István és Miklós¹⁰⁶⁵ Krompach birtokán szombati napokon tartandó hetivásárt engedélyezett más megyebelibeli vásárok sérelme nélkül.¹⁰⁶⁶

Kucsita (Szerém megye) [Jaraktól Ny-ra, SRB]

1368-ban a Kucsitai István Kucsita és a szenternyei káptalan Diós (*Gyos*) birtoka közti határok bejárásakor érintettek egy révet a Száván (*portus Zawe*).¹⁰⁶⁷

---

¹⁰⁶¹ de quoquidem transitu ... ubi prope esset transitus aqu[e ..]igolth nominate – DL 41 968. (az oklevél szakadozott, írása sok helyen elhalványult, nehezen olvasható).

¹⁰⁶² Engel P.: Genealógia: Antimus (tapsonyi).

¹⁰⁶³ Azonosítás Csánki D.: Körös megye 80. alapján.

¹⁰⁶⁴ duximus faciendam ut in dicta sua possessione Crechen vocata die fori vel aliis diebus subsequentibus comites camerarum nostrarum nunc et pro tempore constituti vel constituendi denarios novarum monetarum per se vel per suos officiales exponere non presumptant atque valeant – DL 94 424 (Anjou-oklt. XXXVIII. 362. sz.).

¹⁰⁶⁵ Vö. Engel P.: Genealógia: Perényi 3. tábla: rihnói ág.

¹⁰⁶⁶ DF 262 928. (Juck I. 161.). (Anjou-oklt. XXXII. 526. sz.).

¹⁰⁶⁷ DL 5681.

Kucslin (Abaúj megye) [Brezina és Kazimír térségében, SVK]

A Kázmér és Kolbása szomszédságában fekvő, Abaúj megyéhez tartozóként leírt Kucslin (*Kuthlyn*) birtok 1350. évi határjárása érintette a Megyepatak átkelőjét (*vadum*) és egy másik, Fajszrév (*Fayzreu*) nevű révet (*vadum*).¹⁰⁶⁸ A Megyepatak talán az Abaúj és Zemplén megyék közti határt képezhette a térségben.

Kuffurbach (Szepes megye) [Rudňany, SVK]

Kuffurbachban királyi vámhely működött, itt haladt át a királyi bányavárosokba (*ad montanas nostras*) vezető út. 1345-ben I. Lajos a királyi vámot, mivel a Kuffurbachon át vezető út nehezen volt járható,¹⁰⁶⁹ Goldbachba helyezte át, István fia, Máriás (Márk) és *fraterei*, illetve Kassan fia, Márk és *fraterei*¹⁰⁷⁰ falujába.

Kuncháza¹⁰⁷¹ (Nógrád megye) [helye ismeretlen]¹⁰⁷²

Lajos 1347-ben Szécsényi Kónya¹⁰⁷³ mester sárosi *comes*nek, udvari lovagnak és feleségének, Harsundorfi Wlueng mester lánytestvérének, Erzsébetnek adományozta a Zára alatt örökös nélkül meghalt Wlueng összes birtokát, köztük a nógrádi Kuncházát¹⁰⁷⁴ és hídvámját (*tributum quod ibidem super ponte exigitur*).¹⁰⁷⁵ A vám az 1405. évi nógrádi vámvizsgálatból sem maradt ki, amely megállapította, hogy Szécsényi Kónya fia, „Frank *comes* országbíró Kuncháza nevű birtokán régóta igaz és jogos vám áll fenn”.¹⁰⁷⁶

---

¹⁰⁶⁸ AO V. 420–421. (Anjou-oklt. XXXIV. 733. sz.).

¹⁰⁶⁹ quia illa via, que per Kufurbah ad montanas nostras transit est difficilis aditus per ipsam transeuntibus est nimis durus – 1345/1350: Máriássy 28–29. (DL 74 813.) (Anjou-oklt. XXIX. 223. sz.).

¹⁰⁷⁰ Vö. Engel P.: Genealógia: Batiz rokonsága (Márkusfalvi, Máriási, Gömöri).

¹⁰⁷¹ Korábbi történetére lásd Weisz B.: Vámok és vámszedés 246–247.

¹⁰⁷² Vö. Gy. IV. 263. Engel Pál kérdőjellel Ecseg környékére lokalizálta. *Engellex* 'Konchida, Koncháza, Kuncháza'.

¹⁰⁷³ Vö. Engel P.: Genealógia: Kacsics nem 4. tábla: Szécsényi.

¹⁰⁷⁴ item possessionem Kwnchhaza (DL 3941: Konchaza) nominata in dicto comitatu Neugradiensi existentem nomine possessionis hominis sine herede decedentis – DL 64 714. (F. IX/2. 207–210., HO. VII. 402–403.).

¹⁰⁷⁵ DL 64 714. (F. IX/2. 207–210., HO. VII. 402–403.). Az adománylevelet a király 1353-ban megerősítette. DL 64 714.

¹⁰⁷⁶ ZsO. II/1. 3890. sz.

Kusaly (Szolnok megye) [Coșeiu, RO]

Lajos 1353-ban Jakcs királyi udvari lovag és fiai (György, István, László és András)¹⁰⁷⁷ Kusaly birtokán szerdai hetivásár tartását engedélyezte más megyebeli vásárok sérelme nélkül.¹⁰⁷⁸ A következő évben, 1354-ben, amikor a kusalyiak (egyik részről Tamás fia Jakcs és fiai, a másik részről Domokos fia Jakab és fiai) megosztottak Kusalyon, a vásárt közös birtoklásban hagyták, rendjét pedig úgy határozták meg, hogy azt egyik héten a közös utcán, míg a rákövetkezően Jakcs vásárlás címén bírt részén kell megtartani.¹⁰⁷⁹

Leibic (Szepes megye) [Ľubica, SVK]

1364-ben Lajos a leibici királyi polgárok és *hospesek* kérésére a településen (*civitas nostra*) szerdai hetivásár (*forum liberum*) tartását tette lehetővé *non obstantibus aliis foris comprovincialibus*.¹⁰⁸⁰

Lelesz¹⁰⁸¹ (Zemplén megye) [Leles, SVK]

1357-ben Péter leleszi prépost (képviselője) az egri káptalan előtt tiltakozott, miután Lelesz Kaponya felőli határait Kaponyai Márton fia, Miklós és lánytestvére¹⁰⁸² a monostor birtokának rovására módosította. Az új határ érintette a Csicserpataka folyó átkelőjét (*in utraque fine portu fluvii Chyserpataka vocati*).¹⁰⁸³

---

¹⁰⁷⁷ Vö. Engel P.: Genealógia: Jakcs(i) (kusalyi) 1. tábla.

¹⁰⁷⁸ Doc. Trans. C. X. 226–227. (DF 254 797).

¹⁰⁷⁹ *insuper forum, feria quarta singulis septimanis celebrari consuetum, per excellentissimum principem dominum Lodovicum, dei gracia regem Hungarie annotato magistro Jakch, pro suis fidelibus serviciis datum et collatum necnon universas alias utilitates eiusdem possessionis Kusal eedem partes communi usui deputarunt, hoc tamen expresso, quod dictum forum in una septimana in communi platea, in alia vero porcione possessionaria sepedicti magistri Jakch empticia perpetuo ... debet celebrari* – Doc. Trans. C. 10. 281. (AO XXXVIII. 446. sz.). A vásárolt részek a birtok felét tették ki, ezeket nem érintette a birtokosztály, csak Kusaly másik felét, amit a kusalyiak Szatmár megyei Portelek birtokukért cserével szereztek. Vö. Weisz B.: A Szilágyság helye 244., *Tringli I.*: Vásártér és vásári jog 1313.

¹⁰⁸⁰ DF 266 956. Weisz B.: Vásárok és lerakatok 163.

¹⁰⁸¹ Korábbi történetére lásd Weisz B.: Vámok és vámszedés 252.

¹⁰⁸² Vö. Engel P.: Genealógia: Pinkóci (Ung m; Kaponyai, Zemplén megye).

¹⁰⁸³ DF 233 693.

A hétfői leleszi hetivásár 1348-ban, majd 1361-ben is háromvásáros kikiáltás helyszíné volt.¹⁰⁸⁴

I. Lajos 1350-ben Péter, a leleszi Szent Kereszt premontrei monostor prépostja kérésére a királyi patronátus alatt álló egyház Lelesz falujában két évenkénti vásár (*nundinae seu forum annuale*) tartására adott engedélyt – a prépostság patrocíniumának ünnepeihez kötődően. A vásárendegély a Szent Kereszt megtalálásának és felmagasztalásának napjaira (május 3. és szeptember 14.), illetve a jeles napokat megelőző és követő 3-3 napra vonatkozott.¹⁰⁸⁵

Lendva¹⁰⁸⁶ (Zala megye) [Lendava (Alsólendva), SLO]

Lajos 1366-ban Alsólendvai Bánfi István és János¹⁰⁸⁷ zagoriai *comesek* kérésére Lendva birtokukon Szent Simon és Júdás apostolok ünnepén (október 28.) éves vásár (*nundinas seu forum annuum*) tartására adott engedélyt – a megyebeli sokadalmak sérelme nélkül. A vásárt a budai mintájára kellett megtartani.¹⁰⁸⁸

Lesztemér (Zemplén megye) [Lastomír, SVK]

A szepesi káptalan 1344. évi, Lesztemér falu osztályát és a birtokrészek határait írásba foglaló oklevele *Houkhyda* nevű hidat említ a falun átfolyó patakon.¹⁰⁸⁹

Letenye (Zala megye) [Letenye, H]

Letenyén a Lajos korban hetivásárt tartottak, útvámot szedtek, és rév¹⁰⁹⁰ is üzemelt. A letenyei útvámot¹⁰⁹¹ 1347-ben Felsőlendvai Miklós bán fia Miklós özvegye, Margit, illetve

---

¹⁰⁸⁴ 1348: DF 252 596 (Anjou-oklt. XXXII. 909. sz.); 1361: DL 31 301. Vö. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 175.

¹⁰⁸⁵ DF 233 669. (Anjou-oklt. XXXIV. 629. sz.). *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 175.

¹⁰⁸⁶ Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 253.

¹⁰⁸⁷ Vö. *Engel P.*: Genealógia Hahót nem 3. tábla: Bánfi (alsólendvai).

¹⁰⁸⁸ Zala II. 9–10.

¹⁰⁸⁹ *transilit ryvulum currentem per eandem Leztemer [...] in fine cuiusdam pontis Houkhyda nominati recidit in ipsium ryvulum et in ipso ryvulo currit secundum meatum ipsius versus meridiem* – DL 40 935. (Anjou-oklt. XXVIII. 17. sz.). *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 253.

¹⁰⁹⁰ Lásd Szemenye.

¹⁰⁹¹ *tributum seu telonium quod in possessione eorum Letenye vocata in via exigitur* – Zala I. 467.

fiai, Amádé és János¹⁰⁹² visszaadta (*resignasset*) Béci István fia Mátyásnak és rokonának, Creiniknek (*Creynek*), hogy a vámot Béc birtokukon szedhessék be.¹⁰⁹³ Holub József szerint a béci útvámot korábban jogtalanul helyezhették át Letenyére, hiszen a vám – és egyes béci földek – visszaszolgáltatása ellentételezés nélkül történt.¹⁰⁹⁴

Lajos 1367-ben adott engedélyt a birtokos Szécsi Miklós szlavón bánnak, hogy Letenye birtokán szerdánként hetivásárt (*forum liberum*) tartson – a szomszédos és más megyebeli vásárok sérelme nélkül.¹⁰⁹⁵

Léva (Bars megye) [Levice, SVK]

Léva keddi hetivására 1345-ben háromvásáros kikiáltás színtere volt.¹⁰⁹⁶

Litinye (Sáros megye) [L'utina, SVK]

A sárosi vámvizsgálat során István sárosi alispán megkérdezte azokat, akik az 1355. január 31-én Nagysárosban tartott *generalis congregatióra* a Szepességből jöttek (a gyűlésen a 24 szepesi város küldöttekkel képviseltette magát),¹⁰⁹⁷ hogy Ákos nembéli Mikcs fia Lorándnak¹⁰⁹⁸ valóban van-e vámhelye Litinye faluban, ahol az átutazókat állítólag igen zaklatják. Míg azonban a szepesiek tudtak erről a vámról (és meg is emlékeztek egy konkrét esetről, amikor egy néhai szepességi polgártól, aki Litinyén ökröket hajtott át, Loránd annak idején 40 ökröt vetetett el), addig Sáros, Eperjes és Kisszeben lakói nem is hallottak róla.¹⁰⁹⁹

Locsmánd¹¹⁰⁰ (Sopron megye) [Lutzmannsburg, A]

Locsmánd falu hétfői hetivására 1355-ben háromvásáros kikiáltás színhelye volt.¹¹⁰¹

---

¹⁰⁹² Vö. Engel P.: Genealógia: Gútkeled nem 3. Amadé-ág.

¹⁰⁹³ Zala I. 466–467. (Anjou-oklt. XXXI. 909. sz.).

¹⁰⁹⁴ Holub J.: Zala megye vámhelyei 53.

¹⁰⁹⁵ DF 100 120. Weisz B.: Vásárok és lerakatok 173.

¹⁰⁹⁶ DL 40 992. (Anjou-oklt. XXIX. 754. sz.).

¹⁰⁹⁷ Draskóczy I.: Sáros megye vámhelyei 57.

¹⁰⁹⁸ Vö. Engel P.: Genealógia: Ákos nem 4. Mikcs ága 1. tábla: Mikcsfi.

¹⁰⁹⁹ Draskóczy I.: Sáros megye vámhelyei 60.

¹¹⁰⁰ Korábbi történetére lásd Weisz B.: Vámok és vámszedés 257.

Lőcse¹¹⁰² (Szepes megye) [Levoča, SVK]

Amilyen jelentős (kereskedő)városnak mutatják a szepességi Lőcsét kiváltságai (árumegállító jog,¹¹⁰³ a Szepesség „fővárosa”¹¹⁰⁴) a 14. század első felében, olyan kevés forrás maradt fenn a Lajos-korból, hogy prosperálásáról érdemben tudósítson.¹¹⁰⁵ 1364-ben, a város privilégiumainak ellopását¹¹⁰⁶ követően I. Lajos többek között Lőcse külföldi kereskedőkre érvényes árumegállító jogát is újfent garantálta:¹¹⁰⁷ e kiváltság – amit a szepesi város 1321-ben I. Károlytól nyert el¹¹⁰⁸ – értelmében Lőcsén átutazó külföldieknek (alattuk főleg a Lubló felől jövő lengyel kereskedők értendőek)¹¹⁰⁹ szállítmányaikat le kellett rakniuk, és áruikat 15 napig áruba kellett bocsátaniuk a városban, csak utána „távozhattak az ő (ti. Lajos) királyságának bármely részébe vagy indulhattak haza” (*ad quamlibet regni sui partem recedendi et etiam domum redeundi*).¹¹¹⁰ Röviddel azután, hogy a lengyel-magyar perszonálunió Lajos lengyel trónra léptével realizálódott (1370), egy sor magyar kereskedőváros (Kassa, Lőcse, Brassó, Szeben, Eperjes) igyekezett kiaknázni az új politikai helyzetet. Lőcsének (és Kassának) az elsők között sikerült I. Lajostól privilégiumot kieszközölnie arra, hogy a krakkói kereskedőkkel egyenlő feltételekkel kereskedhessen Lengyelországban.¹¹¹¹ 1378-ban Lajos kérésére Piast Erzsébet¹¹¹² felmentette Lőcse és a többi szepesi város, továbbá Kassa Krakkóba, vagy azon túlra útnak induló kereskedőit a Kis-Lengyelországi Czchów (*Alba Ecclesia sive Chyhou*) vámja feléneket fizetése alól.¹¹¹³

---

¹¹⁰¹ Sopron vmegye I. 255. (Anjou-oklt. XL. 321. sz.).

¹¹⁰² Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 258–259.

¹¹⁰³ 1321: Reg. Slov. II. 300.

¹¹⁰⁴ civitas nostre provincie capitalis – Juck I. 89. Idézi *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 258. A civitas capitalisra lásd: *Ladányi E.*: Terminológiai kérdések 465–466.

¹¹⁰⁵ Vö. Lexikon stredovekých miest 252–258.

¹¹⁰⁶ Bővebben lásd *Domanovszky S.*: Szepesi városok 29–30.

¹¹⁰⁷ *Domanovszky S.*: Szepesi városok 197–198. (okmánytári rész).

¹¹⁰⁸ Reg. Slov. II. 300.

¹¹⁰⁹ *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 258.

¹¹¹⁰ *Domanovszky S.*: Szepesi városok 198. (okmánytári rész).

¹¹¹¹ 1371: ut ipsi a modo et deinceps et eorum quilibet de ipsa civitate cum rebus mercibus suis quibuslibet ad partes et provincias regni nostri Polonie sub ea libertatis prerogativa et solutione telonii qua ceteri mercatores nostri de Cracovia necnon de Cassa et de Leucha quibus similem gratiam fecimus in ipso regno Polonie transire sunt consueti profiscantur – ZW. II. 369–370. A magyar-lengyel kereskedelemre és útvonalaira lásd például: *Divéky A.*: Felső-Magyarország 6–11., 43.; *Csánki D.*: Hazánk kereskedelmi viszonyai 26–40. passim; *Gárdonyi A.*: Felső-Magyarország 9., 12–13., 22.; *Szende, K.*: Kraków and Buda 34. (Trade routes from Kraków in the 14th–16th century c. térkép).

¹¹¹² Lengyelországot Lajos nevében 1377 és 1379 között Opuliai László herceg kormányozta. *Csukovits E.*: Az Anjouk Magyarországon II. 93.

¹¹¹³ DF 269 302.

Lucsivna¹¹¹⁴ (Szepes megye) [Lučivná, SVK]

1356-ban az egri káptalan Mikcsfi Ákosnak iktatta a szepesi Somogy birtokot, valamint Lucsivna, Podolin, és Ófalu vámját, amelyek – így az oklevél – Ákost a király és a néhai Druget Fülöp¹¹¹⁵ nádor özvegye, Margit adományára révén illetik.¹¹¹⁶ A szóban forgó adományozás tényéről Margit 1350. évi, – többek között – Somogy birtokot és az őri vámot lányának, Klárának és rajta keresztül férjének, Mikcsfi Ákosnak¹¹¹⁷ átruházó oklevele¹¹¹⁸ és I. Lajos 1351. évi, I. Károly és Margit adományát tanúsító oklevele tudósít.¹¹¹⁹ A két irat alapján Somogyot és az őri vámot még I. Károly engedte át – csupán említésből ismert pátensével – valamikor 1327 és 1342 között Druget Fülöp nádor özvegyének, Margitnak és árváinak *életük tartamára*.¹¹²⁰ 1351-ben a király jóváhagyta apja, Károly (és Margit) adományát, sőt Mikcsfi Ákos örökösire is kiterjesztette.¹¹²¹ Somogy említett, 1356. évi iktatását talán Klára halála indokolta, a birtok felesége halálával Ákos közvetlen birtokába kerülhetett. Feltűnő, hogy az 1356 előtti, Somogy átruházását tárgyazó oklevelek egyike sem említi a lucsivnai, a podolini és az ófalusi vámot, holott a háromból kettő – Podolin és Lucsivna vámja – 1382-ben is a birtokkal együtt cserélt gazdát, így joggal gyanítható, hogy a birtok tartozékai voltak. A lucsivnai vám a podolinival és a tótfalusival, Somogy birtokkal és kamarahasznájával együtt 1382-ben az óbudai klarisszáké volt; 1382. május 3-án az apácák és I. Lajos széleskörű, országszerte több birtokot, vám- és kamarahaszna-jövedelmet érintő „birtokcseréje” értelmében a király kezébe került.¹¹²²

Lugas(vásárhely) (Vas megye) [Viszáktól Ny-ra, H]

Lugasvásárhelyen a 14. században vámot szedtek – 1346-ban a jövedelem Ivánci (Ajakas) Miklós fiainak¹¹²³ birtokosztálya folytán Domonkoshoz és Lászlóhoz került.¹¹²⁴

¹¹¹⁴ Korábbi történetére lásd Weisz B.: Vámok és vámszedés 260.

¹¹¹⁵ Vö. Engel P.: Genealógia: Druget 1. tábla: gerényi ág.

¹¹¹⁶ AO VI. 485–486. (Anjou-oklt. XL. 382. sz.).

¹¹¹⁷ Vö. Engel P.: Genealógia: Ákos nem 4. Mikcsfi ága 1. tábla: Mikcsfi.

¹¹¹⁸ Tringli I.: Perényi 58–59. (Anjou-oklt. XXXIV. 150. sz.).

¹¹¹⁹ DL 42 781.

¹¹²⁰ Weisz B.: Vámok és vámszedés 292.

¹¹²¹ DL 42 781.

¹¹²² Somogy in comitatu Scepsiensis cum tribus tributis in possessionibus Paladyn Tothfaluw et Luchyna vocatis in eodem comitatu habitis exigi consuetis – DL 6905.

¹¹²³ Vö. Engel P.: Genealógia: Ivánci (Vas megye).

¹¹²⁴ Bgl. V. 114–115.

Ludbreg (Kőrös megye) [Ludbreg, HR]

1362-ben Paksi Leusták szlavón bán bírótársaival királyi parancsra egy vitás földterület ügyében ítélezett, amit Begna-i György fia Miklós, Begna-i János özvegye és fiai, Péter és Tamás (véltetően a szomszédos Bednyaszentpéter nemesei) a sajátjuknak, míg Csúz János, az egykori horvát-dalmát bán Ludbreg birtokához tartozónak mondott. A peres felek a földdarabról okleveleket nem tudtak felmutatni, ezért a területet a kiszálló zágrábi káptalan tanúságával kettéosztották közöttük. A határjelek között a *Plythuicha* folyó révje is feltűnt.¹¹²⁵

Magyarfalva¹¹²⁶ (Liptó megye) [Uhorská Ves, SVK]

1380-ban a Vág-parti Magyarfalva határjárása érintett egy hidat az *Alsovelsenech* nevű vízfolyáson (*rivulus*).¹¹²⁷

Margitta (Bihar megye) [Margitha, RO]

1370-ből származik első adatunk a Lackfi Miklós¹¹²⁸ Martgitta birtokán Antiochiai Szent Margit napjához (július 13.) kötődően, királyi engedéllyel tartani szokott éves vásárra: június 24-én Lajos védelmet ígért a kereskedőknek, akár a margittai, akár az erdélyi püspök párhuzamosan zajló zilahi sokadalmát keresnék fel.¹¹²⁹

Meggyes (Sopron megye) [Mörbisch am See, A]

1352-ben Lajos címertfestője, Hertul fia Miklós kérésére a Miklós Meggyes falujában, a Fertő tavon szedett királyi vámot (*tributum nostrum ... in lacu Ferteu exigi pro nostra maiestate est consuetum*) neki és örököseinek adományozta. A meggyesi „tóvámot” (*see*

---

¹¹²⁵ caderet in fluvium Plythuicha ubi esset arbor tul crucesignata iuxta portum eiusdem fluvii – DF 101 676 (Anjou-oklt. XLVI. 243. sz.).

¹¹²⁶ Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 262.

¹¹²⁷ et inde intraret ipsum rivulum Alsovelsenech et descenderet in eodem versus occidentem usque quandam viam vel pontem in inferiori parte eiusdem vie duas terreas metas habentem – Szent-Ivány 31.

¹¹²⁸ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Hermán nem 2. tábla: Lackfi.

¹¹²⁹ F. IX/4. 222. (Az oklevelet csak Fejér kiadásában ismerem).

mawtt auff medwisch: az elnevezés az adománylevél hátlapján későbbi kéztől olvasható) addig Wolfurti Ulrik soproni ispán szarvkői várnagya, Fondormel János¹¹³⁰ adminisztrálta.¹¹³¹ A vám nem sokáig volt Miklósé, miután azt néhány évvel később, amikor 1356-ban új adomány címén (is) megkapta Meggyes birtokot, a király gyakorlatilag visszavette tőle.¹¹³² Az 1356. évi adománylevél szerint Meggyes birtokot és haszonvételeit még Miklós apja, Hertul kapta I. Károlytól, aki az idők során elidegenítette azokat. Miklós a saját költségén visszaszerzett birtokra királyi adományt kért Lajostól¹¹³³ – talán ennek, és a kapott jótállásnak (szavatosságnak) az „ára” lehetett a meggyesi vám.

Mikola (Valkó megye) [Bogdonovci (Bogdánfalva) területén, HR]

Zsámboki Miklós nádor Valkóvár mellett tartott 1351. évi *generalis congregacióján* Mikolai Péter fia István azt állította, Mikola (és Boró) nevű birtokain szerdánként régóta hetivásárt (*forum*) tartanak,¹¹³⁴ amiket Szentmihályi Mihály mester újabban, szintén szerdánként rendezett pacsintai hetivásárai tönkretesznek. Kijelentésének igazolására bemutatta Lajos 1345. évi oklevelét, amiben a király Vadakoli File fia Lőrinc fia Lőrinc és Mikolai File fia Péter fia István mestereknek¹¹³⁵ megengedte, hogy Valkó megyei Mikola birtokukon minden héten szerdán szabad vásárt (*forum liberum*) tartsanak a megyebeli vásárok sérelme nélkül.¹¹³⁶

Modor (Pozsony megye) [Modra, SVK]

Modor királynéi falu keddi hetivására 1353-ban háromvásáros kikiáltás színtere volt.¹¹³⁷

---

¹¹³⁰ Engel P.: Archontológia 423.

¹¹³¹ Sopron vm. I. 237–238.

¹¹³² *excepto tamen tributo quod de lacu Fertew in eadem villa exigitur, quod quidem tributum pro nostra maiestate reservamus* – Sopr. Tört I/1. 108. (Anjou-oklt. XL. 116. sz.).

¹¹³³ Vö. Sopr. Tört I/1. 107–109.

¹¹³⁴ *fora ab antiquo quartis feriis in singulis septimaniis consueta fuissent celebrari que a plurimis annis retroactis tenuisset et habuisset* – DL 2197.

¹¹³⁵ Vö. Engel P.: Genealógia: Miskolc nem 1. tábla: Mikolai.

¹¹³⁶ DL 2197. (Anjou-oklt. XXIX. 547. sz.). Weisz B.: Vásárok és lerakatok 169.

¹¹³⁷ AO VI. 33.

Mojs (Mosóc) (Turóc megye) [Mošovce, SVK]

1361-ben Mojs falu hetivására háromvásáros kikiáltás színhelye volt.¹¹³⁸

Monostor (Baranya megye) [Beli Manastir (Pélmonostor), HR]

Monostor hetivásárán 1373-ban háromvásáros kikiáltás zajlott.¹¹³⁹

Monostor (Valkó megye) [Nustar, HR]

Monostor falu hétfői hetivására (*forum generalis*) 1355-ben háromvásáros kikiáltásnak adott otthont.¹¹⁴⁰

Mórochely (Zala megye) [Nagykanizsa területén (Mórichely), H]

Mórochelyi Basó 1374-ben Mórochely birtokán vámot szedetett – Kanizsai Lőrinc fia János fia Miklós¹¹⁴¹ szerint kanizsai vámjának sérelmére, amiért Basónak Szepesi Jakab országbíró előtt kellett felelnie.¹¹⁴²

Muhi (Borsod megye) [Muhi, H]

Muhi faluban a 14. század közepén, csütörtöki napokon hetivásárt tartottak.¹¹⁴³

---

¹¹³⁸ A vásár napja nélkül. DL 63 076. (Justh 34. sz.). Vö. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 168.

¹¹³⁹ Z. III. 525. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 136.

¹¹⁴⁰ DL 33 604., DL 33 605. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 169.

¹¹⁴¹ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Oslí nem 5. tábla: Kanizsai.

¹¹⁴² idem [...] tributum in dicta possessione sua Morochel in detrimentum et diminucionem tributi predicti Nicolai filii Iohannis in possessione sua Kanisa [...] exigi faceret minus iuste – DL 24 915. (a hiányzó részekben az oklevél szövege nem olvasható).

¹¹⁴³ 1343: AO IV. 301. (Anjou-oklt. XXVII. 45. sz.). Vö. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 141.

Munkács (Bereg megye) [Mukacsevo, UKR]

Munkács csütörtöki hetivására 1348-ban háromvásáros kikiáltás színhelye volt.¹¹⁴⁴

Nagyfalu (Valkó megye) [Semeljci (Szemelce) vidékén, HR]

Nagyfalu vasárnapi hetivására 1377-ben háromvásáros kikiáltás színtere volt.¹¹⁴⁵

Nagykapos (Ung megye) [Veľké Kapušany (Nagykapos), SVK]

1354-ben Druget Miklós¹¹⁴⁶ országbíró Nagykapos falujában hetivásárt tarthattak: december 26-án, pénteken¹¹⁴⁷ a leleszi prépost és Druget Miklós egy-egy jobbágya oda tartott vásározni,¹¹⁴⁸ amikor Csicseri Domonkos fiai, János és István Csicserre csalták őket, ahol egy lovat és két vég popprengi posztót (*duas pecias panni de Popring*) vettek el tőlük.¹¹⁴⁹

Nagykemplék (Körös megye) [Kalnik területén, HR]

Paksi Leusták szlavón bán 1362-ben megtiltotta a kemléki várnagynak és helyettesének, hogy a nagykempléki nemes várjobbágyok egyházakhoz, mások házaiba (*ad ecclesias vel aliroum domos*) vagy *extra metas* tárolásra (*ad conservandum*) szállított, saját borát és gabonáját megvámolják.¹¹⁵⁰

---

¹¹⁴⁴ Z. II. 349. (Anjou-oklt. XXXII. 924. sz.).

¹¹⁴⁵ DL 91 841.

¹¹⁴⁶ Vö. Engel P.: Genealógia: Druget 1. tábla: gerényi ág.

¹¹⁴⁷ A vásárt későbbi adatok szerint szombatoként tartották. Weisz B.: Vásárok és lerakatok 168.

¹¹⁴⁸ *more mercatorum in una societate ad villam Kapus eiusdem comitis Nicolai accedere voluisset causa forizandi* – DF 233 685.

¹¹⁴⁹ DF 233 685.

¹¹⁵⁰ DF 231 912. (Anjou-oklt. XLVI. 186. sz.).

Nagymarton (Sopron megye) [Mattersburg, A]

Lajos 1354-ben Szent Jakab ünnepén (július 25.) tartandó éves vásár (*nundine seu forum annuale liberum*) megrendezését engedélyezte Nagymartoni Lőrinc fia Nykul (Miklós)¹¹⁵¹ Nagymarton birtokán.¹¹⁵²

Nagymihály¹¹⁵³ (Zemplén megye) [Mihalovce, SVK]

Nagymihály vásárvámja a Lajos korból (1358¹¹⁵⁴) is adatolható, így, habár a helyi vásártartásra utaló legkorábbi közvetlen adataink 1399-ből (szeptember 8-i sokadalom), illetve 1449-ből (keddi hetivásár) származnak,¹¹⁵⁵ nyilvánvaló, hogy a település már a 14. század közepén vásáros hely volt. Kérdés, hogy 1346-ban is a vásárvámról értesülünk-e a váci káptalan okleveléből, ami tanúsítja Nagymihályi Jakó fia András fia Mihály¹¹⁵⁶ rokoni szeretetből tett ígéretét többek közt nagymihályi vámja harmadának (*tercia parte sui tributi similiter in eadem Nogmyhal sibi pertinenti*) testvére, Lőrinc, fiai, György, László, Miklós és örökösök részére történő átadásáról.¹¹⁵⁷ A nagymihályi vásárvám 1358-ban, Nagymihályi László fia János lánya, Fruzsina¹¹⁵⁸ (Eufrozina) leánynegyedének ügyében „került elő”, amikor nagyapja kiadta számára elhalt apja birtokrészeinek negyedét. Mivel László és másik három fia még életben volt, a lánynak nagyapja birtokainak elhunyt apját, Jánost illető ötödrészednek negyede – vagyis a teljes birtokállomány huszada – járt, a nagymihályi vásárvám bevételének arányos részével együtt (*tributo fori in eadem possessione Nogmyhal exigi consueto quantum ad porcionem eiusdem nobilis puella cedere deberet*).¹¹⁵⁹

---

¹¹⁵¹ Vö. Engel P.: Genealógia: Fraknói (Nagymartoni, Gróf).

¹¹⁵² F. IX/2. 311–313. (Anjou-oklt. XXXVIII. 361. sz.).

¹¹⁵³ Korábbi történetére lásd Weisz B.: Vámok és vámszedés 275.

¹¹⁵⁴ Sztáray I. 301.

¹¹⁵⁵ Weisz B.: Vásárok és lerakatok 175.

¹¹⁵⁶ Engel P.: Genealógia Kaplyon nem 7. tábla: Nagymihályi ág.

¹¹⁵⁷ Sztáray I. 188.

¹¹⁵⁸ Vö. Engel P.: Genealógia: Kaplyon nem 13. tábla: Nagymihályi (Jákó ága).

¹¹⁵⁹ Sztárai I. 299–303. (DL 85 326). DL 24 807 alatt hibás, 1355. évi kelettel 18. századi másolata található.

László mg.

1307–1360

1. N.

2. Ráskai Klára 1356–73

1.-től:						2.-től:			
János	Jakó	Tamás	László	Dénes	Jakab mg.	Péter	Miklós	Anna	
udvari vitéz	1335–46	1337–46	1346	1346	1346–1412	1356–57	1356-1423	1356–73	
1335–52									
Fruzsina									
1358									

Engel P.: Genealógia: Kaplyon nem 13. tábla: Nagymihályi (Jákó ága) (részlet)

Nagyszombat¹¹⁶⁰ (Pozsony megye) [Trnava, SVK]

1360-ban I. Lajos a Nagyszombatra bel- vagy külföldről letelepedés céljából utazókat (*commorandi causa ... se transferunt*),¹¹⁶¹ 1363-ban pedig, örök érvénnyel, az építőanyagot (fát, cementet, követ) a városba szállító nagyszombatiakat, illetve Gerencsér, Magyarád, Szili és Parna lakóit mentesítette a vámfizetés alól.¹¹⁶² A király 1360-ban, 1365-ben és 1366-ban is fellépett a gyakorlat ellen, *cum igitur hoc inconueniens sit et iniustum*, hogy a lóháton közlekedő (*equites*) nagyszombatiakat a vámhelyeken megvámolják.¹¹⁶³ A praxis nem a polgárok speciális felmentését hagyta figyelmen kívül, hanem alapjában véve volt jogszerűtlen.¹¹⁶⁴ 1365-ben I. Lajos kimondottan Vöröskői (Wolfurt) Eglolfot szólította fel, hogy a nagyszombatiaktól csak akkor szedjen vámot, ha árukat visznek magukkal,¹¹⁶⁵ és

---

¹¹⁶⁰ Korábbi történetére lásd *Weisz B.:* Vámok és vámszedés 384–385.

¹¹⁶¹ DF 279 571.

¹¹⁶² *quod ipsi de lignis de cemento de lapidibus per eosdem ad dictam civitatem undecunque deferentibus a solutione cuiuslibet tributi perpetuo exempti haberent nullumque tributum nullamque tributariam exactionem de eisdem rebus iam nominatis solvere tenerentur* – DF 279 577. Vö. *Lexikon stredovekých miest* 525.

¹¹⁶³ 1360: DF 279 572; 1365: DF 279 573, DF 279 574; 1366: DF 279 575.

¹¹⁶⁴ Vö. *Vámmentességek c. fejezet.*

¹¹⁶⁵ *contentis solum de tributaria solutione quam ipsos de rebus mercimomialibus secum deferentibus facere consuetudinarie oportebit* – DF 279 573.

vámhelyein, különösen Ciferen, ne terhelje őket jogtalan (*indebita*) és túl magas (*superflua*) vámok követelésével.¹¹⁶⁶

A nagyszombati pénteki hetivásár 1361-ben háromvásáros kikiáltás helyszíne volt.¹¹⁶⁷

Namény (Szatmár megye) [Vásárosnamény, H]

A naményi hetivásárra vonatkozó legkorábbi adatunk 1368-ból való, egy perhalasztó oklevélből. Opuliai László nádor augusztus 8-án elhalasztotta a Lónyai Bencenc fiai, János és György, továbbá Jakab fia Miklós,¹¹⁶⁸ illetve Csaolyi János fia Sebestyén¹¹⁶⁹ közötti oklevélbemutatót a szalkai és naményi vásár tárgyában.¹¹⁷⁰ Feltételezhető, hogy a pereskedést a lónyaiak naményi és a csaolyiak szalkai, azonos napon (csütörtök)¹¹⁷¹ tartott vásárainak egymásnak kárt okozó közelsége¹¹⁷² váltotta ki – a két település egymástól légvonalban csupán 7 kilométerre fekszik a Tisza egyik, illetve másik partján. Az elképzelés létjogosultsága annál is valószínűbb, mivel az elnéptelenedett szalkai csütörtöki hetivásár „revitalizálására” néhány évvel korábban, 1361-ben került sor a király jóvoltából.¹¹⁷³ A per kifutását nem ismerem, mindenesetre mindkét csütörtöki vásár későbbi megléte kimutatható.¹¹⁷⁴

---

¹¹⁶⁶ DF 279 573.

¹¹⁶⁷ DF 248 391. *Házi J.*: Pozsony vármegye 56. Vö. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 156.

¹¹⁶⁸ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Lónyai.

¹¹⁶⁹ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Káta nem 7. tábla: Csaolyi.

¹¹⁷⁰ DL 64 077.

¹¹⁷¹ Vö. DL 5071, DL 84 344.

¹¹⁷² A Károly-korban már kimutatható a vásárookra vonatkozó, a már meglévő vásárokat védő mérföldjog, amelynek értelmében 1 mérföldön belül nem lehetett más vásárt tartani – legalábbis ugyanazon a napon. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 37.

¹¹⁷³ forum in possessione religiosarum dominarum sororum Sancte Clare de Veteri Buda Zalka vocata in comitatu Zothmariensi existenti singulis feriis quintis olim celebrabatur abolitum extitit et anichilatum ideo nos ... ipsum forum ... de novo duximus annuendum sine preiudicio tamen fororum vicinorum – DL 5071. Vö. Szalka, Szatmár megye.

¹¹⁷⁴ Szalka – 1413: DL 53 656. Namény – 1412: DL 84 344 (ZsO. III. 2462. sz.). Mindkettőt idézi: *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 161–162.

Nempti (Zala megye) [Lenti, H]

1343-ban Hahót nembéli Miklós királynéi lovászmester¹¹⁷⁵ Lajostól adományba kapta Nempti várát uradalmával – a vár tartozékai közt Nempti hétfői hetivásárát is felsorolták.¹¹⁷⁶

Novák (Arad megye) [Aradul Nou-tól [Újarad] DNY-ra, RO]

A Szeri Pósa fia Ároki és a Lackfiak Novák birtokai között rév üzemelt a Maroson (*portus aque Morusy inter possessiones Noak et Aruky vocatas*),¹¹⁷⁷ ami a két birtok határát képezte.¹¹⁷⁸ 1360. július 27-én, Kont Miklós temesvári nádori közgyűlésén Szeri Pósa fia István¹¹⁷⁹ azt állította, Lackfi András¹¹⁸⁰ a két birtok között hajókat tart fent, vámot szed az átkelőktől (*naves conservari et tributum ab hominibus inibi transitum facientibus exigere faceret*), és az egész bevételt megtartja, holott annak fele őt illeti.¹¹⁸¹ Néhány évvel később, 1363. augusztus 1-jén István Arad megye előtt tiltakozott, amiért Lackfi Pál és Miklós a rév egész jövedelmét maguknak szedik be, holott az átkelőt közösen bírják, így jövedelmének fele az övé.¹¹⁸²

Nyen (Pozsony megye?) [helye ismeretlen]

1376-ban Szencsei Pál, Garai Miklós óvári várnagya levelet címzett minden vámszedőnek és harmincadosnak Nyentől Óvárig, főleg a pozsonyi *tricesimatornak tributariusnak*, és helyetteseiknek.¹¹⁸³ A menlevélben a várnagy a pozsonyi ispánságot is betöltő¹¹⁸⁴ Garai Miklós nádor kérését tolmácsolva arra kérte a címzetteket, hogy a fákat (*de una strue*

---

¹¹⁷⁵ Vö. Engel P.: Archontológia I. 57.

¹¹⁷⁶ Nempty in qua ... forum singulis feriis secundis celebraretur – Zala I. 409. Weisz B.: Vásárok és lerakatok 173.

¹¹⁷⁷ DL 91 693.

¹¹⁷⁸ DL 91 556.

¹¹⁷⁹ Vö. Engel P.: Genealógia: Bár-Kalán nem 1. Szeri ág 2. tábla: Pósa fia (szeri, szódi).

¹¹⁸⁰ Vö. Engel P.: Genealógia: Hermán nem 2. tábla: Lackfi. Engel Pál adatai szerint Lackfi András, akit a nádor a közgyűlésről való távolmaradása miatt megbírságot, ekkor már nem élt.

¹¹⁸¹ DL 91 556. (*Domokos N.*: Források 21–22.).

¹¹⁸² DL 91 693.

¹¹⁸³ 1376. szeptember 7.: universis tricesimatoribus et tributariis tam in terris quam super aquis a Nyen usque Owar ubique constitutis specialiter tricesimatori et tributario de Posonio eorumque vices gerentibus – DF 238 940.

¹¹⁸⁴ Engel P.: Archontológia I. 167.

lignorum), amiket a nádor házainak építéséhez visznek Visegrádra, illetve az épületek szóban forgó levelét felmutató szállítóit ne vámolják és harmincadolják meg.¹¹⁸⁵ A többes szám használata miatt (*tricesimatoribus*) eleve feltehető, hogy az útvonalon a pozsonyi mellett más harmincadhellyel (-helyekkel?) is számolnunk kell (például Óvárral).¹¹⁸⁶

Nyitott kérdés – akár harmincadja volt, akár vámja –, vajon melyik települést takarhatja Szencsei Pál levelében a leginkább *Nyennek* kiolvasható helynév. Az irat hátlapján olvasható regeszta a „kényelmes” és logikus, ám az előlapi olvasat által kevésbé támogatott „Vienna”, vagyis Bécs megoldást kínálja. Ugyanakkor Zsigmond 1418-ban egy birtokpért az országba „*in Kyrkche/Kwkcha* vagy *in Nyen*” való visszatéréséig halasztott el.¹¹⁸⁷ Az okmánytár szerkesztői az oklevél – későbbi átírásokból ismert – *Kyrkche/Kwkcha* helységet a mosoni Köpcsénnyel azonosították,¹¹⁸⁸ *Nyent* pedig ismeretlen Pozsony megyei(?) helységgént interpretálták.¹¹⁸⁹

Nyitra¹¹⁹⁰ (Nyitra megye) [Nitra, SVK]

Nyitra keddi hetivására 1381-ben háromvásáros kikiáltás színtere volt.¹¹⁹¹

Óbuda¹¹⁹² (Pilis megye) [Budapest része, H]

Az óbudai hajóvámot, vagyis a borral vagy sóval a folyón felfelé, vagy más áruval lefelé tartó hajók vámját II. Géza 1148-ban az óbudai káptalannak adta.¹¹⁹³ A hajóvám ezt követően 14. század közepi forrásokban, az Óbuda 1355. évi felosztásáról tudósító oklevelekben tűnik fel.¹¹⁹⁴ Az óbudai vár és a káptalan területeinek és jogainak körülhatárolásával megbízott bárók és főpapok előtt a káptalan jogot formált (*iura eorum exhiberent¹¹⁹⁵/ se ... habere*

---

¹¹⁸⁵ DF 238 940.

¹¹⁸⁶ Vö. **Óvár**.

¹¹⁸⁷ 1418. május 12.: ZsO. VI. 1903. sz.

¹¹⁸⁸ ZsO. VI. 735.

¹¹⁸⁹ ZsO. VI. 753.

¹¹⁹⁰ Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 282–283.

¹¹⁹¹ DL 75 553. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 154.

¹¹⁹² Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 284–285.

¹¹⁹³ *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 224.

¹¹⁹⁴ 1355. aug. 17.; 1356. okt. 17.: *Kumorovitz L. B.*: Óbuda 1355. évi felosztása 284–285.

¹¹⁹⁵ *Kumorovitz L. B.*: Óbuda 1355. évi felosztása 284.

*pretendebant*¹¹⁹⁶) ugyan a hajóvámra, de jelentésük szerint annak nem volt a birtokában, ugyanis a vám egészen addig a vár,¹¹⁹⁷ következésképpen I. Lajos anyja, Piast Erzsébet jövedelmeit gyarapította, aki azzal 1343 óta rendelkezett.¹¹⁹⁸ Az 1355. évi rendezés alkalmával az uralkodó és anyja a káptalan óbudai hajó- és vásárvámszedési jogát, illetve a polgárok feletti bírói joghatóságát néhány Zala és Somogy megyei birtokkal (Komár, Galambok, Szentpéter és Karos) megváltotta: ezek éves jövedelme elvileg meghaladta a káptalantól elvont jogok 200 budai márkára becsült bevételét – Lajos és Erzsébet legalábbis igyekezett a cserét a káptalan számára előnyösként feltüntetni.¹¹⁹⁹ Az anyakirályné óbudai dunai vámját (*tributum aquaticum, seu Danubiale*) fia jóváhagyásával 1366-ban az általa alapított óbudai Szűz Mária-kolostor klarissza apácáinak adta, cserébe az 1351-ben a kolostornak juttatott szentjakabfalvi szárazvámért.¹²⁰⁰ 1367-ben Erzsébet már a szentjakabfalvi vám jövedelméből rendelte kiutalni azt az évi 240 forintot, amit az opuliai herceg lányának, az óbudai klarissza kolostorban apácaként élő Kunigundának addig az óbudai vám bevételéből biztosított.¹²⁰¹ Ugyanekkor értesülünk arról, hogy az óbudai (hajó)vámmal együtt a klarisszák a téli időszakban a Dunán, Óbudán halászott (tartott?) halak vámját (*proventibus pisscium*) is megkapták az özvegy királynétól.¹²⁰² 1401-ben egy elhagyatott ház adásvételekor említették az apácák óbudai vámhelyét (*loci tributivi*), amely Pethy-i András és Borosjenői András telkeinek (*fondorum*) szomszédságában helyezkedett el. 1406-ban Anich apátnő a kolostor óbudai vámját szeptember 22-től egy évre 50 forintért (forintját száz dénárral számolva) adta bérbe Pál vámszedőnek (*toloniatore*).¹²⁰³ Igen tanulságos az 1435-től csaknem másfél évtizedig elhúzódó vámpert, amelyet az esztergomi polgárok indítottak több vámbirtokos, köztük az óbudai klarisszák ellen. Pálóczi László országbíró 1449. évi ítélete kimondta a polgárok vámmentességét az apácák ceglédi, szondi, széplaki és egyedújfalusi vámjain, mégpedig az esztergomi örmények IV. Bélától kapott, 1243. évi kiváltságlevele alapján.¹²⁰⁴ Az esztergomi polgárok az óbudai vám fizetése alól már nem tudták kivonni magukat, az apácák képviselője ugyanis sikerrel érvelt a klarisszák kiváltságának az esztergomiakénál régebbi voltaival. Ez úgy fordulhatott elő, hogy a bíróság

¹¹⁹⁶ *Kumorovitz L. B.*: Óbuda 1355. évi felosztása 285.

¹¹⁹⁷ *tributum navium, quod ad presens pro castro nostro exigitur, licet iura eorum exhiberent, non tamen in ipsorum possessione a tempore, cuius non extaret memoria* – *Kumorovitz L. B.*: Óbuda 1355. évi felosztása 284.

¹¹⁹⁸ AO IV. 297.

¹¹⁹⁹ *Kumorovitz L. B.*: Óbuda 1355. évi felosztása 284–285.

¹²⁰⁰ F. IX/3. 528–531. Vö. 1351: F. IX/2. 53–55.

¹²⁰¹ DL 5631.

¹²⁰² DL 5631. Vö. 1399: *tributum pisscium earum a piscatoribus in Danubio transeuntibus ad tributum earundem in eadem Veteribuda habitum exigí consuetum spectans* – Bp. III/1. 134. (DL 8521.).

¹²⁰³ Bp. III/1. 239. (ZsO. II/1. 5203. sz.).

¹²⁰⁴ 1449: DL 14 211. Vö. *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 152.

előtt nem a kolostor, hanem az óbudai káptalan vámszedési jogát megalapozó és alátámasztó okleveleket mutatták be: az apácák *procuratora* az Óbuda felosztásáról szóló 1356. évi oklevelet, a káptalané pedig II. Géza 1148-ban kelt adománylevelét.¹²⁰⁵ A klarisszák a 15. század közepén újra és újra felléptek a vámfizetést megtagadók ellen:¹²⁰⁶ 1465-ban például a gúti Ország Mihály nádor által az apácák panaszára elrendelt, Pilis megye hatósága által lefolytatott vizsgálat megállapította, hogy az esztergomi érsekké kinevezett Vitéz János váradi püspök megtiltotta az érsekség jobbágyainak a dunai hajóvám (*tributum navale danubiale*) fizetését, így a klarisszáknek 600 forint kárt okozott.¹²⁰⁷

A 14. század derekán a király és az anyakirályné nem szűnő jóindulatát élvező óbudai apácák – 1351-ben a nyúl-szigeti domonkosok, majd mintájukra¹²⁰⁸ 1365-ben az óbudai klarisszák is – arra hivatkozva, hogy vámjaikat¹²⁰⁹ alamizsnaként kapták, kijárták, hogy az uralkodó hatálytalanítsa mind a külföldi, mind a hazai kereskedők vámmentességet biztosító okleveleit vámjaik vonatkozásában.¹²¹⁰

Ófalu (Szepes megye) [Spišská Stará Ves (Szepesófalú), SVK]

1362-ben Ófalu polgárai és a falvat birtokló lechnici kartauzi monostor között nézeteltérés támadt a zsemlye- és mészárszékek miatt. A vita rendezéséről tudósító irat szerint ekkor az

---

¹²⁰⁵ 1449: DL 14 211. Zsigmond parancsára a káptalan 1435-ben vállalta, hogy a vámszedés miatt az apácák ellen indított perekben a védelmükben bemutatja az óbudai dunai vámmal kapcsolatos okleveleit (*littere et literalia instrumenta super facto tributi in eadem Veteribuda super fluvio Danubii exigi soliti*). DL 12 662.

¹²⁰⁶ 1452: DL 14540, 14541.; 1465: DF 16 247.

¹²⁰⁷ DF 16 187.

¹²⁰⁸ Kiváltságlevelek (lásd következő jegyzet) szövege gyakorlatilag megfelel egymásnak.

¹²⁰⁹ A 15. század közepén az óbudai, a ceglédi, a szondi, a széplaki és az egyedújfalusi vámok voltak az óbudai klarisszák birtokában. 1449: DL 14 211. Az óbudai hajóvámhoz 1366-ban jutottak, a szentjakabfalvi vámért cserébe (1366: F. IX/3. 528–531. Vö. 1351: F. IX/2. 53–55.); a Bács megyei Széplak útvámját, Egyedújfalu út- és vásárvámját, valamint Belsőzond vámját (*tributum fori Danubium*) 1382-ben kapták meg I. Lajostól, cserébe többek közt a szepesi Lucsivna, Podolin és Tótfalu, valamint a Szabolcs megyei Révbács vámjaiért. 1382: DL 6905.

¹²¹⁰ *quod quamquam plerisque hominibus, regnicolis nostris et extraneis ac hospitibus, instantiis eorumdem, et supplicationibus interuenientibus, huiusmodi gratiam fecisse dignoscimur: vt ipsi nullas in regno nostro tributa dare et soluere teneantur ... nam volumus, et testimonio praesentium committimus mediante, vt omnes homines tam regnicolae nostri, quam extranei, tributum soluere debentes, in locis tributorum earumdem Dominarum tributum consuetum plene dare et soluere teneantur; non obstante gratia eisdem facta praenotata; cui, vt praemittitur, praesentibus volumus derogari – 1351: F. IX/2. 73–74.; 1365: F. IX/3. 498–500. Az idők folyamán mindkét kolostor gondosan ügyelt arra, nehogy kiváltsága érvényét veszítse. A Margit-szigetiek oklevél-megerősítéseit lásd 1365: F. IX/3. 493–495. (I. Lajos), 1393: DL 7823. (Mária), 1397: DL 4181. (Zsigmond). Óbudai klarisszák: 1393: Bp. III/1. 78. (Zsigmond), 1406: DL 9123. (Zsigmond).*

ófalusi piacteren álló (*in foro ... positis*) összes zsemle- és mészárszék *censusa* a polgárokat illette.¹²¹¹

Ond (Zemplén megye) [Szerencs része, H]

Ond birtok 1348. évi felosztása során a telekhelyek közti határok megjárása egy kő határjelnél kezdődött, ami a Szerencs folyó mellett, „és bizonyos híd végénél” volt.¹²¹²

Osztraluka (Zólyom megye) [Ostrá Lúka, SVK]

1358-ban, amikor Gunde, Erzsébet, Klára, Ilona és Margit követelésére Miklós fia Mikó és János fia Péter kiadták a lányoknak apjuk, Osztralukai Zima fia Mihály birtokaiból járó leánynegyed, a számukra elkülönített birtokdarab határai között a Szelesrév¹²¹³ (*Scelesrew*¹²¹⁴/*Selesrew*¹²¹⁵) is szerepelt.¹²¹⁶ Elképzelhető, hogy ehhez a révhez köthető a Zsigmond 1393. évi – Zólyom Nagybaldogasszony napja utáni vasárnaphoz kötődő évesvásár-tartási engedélyét tartalmazó – diplomájában említett osztralukai vámszedés.¹²¹⁷

Óvár¹²¹⁸ (Moson megye) [Mosonmagyaróvár része, H]

Óvár harmincadát, amely az 1498. évi, a harmincadok régi helyeit is felsoroló dekrétum 34. cikkelyében sem a fő-, sem a fiókharmincadok között nem jelent meg,¹²¹⁹ az Acsády Ignácra hivatkozó Pach Zsigmond Pál szerint csak „1531-ben, a marhakivitel nagy föllendülése idején állították fel”.¹²²⁰ Ha volt is olyan időszak, amikor Óváron nem szedtek

---

¹²¹¹ DF 266 977. (Anjou-oklt. XLVI. 503. sz.).

¹²¹² *prima meta inciperet a plaga orientali prope dictum fluvium Zerench et in fine cuiusdam pontis ubi essent unus lapis pro meta positus* – AO V. 232. (Anjou-oklt. XXXII. 569. sz.).

¹²¹³ Vö. Szamota I.: Oklevél-szótár 905–906. (’szeles’, ’szélés’).

¹²¹⁴ DF 254 212.

¹²¹⁵ DL 72 988.

¹²¹⁶ Keglevich: Garamszentbenedek 114–115. (124. szám), 115–116. (125. szám). (Anjou-oklt. XLII. 326., 327. sz.).

¹²¹⁷ DF 268 912. (ZsO. I. 3037. sz.).

¹²¹⁸ Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 291.

¹²¹⁹ DRMH IV. 110.

¹²²⁰ *Pach Zs. P.*: A harmincadvám az Anjou-korban 258. 140. j.; *Acsády I.*: Magyarország pénzügyei 126.

tricesimát, a helyi harmincadállomás fennállásával – legalábbis Lajos, Mária és Zsigmond idejében, a 14. században – számolnunk kell. Erre vonatkozóan a legkorábbi, annak idején már Csánki által is idézett adat¹²²¹ 1359-ből való, amikor Csenkeszfalvi Him fia Simon a pozsonyi alispánnál amiatt tett panaszt, hogy *fratere*, a volt óvári harmincados (*condam tricesimatoris de Owar*), János mester 20 márkát érő lovát, amit Simon éppen Pozsonyba vitt Jánosnak, a kiscsütörtöki *villicus* útközben lefoglaltatta (*arestari fecisset*).¹²²² Ugyancsak érdekes iratot őrzött meg a pozsonyi városi levéltár 1376-ból: Szencsei Pál, Garai Miklós óvári várnagya minden vámszedőnek és harmincadosnak Nyentől Óvárig, főleg a pozsonyi *tricesimatornak tributariusnak*, és helyetteseiknek szóló levelét.¹²²³ A menlevélben a várnagy a pozsonyi ispánságot is betöltő¹²²⁴ Garai Miklós nádor kérését tolmácsolva arra kérte a címzetteket, hogy a fákat (*de una strue lignorum*), amiket a nádor házainak építéséhez visznek Visegrádra, illetve az épületfák szóban forgó levelét felmutató szállítóit ne vámolják és harmincadolják meg.¹²²⁵ A többes szám használata miatt (*tricesimatoribus*) eleve feltehető, hogy az útvonalon a pozsonyi mellett más harmincadhellyel (-helyekkel?) is számolnunk kell, az óvárival az 1359-es adatból kiindulva meglehetősen bizonyossággal.

Az óvári harmincad 1359. évi fennállását alátámasztó adat fényében talán bátrabban foglalhatunk állást amellest, hogy Mária királynő 1383. évi, Zsigmond által 1387-ben és 1406-ban is megerősített, a szebeni és más erdélyi városok kereskedői érdekében kibocsátott, a királyság összes harmincad- és vámszedőjéhez, különösen az óváriakhoz intézett oklevelének *inscripciója*¹²²⁶ – Pach véleményével ellentétben¹²²⁷ – nem, vagy nem csak az óvári vámszedőhelyre, hanem a helyi harmincadállomás működésére (is) utal.¹²²⁸ A szebeniek kérésére Mária ekkor megtiltotta, hogy kereskedőiktől a vámokat és harmincadokat jogtalanul szedjék, és áruikat akár a vámszedők, akár a harmincadosok felbonthassák. Hacsak a felbontás előtt „a régi szokás és szabadság szerint” nem akasztottak a szekérre egy márka

---

¹²²¹ Csánki III. 676.

¹²²² 1359. augusztus 17.: DF 226 978.

¹²²³ 1376. szeptember 7.: *universis tricesimatoribus et tributariis tam in terris quam super aquis a Nyen usque Owar ubique constitutis specialiter tricesimatori et tributario de Posonio eorumque vices gerentibus* – DF 238 940.

¹²²⁴ Engel P.: Archontológia I. 167.

¹²²⁵ DF 238 940.

¹²²⁶ *fidelibus suis universis et singulis tricesimatoribus et tributariis ubique intra ambitum regni nostri signanter in Owar nunc constitutis et in futurum constituendis* – ZW. II. 573.

¹²²⁷ Pach Zs. P.: A harmincadvám az Anjou-korban 258. 140. j.

¹²²⁸ 1383. március 29.: ZW. II. 573., 1387. június 5.: ZW. II. 611–612., 1406. április 7.: ZW. III. 401–403.

aranyat – ebben az esetben ugyanis, ha bármilyen letagadott vagy elrejtett dolgot találtak a szekéren, azt megtarthatták maguknak.¹²²⁹

Őr¹²³⁰ (Szepes megye) [Strážky (Nagyőr), Spišská Belá (Szepesbéla) része, SVK]

I. Lajos 1344. évi oklevele szerint Nehrer (*Nyrer*) és Rókusz – a szepesi káptalan tanúságával történő – határjárásakor a két birtokot Lándok birtoktól és a bélai németektől elkülönítő határok bejárása során érintették a *Nirer* nevű hidat, ami az azonos nevű patakon vezetett át.¹²³¹ A királyi oklevél azonban, amelyet már Fekete Nagy Antal is gyanúsnak minősített,¹²³² későbbi hamisítványnak tekinthető. Az 1344. évi iratnak csupán egy 1365. évi átirásáról tudunk – utóbbi a király állítólagos, 1353. évi átirását is magában foglalja. Írásképe semmiképpen nem 14., inkább 16. századi. A *Nirer* nevű „hidacskát” (*ponticulus*) és vízfolyást említi III. András 1290. évi, ugyancsak *hamis*,¹²³³ Lándok, *Nirer* és Rókusz határait leíró, I. Károly 1322-i megerősítésében fennmaradt, írásképe alapján a 16. században elkészített¹²³⁴ oklevele is; az ebben olvasható magyarázat szerint a hidat azért hívják *Nirernek*, mert *Nirer* birtok lakói szabadon vághatnak tűzifát Rókusz erdeiben a hídig.¹²³⁵ A híd – illetve az azonos nevű vízfolyás – nevének 16. századi érdekek motiválta (határvita, esetleg erdőhasználati jog) népetimológiája, ami a nehreiek faizási jogának kontextusán keresztül a *Nyír ér* magyar jelentést igyekszik sugalmazni,¹²³⁶ szándékosan ferdtető és hibás. A *Nirer* név többszörös átvitelén (birtok>vízfolyás (ér)>híd) alapuló konstrukció mögött az oklevél-hamisító aktuális érdekei állhattak, a Nehrer birtoknév ugyanis német, a magyar birtoknév (Őr) tükörfordítása: a *nähren* ige másodlagos, őrizni, vigyázni jelentésével bíró foglalkozásnévi változata (*Nährer*).¹²³⁷ A fentiekből kifolyólag az őri hídról hiteles 14. századi adatunk egyelőre nincs.

---

¹²²⁹ si autem ipsas res mercimoniales vultis dissolvere et disiungere, tunc unam marcam auri ipsi currui prius appendatis iuxta antiquam consuetudinem et libertatemegye Et quidquid deinde in ipso curru denegatum aut occultatum inveneritis, pro vobis conservetis – ZW. II. 573.

¹²³⁰ Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 292.

¹²³¹ quendam rivulum sive pontem nirer vocatum – DF 281 698. (Anjou-oklt. XXVIII. 757. sz.).

¹²³² Fekete Nagy 221. 121. jz.

¹²³³ Kar., HH. 38–39.

¹²³⁴ *Tagányi K.*: Egy hamisítvány 512.

¹²³⁵ qui duntaxat, in siluis Rokus usque ad prefatum pontem – W. X. 10. (DL 1281).

¹²³⁶ Vö. *Tagányi K.*: Egy hamisítvány 514.

¹²³⁷ Vö. *Tagányi K.*: Egy hamisítvány 514.

Más kérdés, hogy mihez kötődhetett az őri, a Károly- és a Lajos-korban is kimutatható vámszedés. Az őri vámot I. Károly – csak említésből ismert – pátensével valamikor 1327 és 1342 között Druget Fülöp¹²³⁸ nádor özvegyének, Margitnak és árváinak engedte át életük tartamára.¹²³⁹ Margit a vámot 1350-ben lányának, Klárának és férjének, Mikcsfi Ákosnak¹²⁴⁰ adta a Károly oklevelében leírt feltételek mellett;¹²⁴¹ az adományt 1351-ben a király is jóváhagyta, ráadásul Ákos örököseire is kiterjesztette.¹²⁴²

Pacsa (Zala megye) [Zalalövőtől D-re, H]

I. Lajos 1356-ban Gersei Pető¹²⁴³ Pacsa birtokán hétfői hetivásár (*forum liberum*) tartását engedélyezte.¹²⁴⁴

Paks (Tolna megye) [Paks, H]

Paks szerdai hetivására 1381-ben háromvásáros kikiáltás helyszíne volt.¹²⁴⁵

Pálfalva [helye ismeretlen]¹²⁴⁶

Pálfalva hetivására 1371-ből adathozható: január 12-én Töttös fia László néhány karakói¹²⁴⁷ jobbágyát és Miklós nevű *famulusát*, akik a pálfalvi vásárból (*de libero foro in possessione Palfalua vocata celebrari solito*) tartottak hazafelé, András cikádori apát elfogatta, megverette és kifosztatta.¹²⁴⁸

---

¹²³⁸ Vö. Engel P.: Genealógia: Druget 1. tábla: gerényi ág.

¹²³⁹ Weisz B.: Vámok és vámszedés 292.

¹²⁴⁰ Vö. Engel P.: Genealógia: Ákos nem 4. Mikcsfi ága 1. tábla: Mikcsfi.

¹²⁴¹ Tringli I.: Perényi 58–59. (Anjou-oklt. XXXIV. 150. sz.). Az oklevelet átírta a budai káptalan 1351. mácius 7-én (Tringli I.: Perényi 59–60.).

¹²⁴² DL 42 781. A király az 1351. évi oklevelet privilegiális formában is átírta 1352. február 10-én. DL 42 781.

¹²⁴³ Vö. Engel P.: Genealógia: Nádasd nem 3. tábla: Pető (gersei).

¹²⁴⁴ Zala I. 565. (Anjou-oklt. XL. 420. sz.).

¹²⁴⁵ DL 106 191. (F. IX/5. 524.). Weisz B.: Vásárok és lerakatok 165.

¹²⁴⁶ Weisz Boglárka a települést Marjančaci vidékére (Horvátország) lokalizálja. Weisz B.: Vásárok és lerakatok 136.

¹²⁴⁷ Vö. Gy. I. 322.

¹²⁴⁸ Z. III. 417–418.

Palocsa¹²⁴⁹ (Sáros megye) [Plaveč, SVK]

Palocsa királyi vámját az 1355. évi sárosi vámvizsgálat említette. A közlekedési vámot a Palocsa vára alatt, a Poprád folyó hídján átkelőktől szedték.¹²⁵⁰ A vámvizsgálat kiderítette, hogy a Rusz felé Bártfán keresztül tartókat az útvijukról egy mérföldnyi kitérőre kényszerítik, a palocsai vámhoz, máskülönben minden javuktól megfosztják őket.¹²⁵¹

Pápa (Veszprém megye) [Pápa, H]

Pápa hetivására 1363-ban háromvásáros kikiáltás színtere volt.¹²⁵² A településnek az Anjou-kor végén a szombati hetivására adatható: elsőként az 1382. december 27-i, amikor az ajkai János fia Miklós *famulusai* és jobbágysai a béli apát szerviensét, Fejes Mihályt, aki az egyház számára halakat vásárolt, halálosan megsebesítették.¹²⁵³ Pápán vásárvámot is szedtek, ami – legalábbis részben biztosan – a helyi plébánost illette. Egy 1378-as adat szerint a veszprémi káptalan gyimóti jobbágysai emberemlékezet óta, évente egyszer *mansió*ként 1 mérő zabot adtak a helyi (gyimóti), szokásos mértékkel mérve a pápai plébánosnak, a pápai vásárvám fejében.¹²⁵⁴

Pápoc (Vas megye) [Pápoc, H]

1360-ban Magyar Pál felesége, Margit (a Nádasd nembéli Gersei Csapó fia András fia László lánya)¹²⁵⁵ az esztergomi káptalan tanúsága mellett úgy végrendelkezett, hogy vásárlás révén szerzett Pápoc birtokának kétharmad része az ottani vásárvám (*tributum fori*) kétharmadával együtt halála után, lélekváltságként az általa 1359-ben alapított¹²⁵⁶ pápóci

---

¹²⁴⁹ Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 295–296.

¹²⁵⁰ *quorum unum esset sub castro vestro Palocha habens pontem super fluvio Paprad – Draskóczy I.*: Sáros megye vámhelyei 58.

¹²⁵¹ *quod transeuntes de diversis partibus regni vestri versus Rusyam per Bardfa per viam scilicet directam a distancia unius miliaris compellerentur ire extra viam ad tributum de Palocha predicta, alias bonis suis omnibus spoliarentur vel alias multum perturbarentur – Draskóczy I.*: Sáros megye vámhelyei 61.

¹²⁵² DL 5196. (Anjou-oklt. XLVII. 102. sz.).

¹²⁵³ P. VIII/1. 413–414.

¹²⁵⁴ VVOS 315–316. (Veszpr. Reg. 724. sz.).

¹²⁵⁵ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Nádasd nem 3. tábla: Petó (gersei).

¹²⁵⁶ *Romhányi B.*: Kolostorok és társaskáptalanok 'Pápóc'.

Szűz Mária Ágoston-rendi remete kolostort illesse.¹²⁵⁷ A pápoci vásár napja – 15. század eleji (1438) adat alapján – a szombat volt.¹²⁵⁸

Parlagrév(e) (helye ismeretlen)

Egy 1357. évi királyi parancslevél említi a Parlag(?)rév(e)¹²⁵⁹ (*Porloghriwy*¹²⁶⁰ *Porloghriw*¹²⁶¹) nevű Dráva-révet, ami szerint az abban szereplő Farkasrév(e) rév – valahol Ludbreg és Apajkeresztúr térségében –, a folyó Zákányrév(e) és Parlagrév(e) nevű átkelői közt biztosított átkelést a Dráván.¹²⁶²

Pásztó¹²⁶³ (Heves megye) [Pásztó, H]

Pásztó a Lajos-korban vásáros hely volt, keddi hetivására 1345-ben¹²⁶⁴ és 1347-ben¹²⁶⁵ is háromvásáros kikiáltás helyszíne volt.

Patak¹²⁶⁶ (Zemplén megye) [Sárospatak, H]

Patak szombati hetivásárán 1348-ban háromvásáros kikiáltásra került sor.¹²⁶⁷

---

¹²⁵⁷ F. IX/3. 175–176.

¹²⁵⁸ *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 170.

¹²⁵⁹ Vö. Szamota I.: Oklevél-szótár 749. ('parlag').

¹²⁶⁰ DF 101 907.

¹²⁶¹ DF 103 295.

¹²⁶² DF 101 907 = DF 103 295 = DF 106 786. (Anjou-oklt. XLII. 35. sz.).

¹²⁶³ Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 297.

¹²⁶⁴ DL 38 962. (Anjou-oklt. XXXI. 171. sz.).

¹²⁶⁵ DL 38 963. (Anjou-oklt. XXXI. 459. sz.).

¹²⁶⁶ Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 299.

¹²⁶⁷ DF 252 596 (Anjou-oklt. XXXII. 909. sz.). Vö. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 175.

Pécs¹²⁶⁸ (Baranya megye) [Pécs, H]

Pécs pénteki hetivására 1373-ban¹²⁶⁹ és 1376-ban is¹²⁷⁰ háromvásáros kikiáltás színhelye volt.

Peker(szerdahely)¹²⁷¹ (Körös megye) [Gornji Sredani, Horvátország]

A pozsegai káptalan 1352. évi oklevele alapján Peker¹²⁷² (*Pukur*) vásáros hely volt, miután ekkor Pekri Lőrinc fia Pál, és Pál fiai, Miklós és Benedek¹²⁷³ itteni birtokrészüket a vásárral együtt (*cum foro*) zálogosították el Kasztellán¹²⁷⁴ Péternek.¹²⁷⁵ A település szerdai hetivásárára már 1338-ból van adatunk.¹²⁷⁶

Pereszlény (Hont megye) [Preseľany nad Ipľom, SVK]¹²⁷⁷

1374-ben Lajos Pereszlény királyi falunak *volentes ... villam nostram ... populosam efficere ac multitudine populorum decorare* keddenként hetivásár tartását engedélyezte a szomszédos vásárok sérelme nélkül.¹²⁷⁸

---

¹²⁶⁸ Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 300.

¹²⁶⁹ Z. III. 525. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 137.

¹²⁷⁰ DL 6388.

¹²⁷¹ Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 302.

¹²⁷² Azonosítása: *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 150.

¹²⁷³ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Tétény nem Pekri.

¹²⁷⁴ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Kasztellánfi (szentléleki).

¹²⁷⁵ DL 100 052.

¹²⁷⁶ *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 150.

¹²⁷⁷ A vásártartást lehetővé tevő oklevél nem nyújt támpontot arra nézve, hogy a benne szereplő villa nostra (sc. regis – K. V.) Perezlyen a Hont vagy a Nyitra megyei Pereszlénynek (Nyitrapereszlény, Preseľany, SVK) feleltethető-e meg. (A nyitrai Pereszlénnyel való azonosításra l. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 153.) Azonosításához további birtoklástörténeti adatokra lenne szükség. Engel Pál a Hont megyei Pereszlényt térképén a drégelyi uradalom részeként tüntette fel 1370 és 1390 között (*Engel P.*: Térkép – a vonatkozó okleveles adatokat nem sikerült megtalálnom). Miután Drégely vára a Lajos-korban királyi vár volt (*Fügedi E.*: Vár és társadalom 128.; *Engel P.*: Királyi hatalom 108.), következésképpen tartozéka, Pereszlény, ebben az időszakban királyi birtok kellett, hogy legyen, a kérdéses királyi falu Hont megyei lokalizálása legalábbis megalapozottan feltételezhető.

¹²⁷⁸ Iványi, Eperjes 36–37. (83. sz.).

Pest (Pest megye) [Budapest része, H]¹²⁷⁹

Garai Miklós nádor Pest és Pilis megyék számára Szenterzsébet falu mellett 1381. április 22-én tartott közgyűlésén Zsidói István fia Domonkos panaszt tett Lack fia Miklós és István fia János veresegyházi nemesek ellen, mivel embereik az előző évben, 1380. január 16-án, kedden rablók módjára lerohanták és kifosztották két, a pesti vásárról (*de foro in civitate Pestyensi habito*) a közúton (*in libera via*) hazafelé tartó zsidói jobbágyát.¹²⁸⁰ A történetek minden valószínűség szerint a keddi pesti hetivásárhoz köthetők, aminek megtartására az eddig ismert legkorábbi adatot szolgáltatják.¹²⁸¹

Petend (Szentbenedek) (Bars megye) [Hornský Beňadik (Garamszentbenedek), SVK]

I. Lajos 1347. június 11-én Szigfrid garamszentbenedeki apát kérésére hétfőként hetivásár (*forum*) tartását tette lehetővé a monostor Petend falujában.¹²⁸² A petendi vásárról hamar kiderült, hogy Bát hétfői hetivásárának kárára van, így a megtartására vonatkozó engedélyt a király ősszel, október 25-én visszavonta, és helyette az apátnak pénteki napokra garantált vásárt (*forum liberum*) Petenden.¹²⁸³

Petre (Temes megye) [Jebel-től K-re, RO]

Petre falunál hídon lehetett átkelni a Temes folyón. Az aradi káptalan és Temes megye Szeri Pósa és fia, László érdekében 1346-ban lefolytatott vizsgálata szerint Ravasz Miklós, Magyar Pál petrei *officialisa* cinkosaival és a falu népével a Krassó megyéből, honorjukról (*de honore suo*)¹²⁸⁴ a birtokaikra tartó, és ott átkelni tartozó Pósat, Lászlót, feleségeiket és familiárisaikat megtámadta, háromszáz juhukat és más javaikat elvette, három nemes

---

¹²⁷⁹ Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 307–311.

¹²⁸⁰ DL 64 956.

¹²⁸¹ Vö. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 154. (1388-as adat).

¹²⁸² Juck I. 147. (Anjou-oklt. XXXI. 537. sz.). Az oklevelet *super collacione fori* a király az apát kérésére 1347. július 28-án *privilegium* formájában is kiadta. Str. III. 647–648. (Anjou-oklt. XXXI. 735. sz.).

¹²⁸³ Juck I. 157. (Anjou-oklt. XXXI. 1002. sz.).

¹²⁸⁴ Vö. *Engel P.*: Archontológia I. 142.

famulusukat és az asszonyok három szekérhúzó lovát nyíllövésekkel megsebesítette, a hidat pedig szétszedette, és Pósaékat három napra feltartóztatta.¹²⁸⁵

Pinkafő (Vas megye) [Pinkaveld, A]

Pinkafőn legkésőbb 1346-ban már hetivásárt (*forum*) tartottak, ahol vásárvámot is szedtek.¹²⁸⁶ A vásár napja egy 1391-es adat szerint szerda volt.¹²⁸⁷

Pócs¹²⁸⁸ (Szabolcs megye) [Máriapócs, H]

A Bátoriak¹²⁸⁹ Pócs faluja a Lajos korban vámszedő-hely volt.¹²⁹⁰ A család a birtok 1353. évi osztályakor a pócsi vámon is megosztozott: a bevétel kétharmad részét, Bátori Bereck fia Lőkös fia Péter egyetértésével, Bereck fia János fiai, László, György és István szedhették a saját *curia*-jukban, míg a harmadik harmad beszedése Bereck fia Miklósnak jutott.¹²⁹¹ Az osztálylevél szerint Pócson híd állt, így – noha ezt az oklevél konkrétan nem mondja ki – elképzelhető, hogy a vámszedés ehhez kötődött;¹²⁹² az mindenestre biztos állítható, hogy a pócsi vámot közlekedési vámnak tekinthetjük.

Podolin (Szepes megye) [Podolíneč, SVK]

1356-ban az egri káptalan Mikcsfi Ákosnak iktatta a szepesi Somogy birtokot, valamint Podolin, Lucsvina, és Ófalu vámját, amelyek – így az oklevél – Ákost a király és a néhai Druget Fülöp¹²⁹³ nádor özvegye, Margit adományára révén illetik.¹²⁹⁴ A szóban forgó

---

¹²⁸⁵ pontem in fluvio Temes habitum per quem transire debuissent destruendo deposuisset per eosdem per tres dies ibidem sedere seu manere fecisset – DL 91 375. (Anjou-oklt. XXX. 898. sz.). Temes megye oklevelét l. DL 91 376. (Anjou-oklt. XXX. 909. sz.).

¹²⁸⁶ Bgl. V. 11. Vö. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 170.

¹²⁸⁷ F. X/3. 199. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 170.

¹²⁸⁸ Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 313.

¹²⁸⁹ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Gútkeled nem 1. Rakamazi ág 6. tábla: Bátori (ecsed).

¹²⁹⁰ AO VI. 157–158. (Anjou-oklt. XXXVIII. 35. sz.).

¹²⁹¹ AO VI. 161. (Anjou-oklt. XXXVIII. 35. sz.).

¹²⁹² AO VI. 161. (Anjou-oklt. XXXVIII. 35. sz.).

¹²⁹³ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Druget 1. tábla: gerényi ág.

¹²⁹⁴ AO VI. 485–486. (Anjou-oklt. XL. 382. sz.).

adományozás tényéről Margit 1350. évi, – többek között – Somogy birtokot és az őri vámot lányának, Klárának és rajta keresztül férjének, Mikcsfi Ákosnak¹²⁹⁵ átruházó oklevele¹²⁹⁶ és I. Lajos 1351. évi, I. Károly és Margit adományát tanúsító oklevele tudósít.¹²⁹⁷ A két irat alapján Somogyot és az őri vámot még I. Károly engedte át – csupán említésből ismert pátensével – valamikor 1327 és 1342 között Druget Fülöp nádor özvegyének, Margitnak és árváinak *életük tartamára*.¹²⁹⁸ 1351-ben a király jóváhagyta apja, Károly (és Margit) adományát, sőt Mikcsfi Ákos örökösire is kiterjesztette.¹²⁹⁹ Somogy említett, 1356. évi iktatását talán Klára halála indokolta, a birtok felesége halálával Ákos közvetlen birtokába kerülhetett. Feltűnő, hogy az 1356 előtti, Somogy átruházását tárgyzó oklevelek egyike sem említi a podolini, a lucsvnai és az ófalusi vámot, holott a háromból kettő – Podolin és Lucsvna vámja – 1382-ben is a birtokkal együtt cserélt gazdát, így joggal gyanítható, hogy a birtok tartozékai voltak. A podolini vám a lucsvnaival és a *tótfalusival*, Somogy birtokkal és kamarahasznájával együtt 1382-ben az óbudai klarisszáké volt; 1382. május 3-án az apácák és I. Lajos széleskörű, országszerte több birtokot, vám- és kamarahaszna-jövedelmet érintő „birtokcseréje” értelmében a király kezébebe került.¹³⁰⁰

Poroszló¹³⁰¹ (Heves megye) [Poroszló, H]

A király Poroszlói Gyula¹³⁰² örökös nélkül elhalt ember birtokát,¹³⁰³ Poroszlót 1347-ben tiszai rév- és szárazvámjával *együtt (cum tributo tam in portu dicti fluvii Tycie quam in terra ibidem exigere consueto)* Neszmélyi Miklós pécsi püspöknek¹³⁰⁴ és testvérének, Mátyásnak¹³⁰⁵ adományozta, egyúttal megtiltotta, hogy az átkelő kárára Poroszló és Várkony között bárki – a kereskedők és utazók előtt is nyitva álló – révet létesítsen a folyón.¹³⁰⁶ Lajos

¹²⁹⁵ Vö. Engel P.: Genealógia: Ákos nem 4. Mikcs ága 1. tábla: Mikcsfi.

¹²⁹⁶ Tringli I.: Perényi 58–59. (Anjou-oklt. XXXIV. 150. sz.).

¹²⁹⁷ DL 42 781.

¹²⁹⁸ Weisz B.: Vámok és vámszedés 292.

¹²⁹⁹ DL 42 781.

¹³⁰⁰ Somogy in comitatu Scepsiensi cum tribus tributis in possessionibus Paladyn Tothfaluw et Luchyna vocatis in eodem comitatu habitis exigi consuētis – DL 6905.

¹³⁰¹ Korábbi történetére lásd Weisz B.: Vámok és vámszedés 315–316. Vö. Kovács B.: Középkori vámok 21–22.

¹³⁰² Gyulát Weisz Boglárka a Sártiványvecse nembeli Gyulával azonosítja. Weisz B.: Vámok és vámszedés 316. Vö. Engel P.: Genealógia: Sártiványvecse nem.

¹³⁰³ Vö. Weisz B.: Vámok és vámszedés 315–316.

¹³⁰⁴ Engel P.: Archontológia I. 73.

¹³⁰⁵ Engel P.: Genealógia: Poroszlói (Neszmélyi).

¹³⁰⁶ adiecisset eciam ipse ... Lodovicus rex, quod quia inter predictam possessionem Porozlow et possessionem Warkun nominatam in aliquo locorum portus seu transitus viatorum aliquo unquam tempore inventum fuisse minime prohiberetur, obhoc commisisset, ut nullus omnino hominum inter dictas duas possessiones Porozlow et

azt is kikötötte, hogy amennyiben Mátyás örökös nélkül halna meg, Poroszló Miklós és Mátyás *carnalis fraterére*, Valterra szálljon. Ha ő is utód nélkül halna el, a birtok lánytestvérük fiáé, Hankóé legyen.¹³⁰⁷ 1355-ben Neszmélyi Miklós és a folyón a poroszlói révtől délebbre üzemelő abádi átkelő működtetője, Tomaj nembéli Losonci István fia, Dénes¹³⁰⁸ között jogvita támadt a két rév fenntartása és a hozzájuk kötődő vámszedés miatt¹³⁰⁹ – a királyi jelenlét előtti per folyamánaképp a kereskedőket és utazókat végül eltiltották az abádi átkelő használatától. (Vö. **Abád**).

Pósatelke (Sopron megye) [helye ismeretlen]¹³¹⁰

Pósatelke határvitájában (1361–1362) feltűnt egy bizonyos Hídere (*Hydere*) víz,¹³¹¹ amin a nevéből adódóan híd állhatott.

Pótharaszti (Pest megye) [Csévharaszttól D-re, H]

I. Lajos 1350-ben szerdai hetivásár tartását engedélyezte a pótharaszti királyi *hospeseknek*, avagy jobbágyoknak. A király egyúttal megtiltotta minden rendű és nációjú (*cuiuscunq̄ue condicionis et quaruncunq̄ue nacionum*), a pótharaszti vásárra igyekvő ember letartóztatását (*prohibicio vel arrestacio*) keddtől csütörtökig, és javaikkal együtt szabad járás-kelést biztosított számukra ebben az időszakban.¹³¹²

Pozsony¹³¹³ (Pozsony megye) [Bratislava, SVK]

Az Árpád-korban a pozsonyi vám(ok) jövedelmei háromfelé oszlottak: első harmaduk – mint egyébként az összes Pozsony megyei vámé (a hagyomány szerint Szent István

---

Warcun nominatas qualicunq̄ue modo portum seu transitum viatorum quorumlibet in preiudicium porti in dicta possessione Porozlow habiti ad invenire vel pro se ipso construere minime posset atque valeret – AO VI. 305.

¹³⁰⁷ AO VI. 305.

¹³⁰⁸ Engel P.: Genealógia: Tomaj nem 2. tábla: Losonci.

¹³⁰⁹ AO VI. 304–310. A jogitát részletesen lásd Abádnál.

¹³¹⁰ Mártonháza (Apelton [Mosonbánfalva] területén, Ausztria) és Pomogy (ma Pamhagen, Ausztria) határosa.

¹³¹¹ F. IX/3. 330. (Anjou-oklt. XLVI. 284. sz.).

¹³¹² DL 41 137. (Anjou-oklt. XXXIV. 447. sz.).

¹³¹³ Korábbi történetére lásd Weisz B.: Vámok és vámszedés 316–318.

adományából) – a pannonhalmi bencés monostort, második harmaduk a pilisi ciszterci apátságot illetve, a harmadik harmad pedig a pozsonyi ispán felügyelete alatt állt.¹³¹⁴ A vám tizede az esztergomi érseknek járt – ahogy minden vámé a megyében, Imre király 1198. évi adománya révén.¹³¹⁵ Utóbbi jövedelmet 1306 óta a pozsonyi káptalan birtokolta.¹³¹⁶ 1370-ben Jakab pozsonyi bíró egy évre 30 dénárfontért bérbe vette a káptalan vödrici és csallói „vámrészeit”, azaz tizedeit.¹³¹⁷ A pannonhalmi monostor vámbirtoklása a Lajos-korban a pozsonyi nagy-dunai (vödrici) és kis-dunai (csallói) rév, illetőleg a Szárazvámnál is kimutatható; a pilisi apátságé – adatolhatóan – csak a Szárazvámnál:

Pannonhalmi apátság:

- a pannonhami monostor „pozsonyi” (vödrici?) és csallói révvámjának harmadát Vilmos apát 1350-ben 1 évre 28 márka bécsi dénárért adta haszonbérletbe Jakus (Jakab) pozsonyi bírónak és Jakabnak, a pilisi apát vámszedőjének;¹³¹⁸

- Jakab pozsonyi bíró 1356-ban 10 évre évi 240 forintért vette bérbe az apátság nagy-dunai (és vereckyei) vámharmadait;¹³¹⁹

- Szigfrid pannonhalmi apát 1360-ban fellépett az ellen, hogy az apátság kapuvámharmadát Jakab pozsonyi bíró majd’ húsz évig visszatartotta, amit később fiai is folytattak. Az apátnak végül hosszú pereskedést követően a győri káptalan előtt sikerült 1360-ban megállapodnia velük, 70 forint jóvátétel fizetésére kötelezték magukat.¹³²⁰

Pilisi apátság:

- 1361-ben Henrik pilisi apát Jakab bírónak és Miklósnek, Jakab fiának életük végéig bérbe adta a pozsonyi szárazvámából neki járó vámrészt.¹³²¹

A többször említett Szárazvám (németül *Dürrmaut*) a 14. században a Szent Mihály-kapunál szedett vám elnevezése volt.¹³²² Lokalizálásához a győri káptalan 1360. évi, sajnos

---

¹³¹⁴ Weisz B.: Vámok és vámszedés 316.

¹³¹⁵ Weisz B.: Vámok és vámszedés 319.

¹³¹⁶ Weisz B.: Vámok és vámszedés 316., Király J.: Pozsonyi vám- és rév jog 14. Vö. 1348: DF 238 721. (F. IX/1. 573–578.).

¹³¹⁷ porciones nostras quas in tributo in vidricia et in challow exigi consueti – DF 238 866.

¹³¹⁸ porciones nostras seu portus tributis Poseniensis et in Chalho portuum nobis annis singulis proveniri debitas – DF 207 482. (Anjou-oklt. XXXIV. 342. sz.).

¹³¹⁹ tertias partes tributorum nobis et monasterio nostro ab antiquo provenientes super magnam aquam Danubii in Posenio et in Chalho in villa videlicet Verkenye exigi consuetas – P. II. 423.

¹³²⁰ DF 238 782.

¹³²¹ DF 238 800. Vö. 1367: in facto tributis nostri ibidem Posenii – DF 238 840 (Henrik pilisi apát oklevele).

csak másolatban ránk maradt oklevele nyújt támpontot, ami így fogalmaz: „a köznyelven Szárazvámnak, németül pedig *Duermauth*nak hívtott vám a pozsonyi kapuban, amit Szent Mihálynak neveznek, *Marhek*¹³²³ felé”.¹³²⁴ 1349-ben, amikor I. Lajos a *tributumot* Jakab *comes* városi bírónak adta, „Pozsony városunk kapuvámja Szent Mihály arkangyal egyháza felől, amit közönségesen *dywernek* hívnak” formában írták körül.¹³²⁵ A *dywerben* feltehetően szintén a német *dürr* (‘száraz’) szó romlott alakja őrződött meg. Ortvy Tivadar szerint a „Szárazvám” elnevezés a pozsonyi nagy-dunai révnél szedett vízivámmal való szembeállításából adódik.¹³²⁶ I. Lajos a kapuvámot (*tributum seu telonium porte civitatis nostre Posoniensis*) (valójában a pilisi és a pannonhalmi egyházak birtoklása alá nem eső harmadot) 1349-ben Jakab pozsonyi bírónak és fiainak adta.¹³²⁷ Szigfrid pannonhalmi apát azt állította 1360-ban, hogy az apátság kapuvám harmadát Jakab már majd’ húsz éve visszatartotta, amit később fiai is folytattak. Amikor az apát a hosszú pereskedést követően a győri káptalan előtt 1360-ban megállapodott velük, 70 forint jóvátétel fizetésére kötelezték magukat.¹³²⁸ 1361-ben Henrik pilisi apát a Szárazvámiban bírt vámrészét (*partem nostri tributi ibidem que dürrmaut nuncupatur*) Jakab bírónak és Miklósnak, Jakab fiának adta bérbe – életük tartamára.¹³²⁹ A bérleti viszony fennállásáról 1367-ből is van adatunk.¹³³⁰ Ortvy Pozsony-monográfiájának a város középkori topográfiájával foglalkozó részében késő középkori, 15. századi, a számadáskönyvekből származó adatok alapján írt a Szárazvámról a róla elnevezett, elővárosi Szárazvám-kapuvál (*Dürrmautthor*) kapcsolatban. E kapu nem a belső, hanem külső városfalon biztosított átjárást, és annak idején a Frigyes Főherceg (ma: Suché mýto – Szárazvám)¹³³¹ és a Konvent utcák (ma: Konventná ulica) egybetorkollásánál, a Grassalkovich Palotával (ma Prezidentský palác – Elnöki Palota) szemben állt.¹³³² A kapu közelében állhatott a vámház, amiről az utca és a kapu a nevét kapta – a vámszedés pedig természetesen a város külső védvonalának kiépülésével tolódhatott át ide valamikor a 14. század végén, a 15. század elején.

---

¹³²² Vagyis nem a későbbi Szárazvám-kapunál. Vö. Ortvy, Pozsony 1898. 386., és Ortvy, T.: Stadt Preßburg 139–141.

¹³²³ A település az alsó-ausztriai, Morva-parti Marchegg-gel azonosítható.

¹³²⁴ 1360. június 13.: tributum in porta Posoniensi qua porta sancti Michaelis vocatur versus Marhek vulgariter Zarrazwam teutonice vero Duermauth vocati – DF 207 269. Újkori másolata: DF 238 782.

¹³²⁵ 1349. június 2.: item tributum seu telonium porte civitatis nostre Posoniensis predictae a parte ecclesie sancti Mychaelis archangelis existentis quod wlgö dywer vocatur – DL 4051.

¹³²⁶ Ortvy, T.: Stadt Preßburg 140.

¹³²⁷ DL 4051. A király a vámadományt 1365-ben Jakab fiainak, Istvánnak és Pálnak is megerősítette. DL 4052.

¹³²⁸ DF 238 782.

¹³²⁹ DF 238 800.

¹³³⁰ DF 238 840.

¹³³¹ Legréggebbi neve 1439-ből: Sand Michelsgassen in Newsiedel. (1879-től Szárazvámkapu utca, majd 1883-tól egy ideig Frigyes Főherceg út.) Ortvy T.: Pozsony város utcái 122., 124.

¹³³² Ortvy, T.: Stadt Preßburg 139–141.

A városban a korszakban a két egyházi intézményen – illetve Jakab bírón és családján – kívül a város és a király is szerepel vámbirtokosként. 1378-ban egy királyi oklevélből megtudjuk, hogy I. Lajos Szegi Mihály útján visszavette pozsonyi (*in civitate nostra Posoniensi*) és csallóközi vámjait Pozsonytól,¹³³³ mivel a város nem fizette ki értük a királynak a korábban meghatározott összeget.¹³³⁴ Az irat alapján nehéz megállapítani, milyen keretek között rendelkeztek a pozsonyiak az említett vámokkal – elképzelhető, hogy a város megpróbálta „kivásárolni” a király részesedését a pozsonyi (és a csallóközi) vámokból, vagy – ami talán valószínűbb – bérlet vagy zálog formájában a saját kezelésébe vette azokat.

A vödrici és a csallói átkelők révvámrészeinek Lajos-kori birtokosaiként (üzemeltetőjeként?) folyamatosan feltűntek helyi polgárok is. Király János véleménye szerint a pilisi monostor vámharmadai kerülhettek a „zilált anyagi viszonyok közt lévő” apátságnak adott kölcsönök fedezetének zálogaként magánszemélyek kezébe.¹³³⁵ „Tény az – írja –, hogy az előttünk így okmányilag ismert magán tulajdona a révjognak jellemzőleg 1361-től eltelt 10 év után, 1371-ben kezdődik, tehát Frater Henricusnak a vepriczi víztorny iránt Jakab, pozsonyi bíróval és ennek Miklós fiával megkötött haszonbéri szerződésének keletkezése után”.¹³³⁶ 1361-ben, amikor Henrik pilisi apát Jakab bírónak és Miklósnak, Jakab fiának életük végéig bérbe adta a pozsonyi szárazvámából neki járó vámrészt, a bérlőket a nagy dunai rév melletti víztornya felújítására kötelezte, mivel a helyreállításra az apátság saját erejéből képtelen volt (*quam nostris sumptibus et expensis nequivimus reparare*).¹³³⁷ Mindazonáltal már 1344-ből is adatolható magánszemély, aki pozsonyi révrészeiről rendelkezett: ekkor a pozsonyi Kunigunda asszony, Fehér Péter özvegye a város melletti Vödric falunál működő nagy-dunai révben bírt részét adta el sógorának egy szőlővel együtt 36 talentumért.¹³³⁸ A pozsonyi káptalan előtt 1345-ben Weisz Péter néhai pozsonyi polgár *fratere*, Bálint özvegye, Margit 30 talentum bécsi dénárért adott el Kcheser Bertalan helyi polgárnak 1 teljes részt a „pozsonyi rév” 12 *magistralis* részéből (*unam integram partem ex duodecim (12) partibus magistralibus passagii seu navigii portus in Posonio*). Az adásvételt 5 jelenlévő révmester

---

¹³³³ ideo nos ipsa tributa a vobis duximus auferenda eadem pro nostra maiestate reservantes mandantes vestre fidelitati quatenus statim visis presentibus prefata tributa nostra manibus magistri Michaelis de Zeg aule reginalis iuvenis simulcum universis eorum pertinentiis resignetis et statuatis volumus insuper ut pecuniam prefatorum tributorum per vos non solutam cum illis literalibus instrumentis quibus ipsa tributa hactenus conservastis huc nostre maiestatis quantocinus poteritis apportatis et aliud non facturi – DF 238 965.

¹³³⁴ notificamus vobis quod licet nos tributa nostra in civitate nostra posoniensi ac in Challochuz habita pro certa quantitate pecunie vobis perpetuo duxerimus assignandum tamen quia vos pecuniam qua ratione dictorum tributorum nostrorum nobis tenemini in termino ad hoc deputato nobis non persolvistis – DF 238 965.

¹³³⁵ *Király J.*: Pozsonyi vám- és révjog 17–18.

¹³³⁶ *Király J.*: Pozsonyi vám- és révjog 17.

¹³³⁷ DF 238 800.

¹³³⁸ partem seu porcionem suam in navigio seu in portu circa domum [...] portus videlicet Posoniensi – Str. III. 542. (Anjou-oklt. XXVIII. 460. sz.).

(*magistri seu naute dicti portus*), Márk, Fábíán fia Reyhard, Cristan, István és Schreyner Miklós is jóváhagyta.¹³³⁹ 1356-ban Vogl Henrik pozsonyi polgár és felesége, Erzsébet végrendeletükben misealapítványt tettek a városi Szent Márton-egyház plébánosa számára – évenként 15 font bécsi dénár kiutalásával. A pénzt a plébános évi három meghatározott időpontban, 5 fontonként kapta meg. Az első, április 24-én esedékes részlet(ek) 5 fontjából 3-at a végrendelezők vödrici révrészből (*de portu navigii in Wedricz*) kellett folyósítani.¹³⁴⁰ 1371-ben a néhai Bertalan pozsonyi polgár felesége, Erzsébet a vödrici bíró és István, Reurler, Eberlinus, Vynnagul, Stephul és Teudul vödrici révmester (*magister nautarum de dicta vidricia*), jóváhagyásával két örökjogon bírt vödrici révrésze egyikét – vámjával együtt – 46 dénárfontért Adee Slaymkauf¹³⁴¹ pozsonyi polgárnak adta el.¹³⁴² 1374-ben Urmár György fia, Miklós a kis dunai (csallói) rév 1/12 részét testálta Mihály fia Jakabra.¹³⁴³ A következő évben (1375) Hans Poll pozsonyi polgár végrendeletében fiának, Andrásnak hagyta „a torony körüli révet, a pénzt, a melyet rajta bír, melyet megváltanak, s addig, míg meg nem váltják, bírja ezt”.¹³⁴⁴ 1381-ben Puczhan Jakab hagyta a Szent Márton-plébániára egy pozsonyi révrészt (*und ein tajl eins urvars*).¹³⁴⁵ 1382-ben egy újabb végrendeletben tűnt fel a „felső rév” (csallói rév): Haydn János és felesége rendelkezett annak 1/12 részéről.¹³⁴⁶

Pozsony a 14. század második felében harmincadhely lett: az I. Lajos által felállított¹³⁴⁷ pozsonyi harmincadhivatal a győri (és semptei?) állomás áthelyezésével jött létre.¹³⁴⁸ Pach Zsigmond Pál szerint a „költözésre” valamikor 1365. április 26. és 1369. október 29. között került sor.¹³⁴⁹ A korábbi dátumot I. Lajos országos harmincadosa (*tricesimator regni*), Szerecsen (Jakab) mester familiárisaihoz, kiemelten Simon győri alharmincadosához (is) intézett parancsa,¹³⁵⁰ a későbbit a király harmincadosának, Henrik budai polgárnak és pozsonyi *officialis*ainak címzett levele adja, amely szerint a hivatalt nemrég (*nuper*) helyezték

¹³³⁹ DF 226 763. (Anjou-oklt. XXIX. 38. sz.).

¹³⁴⁰ DF 238 752. (Anjou-oklt. XL. 114. sz.).

¹³⁴¹ Király János olvasata: Slaginkauf.

¹³⁴² unam partem duarum porcionum suarum in portu in dicta vidricia exigi consueto iure hereditario ipsam precise contingentium habitam cum omnibus redivibus et proventibus earundem – *Lederer E.*: Középkori pénzüzetek 254. (DF 238 869). Hans Pollról és végrendeletéről lásd ugyanitt 145–148.

¹³⁴³ *Király J.*: Pozsonyi vám- és révjog 15.

¹³⁴⁴ Auch schaff ich meinem sün Andren daz vrvar an dem Twern, daz gelt daz ich darauf han, ob man daz abloset vnd die weil daz man daz gelt nicht abloset, so sol er daz inne han – DF 238 910. Király János fordítása. *Király J.*: Pozsonyi vám- és révjog 15.

¹³⁴⁵ DF 238 997. *Király J.*: Pozsonyi vám- és révjog 15.

¹³⁴⁶ DF 239 020. *Király J.*: Pozsonyi vám- és révjog 15–16.

¹³⁴⁷ quia in illis partibus tricesimam nostram regalem in civitate nosra Posoniensi constituisse et exigi commisisse – F. IX/6. 175.

¹³⁴⁸ Vö. F. X/8. 180. A semptei harmincadra a Lajos-korból nincs adatunk.

¹³⁴⁹ *Pach Zs. P.*: A harmincadvám az Anjou-korban 235.

¹³⁵⁰ F. IX/3. 489–490.

Pozsonyba „korábbi és szokásos” helyéről (*locus pristinus et consuetus*).¹³⁵¹ Hogy e korábbi helyen Győr értendő, abból az iratból világos, amit 1385 augusztusában a Pozsony melletti mezőn táborozó Luxemburgi Zsigmond brandenburgi őrgróf állított ki a város bírójának és esküdtjeinek kérésére.¹³⁵² A későbbi uralkodó ekkor ígéretet tett arra, hogy a jövőben, amint hatalmában lesz, visszahelyezi Pozsonyból a harmincadot Győrbe és Semptére.¹³⁵³ A vámhivatal „eltávolítása” a városból a pozsonyiak elemi érdeke volt, mivel a helyi kereskedők költségeit megnövelő (ezek áruai is harmincadolás alá estek)¹³⁵⁴ és a város élelmiszer-ellátását megnehezítő (megdrágító)¹³⁵⁵ *tricesima* fizetése alóli általános felmentéssel nem rendelkeztek. A visszahelyezést illetően hiába kaptak ígéreteket, azok megvalósításából végül nem lett semmi.¹³⁵⁶

A pozsonyi harmincad felállításának *terminus post quem*jét meghatározó, Szerecsen mester harmincadszedőihez intézett 1365. áprilisi királyi parancs egyetlen példánya éppen Pozsonyból ismert (a városi tanács iratai között maradt fent), ami, ha nagyon halványan is, de a helyi harmincad fennállására utalhat. A rendelkezés egyébként a kisebb élelmiszerek (kenyér, sajt, tojás, csirke) megharmincadolását tiltotta meg.¹³⁵⁷ 1366 februárjában mindenesetre már mindenképpen működnie kellett az itteni hivatalnak, másképpen nehezen lenne értelmezhető az a kiváltság, ami a pozsonyiaknak a pozsonyi harmincad kivételével adott felmentést a Dalmáciából, főleg Zárából való áruk után fizetendő vámok alól.¹³⁵⁸ A pozsonyi városi levéltár ennél korábbról, 1364-ből is őriz egy „gyanús”, a helyi harmincadhivatal működését feltételező iratot: Lajos király a pozsonyiaknak kiadott, harmincadfizetés alóli mentesítő levelét eladandó élelmiszereik – „amik nélkül egy város sem tud létezni” – és saját háztartásaik szükségletére bárhonnan (*de quibuslibet Regnorum partibus*) a városba vitt (feltehetően import)posztót illetően.¹³⁵⁹ (Ugyanaznap, 1364. június 11-én egyébként a soproniak is kaptak I. Lajostól egy, a pozsonyiakéval megegyező tartalmú

¹³⁵¹ F. IX/7. 284–285.

¹³⁵² Vö. *Pach Zs. P.*: A harmincadvám az Anjou-korban 235–236.

¹³⁵³ 1385. augusztus 16.: F. X/8. 180–181.

¹³⁵⁴ Legvalószínűbben ezzel magyarázhatók a városba külföldről saját felhasználásra importált, illetve a városban értékesíteni kívánt élelmiszerek (*victualia*) harmincadmentesítési törekvései. Vö. 1364: DF 238 821 (F. IX/3. 389–390.; 1371: DF 240 822_31 (F. IX/4. 341–342.).

¹³⁵⁵ A pozsonyiak harmincadmentességére lásd *Skorka R.*: Pozsony Bécs árnyékában 304–305.

¹³⁵⁶ *Pach Zs. P.*: A harmincadvám az Anjou-korban 235–236.

¹³⁵⁷ Vö. DF 238 827. (F. IX/3. 489–490.).

¹³⁵⁸ 1366. február 21.: *ab omnibus rerum et mercibus maritimis cuiuscunque generis maneriei vel speciei eedem existant que de Dalmacia et specialiter de Jadra per mercatores regni nostri in ipsum regnum nostrum deferuntur et importantur nullum tributum nullaque tributaria exaccio vel tricesima per tributarios vel tricesimatores nostros exigantur excepta una tricesima quam ab ipsius rebus in Posonio persolvit et exigi iubemus ab omni tributaria et tricesimatoria exaccione et quovis alio datio perpetuo absolute habeantur penitus et exempte* – DF 238 835 = DF 238 836. I. Lajos 1361. január 23-i oklevele a pozsonyiak „tengeri” áruk (*res et mercus maritimae*) után fizetendő harmincadát még Budán rendelte megfizetni. DF 238 791 = DF 239 015 (F. IX/7. 198–199.).

¹³⁵⁹ 1364. június 11.: F. IX/3. 389.

kiváltságlevelet.)¹³⁶⁰ Az eladásra szánt posztók után a *tricesimát* le kellett róni. Az uralkodó ugyanekkor a városiak külföldi kivitelre termelt boraira (*vina eorundem quocumque exportanda*) is egy évre szóló harmincadmentességet biztosított.¹³⁶¹ Az exportra szánt borok pontos számát a király *tricesimatorának* vagy a városiak erre kijelölt emberének kellett rögzítenie egészen az év leteltéig, tételes beszámolási kötelezettséggel a király felé¹³⁶² – a kért regisztrumot természetesen (a pozsonyi és a soproni esetben is) helyben készíthették. 1371-ben I. Lajos elrendelte a pozsonyi harmincadszedőknek, hogy a pozsonyiak ételmezésére (*pro sustentatione ciuium*) Ausztriából, Csehországról és a magyar területekről a városba szállított állatokat (ökröket, teheneket, disznókat), olajat, halakat, terményeket és az egyéb élelmiszereket ne harmincadolják. A *tricesimát* a Pozsonyon kívülre, Ausztriába és Csehországba vitt áruk után továbbra is fizetni kellett.¹³⁶³ 1374-ben a király a kiváltságot – a pozsonyi polgárokat illetően – kiterjesztette: már nem csak élelmiszert, de bármilyen árut harmincadmentesen importálhattak és rakhattak le a városban, harmincaddal csak az exportjuk után tartoztak.¹³⁶⁴

A pozsonyi harmincadot – legalábbis a szárazföldi úton közlekedő kereskedőktől – egy 1375-ös adat szerint a „Száravámnál” (*in Duermauth*) szedték.¹³⁶⁵ A pozsonyi káptalan 1375. évi oklevele szerint a városfalon kívül élők a pozsonyi városvezetésnek arról számoltak be, hogy I. Lajos *tricesimatora*, Miklós deák a körükben (*in medio eorum*) a Száravámnál harmincadoló *familiarisai* július 21-én felgyújtották a saját házukat (a tetthelyről aztán állítólag „ágyasaikkal, az összes nép szeme láttára menekültek el”), a tovább terjedő tűz pedig elpusztította a külvárosiak terményeit, szénáját és házeit.¹³⁶⁶ 1373. évi végrendeletéből név

---

¹³⁶⁰ Házi I/1.130–131.

¹³⁶¹ F. IX/3. 389–390. A behozatal mellett az országból kivitt áruk megharmincadolásának gyakorlatát Pozsony esetében az uralkodó 1371-ben és 1374-ben is „szokásosnak” minősítette. *Pach Zs. P.*: A harmincadvám az Anjou-korban 267. 189. j.

¹³⁶² volumus, quod tricesimator noster, vel homo suus, per ipsum ad hoc deputatus, huiusmodi vinorum exportandorum numerum certum habeat in Registro usque completionem Anni prenotati, et seriatim sub certo numero nostrae referre teneatur Maiestati – F. IX/3. 390.

¹³⁶³ 1371: DF 240 822_31 (F. IX/4. 341–342.).

¹³⁶⁴ ut a modo in antea tamdiu quousque ipsam tricesimam inibi servaverimus prefati cives et communitas de Posenio de nullis rebus et bonis ipsorum venalibus mercimonialibus victualibus et ceteris cuiuscumque generis existant et quovis nomine vocitentur undecumque et de quibuscumque partibus seu locis per ipsos vel quemquam eorum in ipsam civitatem deferendis et inibi deponendis aliqua tricesima vel datium aliquod ratione ipsius tricesime dare et solvere teneantur nec ad id sint astricti per quempiam modo aliquali res autem et bona omnia que exinde vendicionis mercimonie per ipsos exportantur tricesimentur ut est moris nec volumus in eo ipsos custodire – DF 238 901 (F. IX/6. 175–176.).

¹³⁶⁵ 1375. július 26.: familiares magistri Nicolai litterati tricesimatoris domini nostri regis in ipsorum medio in duermauth tricesimas exigentes – DF 238 925.

¹³⁶⁶ DF 238 925.

szerint is ismerünk egy pozsonyi harmincadszedőt: a néhai Hertlin pozsonyi bíró lánya, Katalin fia, István fia „Harmincados” (*dictus tricesimator*) Jánost.¹³⁶⁷

A Szent Mihály-kapu, a Dürrmaut szedésének helye a Lajos-korban (bekarikázva) (térkép: Majorossy J.: A foglalkozás topográfiaja 122.)¹³⁶⁸

A pozsonyiak III. Andrástól kapott, 1291. december 2-án kelt városprivilegiumában rendelte el az uralkodó: az országban áruikkal vagy szekerekkel kereskedés céljából közlekedő pozsonyi *hospesek* sem áruik, sem az árukkal vagy anélkül közlekedő lovaik és embereik után nem tartoztak vámot fizetni. Az uralkodó a vámszedőhelyek közül kiemelte a pozsonyi (Duna-)révet Hainburg felé, a Csalló révét, Szőlóst, a Morva folyó átkelőjét és a Pozsony megyei vámokat.¹³⁶⁹ A vonatkozó történeti kutatás – részben Lajos-kori adatok

¹³⁶⁷ DF 238 899.

¹³⁶⁸ Kovács V.: Bártfa, Óvár, Pozsony 126.

¹³⁶⁹ Statuimus insuper, ut cum iidem hospites no[stri] cu[m] suis mercibus vel cu[rru]b[us] ubicu[m]que in regno nostro causa mercandi voluerint proficiasci, nec de mercibus nec de equis vel personis eorum] cum mercibus [et sine] mercibus euntibus et redeuntibus nullum tributum nullamque exactionem, videlicet in portu Posonien[si]

alapján – kétféleképpen interpretálta a város 1291. évi kiváltságlevelét: a kutatók egy része szerint a városprivilegium a polgároknak csak Pozsony megyében garantált vámmentességet,¹³⁷⁰ míg egy másik részük úgy vélte, hogy az egész országban.¹³⁷¹ Az első álláspontot elfogadók egy része pedig a pozsonyi országos vámmentességével csak 1328-tól számolt.¹³⁷² Arra, hogy ne országos, hanem területileg korlátozott felmentésként értelmezzék a rendelkezést, főleg a kiváltságlevél „nevesített” vámokat elősoroló szövegrésze adott alapot, ami így csak a felsorolt vámhelyeken lenne érvényesíthető. A szöveg ugyanakkor kétségtelenül jelzi, hogy a mentesség érvénye a bárhol máshol lévő vámszedőhelyekre is kiterjed. Ezt megerősíti az is, hogy a király néhány nappal később, december 6-án elrendelte az ország összes vámszedőjének, hogy a pozsonyi *hospesektől* – akik szent elődei (*a sanctis progenitoribus nostris*) és az ő jóvoltából annak a szabadságnak örvendenek, hogy a vámhelyeken nem tartoznak vámot adni – akár az országon kívülre vagy máshová, akár visszafelé tartanak (*tam in eundo extra regnum nostrum, vel alias, quam in veniendo*), ne szedjenek vámot.¹³⁷³ A pozsonyi kereskedők tehát városi kiváltságlevelük révén országos vámmentességhez jutottak, noha a gyakorlatban kereskedelmi tevékenységük a 13. század végén az országos mérvűnél jóval korlátozottabb lehetett, erre utalnak legalábbis az 1291. decemberi oklevelek Pozsony megyével, a külföldre vezető utakkal és a határkapukban szedett vámokkal kapcsolatos kiemelései, amelyek leginkább a pozsonyiak külkereskedelemben való részvételét hangsúlyozzák.¹³⁷⁴ A kiváltságlevélben említett átkelőhelyek egy része elsősorban Alsó-Ausztria felé irányuló kereskedelmi forgalmat feltételez, mivel a pilisi apát víztornya mellett működő¹³⁷⁵ pozsonyi Duna-réven átkelve, a folyó jobb partján haladva Hainburg érintésével Bécsbe lehetett eljutni, és ugyaneide tartott a Morva folyó dévényi átkelőjén keresztül a Duna bal partján, a Morvamezőn át vivő

---

versus Haimburgam,] in portu [Challow, in Zeuleus, in transitu fluvii Morawa et in aliis locis quibuscunque in comitatu Posoniensi] et alias, [ubi tributum exigii] consuevit, solvere teneantur – Juck 75. (Reg. Arp. 3837. sz.). Juck a hiányzó, az eredeti oklevélben olvashatatlan részeket I. Károly 1313. évi megerősítése alapján egészítette ki. Juck 77.

¹³⁷⁰ Vö. Kováts F.: Dunai hajózás 436–437., Fügedi E.: Középkori magyar városprivilegiumok 39–40.; Skorka R.: Zálogszerződések 433–434. Fügedi, bár a kérdésben elfogadni látszik Kováts véleményét, megjegyzi, hogy „a kiváltságlevél homályos fogalmazásából országos vámmentesség is kiolvasható”. Utal arra is, hogy az 1496-os zsitvatői vámpertben is az 1291. évi oklevél alapján ismerték el a pozsonyiak mentességét a Komárom megyei zsitvatői vám fizetése alól. Fügedi E.: Középkori magyar városprivilegiumok 40.

¹³⁷¹ Vö. Szende K.: Otthon a városban 35.; Weisz B.: Vámok és vámszedés 318.

¹³⁷² Vö. Kováts F.: Dunai hajózás 437. Véleményét Fügedi is átveszi. Fügedi E.: Középkori magyar városprivilegiumok 40.

¹³⁷³ F. VI/2. 299. (Reg. Arp. 3840. sz.).

¹³⁷⁴ Vö. Weisz B.: Vámok és vámszedés 43., 318.

¹³⁷⁵ Weisz B.: Vámok és vámszedés 317.

szárazföldi út is.¹³⁷⁶ A (pozsony)szőlősi úton Cseklészen át Nagyszombat felé közlekedhettek a pozsonyiak, a Csalló réve pedig a Csallóközbe való átkelést tette lehetővé.¹³⁷⁷

A pozsonyi *hospesek* országos vámmentességüket is megalapozó városi kiváltságlevelüket először 1313-ban írták át I. Károly királlyal,¹³⁷⁸ majd – miután az uralkodó 1323-ban új pecsétet kezdett használni¹³⁷⁹ – ezt az átírást 1323. március 31-én is megerősítették vele.¹³⁸⁰ Mindez pedig azt jelentette, hogy az országos vámmentesség Károly korában is érvényben maradt. Mindenképpen meg kell jegyezni, hogy I. Károly 1313-ban nem a pozsonyiak eredeti oklevele alapján erősítette meg kiváltságaikat, hanem Tamás esztergomi érsek (1305/1306–1321)¹³⁸¹ saját pecsétjével ellátott átírata alapján¹³⁸² – egyébként érdekes módon a későbbiekben sem tudunk olyan esetről, amikor a pozsonyiak közvetlenül az 1291. évi oklevél átírását kérték volna, holott az eredeti kiváltságlevél máig megvan.¹³⁸³ Szövege viszont több helyen, például a vámmentességi kiváltságnál is erősen romlott, olvashatatlan, ami azt jelenti, hogy a teljes privilégium – I. Károly 1313. évi oklevelén keresztül – csak az érsek átírásából ismert.

Kováts Ferenc szerint a pozsonyiak 1291-ben csak a Pozsony megyei vámok fizetése alól kaptak felmentést, országos vámmentességgel csak I. Károly jóvoltából, 1328 óta rendelkeztek.¹³⁸⁴ Érvelésének alátámasztására I. (Nagy) Lajos egyik 1357. évi oklevelére hivatkozott, „a melyben a király határozottan kimondja, hogy a pozsonyi polgárság általános, az egész ország területére kiterjedő vámmentességét Róbert Károlytól kapta”,¹³⁸⁵ továbbá I. Károly két, 1328-ban kelt parancslevelét hozta fel véleményének alátámasztására.¹³⁸⁶

I. Károly 1328. november 8-án a nagyszombatiaknak, majd november 13-án rajtuk kívül Vörös Ábrahám fiainak is megtiltotta, hogy a pozsonyiaiktól akármilyen ürüggyel (*nulla penitus racione*) vámot szedjenek. Rendelkezését mindkét esetben azzal indokolta, hogy a

---

¹³⁷⁶ Skorka R.: Pozsony Bécs árnyékában. 301–302. Kováts Ferenc szerint Pozsonyt a Morva folyó átkelője a Lamacs-Beszterce-Stomfa-Malacka útvonalon keresztül Morvaországgal kötötte össze. Kováts F.: Dunai hajózás 435.

¹³⁷⁷ Kováts F.: Dunai hajózás 435.

¹³⁷⁸ DF 238 656. (F. X/7. 762–763.). (Anjou-oklt. III. 644. sz.).

¹³⁷⁹ Gárdonyi A.: I. Károly nagypecsétjei 36.

¹³⁸⁰ Az 1323. évi átírás során a kiváltságok sorát a király kiegészítette azzal, hogy a pozsonyiak nem kötelesek elfogadni az új királyi pénzt, ugyanakkor az ezzel kapcsolatos adó, a *ferto* (*collectam fertonis*) fizetése alól is mentességet kaptak. DF 238 664. (F. X/7. 762–765.). (Anjou-oklt. VII. 91. sz.). Az oklevelet átírta a pozsonyi káptalan 1347. ápr. 9-én. (DF 238 715.) (Anjou-oklt. XXXI. 300. sz.).

¹³⁸¹ Engel P.: Archontológia I. 63.

¹³⁸² Vö. DF 238 656. (F. X/7. 762–763.). (Anjou-oklt. III. 644. sz.).

¹³⁸³ Vö. DF 238 636.

¹³⁸⁴ Kováts Ferenc érvelése során figyelmen kívül hagyta az 1291. december 2-i kiváltságlevél *et alias* kitételét, ugyanakkor, bár ismerte, az említett [1291.] december 6-i – a feltevésének szintén ellentmondó – oklevelet sem vette tekintetbe. Kováts F.: Dunai hajózás 436–437.

¹³⁸⁵ Kováts F.: Dunai hajózás 437.

¹³⁸⁶ Kováts F.: Dunai hajózás 435–437.

pozsonyi polgárok és *hospesek* sehol az országban (*nusquam in regno nostro*) nem tartoznak vámot fizetni,¹³⁸⁷ amint erről az elődeitől elnyert és általa is megerősített szabadságukról privilegialis oklevelekből értesült (*in ... litteris privilegialibus vidimus*).¹³⁸⁸ A pozsonyiak vámmentességi kiváltságát a nagyszombatiak a (székes)fehérvári káptalantól bérelt nagyszombati vámhelyükön, Vörös Ábrahám fiai pedig Cseklészen sérthették meg.¹³⁸⁹ Az eset kapcsán nem elhanyagolható a körülmény, hogy I. Károly a november 13-án kelt oklevele tanúsága szerint azzal együtt is elismerte a pozsonyiak vámmentességét Vörös Ábrahám fia András és testvéreinek vámhelyén, hogy utóbbiak olyan privilégium birtokában voltak, aminek köszönhetően különbség nélkül (*sine differentia aliquali*) mindenkitől vámot szedhettek.¹³⁹⁰

Bár a királyi parancslevelekben leírtak, a korábbi királyoktól nyert országos vámmentességre vonatkozó utalások önmagukban cáfolnák azokat a véleményeket, amelyek 1291-től csak területileg korlátozott vámmentességgel számolnak, a király 1328. július 4-én, Visegrádon kiadott oklevele, amelyben biztosította a pozsonyiakat az országos vámmentességről, első ránézésre már-már alátámasztani látszik, hogy az 1291. évi területileg korlátozott volt.¹³⁹¹ Sőt, úgy tűnhet, ez lehetett az a privilégium, amit a pozsonyiak az év novemberében bemutatnak a királynak a cseklészi és nagyszombati vámszedés körüli jogvitában.¹³⁹² A kérdésben a tisztánlátást nehezíti, hogy a privilégium csak tartalmi átírásban maradt ránk Mátyás király 1464. május 27-i oklevelében.¹³⁹³ Mátyás a pozsonyiak kérésére számos gazdasági jellegű, nagyrészt mégis a polgárok vám- és harmincadmentességét érintő kiváltságait írta át és erősítette meg. Az átírás – a pozsonyiak kérésének megfelelően – nem érintette a bemutatott, formájukat tekintve vegyes oklevelek teljes szövegét, csak a szabadságokat és jogokat (*libertates et iura*) tartalmazó cikkelyeket (*articulos*), ezeknek azonban szó szerinti átírásával számolhatunk.¹³⁹⁴ Mátyás oklevelének tartalmát 1493. február 10-én II. Ulászló király, elismerve egyúttal a pozsonyiak országos vámmentességét személyük, továbbá dolgaik és javaik tekintetében (*tam de personis propriis, quam de*

---

¹³⁸⁷ *libertas dictorum civium et hospitum nostrorum per priores reges data et per nos confirmata id requirat, quod iidem nusquam in regno nostro tributum solvere teneantur* – Juck 114. (Anjou-oklt. XII. 462. sz.); *quod quia fideles cives nostros de Posonio in nostris et predecessorum nostrorum quondam illustrium regum Hungarie litteris privilegialibus vidimus et pro certo cognovimus hanc libertatis prerogativam habere et pro meritis obtinuisse quod iidem aut aliquis ipsorum nusquam in regno nostro dare et solvere tributa teneantur* – Juck 113. Júl. 4-i napi kelettel. (Anjou-oklt. XII. 466. sz.).

¹³⁸⁸ Juck 113. (Anjou-oklt. XII. 466. sz.).

¹³⁸⁹ Weisz B.: Vámok és vámszedés 384., 110.

¹³⁹⁰ Weisz B.: Vámok és vámszedés 110.

¹³⁹¹ DF 240 491. (Anjou-oklt. XII. 351. sz.).

¹³⁹² Anjou-oklt. XII. 247. (462. sz.), 249. (466. sz.).

¹³⁹³ DF 240 491.

¹³⁹⁴ DF 240 491.

omnibus rebus et bonis suis), megerősítette,¹³⁹⁵ majd ugyanó 1498. július 15-i¹³⁹⁶ oklevelével a pozsonyiak egy sor másik, szintén kiváltságaikat tartalmazó oklevelével együtt átírta és újfent megerősítette.¹³⁹⁷ Az 1464. évi és az 1493. évi okleveleket mutatták be a pozsonyiak az 1495–1496 folyamán zajló zsitvatői vámperben, amelyben a város Budával, Pesttel, Fehérvárral, Esztergommal, Visegráddal, Komárommal és a budafelhévízi népekkel közösen lépett fel sikeresen a nyitrai egyház zsitvatői vámszedési joga ellen.¹³⁹⁸ Visszatérve az 1328. július 4-i visegrádi oklevélre, úgy véljük, annak a tartalmi átírás által megőrzött *articulusa* alapján,¹³⁹⁹ inkább egy királyi ítéletlevélre lehet gondolnunk, mintsem a szóba jöhető másik eshetőségre, egy kiváltságlevél megerősítésére, a szövegrész ugyanis formailag sokkal inkább tűnik egy bírói ítélet, mint egy átírás/megerősítés indoklásának. A szövegben egyébként szó sincs megerősítésről.¹⁴⁰⁰ Véleményünk szerint a július 4-i dokumentum a pozsonyiak által Vörös Ábrahám fiai és/vagy a nagyszombatiak ellen indított per ítéletlevele lehet, amit az oklevél és a november eleji királyi parancslevelek kiadásának időbeli közelségén kívül az is valószínűsít, hogy az 1328. november 13-i mandátumban szóról szóra megtalálható a július 4-i iratból ismert *articulus*. A jogvitában az uralkodó a pozsonyiak vámmentességét az általa is megerősített városi kiváltságlevél alapján ismerhette el, a novemberi mandátumokat pedig az ítéletlevél alapján a polgárok eszközölhatték ki, feltehetően kiváltságuk gyakorlati érvényesítését elősegítendő.

Nagy Lajos fent említett, 1357. január 25-én, Visegrádon kelt oklevele, amit Kováts Ferenc ugyancsak annak alátámasztására hoz fel, hogy a pozsonyiak I. Károlytól kapták országos vámmentességüket, a pozsonyiak és az esztergomi káptalan közt az esztergomi vám fizetésének ügyében támadt jogvitáról tudósít.¹⁴⁰¹ Az 1357. január 19-én eszközölt, meglehetősen szűkszavúan ismertetett oklevelés bizonyítás során a pozsonyi polgárok vámmentességük igazolására I. Károly király középső, a Havasalföldön elveszett pecsétjével megerősített privilégiumát mutatták be, ami tartalmazta korábbi és régebbi pecsétjével ellátott

---

¹³⁹⁵ Neumann T.: Székesfehérvár 83–84.

¹³⁹⁶ primo idus iulii.

¹³⁹⁷ DF 240 822.

¹³⁹⁸ 1496. jún. 15.: Neumann T.: Székesfehérvár 55–90., kül. 81–84.

¹³⁹⁹ continetur iste articulus quod quia fideles cives nostros de Posonio in nostris et predecessorum nostrorum condam illustrium regum Hungarie litteris privilegialibus vidimus et pro certo cognovimus hanc libertatis prerogativam habere et pro meritis obtinuisse quod iidem aut aliquis ipsorum nusquam in regno nostro dare et solvere tributa teneantur – DF 240 491.

¹⁴⁰⁰ DF 240 491. Vö. Anjou-oklt. XII. 179. (351. sz.).

¹⁴⁰¹ F. IX/2. 568–570. Vö. Kováts F.: Dunai hajózás 437.

privilegiumát.¹⁴⁰² Ez alapján I. Lajos elismerte, hogy a pozsonyiak Károly király kegyéből a vámok fizetése alól mentesek (*dicti cives de Posonio ex gracia ... Karoli regis ... ipsis facta a solucione tributorum exempti habeantur*).¹⁴⁰³ A pozsonyiak által bemutatott, a vámmentességi kiváltság Árpád-kori adományozását egy szóval sem említő privilegiumról leírtakat olvasva óhatatlanul felmerül a kérdés, milyen oklevélről lehet szó. Habár nem zárható ki, sőt a magunk részéről hajlunk arra, hogy itt tulajdonképpen az 1291. évi városi kiváltságlevél I. Károly 1313. évi megerősítését is magában foglaló, 1323-ban kelt átíró okleveléről beszélhetünk – miután az utóbbi oklevelet I. Lajos Jakab pozsonyi bíró és három esküdt: Jakab fia János, Reyhard fia Jakab és „Bruno” István kérésére 1357. január 18-án, tehát éppen az okleveles bizonyítást megelőző nap írta át és erősítette meg –¹⁴⁰⁴, más eshetőséggel is számolnunk kell.

Lajos-kori adatok alapján ugyanis úgy tűnik, a pozsonyiak vámmentessége I. Károly idején nem kizárólag a városi kiváltságlevélen alapult. Erzsébet anyakirályné 1350. január 8-án az ország vámbirtokosait, valamint ezek száraz- és dunai vízivámszedőit (*tributariis tam in terra quam super fluvio Danubii constitutis*) arra utasította, hogy a pozsonyiaktól (*predicti cives et hospites nostri*), amikor borokat és élelmiszereket szállítanak Budára vagy másfelé (*vel alias in regno nostro*), ne szedjenek vámot.¹⁴⁰⁵ Lajos 1356. január 26-án kiadott parancslevele a pozsonyi polgárok és *hospesek* Visegrádig (*usque Vissegrad*) hajókon vagy szekereken vitt borok, gabona, zab és más élelmiszerek (*de vinis, frugibus, avenis, ac aliis victualibus ipsorum*) utáni vámmentességét említi,¹⁴⁰⁶ míg ugyancsak a király március 6-i oklevelei a Pozsony városából Visegrád felé (*versus Vyssegrad*) szállított borokét és gabonáét (*de vinis et frugibus eorum*).¹⁴⁰⁷ Mivel a dunai, illetve Duna menti, vámmentes bor- és élelmiszerszállítást említő kitétel nem szerepel a városi kiváltságlevél vonatkozó részében, annak forrását valahol máshol kell keresnünk. E tekintetben az imént említett, 1356. január 26-i királyi parancslevél vezet nyomra, ami leírja, hogy a pozsonyiak szóban forgó kiváltságát I. Károly privilegiális oklevele biztosította (*exhibuit nobis quasdam litteras privilegiales ... Karoli regis ... in*

---

¹⁴⁰² vbi etiam dicti cives Posonien. priuilegium Domini Caroli regis [...] sub mediocri sigillo eiusdem, in partibus transalpinis casu deperdito, confectum, tenorem priuilegii sui, priori et antiquiori sigillo ipsis consignati, confirmatiue continens, nobis praesentarunt – F. IX/2. 569.

¹⁴⁰³ DF 237 234. (F. IX/2. 569–570.).

¹⁴⁰⁴ DF 238 757. A kérdéses Károly-privilegiumot Lajos néhány évvel korábban egyszer már megerősítette. Vö. 1352. jan. 30.: DF 238 737.

¹⁴⁰⁵ DF 238 727. (F. IX/7. 100.). Anjou-oklt. XXXIV. 9. sz.

¹⁴⁰⁶ F. IX/7. 146. (Anjou-oklt. XL. 57. sz.).

¹⁴⁰⁷ 1356. márc. 6.: F. IX/7. 144–145. (DF 238 753.) (Anjou-oklt. XL. 111. sz.); 1356. márc. 6.: *Kováts F.*: Dunai hajózás 445. (DF 238 751.) (Anjou-oklt. XL. 112. sz.).

quibus inter cetera expresse vidimus contineri).¹⁴⁰⁸ Minden bizonnyal a január 26-án kelt oklevél alapján bocsátotta ki a király 1366. január 6-i mandátumát, szövegük ugyanis – a másolásnak betudható eltérésektől eltekintve – teljesen megegyezik.¹⁴⁰⁹ Szintén Károly előbbi privilegialis oklevelére (*quarundam litterarum ... Karoli regis*) – amelyet tehát nem tartunk azonosnak sem a városprivilegiumot 1313-ban, illetve 1323-ban átíró diplomákkal, sem a király 1328. július 4-i oklevelével¹⁴¹⁰ – hivatkozhattak a pozsonyiak 1357-ben, Wolfurti Konrád óvári *comes* ellenében. Ugyanitt tudomást szerzünk arról, hogy apja oklevelét I. Lajos is megerősítette (*nostrarum confirmatoriarum*).¹⁴¹¹ A megerősítés tényére, vagy legalábbis a kiváltság érvényesülésére utalnak az 1356. március 6-i királyi parancslevelek,¹⁴¹² sőt már Erzsébet anyakirályné említett, 1350. január 8-án kiadott oklevele is.¹⁴¹³

I. Károly említett okleveléről Lajos-kori említései alapján sajnálatos módon csupán annyi állítható viszonylagos bizonyossággal,¹⁴¹⁴ hogy létezett. Kibocsátásának közelebbi idejét nem ismerjük, ahogy az sem egyértelmű, miért volt szüksége a pozsonyiaknak egy újabb vámmentességet biztosító oklevélre, vagyis miben volt más ez a kiváltság, mint az 1291. évi városi kiváltságlevélben leírtak. A felmerülő kérdések megválaszolását alaposan megnehezíti, hogy az oklevél – és feltételezett Lajos-kori megerősítése – eredetije nem ismert, teljes szövege nem maradt ránk, a tartalmáról szóló tudósítások információi pedig inkább ellentmondani látszanak, mintsem egymást kiegészíteni. A kiváltság alighanem a pozsonyiak borára és élelmiszereire volt érvényes, a polgárok szerint az eladásra szántakra és a más céllal szállítottakra is (*ad vendendum, vel pro alia causa deferendis*)¹⁴¹⁵. Habár néhányszor, amikor a szabadságról szintén a pozsonyiak tolmácsolásában értesülünk, arról hallunk, hogy a

---

¹⁴⁰⁸ quod iidem cives et hospites nostri de vinis frugibus et avenis ac aliis victualibus ipsorum tam in navibus quam in curribus usque Wysegrad deferendis tributum vel aliquam tributariam exactionem nullas in regno nostro dare et persolvere teneantur sed a premissa exactione tributi absoluti et exempti habeantur – DF 238 749. = 238 750. (F. IX/7. 146.) (Anjou-oklt. XL. 57. sz.).

¹⁴⁰⁹ Kováts F.: Dunai hajózás 460. (DF 238 831 = DF 238 832).

¹⁴¹⁰ Vö. Anjou-oklt. XL. 79. (57. sz.).

¹⁴¹¹ mandamus quatenus a modo et deinceps a prefatis civibus et hospitibus nostris necnon [rebus] et bonis [eorundem] prout in eorum instrumentis videbitis contineri nullum tributum nullamque tributariam exactionem petere recipere vel exigere vel exigere facere quovis modo presumptatis – DF 238 762. (Kováts F.: Dunai hajózás 446.) (szept. 21-i napi kelettel).

¹⁴¹² cum nos fideles cives et hospites nostros Posenienses iuxta formam libertatum eorundem per dominum Karolum regem patrem nostrum et eciam per nos nunc eisdem consessarum – DF 238 753. (F. IX/7. 144.), Cum nos fideles Ciues et hospites nostros Posenienses confinia regni nostri tuentes iuxta formam libertatum eorundem, per Illustrem principem quondam dominum Karolum olym Inclitum Regem Hungarum genitorem nostrum Karissimum, et eciam per nos efficacissimorum literalium Instrumentorum, ex vigore ipsis gracie concessarum – Kováts F.: Dunai hajózás 445.

¹⁴¹³ cum primum dominus Karolus quondam illustris rex Hungarie dominus et consors noster pie memorie et tandem dominus rex filius noster et nos iudici iuratis civibus et universis hospitibus nostris de civitate nostra Poseniensi de gracia speciali annuerimus – DF 238 727. (F. IX/7. 100.).

¹⁴¹⁴ A következőkben azokat az okleveles adatokat vonjuk ide, ahol a pozsonyiak dunai vámok alóli mentessége, illetve boraik, élelmiszereik vámmentes szállítása kerül elő.

¹⁴¹⁵ 1357. dec. 6.: Kováts F.: Dunai hajózás 447.

polgárok a Dunán, illetve Visegrádig a dolgaik és javaik után fizetendő vám alól (*a solucione tributi super Danobio persolvendi de rebus et bonis ipsorum*) mentesek.¹⁴¹⁶ A szabadság hangsúlyosan a dunai, valamint Duna menti, szekéren és hajón történő szállításra vonatkozhatott,¹⁴¹⁷ néhol azonban egyidejűleg valamilyen formában a „vagy máshol az országban” kitétel is szerepel,¹⁴¹⁸ ami bizonytalanságokat okoz a vámmentesség területi hatókörének megállapítása körül; ráadásul, bár az oklevelek legnagyobb része a Pozsonyból Visegrádra irányuló élelmiszer- és borszállítás vámmentességét emlegeti, egy esetben a Budára, egy másikban pedig a királyi udvar felé történő szállítás kerül elő.¹⁴¹⁹

Az elszórt utalások véleményünk szerint arra mutatnak, hogy I. Károlytól a pozsonyiak olyan területileg korlátozottan mondható, a dunai és Duna menti közlekedésre és áruszállításra érvényes vámmentességet nyújtó privilégiumot kaptak, amely a város és Visegrád, illetőleg Buda közti mindennemű forgalomra érvényes volt, lévén a kiváltság alanyai a pozsonyi polgárok és *hospesek* és nem csak a pozsonyi kereskedők voltak. A kiemelt útvonal végpontja, úgy tűnik, a királyi udvar volt, ami magyarázatot adhat arra, hogy 1350. évi oklevelével miért a Budára vagy máshová (*in Budam vel alias in regno nostro*) borokat és élelmiszereket szállító pozsonyiak vámolását tiltotta meg Erzsébet anyakirályné:¹⁴²⁰ 1350-ben ugyanis a királyi székhely Budán volt,¹⁴²¹ így ebben az esetben a kiváltság fennálló viszonyoknak megfelelő értelmezéséről lehetett szó. Ugyanakkor más példa alapján az is elképzelhető, hogy a „dunai vámmentesség” a Visegrádra és Budára történő szállításra volt érvényes.¹⁴²² A jelenség, hogy egy város polgárainak „többféle” vámmentessége is legyen, nem szokatlan vagy egyedülálló, amit jól mutat a másik nyugati határváros, Sopron példája. Sopron kereskedői országos vámmentességhez a pozsonyiakhoz hasonlóan az Árpád-korban, feltehetően IV. Béla vagy V. István adományából jutottak.¹⁴²³ Ezt a kiváltságot III. András már 1291-ben garantálta, majd 1297. évi privilégiumában újra kimondta¹⁴²⁴ olyan formában, hogy a soproniak, a fehérváriakhoz és a budaiakhoz hasonlóan, az ország egész területén „mind a Duna vizén és más, az országunkban lévő folyókon le- és felhajózásakor, mind

---

¹⁴¹⁶ 1357. szept. 23.: DF 238 762. (*Kováts F.*: Dunai hajózás 446.) (szept. 21-i napi kelettel); 1359. júl. 7.: de bonis et rebus eorum, in Wissegrad deferendis, nullum Tributum dare tenerentur – *Kováts F.*: Dunai hajózás 451. (júl. 3-i napi kelettel).

¹⁴¹⁷ 1356. jan. 26.: F. IX/7. 146.

¹⁴¹⁸ tributum vel aliquam Tributariam exactionem nullas in regno Nostro dare, et persolvere teneantur – F. IX/7. 146.; in Budam vel alias in regno nostro deferunt – DF 238 727. (F. IX/7. 100.).

¹⁴¹⁹ A teljesség igénye nélkül: in Budam – F. IX/7. 100.; in Wissegrad – *Kováts F.*: Dunai hajózás 451.; versus Curiam nostram – *Kováts F.*: Dunai hajózás 447.

¹⁴²⁰ 1350. jan. 8.: DF 238 727. (F. IX/7. 100.).

¹⁴²¹ *Iván L.*: Visegrádi vár 26.

¹⁴²² Vö. 1374. júl. 4.: DF 238 909. (F. IX/4. 570.).

¹⁴²³ *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 343.

¹⁴²⁴ *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 343–344.

szárazföldön” vámmentesek – a dunai vámok fizetése alóli mentesség ilyesformán a soproniaknál is feltűnik.¹⁴²⁵ Az 1297. évi oklevelet 1317-ben I. Károly is megerősítette.¹⁴²⁶ Utóbbi átírás legközelebb Zsigmond idején bukkant fel, 1397-ben, amikor a király erre hivatkozva tiltotta meg, hogy az országban a soproniak áruit megvámolják.¹⁴²⁷ A soproniak ugyanakkor 1323-ban mentességet szereztek a királytól a vámfizetés alól a Lajtáig és a Rábáig, vagyis Vas és Sopron megye bizonyos részein is; „... a területileg korlátozott vámmentesség áruik mellett a gyalogosokra és az egyéb módon átkelőkre is vonatkozott. Azaz nemcsak a kereskedés céljából jövő-menő soproniakat, hanem az egyéb ügyeiket intéző városlakókat is érintette ...”.¹⁴²⁸

A királyi, illetve a királynéi udvarba igyekvők vámmentességének biztosítására is több példát hozhatunk. 1363-ban Lajos – mint nem illő dolgot (*sicut non decet*) – megtiltotta, hogy akárki vámot (és harmincadot) szedjen a soproniaktól, amikor ajándékaikat és adóikat szállítják a királyi udvarba.¹⁴²⁹ Zsigmond 1389. évi, hasonló rendelkezésével szintén biztosította a királyi udvarba ajándékokat – és kiemelten az újévi ajándékot – vivő soproniak vámmentességét.¹⁴³⁰ I. Lajos 1378. évi rendelete szerint a szebeniek a király vagy a királyné elé küldött követeitől (*de ... ambasiatoribus seu nunciis specialibus*) sem lehetett vámot követelni – abban az esetben legalábbis, ha a küldöttek áruk nélkül indulnak útnak.¹⁴³¹ 1391-ben pedig, amikor a szebeniek, a szászok hét székét is képviselve, beszámoltak Zsigmondnak a vámhelyeken őket ért különböző sérelmekről, az is előkerült, hogy a király vagy a királyné udvarába „ügyintézni” igyekvő polgárokat (illetve követeiket), valamint az uralkodópár ajándékait vivőket is vámokkal sújtják – jogtalanul.¹⁴³²

---

¹⁴²⁵ *iidem hospites et quilibet ex ipsis ab omni solutione tributii, sicut cives Albenses et Budenses, per totius regni nostri climata tam super aquam Danubii et aliis fluviiis(!) in regno nostro existentibus in descendendo aut ascendendo, quam super terram liberi, immunes penitus sint et exempti* – EFHU 99.

¹⁴²⁶ HÁZI I/1. 27–28.

¹⁴²⁷ *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 344.

¹⁴²⁸ *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 344.

¹⁴²⁹ HÁZI I/1. 130.

¹⁴³⁰ HÁZI I/1. 224. (ZsO. I. 875. sz.).

¹⁴³¹ ZW. II. 488–489.

¹⁴³² *cumque etiam praefati cives et hospites nostri aut nuncii seu ambasiatores eorum aliqui ad nostram vel reginalem maiestates in factis et necessitatibus ipsorum venire voluerint [...] ex tunc praefati tributarii super ipsos et a [...] clenodiis seu muneribus nostrae vel reginali maiestatis per ipsos portandis et exhibendis [...] tributariam exactionem peterent, reciperent et indefesse extorquerent* – ZW. III. 9. Zsigmond az oklevelet a szebeniek kérésére még ebben az évben kiadta újra (ZW. III. 27–29.), majd 1397-ben (ZW. III. 187–190.), 1404-ben (ZW. III. 315–317.) és 1405-ben is (ZW. III. 334–337.), ezenkívül még ismert belőle egy 1393. évi, a szebeniek és a hét szász szék folyamodására Szécsényi Frank erdélyi vajda által kibocsátott példány (ZW. III. 65–67.). A felsorolt oklevelek szövege lényegében megegyezik, nagyobb eltérés csak a vajda által kiadott példány szövegében figyelhető meg, miután Szécsényi Frank az rendelkezéseinek betartását értelemszerűen csak a vajdai joghatósága alatt álló területekre nézve garantálhatta. Az uralkodó az oklevelet 1391-ben (ZW. III. 13–16.) és 1395-ben (ZW. III. 120–123.) a brassóiak részére is kiadta.

Visszautalva a pozsonyiak és az esztergomi káptalan 1357. évi jogvitájára, annak során a város – az okleveles bizonyítás elnagyoltnak tűnő leírása alapján – elméletileg akár Károly dunai vámmentességet biztosító privilégiumával is előállhatott, mégis úgy véljük, a városi kiváltságlevél megelőző napi királyi megerősítése erősebb érv az utóbbi bemutatása mellett. Az előbbi esetből viszont, miután az 1357. évi oklevél a bemutatott, Károly középső pecsétjével ellátott privilégiumot egy, a király korábbi pecsétje alatt kiadott privilégium megerősítésének mondja, az következne, hogy a dunai vámmentességet biztosító kiváltsággal a pozsonyiaknak már 1323 előtt rendelkezniük kellett, ettől az évtől használta ugyanis Károly új pecsétjét.¹⁴³³

A helyzetet tovább bonyolítja I. Lajos intézkedése, amellyel 1366. március 22-én, illetve június 24-én meghatározta (*duximus moderandas*) a Bécsből vagy máshonnan az országba, valamint az ellenkező irányba, Bécs felé tartó dunai hajók vízvámtarifáját. A rajkai, győri, komáromi, zsitvatői, esztergomi, szobi, visegrádi és óbudai vámszedőkhöz intézett királyi parancs értelmében a folyón lefelé úszó hajók árurakománya után, ha posztóból vagy más áruból áll, 1 forint volt fizetendő a hajófenék szélességének minden lába (1 királyi láb = 31,26 cm)¹⁴³⁴ után. Külön kategóriába estek a fazekakat (*ollas*), valamint a gyümölcsöket, például almát és körtét szállító hajók: előbbieket után 3 forint, utóbbiak után 2 forint vámot kellett adni hajónként. A folyón felfelé tartó hajók fél vámmal tartoztak. A szabályozás a harmincadfizetést változatlanul hagyta (*tricesimis tamen salvis remanentibus a mercatoribus prenotatis*).¹⁴³⁵ 1374-ben Lajos a bécsi kereskedőknek belevéselt címerpajzsával hitelesített láb mértéket küldött, miután a tudomására jutott, hogy a Bécs és Buda közti Duna-szakasz vámbirtokosainak és vámszedőinek újításai (*nouitates et calumpnias*) miatt a kereskedők félnek felkeresni az országot. A király egyúttal megtiltotta a kereskedők kényszerítését az újonnan átengedettnél rövidebb mérték használatára a hajófenék szélességének megmérésénél¹⁴³⁶ – vagyis az újítás abban állhatott, hogy a vámosok a bevettnél rövidebb mértéket alkalmazva igyekeztek megrövidíteni a kereskedőket. Nagy Lajos 1366. június 27-én átírta és megerősítette a március 22-i vámszabályozást, mégpedig Jakus pozsonyi bíró kérésére.¹⁴³⁷ Az ellentmondás, tudniillik hogy milyen megfontolásból írták át az egyébként vámmentes pozsonyiak a vámtarifát, feloldható akképpen, ha a pozsonyiak dunai forgalmának

---

¹⁴³³ Vö. *Gárdonyi A.*: I. Károly nagypecsétjei 36.

¹⁴³⁴ *Bogdán I.*: Magyarországi hossz- és földmértékek 79.

¹⁴³⁵ 1366. márc. 22.: DF 258 545_092-090.; 1366. jún. 24.: Teleki, Huny. X. 376–377. A két oklevél szövege megegyezik. Vö. 1370. febr. 22.: ZW. II. 337–339. Vö. *Kubinyi A.*: Budapest története 47.

¹⁴³⁶ 1374. jún. 15.: Wenzel, Dipl. Eml. III. 73–74.

¹⁴³⁷ DF 258 545_092-088.

kettősségével számolunk, azaz hogy saját áruik mellett mások – vámköteles – áruit is szállították.

A pozsonyiakat 1297. november 1-jén III. András az áruátrakodás német területeken elterjedt, magyar viszonylatban azonban egyedülálló jogával (*Umschlagsrecht*) ruházta fel.¹⁴³⁸ A rendelkezés értelmében azok a kereskedők, akik áruikat Bécs vagy Magyarország felé hajón szállítják, azokkal a hajósokkal, akik hajóin azokat a német területekről Pozsonyig vitetik, a városnál tovább nem szállíttathatják, csak a pozsonyi polgárok és lakosok hajósaival vitethetik tovább.¹⁴³⁹ Habár elképzelhető, hogy az előbbi esetben éppen az átrakodási jog érvényesülésével állunk szemben, a jelenség egyébként sem mondható szokatlannak, mások áruit szállító pozsonyiakról a – későbbiekben részletezett – szárazföldi áruszállítás során a polgárok által elkövetett visszaélések révén szintén több alkalommal értesülünk.¹⁴⁴⁰ Ha a fenti esetre – feltételezve, hogy a nem saját áruikat szállító pozsonyiaknak tisztában kellett lenniük azzal, hol és mennyi vámot kell fizetni – az *Umschlagsrecht* megnyilvánulásaként tekintünk,¹⁴⁴¹ a dunai vámszabályzat átíratása mindenestre ellentmondani látszik az áruátrakodás joga olyasfajta értelmezésének, hogy az a pozsonyiak vámmentessége révén lehetővé tette volna a külföldi kereskedők áruinak vámmentes szállítását az országban.¹⁴⁴²

A pozsonyiak vámmentességének érvényesítése a Dunán azonban a későbbiekben is nehézségekbe ütközhetett. I. Lajos 1371. július 12-i oklevelével kénytelen volt megparancsolni a vámokkal rendelkezőknek, különösen a rajkai, bodaki, királyszigeti, komáromi, neszmélyi, esztergomi, szobi, visegrádi és óbudai vámbirtokosoknak, ezek *officialisainak* és vámszedőinek, továbbá a király harmincadosának és az ő helyetteseinek, hogy a pozsonyi polgároktól és *hospesektől* Pozsonytól Budáig a hajókon vagy *carrinakon* szállított élelmiszerek (például: búza, rozs, zab, bor, széna) után se vámot, se harmincadot ne szedjenek.¹⁴⁴³ Az 1371. évi mandátummal tartalmilag lényegében azonos a király 1374. július

---

¹⁴³⁸ Skorka R.: Pozsony Bécs árnyékában 302.

¹⁴³⁹ quod quicumque navigio versus Wyennam vel Hungariam cum rebus suis mercimonialibus se transferre intenderent, per nautas, qui de Theotonia in Posenium cum navibus suis ad deferendum mercatores venerint, de cetero transferri non valeant ullomodo, nisi per nautas civium nostrorum predictorum, vel commorancium in eadem – Juck 80–81.

¹⁴⁴⁰ Vö. Weisz B.: Vámok és vámszedés 317.

¹⁴⁴¹ Az átrakodási jog érvényesülésével kapcsolatban kétséget támaszt, hogy III. András azt biztosító 1297. évi oklevelét ismereteink szerint elsőként 1453. szept. 12-én V. László erősítette meg. (DF 240 253). Utóbbi oklevél alapján már említett, 1464. máj. 27-i oklevelével Mátyás király is megerősítette az átrakodási jogot biztosító articulusat (DF 240 491.). Mátyás oklevelének tartalmát II. Ulászló 1493. febr. 10-én megerősítette (Neumann T.: Székesfehérvár 83–84.), majd 1498. júl. 15-i oklevelében átírta és megerősítette. (DF 240 822.). Az 1453. évi királyi megerősítést megelőző időszakban az eredeti oklevélről csak egy káptalani átírás készült, ezt 1433. jún. 29-én bocsátotta ki a pozsonyi káptalan (DF 239 584.), amely az 1297. évi oklevelet 1516. jún. 17-én is átírta. (DF 241 147.).

¹⁴⁴² Vö. Weisz B.: Vásártartás 302.

¹⁴⁴³ Kováts F.: Dunai hajózás 460–461.

4-i oklevele, annyiban mégis eltér, hogy a kiemelt vámok listájában megjelenik Buda is, továbbá az irat kitér arra, hogy az uralkodó az oklevelét el nem fogadó dunai vámszedők és *officialisok (tributarios vero et officiales tributorum ... super dicto fluvio constitutorum)* megbüntetését, ha azok alá tartoznak, kincstartójára, János váci püspökre, ha pedig a prelátusok és bárók alá tartoznak, Lackfi Imre nádorra bízta.¹⁴⁴⁴ Az oklevelek alapján úgy tűnik, a pozsonyiak vámmentes dunai élelmiszer-szállítását lehetővé tevő Károly-kori kiváltsága Nagy Lajos – közelebbről nem ismert privilegialis oklevele¹⁴⁴⁵ (*in litteris eorum privilegialibus per nos eis graciose concessis lucidius continetur et exprimitur*) – révén valamikor 1371 júliusa előtt a harmincadvám fizetése alóli felmentéssel is kiegészült.¹⁴⁴⁶ A király a polgároknak adott szabadságot – főleg városuk leégése miatti – szegénységükre és szükségükre való hivatkozással meg is újította.¹⁴⁴⁷

A pozsonyiak dunai vámok fizetése alóli mentességét említő Lajos-kori oklevelek alapján Kováts Ferenc arra a következtetésre jutott, hogy a pozsonyiak országos vámmentessége Nagy Lajos idején „mindjobban összezsugorodik az élelmiszerek és bor szállítására a budai (visegrádi) víziúton”.¹⁴⁴⁸ A jelenséget Kováts a pozsonyi kereskedelem irányának és szerkezetének Árpád-kori viszonyokhoz képest történő megváltozásával magyarázta: a pozsonyiak kiváltsága mintegy átértelmeződik, leszűkül, „más körülhatárolást nyer ... , most, a 14. század derekán, a vámmentesség a mezőgazdasági nyerstermékeknek Buda felé való szállítására vonatkozott”.¹⁴⁴⁹ A Visegrád és Buda felé irányuló dunai kereskedelem nagyságrendjének vitathatatlan növekedése azonban nem jelentett egyet a másfelé, akár kül- vagy belföldre irányuló áruforgalom jelentéktelenségével – áru alatt főként a pozsonyi kereskedelem legfontosabb árucikkét, a bort értjük.¹⁴⁵⁰ 1343-ban Károly morva örgróf értesítette Olmütz, Brünn, Znaim és más morvaországi települések bíróit, esküdtjeit, polgárait és lakóit a pozsonyi polgároknak tett engedményéről, amellyel számukra örgrófsága területén mindenféle áruik, különösen boraik szabad kereskedelmét és lerakását tette lehetővé a

---

¹⁴⁴⁴ DF 238 909. (F. IX/4. 569–571.).

¹⁴⁴⁵ Amikor Mátyás király 1464. május 27-i oklevelében átírta és megerősítette a pozsonyiak több kiváltságát, pontosabban okleveleik szabadságokat és jogokat tartalmazó articulusait, a dunai vám- és harmincadmentességről szóló cikkely forrása nem a kiváltságot biztosító privilégium, hanem Nagy Lajos 1374. júl. 4-i oklevele volt. DF 240 491.

¹⁴⁴⁶ Vö. 1371. febr. 24.: DF 240 822. (F. IX/4. 131–132.). A pozsonyiak harmincadmentességére l. *Skorka R.*: Pozsony Bécs árnyékában 304–305.

¹⁴⁴⁷ *ideo nos paupertatibus et inopiis eorundem civium et hospitem presertim propter combustionem ipsius civitatis que perpassi sunt pie et misericorditer compatientes ipsam et eandem gratiam eis duximus innovandam atque approbandam* – DF 238 875. (*Kováts F.*: Dunai hajózás 461.).

¹⁴⁴⁸ *Kováts F.*: Dunai hajózás 439.

¹⁴⁴⁹ *Kováts F.*: Dunai hajózás 438.

¹⁴⁵⁰ *Szende K.*: Sopron és Pozsony kapcsolatai 173.; *Skorka R.*: Pozsony Bécs árnyékában 302.

morvaországi polgárok szokása szerint (*iuxta morem*).¹⁴⁵¹ Az intézkedés nyomán ebben az időszakban morvaországi borkivitellel is számolhatunk. 1382 áprilisában a pozsonyi várnagy, Kasztellánfi László *familiaris*ai pedig a *Roreynfurth* nevű átkelőnél (*in quodam vado seu transitu*) olyan pozsonyi polgárokat rohantak le és fosztottak ki, akik egy szekér állatbőrrel az alsó-ausztriai Stillfried sokadalmára tartottak.¹⁴⁵²

Több dolog ellentmond annak a feltevésnek is, hogy a pozsonyiak országos vámmentessége a Lajos-korban ne érvényesült volna. Aligha lehet például elvonatkoztatni attól, hogy pozsonyiak városprivilegiumát, pontosabban annak 1323. évi átírását, amelyen, ahogy arra többször utaltunk, országos vámmentességük is alapult, Lajos változtatások nélkül erősítette meg először 1352. január 30-án¹⁴⁵³, majd, ahogy az már fentebb előkerült, 1357-ben is.¹⁴⁵⁴ Utóbbi privilegiumra 1365. január 22-én a király megerősítő záradéka és új, függő pecsétje is rákerült.¹⁴⁵⁵ Másrészt a Lajos-kor végéről több, a városi kiváltságlevélből kizárólag a kereskedés céljával közlekedő polgároknak és *hospesek*nek vámmentességet biztosító részt¹⁴⁵⁶ átíró királyi parancslevelet ismerünk, amelyekben az uralkodó megtiltja a vámszedést a pozsonyi kereskedőktől. Ezek közül Lajos 1378. június 9-i, három eredeti példányban ránk maradt mandátumát általánosságban az ország összes vámbirtokosához (*tributa ... tam in terris quam in aquis habentibus*) és ezek vámszedőihez intézi,¹⁴⁵⁷ ahogy két korábbi, 1375. május 3-án¹⁴⁵⁸ és május 22-én¹⁴⁵⁹ kelt oklevelét is, utóbbiakban azonban a címzettek közül külön kiemeli a pozsonyi és a vereckyei vámszedőket (*tributariis de eodem Posonio et de Berkenye*). Ráadásul, ha nem is tömegesen, de történetesen adathatóak olyan konkrét esetek, amikor a pozsonyiak vámmentessége nem dunai, illetve Duna menti vámhelyek kapcsán merült fel. 1371. december 6-án Erzsébet ifjabb királyné manigai¹⁴⁶⁰ *officialis*át tiltotta el a

¹⁴⁵¹ 1343. jan. 3.: F. IX/7. 36. (Anjou-oklt. XXVII. 5. sz.).

¹⁴⁵² A támadás helyszínéként megjelölt, Roreynfurth (Koorfurd, Rorefud) nevű átkelő helye ismeretlen. A pozsonyiak panasza nyomán lefolytatott vizsgálat alkalmával a zobori konvent által tanúságul kiküldött László pap Vereckyei András királyi emberrel Pozsony megyében tudakozódott a történetek felől, vagyis az átkelőhely alighanem a megye területén keresendő. 1382. máj. 3.: DF 239 008.; 1382. júl. 12.: DF 239 021.

¹⁴⁵³ DF 238 737.

¹⁴⁵⁴ 1357. jan. 18.: DF 238 757.

¹⁴⁵⁵ DF 238 757. Átírta a pozsonyi káptalan 1382. aug. 20-án. (DF 239 024.).

¹⁴⁵⁶ Vö. 1291. dec. 2.: Juck 75. (Reg. Arp. 3837. sz.).

¹⁴⁵⁷ mandamus quatenus [...] civis nostros cum suis mercibus vel curribus ac equis ubicumque in regno nostro causa mer[candi] profici[ss]centes [...] nullomodo audeatis molestare vel quovismodo impedire nec de mercibus nec de equis [vel per]sonis eorum cum mercibus et sine mercibus euntibus et redeuntibus [...] nullum tributum nullamque tributariam [exaction]em videlicet in portu Posonyensi versus Haymburgam in portu Challow [in] Zeuleus in transitu fluvii Marwa et in aliis locis quibuscumque in comitatu Posonyensi et alias ubique ubi tributum exigere consuevit petere vel exigere presumpmatis – DF 238 962. = DF 238 963. = DF 238 964.

¹⁴⁵⁸ F. IX/7. 372–374. A király nyílt, titkos pecsétjével ellátott oklevelét István bírósági és a pozsonyi esküdtek 1375. máj. 11-én átírták a pozsonyi káptalannal. DF 238 914.

¹⁴⁵⁹ 1375. máj. 22.: DF 238 915. = DF 238 916.

¹⁴⁶⁰ A középkori Nyitra megyében, ma: Malženice, Szlovákia.

pozsonyi polgároktól és *hospesektől* való, szabadságuk ellenére történő vámszedéstől.¹⁴⁶¹ 1376-ban a pozsonyiak Mikcsfi Istvánnal – majd 1377-től István fiaival, Istvánnal és Ákossal, akikre az ügy apjuk halálával szállt – pereskedtek Szepesi Jakab országbíró és a királyi városok bírāja előtt a tőlük Cifer birtokon szabadságaik ellenére kikényszerített vám miatt. A vádakra a nemesek azt felelték, hogy ciferi vám vöröskői várukhoz tartozik (*predictum tributum in dicta Chyfer exigi consuetum ad castrum Wereskw dictum(?) ipsorum magistrorum Stephani et Akus pertineret*), a várról, következésképpem a vámról pedig okleveleik vannak; ezekről azonban már nincs tudomásunk, a per kimenetele sem ismert.¹⁴⁶² Az azonban bizonyos, hogy Cifer a Nagyszombatról Cifer és Paty (Pát) birtokok között Szencre tartó, és a Bazinból Csanakon és Báhonyon át vezető út vámhelye volt.¹⁴⁶³ Végül Mária uralkodásának idején, 1384-ben a pozsonyi káptalan előtt Bazini Sebes fia János mester özvegye, Margit és János mester testvére Miklós mester özvegye, Barbara¹⁴⁶⁴ elismerte a polgárok mentességét a bazini¹⁴⁶⁵ vám fizetése alól, amivel pont került a felek Szécsi Miklós országbíró előtt hosszú ideje folytatott pereskedésének a végére.¹⁴⁶⁶

A vámmentességi kiváltságo(ka)t a „helyszínen” már nem mindig sikerült zökkenőmentesen érvényesíteni. Az Anjou-kor második felében a pozsonyiaknak legtöbbször a dunai és a Duna menti vámhelyek birtokosaival gyűlt meg a bajuk, ami közvetetten a visegrádi, illetve budai kereskedelmi irány jelentőségét is mutatja: Wolfurti Konrád óvári *comesszel*,¹⁴⁶⁷ Köpcsényi Mihály óvári várnaggyal,¹⁴⁶⁸ a tőlük az oroszvári éves vásáron vámot szedető Szegi Mihállyal,¹⁴⁶⁹ „Kis” Lászlóval, Erzsébet ifjabb királyné manigai *officialisával*,¹⁴⁷⁰ Komáromi Miklóssal és István fia Istvánnal a komáromi vámon,¹⁴⁷¹ a Héderváriakkal bodaki, ásványi és ötvenyeni vámhelyeiken,¹⁴⁷² Gönyüi Tamás fia János

¹⁴⁶¹ Kováts F.: Dunai hajózás 462.

¹⁴⁶² 1377. márc. 14.: DF 238 948.

¹⁴⁶³ 1412. jan. 15.: DL 9865 (ZsO. III. 1580. sz.); ue. nap: DL 9869. = DF 283 504. (F. X/5. 353–354.) (ZsO. III. 1584. sz.).

¹⁴⁶⁴ Vö. Engel P.: Genealógia: Honpázmány nem 9. Szentgyörgyi-ág 2. tábla: Szentgyörgyi és Bazini.

¹⁴⁶⁵ A középkori Pozsony megyében, ma: Pezinok, Szlovákia.

¹⁴⁶⁶ 1384. máj. 1.: DF 239 039. = DL 7078. A város és a bazini nemesek a bazini vám jogtalan kivetése miatt már korábban is pereskedtek. Vö. 1376. márc. 24.: DF 238 936.; 1376. jún. 9.: DF 238 938.; 1378. aug. 27.: DF 241 363.; 1378. okt. 15.: DF 238 968.

¹⁴⁶⁷ 1357. szept. 23.: Kováts F.: Dunai hajózás 446. (szept. 21-i napi kelettel).

¹⁴⁶⁸ 1375. jún. 8.: Kováts F.: Dunai hajózás 462–463.; 1375. jún. 27.: Kováts F.: Dunai hajózás 466.

¹⁴⁶⁹ DF 239 215. Szegi Mihály 1381-ben óvári várnagy (és vélhetően mosoni ispán) volt. Engel P.: Archontológia I. 385., 386.

¹⁴⁷⁰ 1371. dec. 6.: Kováts F.: Dunai hajózás 462.

¹⁴⁷¹ 1359. júl. 5.: Kováts F.: Dunai hajózás 448–449. (jún. 28-i napi kelettel); 1359. júl. 7.: Kováts F.: Dunai hajózás 450–453. (július 3-i napi kelettel).

¹⁴⁷² 1356. márc. 6.: F. IX/7. 144–145. (DF 238 753.) (Anjou-okt. XL. 111. sz.); 1357. dec. 24.: Kováts F.: Dunai hajózás 446–447. (dec. 23-i napi kelettel); 1359. júl. 20.: Kováts F.: Dunai hajózás 453–454.; 1360. aug. 20.: DF 238 785.; 1360. okt. 20.: Kováts F.: Dunai hajózás 454–459.; 1375. jún. 15.: Kováts F.: Dunai hajózás 463–464.; 1375. jún. 27.: Kováts F.: Dunai hajózás 464–465.; 1376. márc. 6.: Kováts F.: Dunai hajózás 467–468.

bakonyi, komáromi, győri és fejéri *comesszel*¹⁴⁷³ a győri vámon,¹⁴⁷⁴ Mikcsfi István fiaival, Istvánnal és Ákossal ciferi vámhelyükön,¹⁴⁷⁵ Mikcsfi István fia Ákos fejéri *comes* győri és királyszigeti vámszedőjével,¹⁴⁷⁶ a győri káptalannal annak abdai vámján,¹⁴⁷⁷ a bazini nemesekkel a bazini, az esztergomi káptalannal pedig az esztergomi vámon.¹⁴⁷⁸

A pozsonyiak a vizsgált, ismert kimenetelű esetekben előbb-utóbb érvényt szereztek vámmentességi joguknak az azt megkérdőjelező vámbirtokosokkal szemben, egyedül az esztergomi káptalan tudott sikerrel fellépni kiváltságuk ellen. A város és a káptalan többször említett, 1357. évi jogvitájában ugyanis a pozsonyiak maradtak alul. Döntésének indoklása során a király kiemelte, hogy a vámot az esztergomi egyház annak idején kegyes adományként, alamizna gyanánt kapta (*ex elemosynaria prouisione ... datum fuisse*), másrészt arra hivatkozott, hogy a későbbi adomány nem lehet a korábbi kárára (*priori donationi posterior preiudicare minime videatur*), a káptalan vámszedési joga pedig a pozsonyiak vámmentességénél régebbi – amint ezt IV. László Imre, II. András és IV. Béla okleveleit tartalmazó, a káptalan által bemutatott privilégiuma igazolta.¹⁴⁷⁹

Végül vannak arra utaló jelek, hogy a Lajos-kor végén átmeneti jelleggel számolhatunk a pozsonyiaktól a király rendeletére történő vámszedéssel, bár ennek pontosabb idejéről és körülményeiről kevés tudható. Az esetről Szentgyörgyi Tamás tárnokmester Pozsony városához intézett, keltezetlen leveléből értesülünk.¹⁴⁸⁰ A tárnokmester – válaszul a pozsonyiak hozzá intézett levelére – megerősítette, hogy a király tőlük valóban vám szedését rendelte el (*der Chünig fürnams geschäft hat von ew maut zenemen*), neki küldött levelében is előírta, hogy tőlük a szokásos vámot (*gwön dleichew maüt*) kell szedni. Kitért arra is, hogy amikor a bíboros Budán tartózkodott, az övéikkel onnan elrendelte nekik, hogy járuljanak a király elé szabadságuk ügyében (*umb ewer freyhait*), a részükről azonban akkor senki nem jelent meg.¹⁴⁸¹ A levél – a tárnokmester hivatali idejének figyelembe vételén túli – pontosabb keltezéséhez jó fogódzót nyújthatna a Budán tartózkodó bíboros említése. Ebben az időszakban azonban két bíboros is tartózkodott az országban. Mivel a kérdés, hogy az utalás Pileus de Prato pápai bíboros-legátusra¹⁴⁸² vagy a szintén VI. Orbán pápa által bíborossá tett

¹⁴⁷³ Vö. Engel P.: Archontológia I. 102., 141., 133., 127.

¹⁴⁷⁴ 1375. jún. 27.: Kováts F.: Dunai hajózás 465–466.; 1376. márc. 6.: Kováts F.: Dunai hajózás 467–468.

¹⁴⁷⁵ 1377. márc. 14.: DF 238 948.; 1377. nov. 25.: DF 238 953.

¹⁴⁷⁶ 1384. máj. 13.: Kováts F.: Dunai hajózás 468–469. (máj. 11-i napi kelettel).

¹⁴⁷⁷ DF 239 200.; 1376. márc. 6.: Kováts F.: Dunai hajózás 467–468. Vö. 1385. okt. 13.: DF 239 056.

¹⁴⁷⁸ 1357. jan. 25.: F. IX/2. 568–570.

¹⁴⁷⁹ 1357. jan. 25.: F. IX/2. 568–570.

¹⁴⁸⁰ DF 239 222.

¹⁴⁸¹ DF 239 222.

¹⁴⁸² Vö. Fraknoi V.: Magyarország és a Szentszék 284., Áldásy A.: Nyugati egyházszakadás 120., 131–132.; Eubel, K.: Hierarchia catholica 23.

és az engedélyével a továbbiakban is érseki tartományát kormányzó Demeter esztergomi érsekre¹⁴⁸³ vonatkozhat-e, úgy véljük, nem dönthető el megnyugtatóan, a levél kelte jobb híján 1379–1382 közé tehető.¹⁴⁸⁴ Miután a vámszedésről a levélben leírtakon kívül mást nem tudunk, nehéz eldönteni, hogy a történeteket a pozsonyiak vámmentességi jogának felfüggesztéseként kellene-e értelmeznünk, vagy esetleg arról lehetett szó, hogy egy vagy több vámbirtokos megtámadta a kiváltságot, és az uralkodó parancsával az ügy bírói úton történő eldöntéséig a fennálló helyzetet rendezte – a pozsonyiakra nézve hátrányosan. 1428-ból ismerjük Zsigmond király egy hasonló köztes időszakra vonatkozó parancsát, amellyel a köpcsenyi vámon a pozsonyiak szabadságát betartani rendelte addig, amíg – személyesen kívánva a polgárok szabadságairól meggyőződni – Pozsonyba nem érkezik (*interim quousque nos ... in dictam civitatem nostram Poseniensem prout intendimus personaliter accedemus*).¹⁴⁸⁵

Említhető egy árucikk, aminek a kereskedelmére a pozsonyiak vámmentességi joga nem feltétlenül terjedt ki, még hozzá az osztrák területekről importált sóra. A 14. század első harmadától kezdve a só bányászata, szállítása és kereskedelme királyi monopólium volt, elosztásáról a kamarai szervezet gondoskodott, külföldről való behozatala csak a király jóváhagyásával volt lehetséges.¹⁴⁸⁶ „Az importra azért volt lehetőség, mert a királyi kamarai szervezet nem mindig tudott megfelelő mennyiségű ásványt eljuttatni az ország távoli pontjaira” az erdélyi részekről és Máramarosból.¹⁴⁸⁷ Az osztrák só Pozsonyba történő importját a király 1362-ben és 1381 táján is lehetővé tette.¹⁴⁸⁸ A kérdés, hogy az importált só után a pozsonyiak tartoztak-e vámmal avagy sem, nem dönthető egyértelműen. Lajos 1355. január 9-én megtiltotta mindenkori pozsonyi várnagynak vagy alvárnagynak, hogy a korábbi gyakorlat ellenére az osztrák sók után vámot szedjen¹⁴⁸⁹ – ehhez képest 1362-ben arra utasította a vámszedőket (különösen Szerecsen mester, a királyi sókamarák ispánja vámszedőit), hogy a pozsonyiakat, amíg másképp nem rendelkezik, *persolutis eorum veris et*

---

¹⁴⁸³ Vö. *Fraknói V.*: Magyarország és a Szent-szék 284., *Eubel, K.*: Hierarchia catholica 24.

¹⁴⁸⁴ Szentgyörgyi Tamás 1378. dec. 26.–1382. márc. 26. közt szerepel tárnokmesterként. *Engel P.*: Archontológia I. 38.

¹⁴⁸⁵ quod in ipsorum civium nostrorum et aliorum forensium hominum preiudicium et consuetudinis ac libertatis derogamen cedit satis grande undecum nos de libertatibus et consuetudinibus ipsorum civium et hospitum nostrorum Poseniensium et eciam aliorum mercatorum forensium in hac parte hactenus observatis per nos personaliter dum illac uti intendimus in brevi veniemus velimus experiri – DF 239 498.

¹⁴⁸⁶ *Draskóczy I.*: Só a középkori Magyarországon 150–151. Vö. *Draskóczy I.*: Sóbányászat és -kereskedelem 58. Lásd még *Kubinyi, A.*: Königliches Salzmonopol.

¹⁴⁸⁷ *Draskóczy I.*: Só a középkori Magyarországon 155. A kitermelés helyeire I. uo. 150.

¹⁴⁸⁸ 1362. jún. 30.: F. IX/7. 208–209.; 1381. dec. 14.: F. IX/7. 433–434. A király ugyanakkor 1379. június 29-én a pozsonyi polgároknak felrótta, hogy parancsaival ellentétesen nem foglalják le, és officialisainak sem engedik elvenni az eladott és eladásra kínált külföldi sót (sales extraneos). DF 238 978.

¹⁴⁸⁹ DF 238 744.

iustis tributis per loca tributorum vestrorum ne gátolják az osztrák só importjában, mert Szerecsen Erdélyből képtelen ellátni megfelelő mennyiségű sóval a vidéket.¹⁴⁹⁰

Pozsony szerdai hetivására 1361-ben háromvásáros kikiáltás helyszíne volt.¹⁴⁹¹ Jakab *comes* pozsonyi bíró és köpcsényi várnagy érdemeiért 1344-ben Lajostól a város Szent Lőrinc mártír napjára (augusztus 10.), valamint az azt megelőző és követő hét-hét napra szóló sokadalomtartási engedélyt nyert. Az éves vásárt, amit a vásárendegély *a modo et in antea*¹⁴⁹² – „miként azelőtt is” – kitételéből kiindulva valamilyen formában már korábban is megrendezték,¹⁴⁹³ a „maguk idejében tartott” budai, a fehérvári és soproni sokadalmak mintájára kellett megtartani.¹⁴⁹⁴ A vásározókat a király védelméről biztosította, amit nevében a pozsonyi ispán és alispán volt hivatva garantálni.¹⁴⁹⁵

Putnok¹⁴⁹⁶ (Gömör megye) [Putnok, H]

A Gömör megyei Putnokon IV. László 1283-ban tette lehetővé a vámszedést a Rátót nembéli Olivér fiainak, Rénoldnak és „Vecse” Miklósnak.¹⁴⁹⁷ A putnoki vám a Lajos-korban is adatható: 1363-ban Miklós unokája, Putnoki László fia Mihály¹⁴⁹⁸ Putnok faluban – saját állítása szerint – vámján (*in suo telonyo*) elvette Sánta (*Claudus*) Miklós tolvajtól Simon forrói *hospes* két ökrét.¹⁴⁹⁹

Radovan (Szentpál) (Körös megye) [Pavlovac, HR]

1363-ban Izdenci Móric fia Simon mester¹⁵⁰⁰ Radovan és Egyed fia Dezső, János és Miklós, András fia János, továbbá Pál fia Tamás és más *patruelis frater*ek (szentandrásai)¹⁵⁰¹

---

¹⁴⁹⁰ de partibus Transsilvanis sufficientes sales deferri facere et amministrare minime valuit – 1362. jún. 30.: F. IX/7. 208–209.

¹⁴⁹¹ DF 248 391. *Házi J.*: Pozsony vármegye 56. Vö. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 156.

¹⁴⁹² a modo et in antea singulis annis subsequentibus, in festo S. Laurentii martyris, et septem diebus praecedentibus, ipsum festum immediate, et septem diebus sequentibus, in toto usque quindenas liberum forum annuale in ipsa civitate nostra Poseniensi [...] libere celebretur – Juck 138.

¹⁴⁹³ Datálására lásd *Szende K.*: Sokadalomtartási engedélyek 238.

¹⁴⁹⁴ Juck 137–138. (Anjou-oklt. XXVIII. 26. sz.).

¹⁴⁹⁵ Juck 138. (Anjou-oklt. XVIII. 27. sz.).

¹⁴⁹⁶ Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 321.

¹⁴⁹⁷ *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 321. Vö. *Engel P.*: Genealógia: Rátót nem 1. tábla: elágazás.

¹⁴⁹⁸ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Rátót nem 6. tábla: Putnoki.

¹⁴⁹⁹ DL 89 365. (Anjou-oklt. XLVII. 482. sz.).

¹⁵⁰⁰ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Pok nem 1. tábla: Meggyesi (Mórichidai, Izdenci).

nemesek) Alberthegeye (*Alberthyge*) birtokát elválasztó határok között szerepelt a Csázma folyó hídja, amin keresztülmegy a Gordováról Izdencre tartó út (*in fluvio Chasme circa pontem per quem itur de Gordoua versus Izdench et circa ipsum pontem est via*).¹⁵⁰² Alberthegeye (*Alberthege*) birtok egy részét Simon mester már néhány évvel korábban, 1357-ben megvette a Szentandrásiaiktól – a Csázma hídja e birtokdarab határainak leírásakor is feltűnt.¹⁵⁰³

Rajka¹⁵⁰⁴ (Moson megye) [Rajka, H]

A Moson megyei Rajka falu vámjának első említése 1339-ből való: I. Károly a Duna túlszárnyán fekvő Gutorszeg vámját eladományozó oklevelének tanúsága szerint a rajkai vám ekkor a királyé volt (*tributi nostri in villa Rayka*).¹⁵⁰⁵ A vámszedőhely a pozsonyiak vámmentes dunai élelmiszer-szállítását érintő királyi rendelkezésekben (1371, 1374) is feltűnik.¹⁵⁰⁶ 1418-ban Zsigmond a pozsonyiak panaszára arra utasította Kapler Péter pozsonyi *comest*, akadályozza meg, hogy az országba és a Csallóközbe tartó (*in regnum nostrum Hungariae, et ad districtum Challockwz causa mercandi proficisci volentes*) bécsi – és más ausztriai – kereskedők Pozsony elkerülésével Rajkánál és Eberhardnál (*in villis Raykendorf et Ebersdorf*) keljenek át a Dunán.¹⁵⁰⁷

Rakamaz (Szabolcs megye) [Rakamaz, H]

1355-ben Lajos Bátori Bereck fia Miklósnak¹⁵⁰⁸ érdemeiért, kérésére rakamazi birtokrészén (*porcio*) pénteki hetivásár tartását engedélyezte.¹⁵⁰⁹

---

¹⁵⁰¹ Vö. AO VI. 617.

¹⁵⁰² DL 24 806. (Anjou-oklt. XLVII. 615. sz.).

¹⁵⁰³ AO VI. 618.

¹⁵⁰⁴ Korábbi történetére lásd Weisz B.: Vámok és vámszedés 323.

¹⁵⁰⁵ Weisz B.: Vámok és vámszedés 323.

¹⁵⁰⁶ 1371: Kováts F.: Dunai hajózás 461., 1374: DF 238 909. (hiányosan: F. IX/4. 569–571.).

¹⁵⁰⁷ F. X/6. 134–135. (ZsO. VI. 2618. sz.).

¹⁵⁰⁸ Vö. Engel P.: Genealógia: Gútleked nem 1. Rakamazi ág 4. tábla: Bátori (somlyói).

¹⁵⁰⁹ DL 71 880. Weisz B.: Vásárok és lerakatok 160. Az oklevelet a király 1369-ben megerősítette. DL 71 880.

Rakonok (Körös megye) [Rakovec, HR]

1361-ben a Rakonokon részbirtokos néhai Mikcs bán fia István¹⁵¹⁰ ott álló mészárszékének elfoglalása kapcsán a falu piacterét (*locus fori*) is említették.¹⁵¹¹ Rakonokon késő középkori adatok (1393, 1481) alapján vasárnaponként hetivásárt tartottak.¹⁵¹²

Raszinya (Körös megye) [Rasinja, HR]

Raszinya csütörtöki hetivására 1350-ben¹⁵¹³ háromvásáros kikiáltás színhelye volt.

Remete (Temes megye) [Berzovia mellett, RO]¹⁵¹⁴

1370-ben Lajos Himfi Benedek volt bolgár bán érdemeire tekintettel Benedek, testvérei, Péter és Miklós és *frater patruelise*, János fia László¹⁵¹⁵ Temes megyei Remete és Krassó megyei Bácsövise birtokaira szerdai, továbbá az ugyancsak temesi Bulvenc birtokukra szombati hetivásár tartására adott engedélyt a szomszédos és más megyebeli vásárok sérelme nélkül.¹⁵¹⁶

---

¹⁵¹⁰ Vö. Engel P.: Genealógia: 1. tábla: Mikcsfi.

¹⁵¹¹ DL 41 513. (Anjou-oklt. XLVII. 67. sz.).

¹⁵¹² Weisz B.: Vásárok és lerakatok 150.

¹⁵¹³ DL 101 903 (Anjou-oklt. XXXIV. 579. sz.).

¹⁵¹⁴ Engel Pál e Remetét (a továbbiakban: temesi Remete) tette meg vásáros helynek és a Himfiek remetei ága névadó birtokának. Engel P.: Térkép. Remetét Pogányosremetével (Remetea-Pogănici, RO) azonosítja: Weisz B.: Vásárok és lerakatok 165., Tringli I.: Perényi 489., Csánki II. 106. (Krassó megye alatt hozza). A Csánkinál Pogányosremete (a továbbiakban: a krassói Remete) birtokra hozott adatok inkább a temesi Remetére vonatkozhatnak, így pl. 1343-ban (vö. Anjou-oklt. XXVII. 834.) egy bizonyos sódsi kenéz hajtott el Benedek Remetéről disznókat (Sósd a temesi Remete határosa, a krassói Remete Sósdtól 25 km távolságra fekszik légvonalban). 1369-ben (DF 285 838) Benedek (illetve Péter és mások) jogot kaptak a gonosztevők üldözésére Egerszeg és Remete birtokon (Egerszeg és a temesi Remete szomszédos birtokok). 1404-ben a Gyertyános (a temesi Remete szomszédosa) és a Himfiek Remete birtoka közti határvitáról hallunk. Krassó III. 245.

¹⁵¹⁵ Vö. Engel P.: Genealógia: Him rokonsága 2. tábla: Himfi.

¹⁵¹⁶ DL 70 654. (Tringli I.: Perényi 120. sz.).

Rendek (Zala megye) [Csabrendek, H]

Rendek pénteki hetivására 1344-ben háromvásáros kikiáltás színhelye volt.¹⁵¹⁷

Rojcsa (Körös megye) [Rovišće, HR]

Rojcsa keddi hetivására 1350-ben¹⁵¹⁸ és 1363-ban¹⁵¹⁹ is háromvásáros kikiáltás színhelye volt.

Röjtökör (Sopron megye) [Neudörfel an der Leitha (Lajtaszentmiklós), A]

Röjtökör falunak a 14. században útvámja volt, amelyet 1346-ban „a régi időktől fogva” szedettnek írtak le (*Ruhtukewr cum tributo in via exigi tempore antiquo consueto*). Röjtökör falun és vámján – Kövesd faluval és útvámjával, valamint Kabold várával és vámjával egyetemben – 1346-ban Nagymartoni Simon *comes* fia Pál országbíró és unokaöccse, Lőrinc fia Miklós; továbbá rokonuk, Mihály *comes* fia Nyklul fia Miklós¹⁵²⁰ fele-fele arányban osztozott meg.¹⁵²¹

Rum (Vas megye) [Rum, H]

Rumnál a Rábán hídon lehetett átkelni. 1350-ben I. Lajos a Rumi „Német” János udvari lovag birtokán álló hidat a Rába folyó (használatá)val együtt Jánosnak, testvérének, Gergelynek és rokonaiknak, Doroszló fia Doroszlónak, Jánosnak és Imrének¹⁵²² adományozta.¹⁵²³

---

¹⁵¹⁷ Zala I. 443. (Anjou-oklt. XXX. 913. sz.).

¹⁵¹⁸ DL 101 903 (Anjou-oklt. XXXIV. 579. sz.).

¹⁵¹⁹ DL 41 513. (Anjou-oklt. XLVII. 67. sz.).

¹⁵²⁰ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Fraknói (Nagymartoni, Gróf).

¹⁵²¹ Sopron vm. I. 186–189. (Anjou-oklt. XXXI. 657–658. sz.).

¹⁵²² Vö. *Engel P.*: Genealógia: Tengerdi rokonság 1. tábla: Rumi.

¹⁵²³ AO V. 413–414. (Anjou-oklt. XXXIV. 707. sz.).

Ruttka (Turóc megye) [Vrútky, SVK]

Alsó- és Felsőruttká birtokok 1363. évi osztályakor a határvonal átszelte a Turóc folyó révét (*fluvium Thurucz pertransiendo ibi in uno portu*).¹⁵²⁴

Ság (Nógrád megye) [Karancsság, H]

1348. július 6-án I. Lajos engedélyével Szécsényi Tamás krassói és kevei *comes*, valamint fia, Kónya¹⁵²⁵ szepesi és sárosi *comes* endrefalvi hétfői hetivásárukat Cselen fia Sándor fia, János¹⁵²⁶ gömöri és csongrádi *comes*, szegedi várnagy nógrádi Ság falujába helyezték át.¹⁵²⁷
(Vö. **Endrefalva**)

Ság (Vas megye) [Alsóság: Celldömölk része, H]

Ság falu csütörtöki hetivására 1358-ban háromvásáros kikiáltás színtere volt.¹⁵²⁸

Salamon (Ung megye) [Solomonovo (Tizzasalamon), UKR]

Salamon keddi hetivására 1348-ban háromvásáros kikiáltás helyszíne volt.¹⁵²⁹ 1352-ben Druget János fiai, János és Miklós¹⁵³⁰ panaszt tettek Lajosnak, amiért e hetivásárukat és salamoni révvámjukat (*tributum portus*) tönkreteszi a Losonci Dénes fia István¹⁵³¹ Szentmárton birtokán (Salamon szomszédosa) a király által engedélyezett keddi hetivásár, főleg, mivel Losonci István kihirdettette, hogy senki nem tartozik a Drugetek salamoni révjén

---

¹⁵²⁴ DL 41 536.

¹⁵²⁵ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Kacsics nem 4. tábla: Szécsényi.

¹⁵²⁶ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Ákos nem 2. Sági.

¹⁵²⁷ Károlyi I. 175–176. (Anjou-oklt. XXXII. 441. sz.). Az oklevelet a király 1354-ben megerősítette. Károlyi I. 217–220. (Anjou-oklt. XXXVIII. 97. sz.).

¹⁵²⁸ DL 108 127. (Savaria-Szombathely 75. sz.). Vö. Csánki II. 790., *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 170.

¹⁵²⁹ DF 252 596 (Anjou-oklt. XXXII. 909. sz.).

¹⁵³⁰ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Druget 1. tábla: gerényi ág.

¹⁵³¹ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Tomaj nem 2. tábla: Losonci.

átkelni a folyón.¹⁵³² A király – miután a szentmártoni vásárt megtartását a szomszédos vásárok jogsérelme nélkül tette lehetővé – meghagyta a kereskedőknek és a vásározóknak, hogy ne hagyjanak fel a salamoni vásár felkeresésével,¹⁵³³ és hangsúlyozta, hogy eztán is a szokásos révnél, Salamonnál keljenek át a folyón.¹⁵³⁴

Sarló¹⁵³⁵ (Bars megye) [Tekovské Lužany (Nagysalló), SVK]

A sarlói szerdai hetivásár 1345-ben¹⁵³⁶ és 1366-ban¹⁵³⁷ háromvásáros kikiáltás színtere volt.¹⁵³⁸

Sár (Vas megye) [Sár: Sárvár része, H]

Sár szombati hetivására 1358-ban háromvásáros kikiáltásnak adott otthont.¹⁵³⁹

Sárkány (Fogarásföld) [Șercaia, RO]

1372-ben Vlad (Lajk) havasalföldi vajda, szörényi bán és fogarasi herceg a saját és Lajos király nevében (*ex parte domini nostri regis et nostri*) rokonának, Dobokai János fia Lászlónak¹⁵⁴⁰ adományozta a fogarásföldi Sárkány vásárát az Olt mellett, minden tartozékával. A vajda úgy rendelkezett, a vásárt Dobokai János halála után fia, Miklós, vagy életben lévő lánya örökölje.¹⁵⁴¹

---

¹⁵³² DF 209 827.

¹⁵³³ ad predictum forum ... in dicta possessione ... celebrari consuetum ire et accedere non postponatis quia nos per forum predicti ... Stephani in prelibata possessione sua per nos celebrari concessum foro eorundem magistrorum Nicolai et Johannis prenotato nolumus preiudicium generari – DF 209 827.

¹⁵³⁴ nichilominus eciam si per portum eorundem memoratum ab antiquo transire sunt consuetum ex tunc per ipsum portum transire debeatis non facientes transitum per portus inconsumtos et de novo adinventos – DF 209 827.

¹⁵³⁵ Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 331.

¹⁵³⁶ DL 40 992. (Anjou-okt. XXIX. 754. sz.).

¹⁵³⁷ DF 207 314. (P. VIII/1. 351–352. Hiányosan, a báti vásári kikiáltást nem írja át).

¹⁵³⁸ DL 40 992. (Anjou-okt. XXIX. 754. sz.).

¹⁵³⁹ DL 108 127. (Savaria-Szombathely 75. sz.). Vö. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 170.

¹⁵⁴⁰ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Kökényesradnót nem I. tábla: Dobokai.

¹⁵⁴¹ ZW. II. 386.

Sáró (Bars megye) [Veľké Šarovce (Nagysáró), SVK]

I. Lajos 1348-ban Sárói Vörös Bede *comes* fia Péter¹⁵⁴² Sáró birtokán szombati hetivásár (*forum*) tartására adott engedélyt. A vásárt feltehetően már korábban is megtartották, I. Lajos hetivásár-tartási engedélye szerint ugyanis apja, I. Károly korábban már lehetővé tette Péter apjának, Bede *comes*nek a sárói vásártartást.¹⁵⁴³

Segesd (Somogy megye) [Segesd, H]

Segesd hétfői hetivására 1374-ben¹⁵⁴⁴ háromvásáros kikiáltás színtere volt.

Simontornya (Tolna megye) [Simontornya, H]

1377-ben I. Lajos Lackfi István volt erdélyi vajda és unokaöccse, a néhai Lackfi Dénes erdélyi vajda fia, István királyi lovászmester¹⁵⁴⁵ kérésére Simontornya *oppidum*ukon Szent György napjának *quindenájától* 15 napon át tartó (május 8–22.) éves vásár megrendezésére adott engedélyt a budai sokadalom mintájára.¹⁵⁴⁶ A vásártartási engedély értelmében a simontornyai sokadalom ideje alatt a vásár területén a vásározóktól vámot szedni nem lehetett.¹⁵⁴⁷

Sitke (Vas megye) [Nagysitke, H]

1362-ben Sitke keddi hetivására háromvásáros kikiáltásnak adott otthont.¹⁵⁴⁸

---

¹⁵⁴² Vö. Engel P.: Genealógia: Lévai 1. tábla.

¹⁵⁴³ sicut etiam dominus rex genitus noster predicto Bede patri ipsius Petri dictum forum contulit mediantibus litteris suis sub maiori sigillo suo emanatis – AO V. 216–217. (Anjou-oklt. XXXII. 486. sz.).

¹⁵⁴⁴ DL 6190. (*Borsa I.*: A somogyi konvent oklevelei 363. sz.).

¹⁵⁴⁵ Vö. Engel P.: Genealógia: Hermán nem 2. tábla: Lackfi.

¹⁵⁴⁶ C. Tóth N.: Simontornya 98–99.

¹⁵⁴⁷ nullus de eisdem forensibus, mercatoribus et hominibus ac ipsam congregationem confluentibus et etiam ab incolis et habitatoribus dicte possessionis in area dumtaxat dicte congregationis et fori generalis dum mercantium (inkább: mercantur – K. V.) aliquid tributum seu exactionem tributariam recipere valeat atque possit – C. Tóth N.: Simontornya 98.

¹⁵⁴⁸ F. IX/7. 516. (Anjou-oklt. XLVI. 457. sz.).

Somogyvár (Somogy megye) [Somogyvár, H]

Somogyvár szombati hetivására 1374-ben¹⁵⁴⁹ és 1379-ben¹⁵⁵⁰ háromvásáros kikiáltás színtere volt.

Somos¹⁵⁵¹ (Sáros megye) [Drienov, SVK]

A Somoson szedett, a kassaiak szerint túl magas tarifájú közlekedési vámról Lajos idejéből 1344-ben hallunk először, amikor a király érdekében a gyalogosok régi szokás ellenére történő megvámolása ellen lépett fel – a magas vám és a gyalogosok vámolása miatt a kassaiak ekkor Somoson kívül Szina és Középnémeti vámállomásai ellenében is panasszal éltek.¹⁵⁵² 1349-ben Sáros, Eperjes és Kisszeben polgárai panaszkodtak az uralkodónak, amiért őket a Patakra tartó útról eltérítik, és Somoson vámfizetésre kényszerítik. Lajos Egyed fia Péternek és Somosi Ivánka fiainak,¹⁵⁵³ a vám birtokosainak parancsba adta, hogy ne akadályozzák a panaszosokat szokásos útvonalaik használatában.¹⁵⁵⁴ Az 1355-ben lefolytatott sárosi vámvizsgálat szerint Egyed fia Miklós és Somosi Ivánka fia János annak ellenére szedette a vámot Somoson, hogy, habár nagy szükség lett volna rá a Tárca folyón való átkeléshez, hidat nem üzemeltettek¹⁵⁵⁵ – ráadásul túl magas vámokat állapítottak meg (például a szekerek után).¹⁵⁵⁶ Utóbbi visszaélés miatt István sárosi alispán a szepesi káptalan tanúságával Miklóst és Jánost a vámjuk birtoklására jogosító okleveleikkel együtt a királyi jelenlét elé idézte – a szinyeújfalusi, pécsújfalusi és sztracsinai vámbirtokosokkal egyetemben.¹⁵⁵⁷ 1357-ben a Kassán idéző uralkodó is a vámszedésre jogosító oklevelei bemutatására kötelezte Egyed fia Miklóst, miután az eperjesi, a sárosi és a kisszebeni polgárok a Somoson kiszabott, jogszerűtlenül magas vámról panaszkodtak neki.¹⁵⁵⁸ 1373-ban

---

¹⁵⁴⁹ DL 6190. (*Borsa I.*: A somogyi konvent oklevelei 363. sz.).

¹⁵⁵⁰ DF 233 330. (*Borsa I.*: A somogyi konvent oklevelei 427. sz.).

¹⁵⁵¹ Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 340–341.

¹⁵⁵² DF 287 451_7. (Anjou-oklt. XXVIII. 814.).

¹⁵⁵³ Vö. *Engel P.*: Archontológia: Aba nem 12. Somosi 1. tábla.

¹⁵⁵⁴ Iványi, Eperjes 25. (50. sz.). (Anjou-oklt. XXXIII. 885. sz.).

¹⁵⁵⁵ in possessione Sumus, ubi pons maxime necessarius esset sed non servatur – *Draskóczy I.*: Sáros megye vámhelyei 59.

¹⁵⁵⁶ *Draskóczy I.*: Sáros megye vámhelyei 60.

¹⁵⁵⁷ *Draskóczy I.*: Sáros megye vámhelyei 61.

¹⁵⁵⁸ ab ipsis superfluum et ultra consuetum modum tributum in dicta possessione sua Somus vocata exigeret et exigi faceret – Iványi, Eperjes 27–28. (60. sz.).

Lajos – a Tárján történő biztonságos átkelést lehetővé tévő híd fenntartásának fejében – megerősítette Ivánka fia Pétert a somosi vámszedés jogában, egyúttal a vám tarifáját is megállapította.¹⁵⁵⁹ A vámszedési jogát megújító (visszaállító?) (*tributum ... eidem Petro ... reddidimus restituimus et remisimus*), oklevelet Péter IV. László somosi vámszedést legitimáló oklevelének¹⁵⁶⁰ állítólagos elkallódására hivatkozva eszközölte ki: elmondása szerint az iratnak, amit annak megerősítése végett Miklós esztergomi érseknek¹⁵⁶¹ (*olym domino Nicolao archyepiscopi Strigoniensis aule nostre vicecancellario*) adott át, az érsek halála idején nyoma veszett.¹⁵⁶² A király vámadományleveléből kiindulva feltételezhető, hogy az uralkodó a somosi vám szedését valamikor 1373 előtt és – a fenti adatok figyelembe vételével – 1357 után felfüggesztette. Erre utal Lajos 1381-ben, Somosi Péternek címzett parancslevele is, ami ugyancsak a vám(szedés) meghatározott feltételekkel történt visszaállítását említi – tudniillik, hogy a vámbirtokos cserébe köteles hidat fenntartani a Tárján.¹⁵⁶³ A kellő híd hiányára az eperjesiek és a kiscebeniek hívták fel az uralkodó figyelmét, akik egyúttal a magas vámokat és a gyalogosok megvámolását is sérelmezték.¹⁵⁶⁴

Somason szombatoként hetivásárt tartottak, ami 1357 és 1367 között, Kont Miklós nádorsága idején¹⁵⁶⁵ háromvásáros kikiáltásnak adott otthont.¹⁵⁶⁶ A vásárhoz vásárvámszedés is kötődött: e jövedelmet (*tributum fori*) az 1344-ben Somosi Miklós fia Tamás és fiai, valamint Miklós fia Kajol fiai¹⁵⁶⁷ között tett birtokosztály közös birtoklásban hagyta.¹⁵⁶⁸

Solymos (Heves megye) [Gyöngyössolymos, H]

1363-ban, amikor Tamás fia Demeter¹⁵⁶⁹ solymosi birtokrészének visszavétele (*recaptivacio*) után bejárták a földdarab szomszédos birtokokkal tartott határait, érintettek egy

---

¹⁵⁵⁹ Lásd a Vámtarifák c. mellékletben!

¹⁵⁶⁰ Az, hogy az Árpád kori oklevél eredetijét a somosiak sosem mutatták be, az irat elvesztésének narratívájával súlyosbítva Weisz Boglárka szerint felkelti a gyanút az oklevél hitelét illetően. *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 340.

¹⁵⁶¹ Talán Apáti Miklósnak. Vö. *Engel P.*: Archontológia I. 64.

¹⁵⁶² Iványi, Eperjes 34–35. (80. sz.).

¹⁵⁶³ *undecum vobis ipsum tributum sub certis limitacionibus restituemur ut dicitur et specialiter ut pontem bonum conservaretis* – DF 228 497. (Iványi, Eperjes 39. [93. sz.]).

¹⁵⁶⁴ DF 228 497. (Iványi, Eperjes 39. [93. sz.]).

¹⁵⁶⁵ Vö. *Engel P.*: Archontológia I. 3.

¹⁵⁶⁶ DL 5896.

¹⁵⁶⁷ Vö. *Engel P.*: Archontológia: Aba nem 12. Somosi 1. tábla.

¹⁵⁶⁸ Str. III. 543–544. (Anjou-oklt. XXVIII. 499. sz.).

¹⁵⁶⁹ *Engel P.*: Genealógia: Aba nem 11. Solymosi.

Hydas Patak nevű medret (*alveus*),¹⁵⁷⁰ ami alapján a mederhez tartozó vízfolyáson híd állhatott.

Sopron (Sopron megye) [Sopron, H]

A soproni keddi hetivásár 1363-ban,¹⁵⁷¹ míg a pénteki 1378-ban¹⁵⁷² adott otthont háromvásáros kikiáltásnak.

1344-ben Lajos Sopronban Antiochiai Szent Margit napjához (július 13.) kötődő évesvásár-tartást (*congregatio seu nundine et liberum forum annuale*) engedélyezett. A sokadalom július 6-tól az ünnep utáni nyolcadik napig, július 20-ig tartott.¹⁵⁷³ A király 1371-ben újabb sokadalmat (*nundine libere seu forum annuale*) adományozott a városnak, amit Szent Erzsébet napján (november 19.), valamint előtte és utána 14-14 napig lehetett megtartani a budai – és más *civitasok*ban tartani szokott – éves vásárok mintájára.¹⁵⁷⁴

Szajk/Zovajk (Vas megye) [Hosszúperesztegtől D-re]

Zovajk 1347-i évi határjárása egy Zovajkszarm nevű révet (*portus seu transitus Zwaykzorm vocatus*) is érintett.¹⁵⁷⁵ A rév a Zovajk folyón történő átkelést biztosította.¹⁵⁷⁶

Szalka (Szatmár megye) [Mátészalka, H]

1361-ben Lajos az óbudai klarisszák Szalka birtokán újra engedélyezte a hetivásár (*forum*) megtartását, amit hajdan (*olim*) csütörtökönként tartottak, de teljesen elnéptelenedett.¹⁵⁷⁷ Szalka birtokosa 1325-től Magyar Pál volt, aki a birtokot 1354-ben hozomány, jegyajándék, leánynegyed és 200 márka kölcsön fejében feleségének, Gersei Margitnak és lányának,

---

¹⁵⁷⁰ DL 73 467. (18. századi másolatban) (Anjou-oklt. XLVII. 251. sz.).

¹⁵⁷¹ DL 87 383. (Anjou-oklt. XLVII. 328. sz.)

¹⁵⁷² Sümeghy 79. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 159.

¹⁵⁷³ Sopr. Tört I/1. 82–83. (Anjou-oklt. XXVIII. 11. sz.).

¹⁵⁷⁴ DF 201 850. (Sopr. Tört I/1. 159.)

¹⁵⁷⁵ AO V. 156. (Anjou-oklt. XXXI. 1108. sz.).

¹⁵⁷⁶ Vö. AO V. 156.

¹⁵⁷⁷ DL 5071.

Erzsébetnek adta. 1355-ben Margit és Erzsébet Szalkát az óbudai klarissza apácáknak adományozta (halálukig tartó haszonélvezeti joggal). A klarisszák a birtokkal 1361–1367 között rendelkeztek, ekkor 220 márka finom ezüstért eladták a Káta nembéli Csaholyi „Nagy” János fiainak, Jánosnak és Sebestyénnek,¹⁵⁷⁸ valamint unokaöccsüknek, Péter fia Lászlónak.¹⁵⁷⁹ 1368-ból ismerünk egy perhalasztó oklevelet, amivel Opuliai László nádor augusztus 8-án elnapolta a Lónyai Bencenc fiai, János és György, továbbá Jakab fia Miklós,¹⁵⁸⁰ illetve Csaholyi János fia Sebestyén közötti oklevélbemutatást a szalkai és naményi vásár tárgyában.¹⁵⁸¹ Feltételezhető, hogy a pereskedést a lónyaiak naményi és a csaholyiak szalkai, azonos napon (csütörtök)¹⁵⁸² tartott vásárainak egymásnak kárt okozó közelsége¹⁵⁸³ váltotta ki – a két település egymástól légvonalban csupán 7 kilométerre fekszik a Tisza egyik, illetve másik partján. A per kifizetését nem ismerem, mindenesetre mindkét csütörtöki vásár későbbi megléte kimutatható.¹⁵⁸⁴

Szamosszeg (Szatmár megye) [Szamosszeg, H]

Lajos Szamosszeget Beuldre Mihály mester királyi sókamaraispánnak juttatta, akitől aztán, miután a sóbevételek elsikkasztása miatt a király adósaként száműzték az országból, visszavette a birtokot.¹⁵⁸⁵ Szamosszeg 1362-ben – Cudar Péter szolgálatai és a Cudarok abaúji Fony birtokáért cserébe – vámjaival együtt (*cum ... tributis ad eandem spectantibus*) királyi adomány révén Cudar Péter királyi pohárnokmester és *fraterei* (István, Mihály, Simon, György, János, Imre)¹⁵⁸⁶ birtokába került.¹⁵⁸⁷

---

¹⁵⁷⁸ Vö. Engel P.: Genealógia: Káta nem 7. tábla: Csaholyi.

¹⁵⁷⁹ Németh P.: A középkori Szatmár megye 270–271.

¹⁵⁸⁰ Vö. Engel P.: Genealógia: Lónyai.

¹⁵⁸¹ DL 64 077.

¹⁵⁸² Vö. DL 5071, DL 84 344.

¹⁵⁸³ A Károly-korban már kimutatható a vásárookra vonatkozó, a már meglévő vásárokat védő mérföldjog, amelynek értelmében 1 mérföldön belül nem lehetett más vásárt tartani – legalábbis ugyanazon a napon. Weisz B.: Vásárok és lerakatok 37.

¹⁵⁸⁴ Szalka – 1413: DL 53 656. Namény – 1412: DL 84 344 (ZsO. III. 2462. sz.). Mindkettőt idézi: Weisz B.: Vásárok és lerakatok 161–162.

¹⁵⁸⁵ DL 87 382. (Anjou-oklt. XLVI. 120. sz.).

¹⁵⁸⁶ Vö. Engel P.: Genealógia: Cudar (böcsi, ónodi) 2. tábla: Cudar.

¹⁵⁸⁷ DL 5119. (Anjou-oklt. XLVI. 155. sz.).

Szeben¹⁵⁸⁸ (Szászföld) [Sibiu (Nagyszeben), RO]

A szász kereskedővárosnak a Lajos-kori adatok alapján mind a bel-, mind a külkereskedelme jelentős volt. I. Lajos 1351-ben arra utasította a királyság vámszedőit, hogy engedjék szabadon továbbhaladni az országban az áruikat szállító szebenieket *iustus et consuetis tributis ipsorum persolutis*, akár a Meszesi kapun, akár Váradon, akár Déván át utaznak.¹⁵⁸⁹ 1359-ben a szebeniek három megrakott mázsaszekérrel hajtottak Budára. A királytól az útra menlevelet kaptak.¹⁵⁹⁰ Külkereskedelmük nyugat felé irányult, ideértve az Adriát (Zárát, Velencét), Bécsét és Prágát, ahová 1367-től *solutis eorum veris, consuetis et iustus tributis* szabadon, Buda árumegállító jogától nem zavartatva utazhattak.¹⁵⁹¹ 1370 februárjában a király a város Bécs, a cseh területek és Dalmácia felé irányuló kereskedelmét sújtó vámokat igen előnyösen szabályozta: ha a Buda–Bécs útvonalon a Dunán, hajókkal utaztak, a dunai vámokon a folyón felfelé hajózva negyed, lefelé haladva fél forinttal tartoztak a hajófenék szélességének minden lába (*pes*) után (1 királyi láb = 31,26 cm)¹⁵⁹² – ezen felül a vámszedőknek semmivel nem tartoztak.¹⁵⁹³ A tarifa érvényre juttatása érdekében a király egyúttal érvénytelenítette a rendelkezésének ellentmondó vámszedési jogokat (*privilegia, consuetudinines, indulta et graciae*). Szebenből Csehországba menet, vagy onnan jövet a tarifa minden vámhelyen (a Nyitra megyei Fehéregyházán is)¹⁵⁹⁴ 4 cseh garas volt egy nagy szekér

---

¹⁵⁸⁸ Korábbi történetére lásd Weisz B.: Vámok és vámszedés 355.

¹⁵⁸⁹ mandamus quatenus predictos cives et hospites de Cybinyo ac ad eandem pertinentes ad quascumque partes regni nostri et per quascumque vias videlicet sive per alpes Mezes sive per Waradinum sive autem per Devam cum rebus ipsorum mercimonialibus processerint et transitum fecerint iustus et consuetis tributis ipsorum persolutis sine molestia et perturbacione aliquali abire permittatis salvis rebus et personis nec res et bona eorundem indebite et calumniose arestare audeatis nec eciam aliis permittatis – ZW. II. 84.

¹⁵⁹⁰ ZW. II. 171.

¹⁵⁹¹ commissimus ... ut iidem cum rebus eorum et mercantiis cuiuscumque generis vel speciei existant quocumque voluerint sive in Viennam Pragam Jadram et Venetias ac alias ad instar ceterorum mercatorum regni nostri proficisci easdemque res venales et mercantias cuiusque maneriei existant iuxta nutum eorum voluntatis ubicumque maluerint disligare deponere commutare et vendicioni exponere non obstante libertate civitatis nostre Budensis in hac parte possint atque valeant – ZW. II. 297–298. Vö. 1370: ab eisdem libertate civibus nostris Budensibus per nostram maiestatem graciose ipsis concessa in eo ut nullus mercatorum regni nostri predicti vel aliarum partium res suas mercimoniales ultra ipsam civitatem Budensem transportare vel deducere nequeant sed in ipsa Budensi vendere vel commutare aut ibidem reponere teneantur non obstante quibus civibus nostris Budensibus quantum ad alios mercatores in ipsorum libertate nullum volumus ex hoc prejudicium generari – ZW. II. 339.

¹⁵⁹² Bogdán I.: Magyarországi hossz- és földmértékek 79.

¹⁵⁹³ ZW. II. 337–338. A I. Lajos korábban, 1366-ban már meghatározta a Bécsből vagy máshonnan az országba, valamint az ellenkező irányba, Bécs felé tartó dunai hajók vízvámtarifáját. A rajkai, győri, komáromi, zsitvatői, esztergomi, szobi, visegrádi és óbudai vámszedőkhöz intézett királyi parancs értelmében a folyón lefelé úszó hajók áruakománya után, ha posztóból vagy más áruból áll, 1 forint volt fizetendő a hajófenék szélességének minden lába után. DF 258 545: 092–090.; Teleki, Huny. X. 376–377.

¹⁵⁹⁴ in loco tributi nostri castris Wywar nuncupati in vulgari Tewtonicali Wezker vocati – ZW. II. 339. A Wezker a Weißkirche (Fehéregyház) romlott alakja lehet.

(rudasszekér) után, míg egy kis ajoncásszekér¹⁵⁹⁵ után 2 cseh garassal tartoztak. Zára (vagy más dalmáciai területek) és Buda között a szebeniek – a brassóiakhoz és a pozsonyiakhoz hasonlóan¹⁵⁹⁶ – vámmentességet kaptak, csak Budán kellett *tricesimát* fizetniük.¹⁵⁹⁷ A király a szebeni kereskedőkre nézve újra kimondta Buda árumegállító jogának felfüggesztését is.¹⁵⁹⁸ Bécsbe a szebeni kereskedők nemcsak Buda, hanem Fehérvár útbajtásával is jártak,¹⁵⁹⁹ ahol a városi pecsétjük nyomatával ellátott, formába öntött viaszt is árulták, amit pedig nem tudtak eladni belőle, azt továbbvitték Bécsbe.¹⁶⁰⁰ 1373 márciusában Gönyüi Tamás királyi ajtónállómester és győri *comes* elrendelte, hogy – saját, és honorjai révén bírt – vámhelyein a budai és a fehérvári úton Bécsbe, vagy onnan hazafelé tartó szebeni kereskedőtől a budaiak mintájára kell vámot szedni.¹⁶⁰¹

Az 1370-es években Szeben a lengyel piacra is megpróbált „betörni”: Kassa és Lőcse után 1371-ben a szász kereskedőváros is kívánta a jogot, hogy vámfizetés tekintetében a krakkóiakkal egyenlő feltételekkel kereskedhessen Lengyelországban.¹⁶⁰²

Szebent a király 1382-ben a Havasalföld felől, a Vöröstoronyi-szoroson át a Magyar Királyságba szállított levantei áruk (sáfrány, bors, más fűszerek) lerakatává tette.¹⁶⁰³ Az árukat, amiket a külföldi (*advene*) kereskedők a városba egyszer behoztak, onnan nem vihették ki, és az éves várások kivételével kis tételben sem kereskedhettek velük.¹⁶⁰⁴

A szebeniek az oda- és a visszaúton is vámmentesen szállíthatták az udvarba az ajándékokat és egyéb javakat, amikkel a királynak és a királynénak tartoztak,¹⁶⁰⁵ ugyanígy a király vagy a királyné elé küldött követeiktől (*de ... ambasiatoribus seu nunciis specialibus*) sem lehetett vámot követelni – abban az esetben legalábbis, ha a küldöttek áru nélkül indultak útnak.¹⁶⁰⁶

---

¹⁵⁹⁵ A két szekértípusra lásd *Domanovszky S.*: Mázsaszekér 47–51.

¹⁵⁹⁶ Vö. **Pozsony, Brassó**.

¹⁵⁹⁷ Vö. 1370: ZW. II. 361–362.

¹⁵⁹⁸ ZW. II. 337–339.

¹⁵⁹⁹ 1372: *annuimus eisdem et presentibus concessimus ut iidem cives nostri de Cybinio vel alter eorum a modo cum rebus suis et mercibus quibusvis ad Vyennam per civitatem nostram Albensem vel per alias vias per quas maluerint solutis tamen iustis tricesimis et tributis eundi et redeundi tutam et libertatem atque absolutam habeant facultatem* – ZW. II. 393–394. 1373 (királyi megerősítés): ZW. II. 402.

¹⁶⁰⁰ 1373: ZW. II. 402–403.

¹⁶⁰¹ *super ipsis et de rebus ipsorum tributum prout de rebus seu mercimoniis civium Budensium recipere vel exigere consuevistis vel solvere consueverunt ita et eodem modo tantum tributum de curribus civium Cibiniensium de partibus Transsilvanis recipere et extorquere facere debeatis et non ultra* – ZW. II. 401.

¹⁶⁰² *ut ipsi a modo et deinceps et eorum quilibet de ipsa civitate cum rebus mercibus suis quibuslibet ad partes et provincias regni nostri Polonie sub ea libertatis prerogativa et solutione telonii qua ceteri mercatores nostri de Cracovia necnon de Cassa et de Leucha quibus similem gratiam fecimus in ipso regno Polonie transire sunt consueti profiscantur* – ZW. II. 369–370.

¹⁶⁰³ *Pach Zs. P.*: Levante 4.

¹⁶⁰⁴ ZW. II. 555. Az oklevél értelmezésének történetét lásd *Pach Zs. P.*: Levante 4–5.

¹⁶⁰⁵ 1360: ZW. II. 180.

¹⁶⁰⁶ 1378: ZW. II. 488–489.

A Lajos-korban Szebenben kétségtelenül tartottak éves vásárokat, hiszen 1382-ben a király a külföldi kereskedőknek megengedte, hogy a szebeni sokadalmakon fűszereikkel kis tételben kereskedhessenek.¹⁶⁰⁷

Szécs (Zemplén megye) [Sečovce (Gálszécs), Szlovákia]

Szécs csütörtöki hetivására 1361-ben háromvásáros kikiáltás helyszíne volt.¹⁶⁰⁸ A hetivásár 1379-ben és 1380-ban is feltűnt a leleszi konventnek küldött vizsgálati parancsokban: 1379-ben Jakabot, Eszenyi Tamás fia Imre egyik, a szécsi vásárról hazafelé tartó (*de foro libero in villa Zeech celebrari consueto*) bozzai jobbágyát támadták meg Pornó és Bozza között a mezőn, és vettek el tőle 8 forintot,¹⁶⁰⁹ 1380-ban pedig Szécsi István fia Gál verette meg a vásáron Somosi Péter fia János terebesi várnagy Koleszár András nevű vécsei(?) (*Veyche*)¹⁶¹⁰ jobbágyát.¹⁶¹¹

Szécsény (Nógrád megye) [Szécsény, H]

Szécsény szerdai hetivására 1375-ben háromvásáros kikiáltás színtere volt.¹⁶¹²

Szeged¹⁶¹³ (Csongrád megye) [Szeged, H]

A 14. század utolsó harmadában, 1374 körül készült¹⁶¹⁴ váradi káptalani statútumok szerint Szeged vámjának (*tributum, quod in Sceged exiguntur*) 1/3 része a váradi káptalan, 2/3-a a váradi püspöké volt.¹⁶¹⁵

---

¹⁶⁰⁷ in foris autem nundinarum ipsum piper crocum et alias species libere vendere poterint et secure – ZW. II. 555. Szende K.: Sokadalomtartási engedélyek 239.

¹⁶⁰⁸ DL 31 301. Vö. Weisz B.: Vásárok és lerakatok 175.

¹⁶⁰⁹ DF 219 864.

¹⁶¹⁰ Bizonytalan olvasat.

¹⁶¹¹ DF 219 912.

¹⁶¹² DL 65 787.

¹⁶¹³ Korábbi történetére lásd Weisz B.: Vámok és vámszedés 357–358.

¹⁶¹⁴ Weisz B.: Váradi vámper 150.

¹⁶¹⁵ Vár. Kápt. Stat. 57.

Zsigmond 1389-ben egyik oklevelében felidézte, hogy Piast Erzsébet annak idején megengedte a szegedieknek áruikkal *ex pristina libertatis eorum prerogativa gracia eis concessa*, hogy Buda és Félegyháza felé, vagy akárhová máshová az országban szabadon járhatnak a sáregyházi úton, vagy amelyiken akarnak.¹⁶¹⁶ Mivel a király Erzsébet e rendelkezésére hivatkozó 1389. évi oklevelével azt tiltotta meg, hogy a szegedieket *korábban garantált szabadságuk ellenére*¹⁶¹⁷ a szeri vám felé kényszerítsék, és ott vámot szedjenek tőlük, biztosra vehető, hogy Erzsébet (és Zsigmond) nem(csak) a szegediek szabad közlekedését, hanem vámmentességét (is) garantálta: a vámmentesség ugyanis mentesített az útkényszer alól.¹⁶¹⁸

Szemenye (Zala megye) [Muraszemenye, H]

1366-ban Szécsi (felsőlendvai) Miklós és testvére, Domonkos erdélyi püspök elcserélte a borsodi Ónodot I. Lajossal a Zala megyei Letenyére, Csatárra és Herjóra. A cserét tanúsító királyi oklevél a zalai birtokok tartozékai közül kiemelt egy, a Murán működő révet.¹⁶¹⁹ A réven Letenye és – az 1322-ben a lendvai vár tartozékai között felsorolt¹⁶²⁰ – Szemenye között lehetett átkelni a Murán.¹⁶²¹ Bár a szemenyei révvám csak a késő középkortól, 1469-től adatolható,¹⁶²² a murai átkelőhöz kötődő vámszedés minden bizonnyal korábbi eredetű.¹⁶²³

Szemes (Valkó megye) [Sotintót DNy-ra, HR]

Bebek István országbíró 1367. évi oklevele Kis- és Nagyszemes (Kétszemes) birtokkal kapcsolatban megemlítette az ottani (heti)vásárt is (*forum in eisdem celebrari consuetum*).¹⁶²⁴ Az országbíró döntése alapján Maróti Mihály fiai, Miklós, Mihály és János¹⁶²⁵ Kétszemes birtokában maradhattak, mivel a Druget Vilmos nádor ítéletlevelében előírt 50 márkáért

¹⁶¹⁶ Reizner, Szeged IV. 4–5. Vö. Szeged atlasz 65.

¹⁶¹⁷ A szegediek országos vámmentességüket IV. Bélától kapták. Weisz B.: Vámok és vámszedés 358. A szegediek vámmentességének kérdésére vonatkozó szakirodalmi diskurzust összefoglalta Uő: Uo. 3123–3125. jz.

¹⁶¹⁸ Vö. **Vámmentességek fejezet.**

¹⁶¹⁹ ac signanter cum portu super fluvio Mura habito – Zala II. 10.

¹⁶²⁰ Weisz B.: Vámok és vámszedés 361.

¹⁶²¹ 1394: Zala II. 264.

¹⁶²² DL 16 853.

¹⁶²³ Weisz B.: Vámok és vámszedés 361.

¹⁶²⁴ DL 5569. Weisz B.: Vásárok és lerakatok 169.

¹⁶²⁵ Vö. Engel P.: Genealógia: Gútleled nem 2. Maróti.

megváltották a birtokot Ibrányi Györk fia István lányától, Margittól (Szászteleki Miklós fia György feleségétől¹⁶²⁶). Bebek István okleveléből az is kiderül, hogy Kétszemest Ibrányi Györk két fia, István (Margit apja) és Pál¹⁶²⁷ annak idején Benedek fia Keledtől¹⁶²⁸ vásárolta meg a kői káptalan előtt 50 márkáért, akiktől – Keleddel közeli rokonságára hivatkozva – Maróti Mihály (Miklós, Mihály és János apja) bírói úton (Druget Vilmos ítélőszékén) szerezte meg.¹⁶²⁹

Szenc (Pozsony megye) [Senec, SVK]

Szenc hétfői hetivására 1353-ban¹⁶³⁰ és 1361-ben is háromvásáros kikiáltás helyszíne volt.¹⁶³¹

Szentágota (Szászföld) [Agnita, RO]

1376-ban Lajos Szentágotán (*villa nostra Zenthagota*) éves vásár (*nundinas seu forum annuale*) tartását tette lehetővé Keresztelő Szent János születésének ünnepén (június 24).¹⁶³² Szentágota vására (*forum*) – amint ezt 1379-ben a király is elismerte – Nagysink (vásárának?) kárára volt. Ennek ellenére Lajos nem vonta vissza Szentágota vásárendélyét (sőt azt 1381-ben újból jóváhagyta),¹⁶³³ csupán ígéretet tett arra, hogy Nagysink rovására több vásár megtartását nem engedélyezi Nagysinkszék területén. Egyebekben a Széket eltiltotta attól, hogy az ügyben előtte panaszt tegyen, és a vita elsimítását 1381. július 16-i oklevelével Goblin gyulafehérvári püspökre és Scharfenecki János talmácsi várnagyra bízta.

---

¹⁶²⁶ Első férje Maróti Mihály féltestvére, István volt. *Engel P.*: Genealógia: Gútkeled nem 2. Maróti.

¹⁶²⁷ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Ibrányi (Valkó megye).

¹⁶²⁸ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Gútkeled nem 6. Farkas ága 1. tábla: elágazás.

¹⁶²⁹ DL 5569.

¹⁶³⁰ AO VI. 33.

¹⁶³¹ DF 248 391. *Házi J.*: Pozsony vármegye 56. Vö. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 156.

¹⁶³² ZW. II. 452–453.

¹⁶³³ licet super annullacione fori in villa sancte Agnehis per nos celebrari commissi per nonnullos ex vobis fuerimus exhortari attamen quia ipsum forum est per nostram maiestatem pro honore dicte provincie institutum ideo dictum forum in predicta villa celebrari commissum presentibus approbamus adeo ut a modo et in aevum semper absque ullius cuiusvis contradiccionis obice libere celebretur – ZW. II. 543–544.

Szentgál (Baranya megye) [Vásároszentgál: Királyegyháza területén¹⁶³⁴]

A szentgáli szombati hetivásár 1376-ban háromvásáros kikiáltás színhelye volt.¹⁶³⁵

Szentgrót (Zala megye) [Zalaszentgrót, H]

Szentgrót szerdai hetivására 1369-ben háromvásáros kikiáltás helyszíne volt.¹⁶³⁶

Szentgyörgy (Keve megye) [Žitište (Bégaszentgyörgy), SRB]

1342 novemberében Keve megye törvényhatósága előtt Kartal nembéli Etele mester¹⁶³⁷ nevében szerviense, „Vértes” (*Vertus*) János *comes* tiltakozott többek között amiatt, hogy „Vámos” Domonkos becskerek-i *villicus* és felfegyverkezett társai – Gehan fia István becsei várnagy tudtával és akaratából – rátörtek Etele mester Szentgyörgy birtokára, széttörték a vámot jelző keresztet (*signum tributi videlicet crucem confregissent*), a vámházból eltulajdonítottak három márkányi dénárt és 500 sót, és terményekkel megrakott hajókat vittek el a kikötőből.¹⁶³⁸ Az oklevél a vám típusára ugyan nem utal, de a falunál folyó Béga és a hajók említése miatt valamilyen vízi vámra gyanakodhatunk.

Szentgyörgy (Zala megye) [Szentgyörgyvár puszta Nagykanizsa határában, H]¹⁶³⁹

1351-ben Szentgyörgyi Egyed fia András fia Péter 4 pensa széles dénárért elzálogosította 3 szentgyörgyi (*Zenthgerd*) *sessióját* Kanizsai Lőrinc fia Jánosnak az újudvari keresztes konvent előtt. A telkek lokalizálásakor megemlítettek egy hidat, amit a Mórochely felé közlekedők használtak.¹⁶⁴⁰

---

¹⁶³⁴ A két település 1940-ben egyesült. Baranya megye földrajzi nevei 866.

¹⁶³⁵ DL 6388.

¹⁶³⁶ DL 101 694. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 174.

¹⁶³⁷ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Kartal nem 2. tábla: Etele (Ittebei, kartali).

¹⁶³⁸ ÓMO. 158–159. (Anjou-oklt. XXVI. 602. sz.).

¹⁶³⁹ Azonosítás: Csánki III. 105.

¹⁶⁴⁰ *infra usque fluvium et pontem ubi transiretur per viatores ad Moruchhel* – Zala I. 515.

Szentillye (Valkó megye) [Vinkovci, HR]

Szentillye falu vasárnapi hetivására (*forum generalis*) 1355-ben háromvásáros kikiáltásnak adott otthont.¹⁶⁴¹

Szentjakabfalva¹⁶⁴² (Pilis megye) [Budapest része, H]

1350 augusztusában I. Lajos öccse, István szlavón–dalmát–horvát herceg a kölni, a hoyai és más Rajna-melléki kereskedők kérésére felhívta az ország vámszedőinek figyelmét arra, hogy a kereskedőtől a Holics–Buda útvonalon apja, I. Károly 1336. évi előírásai szerint szedjék a vámot. A kereskedelmi út vámhelyei között Szentjakabfalva is szerepelt: az itteni vám – mint már a Károly-korban is¹⁶⁴³ – az óbudai vár bevételeit gyarapította (*in villa Sancti Jacobi pro castro veteris Bude*).¹⁶⁴⁴ A szentjakabfalvi vámot (*tributum ... in villa sancti Jacobi prope civitatem nostram Budensem ab antiquo exigi consuetum*) Piast Erzsébet néhány hónappal később, 1351 januárjában lélekváltságként¹⁶⁴⁵ az általa alapított óbudai klarissza kolostornak adományozta.¹⁶⁴⁶ Az anyakirálynő intézkedéséhez fia jóváhagyását is megszerezte.¹⁶⁴⁷ Habár a vám útvám/szárazvám volt (*in sicciis terris ab antiquo exigitur*), így az 1351. évi, a jogtalan út- és hajóvámok szedését eltörlő törvény e vámhelyre is vonatkozott, I. Lajos 1352-ben arra hivatkozva, hogy bevétele alamizsnaként a klarissza apácák megélhetését szolgálta, mégis lehetővé tette fenntartását: éppen a szentjakabfalvi vám 1352-es “működési engedélyének” megadására szokás a király első, az 1351. évi törvénnyel ellenkező vámrendeleteként hivatkozni.¹⁶⁴⁸ 1366-ban Erzsébet – a király jóváhagyásával – a szentjakabfalvi helyett (amit visszacsatolt az óbudai várhoz)¹⁶⁴⁹ az óbudai dunai vámot (*tributum aquaticum, seu Danubiale*) adta az apácáknak:¹⁶⁵⁰ 1367-ben az anyakirályné már Szentjakabfalva vámjának jövedelméből rendelte kiutalni azt az évi 240 forintot, amit az

¹⁶⁴¹ DL 33 604., DL 33 605. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 169.

¹⁶⁴² Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 366.

¹⁶⁴³ Wenzel, Dipl. Eml. II. 390–392. (Anjou-oklt. XXXIV. 587. sz.).

¹⁶⁴⁴ *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 366.

¹⁶⁴⁵ ob remedium anime nostre et spem future beatitudinis quam in gloriosa Virgine Marie nemine in se sperante deferente optinendam speramus et habemus – DL 4170 (F. IX/2. 80–81.).

¹⁶⁴⁶ DL 4170 (F. IX/2. 80–81.).

¹⁶⁴⁷ 1351: DL 4168 (F. IX/2. 53–56.). A király az oklevelet új pecsétje ráfüggesztésével 1364-ben megerősítette.

¹⁶⁴⁸ Vö. pl. *Sólyom J.*: A magyar vámműgy 67., *Holub J.*: Zala vármegye vámhelyei 46.

¹⁶⁴⁹ tributo sancti Jacobi quod Bude in terra sicca pro predictis dominabus ex sua donacione hactenus exigii fuisset consuetum ab eisdem ablato et iuri reginali ac castris Veteris Bude reapplicato et annexo – DL 5445 (F. IX/3. 529.).

¹⁶⁵⁰ DL 5445 (F. IX/3. 528–531.). Vö. 1351: F. IX/2. 53–55.

opuliai herceg lányának, az óbudai klarissza kolostorban apácaként élő Kunigundának addig óbudai vámja bevételeiből biztosított.¹⁶⁵¹ Kunigunda halála után a 240 forintos járadékot a királyné e kolostorban élő rokonainak rendelte folyósítani – haláluk után a jövedelem a vám birtokjogával együtt a királyra kellett, hogy szálljon.¹⁶⁵²

Szentkirály (Gömör megye) [Kráľ (Sajószentkirály), SVK]

A Gömör megyei Szentkirály egy részének 1347. évi határjárása érintett egy tavat, és azon egy régi hidat.¹⁶⁵³

Szentmargita (Sáros m.) [Margecany, SVK]

Az 1355. évi sárosi vámvizsgálat szerint a Gölnicbánya melletti Szentmargita faluban, ahol híd biztosította az átkelést a Hernád folyón, királyi vámszedőhely működött.¹⁶⁵⁴

Szentmária (Somorja) (Pozsony megye) [Samorín, SVK]

Szentmária falu szombati hetivására 1353-ban háromvásáros kikiáltás színtere volt.¹⁶⁵⁵

Szentmárton (Alsók) (Győr megye) [Pannonhalma területén, H]

1350-ben Lajos a pannonhalmi apát panaszára, aki nehezményezte, hogy szentmártoni hetivásárát Écs szerdai hetivására tönkreteszi, az écsi vásárt hétfői napokra tette át.¹⁶⁵⁶

---

¹⁶⁵¹ DL 5631.

¹⁶⁵² et si ex nutu divino cognate et proxime nostre morte prevente defecerint tunc totum ius et dominium eiusdem tributi cum dictis proventibus ad manus regie maiestatis devolvantur et dispositioni sue reliquantur pleno iure – DL 5631.

¹⁶⁵³ prope sanctuarium ecclesie sancti regis Stephani in eadem possessione fundata in uno antiquo ponte super quodam lacu habito – AO V. 28. (Anjou-oklt. XXXI. 202.). Átírta az ergi káptalan 1356-ban: DL 3891. (Anjou-oklt. XL. 100. sz.).

¹⁶⁵⁴ *Draskóczy I.*: Sáros megye vámhelyei 59.

¹⁶⁵⁵ AO VI. 33.

¹⁶⁵⁶ 1350. május 28.: P. II. 404–405. (Anjou-oklt. XXXIV. 436. sz.). Az oklevelet 1350. július 18-án Erzsébet királyné Vilmos pannonhalmi apát kérésére átírta és megerősítette. (Anjou-oklt. XXXIV. 537. sz.)

Szentmárton (Szabolcs megye) [Tizzaszentmárton, H]

1352-ben Druget János fiai, János és Miklós¹⁶⁵⁷ panaszt tettek Lajosnak, amiért salamoni keddi hetivásárukat és révvámjukat (*tributum portus*) tönkreteszi a Losonci Dénes fia István¹⁶⁵⁸ Szentmárton birtokán (Salamon szomszédosa) a király által engedélyezett keddi hetivásár, főleg, mivel Losonci István kihirdette, hogy senki nem tartozik a Drugetek salamoni révjén átkelni a folyón.¹⁶⁵⁹ A király – miután a szentmártoni vásárt megtartását a szomszédos vásárok jogséremlé nélkül tette lehetővé – meghagyta a kereskedőknek és a vásározóknak, hogy ne hagyjanak fel a salamoni vásár felkeresésével,¹⁶⁶⁰ és hangsúlyozta, hogy eztán is a szokásos révnel, Salamonnál keljenek át a folyón.¹⁶⁶¹

Szentmárton (Turóc megye) [Martin (Turócszentmárton), SVK]

Szentmárton királyi *civitas* csütörtöki hetivásárán vásárvámot (*tributum*) szedtek, ami az uralkodó jövedelmeit gyarapította.¹⁶⁶² Az 1359. június 6-i vásári napon a vámot Kusalyi Jakcs turóci *comes famulusa* és vámszedője, Ivánka fia Miklós szedte be, akit két nappal korábban a közeli Szucsányban, a keddi hetivásáron a helyiek megverték. Miklósnak a szentmártoni vásáron újra meggyűlt a baja egy szucsányi *hospesszel*, aki a vásárról 4 ökörrel akart vámfizetés nélkül, lopva távozni: a vámszedő követte a *hospes*t, és emiatt (*ratione premissae clandestine recessionis*) elkobozta ökreit. A szucsányiak erre Miklós után mentek, visszazerezték tőle a 4 ökröt, és a vámszedőt először Vendég, majd Priekopa királyi faluig kergették.¹⁶⁶³

Szentmárton csütörtöki hetivására 1359-ből adatható.¹⁶⁶⁴ 1361-ben a szentmártoni (*circa Sanctum Martinum*) vásár háromvásáros kikiáltás színtere volt.¹⁶⁶⁵

---

¹⁶⁵⁷ Vö. Engel P.: Genealógia: Druget 1. tábla: gerényi ág.

¹⁶⁵⁸ Vö. Engel P.: Genealógia: Tomaj nem 2. tábla: Losonci.

¹⁶⁵⁹ DF 209 827.

¹⁶⁶⁰ ad predictum forum ... in dicta possessione ... celebrari consuetum ire et accedere non postponatis quia nos per forum predicti ... Stephani in prelibata possessione sua per nos celebrari concessum foro eorundem magistrorum Nicolai et Johannis prenotato nolumus preiudicium generari – DF 209 827.

¹⁶⁶¹ nichilominus eciam si per portum eorundem memoratum ab antiquo transire sunt consuetum ex tunc per ipsum portum transire debeat non facientes transitum per portus inconsumos et de novo adinventos – DF 209 827.

¹⁶⁶² tributum [...] in singulis feriis quintis inibi ab hominibus forensibus praedicto Domino nostro regi exigere consuetum – F. IX/3. 79.

¹⁶⁶³ F. IX/3. 78–79.

¹⁶⁶⁴ F. IX/3. 78. Weisz B.: Vásárok és lerakatok 168.

¹⁶⁶⁵ A vásár napja nélkül. DL 63 076. (Justh 34. sz.). Vö. Weisz B.: Vásárok és lerakatok 168.

Szentmihály (Miholja) (Zágráb megye) [Gora vidékén, HR]¹⁶⁶⁶

Szentmihály birtok 1353. évi határjárása említette a Kulpa folyó régi révjét (*antiquus portus*).¹⁶⁶⁷

Szentmiklós (Kolozs megye) [Sânnicoară, RO]

A településen a Lajos-korban közlekedési vámot szedtek, aminek a jövedelmét a mindenkori erdélyi vajda élvezte. 1361-ben Lackfi Dénes (1359–1367) erdélyi vajda a kolozsvári polgárok és *hospesek* folyamodására jóváhagyta Raholcai Kont Miklós (1351–1356) és Gönyüi Péter fia Tamás (1350–1351) volt erdélyi vajdák rendelkezéseit: ezek értelmében a Buza, Teke, (Szász)Régen, Sárpatok, Monyoró és Székelyvásárhely felé utazó kolozsváriak Szentmiklós falun és vámján keresztül közlekedhetnek a Kályánon és Ménesen áthaladó úton¹⁶⁶⁸ – Bonchidát és vámját pedig nem kell útba ejteniük.¹⁶⁶⁹ A rendelkezés tiszteletben tartását Lackfi Dénes minden erdélyi *comes*ének, várnagyának és *officialis*ának meghagyta – közülük kiemelten Járai Mihály fia Péter¹⁶⁷⁰ alvajdának és Nagy Lászlónak, a bonchidai vajdai *officialis*nak és vámszedőinek.¹⁶⁷¹ A kolozsváriak a rendelkezést 1368-ban az új vajdával, Lackfi Miklóssal (1367–1368) is megerősítették,¹⁶⁷² aki újra utasította betartására Járai Péter alvajdát és Nagy Lászlót, saját bonchidai *officialis*át.¹⁶⁷³ 1376-ban a király Losonci László erdélyi vajda (1376–1385)¹⁶⁷⁴ szentmiklósi (és bonchidai) vámszedőihez intézte parancsát, amivel megtiltotta, hogy a „városaiba” (*ad ipsas civitates nostras*) – vélhetően Désaknára és Désvárra – élelmiszereket szállító désaknai *hospes*eit, *laboratorait* és sóvágóit ne vámolják, vámot csak abban az esetben szedjenek tőlük, ha árut

---

¹⁶⁶⁶ Vö. *Engellex*.

¹⁶⁶⁷ Alsószlavónia 46–47. (Anjou-oklt. 293., 294. sz.; Erdődy 390–391. sz.).

¹⁶⁶⁸ *si autem versus Reugun, Teke et forum Syculorum accesserint per villam et tributum sancti Nicolai in via per Kalyan et Menus eunte transire permittatis* – ZW. II. 192.

¹⁶⁶⁹ *ut dum ipsi et ad eos pertinentes cum rebus ipsorum mercimonialibus per viam Klyan versus villa Buza, Teke, Regun, Sarpatak, Monyorow et forum Siculorum procedere vellent in villam Bonchyda ire non tenerentur sed recta via ipsorum esset ad villam sancti Nicolai per viam de Kalyan euntem et sic ad tributum solvendum in predictam villam Bonchyda de via eorum directa compelli non deberent sed per viam de Kalyan et Menyus euntem ad villam sancti Nicolai procedere deberent* – ZW. II. 191.

¹⁶⁷⁰ *Engel P.*: Archontológia I. 12.

¹⁶⁷¹ ZW. II. 191–192.

¹⁶⁷² ZW. II. 308–309. A vajdák hivatalviselési idejére l. *Engel P.*: Archontológia I. 12.

¹⁶⁷³ ZW. II. 309.

¹⁶⁷⁴ *Engel P.*: Archontológia I. 13.

szállítanak.¹⁶⁷⁵ Egy későbbi, 1405. évi adat szerint a szentmiklósi vám Léta várához tartozott:¹⁶⁷⁶ vagyis királyi vám volt, aminek a jövedelme honorként a mindenkori erdélyi vajdát illette, legalábbis 1321 után biztosan – ekkor szerezte meg I. Károly Létát Kán László fiaitól¹⁶⁷⁷ (magáról a vámról a Károly-korból nincs adatunk). Az 1405. július 4-i adat egyébként éppen a szentmiklósi vám eltörléséről szól, amire alkalmasint a kolozsváriak lobbija nyomán kerülhetett sor¹⁶⁷⁸ a vámosok visszaélései (az irat konkrétan *terror ipsorum tributariumot* emleget), ennek eredményeképpen az országlakos, de nyilván főleg a külföldi kereskedők elmaradozása miatt.¹⁶⁷⁹ Az ügyet Luxemburgi Zsigmond előtt Nürnbergi Márk királyi harmincad- és urburaispán referálta.¹⁶⁸⁰ A király a vám beszedésének felfüggesztéséről még aznap értesítette Tamási János és Szántói Lack Jakab erdélyi vajdákat,¹⁶⁸¹ továbbá a létai várnagyot és alvárnagyot.¹⁶⁸²

Szentpál (Somogy megye) [Iharosberénytől Ény-ra, H]

A szentpáli csütörtöki hetivásár 1369-ben háromvásáros kikiáltás helyszíne volt.¹⁶⁸³ 1371-ben szintén említés történik a somogyi Szentpál hetivásáráról, amit a király Szentpál birtokával együtt Kanizsai István zágrábi püspöknek és Csornai Lőrinc fia János fiainak, Miklósnak, Jánosnak, Lőrincnek és Istvánnak¹⁶⁸⁴ adott egy több várat és birtokot érintő birtokcsere során.¹⁶⁸⁵

---

¹⁶⁷⁵ quatenus de victualibus cuiuscumque generis existant que quodocumque et quotiescumque per loca ipsorum tributorum hospitibus et laboratoribus nostris ac eciam excisoribus salium nostrorum de Desakana ad ipsas civitates nostras deferuntur exceptis mercantiis et de conductoribus eorundem numquam tributum petere vel exigere audeatis sed sinatis ipsa victualia semper deferri absque recepcione tributi aliqualis ut excisio salium nostrorum per hoc facilius et melius expediatur demptis rebus et mercantiis de quibus tributum recipere non inhibetur – ZW. II. 454.

¹⁶⁷⁶ ZW. III. 361.

¹⁶⁷⁷ Vö. Engel P.: Archontológia I. 358.

¹⁶⁷⁸ Az 1405-ös oklevelet a városi levéltár őrizte meg.

¹⁶⁷⁹ nolentes itaque incommoditates nostrorum regnicolarum et precipue fisci nostri defectum exinde provenientes ulterius tollerare quin immo cupientes saluti nostre cui ratione previa cum ipsi tributarii non propria sed regia auctoritate suffulti talia facere valeant et exercere posset in die examinis districti iudici derogare consulere et huiusmodi hucusque male gestis finem dare salutarem prefatum tributum ipsiusque exactionem et recepcionem ... revocamus cassamus annihilamus et penitus abolemus perpetuis futuris temporibus per nos aut successores nostros seu alios quavis causa vel ratione nequaquam ulterius erigendum instituendum recipiendum et exigendum – ZW. III. 361.

¹⁶⁸⁰ relacio Marci de Neuremberga tricesimarum et urburarum regalium comitis – DF 281 151 (a pecsét alatt és az oklevél előlapján).

¹⁶⁸¹ Engel P.: Archontológia I. 14.

¹⁶⁸² ZW. III. 363–364.

¹⁶⁸³ DL 101 694. Weisz B.: Vásárok és lerakatok 158.

¹⁶⁸⁴ Vö. Engel P.: Genealógia: Oslí nem 5. tábla: Kanizsai.

¹⁶⁸⁵ Sopron vm. I. 395–396.

Szentpéter (Liptó megye) [Liptovský Peter, SVK]

I. Lajos 1363. évi, 1391-ben, a liptói regisztrum összeállításakor hitelesnek minősített pátensével Szentpéternek vásártartási jogot adott.¹⁶⁸⁶

Szenttamás (Veszprém megye) [Veszprém területén, H]

Veszpémben szerdai és szombati napokon tartottak hetivásárt, utóbbit feltehetően már az Árpád-kor óta, a mai Óváros téren, az akkori Szenttamás(falva) területén¹⁶⁸⁷ (*locus forum in villa episcopali Santi Thome martyris in suburbio castris Wesprimiensis sita*).¹⁶⁸⁸ A 14. században a vásártartás polémia tárgyát képezte a veszprémi püspökök és a helyi székeskáptalan között: 1370-ben Zsámboki László püspök¹⁶⁸⁹ amiatt emelt szót Lajosnál, hogy a káptalan elődei idején a szombati vásárt a püspöki faluból (Szenttamás) olykor a káptalan veszprémi birtokrészeire helyezte át, így a vásár hol itt, hol ott volt megtartva. A király a vitát László püspök javára döntötte el, és elrendelte, hogy a szombati hetivásárt, ahogyan korábban is, a püspöki faluban kell megtartani, ahonnan sem a káptalan, sem a veszprémi ispánok és alispánok nem mozdíthatják el. A káptalan az ügyben többé nem pereskedhetett.¹⁶⁹⁰

Szenttrinitás (Somogy megye) [Beleznától ÉNY-ra, H]

1358-ban Mikefalvi Mike fia Péter felesége, Margit szenttrinitási és kakonyai birtokrészeit minden haszonvételeikkel – köztük a Mura és a Kanizsa folyók hídjainak vámjaival (*tributis pontium fluviorum Mura et Kanysa vocatorum*) – eladta Hahóti Mihály fia Jánosnak 20 bécsi dénármárkáért (minden márkát 10 *pensával* számolva).¹⁶⁹¹

---

¹⁶⁸⁶ exhibuerunt etiam quasdam litteras patentes eiusdem domini Lodovici regis, super donatione fori in dicta possessione Zenthpetur celebrari consueti, per eundem dominum Lodovicum regem facta ... similiter veras – Tur. Reg. 42. (Anjou-oklt. XLVII. 29. sz.).

¹⁶⁸⁷ Weisz B.: Vámok és vámszedés 432.

¹⁶⁸⁸ 1370. február 7.: VVOS 286.

¹⁶⁸⁹ Engel P.: Archontológia I. 78.

¹⁶⁹⁰ VVOS 286–287.

¹⁶⁹¹ AO VII. 344. (Anjou-oklt. XLII. 982. sz.).

Szepesszombat (Szentgyörgy) (Szepes megye) [Spišská Sobota: Poprád (Poprad) településrésze, SVK]

1380-ban Lajos Szentgyörgyön (*oppidum nostrum Montis Sancti Georgii*) szombati hetivásár (*forum liberum*) tartására adott engedélyt.¹⁶⁹² A szentgyörgyi szombati hetivásárt ettől függetlenül már jóval korábban is megtartották,¹⁶⁹³ 1353-ban háromvásáros kikiáltás színtere volt.¹⁶⁹⁴

Szepetnek (Zala megye) [Szepetnek, H]

1371-ben Szepetnek vasárnapi hetivására háromvásáros kikiáltás színtere volt.¹⁶⁹⁵

Szepesvávalja (Szepes megye) [Spišské Podhradie, SVK]

Szepesvávalja csütörtöki hetivására 1355-ből is adatható.¹⁶⁹⁶

Széplak (Bács megye) [Sontától (Szond) Ny-ra, SRB]

1382-ben a király és az óbudai klarisszák között több birtokot, vámot és az illető birtokok kamarahasznáját érintő birtokcserére került sor: ennek során Széplak és útvámja (*tributum viaticum*) az itt szedett kamarahasználattal együtt az apácáké lett.¹⁶⁹⁷

---

¹⁶⁹² Schmauk, Supplementum 135. Vö. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 163.

¹⁶⁹³ IV. Béla 1256. évi oklevele már említette Forum Sabbathit. W. VII. 432. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 163.

¹⁶⁹⁴ DF 272 391. (Anjou-oklt. XXXVIII. 70. sz.).

¹⁶⁹⁵ DL 41 864.

¹⁶⁹⁶ feria quinta ... in dicta Scepsii in foro – DF 232 797.

¹⁶⁹⁷ DL 6905.

Szer (Csongrád megye) [Ópusztaszer, H]

Szeren a Zsigmond-kor elején közlekedési vámot szedtek, ami a szeri nemesek birtokában volt. Szer a Szegedről a Tisza partján Csongrád érintésével Kőrösre tartó út vámhelye lehetett, amivel többé-kevésbé párhuzamosan Félegyháza érintésével is el lehetett jutni Kőrösre.¹⁶⁹⁸ A szegediek áruikkal Félegyházára és Buda felé az utóbbi, 1389-ben Sáregyháznak (*per viam Saareghaaz vocatam*) hívott úton járhattak, és nem kellett betérniük a szeri vámra (*tributum ... in ... villa Zer nuncupata exigi consuetum*). Az út használatát Piast Erzsébet (*olim ... domine Elizabeth senioris regine Ungarie*) oklevele nyomán Zsigmond is jóváhagyta a szegedieknek, a rendelkezését áthágó szerieknek pedig vámjuk elvételét és a szegedi várhoz történő csatolását helyezte kilátásba.¹⁶⁹⁹

Szerdahely (Zemplén megye) [Streda nad Bodrogom (Bodrogszerdahely), SVK]

Szerdahely szerdai hetivására 1361-ben háromvásáros kikiáltás helyszíne volt.¹⁷⁰⁰

Szeremlyén (Bodrog megye) [Szeremle, H]

Becsei Töttös Bátmonostor birtokának 1344. évi határjárása megemlíttette András hídját¹⁷⁰¹ (*pontem Andree*), ami Bátmonostort a szomszédos Szeremlyéntől választotta el.¹⁷⁰²

A pécsváradi konvent egyik, 1362-ben kiadott jelentéséből szerzünk tudomást a bátai bencés apátság szeremlyéni vásáráról (*forum*).¹⁷⁰³ A vásárt a közelmúltban tönkretették, emiatt a konvent „Herceg” Péter özvegyét, fiát, Pétert, valamint szekcsői várnagyukat és *officialisukat* a királyi jelenlét elé idézte.¹⁷⁰⁴

---

¹⁶⁹⁸ Vö. Gy. I. „Csongrádvármegye a XIV. század elejéig” c. térképmellékletét.

¹⁶⁹⁹ DF 210 889. (Hornyk 198–199.) (ZsO. I. 978. sz.).

¹⁷⁰⁰ DL 31 301. Vö. Weisz B.: Vásárok és lerakatok 175.

¹⁷⁰¹ A híd eddig csak egy 14. századi hamisítványból volt adatolható. Weisz B.: Vámok és vámszedés 378.

¹⁷⁰² 1344. március 30.: DL 87 162. Anjou-oklt. XXVIII. 282. sz.

¹⁷⁰³ Vö. Weisz B.: Vásárok és lerakatok 140.

¹⁷⁰⁴ 1362. január 2.: Z. III. 203–204. (Anjou oklt. XLVI. 2. sz.).

Szeszárma (Belső-Szolnok megye) [Säsarm (Szészárma), Románia]

Lajos 1360-ban kihirdetés útján hívta fel a kereskedőket Szeszármai Farkas István és Farkas¹⁷⁰⁵ Szeszárma birtokán királyi engedéllyel szerdánként megtartott, de időközben elnéptelenedett (*desolatum et abolitum*) hetivásárának (*forum liberum*) látogatására.¹⁷⁰⁶

Szinyeújfalu (Vámosújfalu) (Sáros megye) [Chimianská Nová Ves, SVK]

Az 1355. évi sárosi vámvizsgálat a Szinyei Merse fia Benedek fiainak birtokában lévő szinyeújfalusi vám kapcsán egyrészt megállapította, hogy „jogszerű, szükséges hidak vannak, és a köves útról azt mondják, ki lett javítva az áthaladóknak”,¹⁷⁰⁷ másrészt, hogy a (híd)vám öt – nem részletezett – vámtétele túl magasnak (*immoderatus*) minősül.¹⁷⁰⁸ Utóbbi visszaélés miatt István sárosi alispán a szepesi káptalan tanúságával a szinyei vámbirtokosokat, Tót Péter mestert és Merse fia Lőrincet a vám birtoklására jogosító okleveleikkel együtt a királyi jelenlét elé idézte – a somosi, pécsújfalusi és sztracsinai vámbirtokosokhoz hasonlóan.¹⁷⁰⁹

Sziget (Máramaros) (Sighetu Marmăției [Máramarossziget], RO)

1352-ben Lajos Benedek a szigeti Szent Imre hitvalló egyház plébánosának kérésére a szigeti királyi népeknek vagy jobbágyoknak Visk, Huszt, Técső és Hosszúmező népeinek és *hospeseinek* apja, I. Károly által 1329-ben garantált, és általa elismert szabadságait biztosította. Károly 1329-es rendelkezése szerint „e falvak vásárait a rendelt napokon, szabadon, vámmentesen kell megtartani”.¹⁷¹⁰

---

¹⁷⁰⁵ Vö. Engel P.: Genealógia: Kacsics nem 5. tábla: Farkas (szeszármai, harinai).

¹⁷⁰⁶ DL 41 414. (F. IX/6. 109.). Vö. Weisz B.: Vásárok és lerakatok 163.

¹⁷⁰⁷ *competentes pontes necessarii servarentur et via petrosa pertranseuntibus diceretur emendari* – Draskóczy I.: Sáros megye vámhelyei 59.

¹⁷⁰⁸ Draskóczy I.: Sáros megye vámhelyei 59–60.

¹⁷⁰⁹ Draskóczy I.: Sáros megye vámhelyei 61.

¹⁷¹⁰ *Item volumus, quod fora habita in eisdem villis, sub constitutis diebus libere et absque tributo aliquali celebrentur* – DL 2539. Az oklevelet a király 1365-ben átírta és megerősítette. Vö. Weisz B.: Vásárok és lerakatok 152.

Szob (Hont megye) [Szob, H]

A Hont megyei¹⁷¹¹ Szob és a túlparti Nagymarót közt már az Árpád-korban is rév működött, így, bár a szobi dunai vámot elsőként I. Lajos 1366. évi dunai vámtarifája¹⁷¹² említi, az itteni vámszedés feltehetően korábbi keletű.¹⁷¹³ A vámhely a pozsonyiak vámmentes dunai élelmiszer-szállításáról rendelkező oklevelekben (1371, 1374) is megjelenik.¹⁷¹⁴ I. Lajos Szob királyi falu száraz- és vízi vámját 1382 júliusában az általa alapított¹⁷¹⁵ nosztrai pálos kolostor remetéinek adta.¹⁷¹⁶ A királyi adomány csak a szobi vámra vonatkozott, magát a birtokot nem érintette: az a későbbiekben is a damásdi vár tartozéka volt.¹⁷¹⁷ 1453-ban Hunyadi János juttatott a kolostornak a vámszedés céljaira egy üres háztelket (*unum fundum curie liberum*) Szobon, ígéretet téve arra, hogy adományát a királlyal, V. Lászlóval is megerősíteti.¹⁷¹⁸

Két héttel I. Lajos halála után, 1382 szeptemberében özvegye, Erzsébet rendelkezett részletesebben az itteni vámmal kapcsolatban. Elrendelése szerint a nosztrai pálosok a szokásos vámot szedhették be a szárazföldön és a Dunán kereskedés céljából szállított javak, áruk és élelmiszerek, szállítóik és a szállítóeszközök – *carina*-k, hajók, szekerek és állatok – után is. Nem lehetett azonban vámot kérni a saját és gyermekei részére, valamint *curiái*, prelátsai, udvari bárói vagy *familiarisai* ellátására szállított élelmiszerek után.¹⁷¹⁹ Erzsébet oklevelét 1388-ban Zsigmond is megerősítette.¹⁷²⁰

---

¹⁷¹¹ A birtokot a késő középkorban elvéve Nógrád megyéhez számítják. Csánki I. 108.

¹⁷¹² DF 258 545.

¹⁷¹³ Weisz B.: Vámok és vámszedés 382.

¹⁷¹⁴ 1371: Kováts F.: Dunai hajózás 461.; 1374: DF 238 909 (hiányosan: F. IX/4. 569–571.).

¹⁷¹⁵ Romhányi B.: Kolostorok és társaskáptalanok 'Nosztre (Nosztra)'.
¹⁷¹⁶ DL 6937.

¹⁷¹⁶ DL 6937.

¹⁷¹⁷ Vö. 1419: DL 8823 (ZsO. VII. 878. sz.); 1419: DL 10 837. (ZsO. VII. 774. sz.); 1453: DL 14 662.

¹⁷¹⁸ pro exigendo tributo in possessio[ni] regali Zob vocata in comitatu Newgradiensi existenti et ad castrum Damas vocatum pertinenti de quo olim [...] [Lodov]icus Hungarie et cetera rex prefato claustro beate Mar[ie] virginis provisionem fecisse dicitur – DL 14 662.

¹⁷¹⁹ de omnibus rebus bonis mercibus et victualibus cuiuscumque generis vel speciei existant que quodcumque quocienscumque et undecumque super fluvio Danubii seu in terris per locum tributi ipsorum fratrum heremitarum in villa nostra Zub vocata exigere consueti per regnicolas mercatores et alios homines forenses mercantie causa deferuntur et a delatoribus eorundem necnon carinis navibus curribus et animalibus in quibus deferuntur et deducuntur salvis dumtaxat et exceptis victualibus pro nostra et puerorum nostrorum maiestatis ac sustentacione curiarum nostrarum necnon prelatibus baronibus curiensibus seu familiaribus nostris quodcumque et quocienscumque deferendis tributum iustum licitum et consuetum exigendi et recipiendi habeant liberam facultatem – DL 6950.

¹⁷²⁰ DL 7349.

Szomajom (Ördögháza) (Szabolcs megye) [Hajdúszoboszló területén, H]

Szomajomnál híd állt a Hortobágy folyón, és kikötő is működhetett – e létesítményekhez kapcsolódóan pedig híd-, illetve révvámot (*tributum pontis seu portus*) szedtek. 1346-ban a Szomajomiak¹⁷²¹ a birtokon és vámján is megosztottak: a bevétel egyik fele Péter fia Kozmának és fiainak, Péternek, Istvánnak, valamint Jánosnak, a másik fele Pál fia Lászlónak és Pál fia János fiainak, Tamásnak és Mátyásnak jutott.¹⁷²² Az osztályos felek ugyanekkor a híd helyreállításáról is megállapodtak. A híd negyedrészt – annak középső felén – László és János fiai, negyedrészt – a híd (egyik) végén – pedig Kozma és fiai kell, hogy karbantartsák.¹⁷²³ A híd másik, a Szomajomiak osztálya alá nem eső fele a Káta nem túlparti Zámmonostora birtokához tartozhatott.¹⁷²⁴ (Vö. **Zámmonostora**)

Szombathely (Vas megye) [Szombathely, H]

Szombathely a középkorban a győri püspöké volt, aki a városban egy 1399. évi adat szerint – akkor éppen a soproniak vámmmentességének sérelmére – vámot szedetett.¹⁷²⁵

Szovát (Sopron megye) [Bágyogszovát, H]

Szovátnál a Rábán egy Untató (*Vntato*) nevű híd állt. Szovát eredetileg várföld volt, Kapuvár tartozéka, 1350-ben azonban Kanizsai János és testvére, István budai prépost, továbbá Csornai Imre fia Lőrinc fia Benedek¹⁷²⁶ adományul kapta I. Lajostól.¹⁷²⁷ A hídnak vámjá is volt, amire ekkor ugyancsak szert tettek a Kanizsaiak (*ac ponte Untathou dicto super fluvium Raba nuncupato adiacenti tributoque in eodem ab antiquo exigi consueto*).¹⁷²⁸ 1351 augusztusában, amikor a fehérvári káptalan megjárta a Kanizsaiak Szovát, Martonföldre és

---

¹⁷²¹ Vö. Engel P.: Genealógia: Szomajomi (Szabolcs megye).

¹⁷²² DF 219 457. (Anjou-oklt XXX. 801. sz.).

¹⁷²³ DF 219 457. (Anjou-oklt XXX. 801. sz.).

¹⁷²⁴ Vö. 1343: Z. II. 56–59.

¹⁷²⁵ Sopr. tört. I/1. 260–261.

¹⁷²⁶ Vö. Engel P.: Genealógia: Osli nem 5. tábla: Kanizsai.

¹⁷²⁷ Sopron vm. I. 212–213. (Anjou-oklt. XXXIV. 628. sz.).

¹⁷²⁸ 1351: DL 4186.

Untató birtokainak határait, a határjárás érintette a hidat (*inde per descensum et cursum ipsius fluvii Raba veniret et circumdaret pontem et possessionem Vnthatho nuncupatam*).¹⁷²⁹

Sződi (Arad megye) [Frumușeni (Szépfalu) helyén, RO]

1354-ben Ivánka fia Domonkos biki *officialis* az aradi káptalan előtt tiltakozott – többek között – azért, mert 1354. június 24-én ura, a Bár-Kalán nembéli Szeri Pósa fia István¹⁷³⁰ Sződi birtokánál működő marosi révjéből/kikötőjéből (*portus*) a királyi hadjáratba tartó egynémely nemesek hatalmaskodva eltulajdonítottak egy hajót.¹⁷³¹

Sződi (Zaránd megye) [helye ismeretlen]

A sződi vám a Fekete-Körösön szedett vízi vám volt. A vámszedőhelyet valamikor 1321 és 1324 között Nekcsei Sándor fia Sándor körösszegi várnagy áttelepítette Bátorba.¹⁷³² 1324-ben I. Károly tett sikertelennek tűnő kísérletet sződibe történő visszahelyezésére, majd I. Lajos 1350-ben újból erről rendelkezett:¹⁷³³ április 4-én arról értesítette a bátori (Bihar megye) vámon át közlekedő kereskedőket, kalmárokat és utazókat, hogy a bátori vámot, ami egykor Lépes Demeter és testvérei, Loránd és János¹⁷³⁴ Sződi birtokáról került Bátor faluba, visszahelyezte Sződi faluba.¹⁷³⁵

Szőlős (Pozsony megye) [Vajnory (Pozsonyszőlős), SVK]

Pozsony város Szőlős birtokának 1348. évi határjárása érintett egy régi hidat egy iszapos vízmedren (*ad meatum aque lutose devenissent ... ubi dicti cives pontem antiquus [sic!] fuisse dixissent*).¹⁷³⁶

---

¹⁷²⁹ Sopron vm. I. 232.

¹⁷³⁰ Vö. Engel P.: Genealógia: Bár-Kalán nem 1. Szeri ág 2. tábla: Pósa (szeri, sződi).

¹⁷³¹ DL 91 465. (Anjou-oklt. XXXVIII. 334. sz.).

¹⁷³² Weisz B.: Vámok és vámszedés 390–391.

¹⁷³³ Weisz B.: Vámok és vámszedés 390–391.

¹⁷³⁴ Vö. Engel P.: Genealógia: Treutel-rokonság 2. tábla: Lépes (váraskeszi).

¹⁷³⁵ DL 94 421. (Anjou-oklt. XXXIV. 255. sz.).

¹⁷³⁶ DF 238 768. (Anjou-oklt. XLII. 1066. sz.).

Sztracsina¹⁷³⁷ (Zemplén/Sáros megye) [Stročín (Szorocsány), SVK]

Az 1355. évi sárosi vámvizsgálat szerint Sztacsinán az Ákos nembéli Mikcs fia Loránd¹⁷³⁸ túlzottan magas (*immoderatum*) vámot szedtetett a Bodrog hídjánál.¹⁷³⁹ A visszaélés miatt István sárosi alispán a szepesi káptalan tanúságával a vámszedésre jogosító okleveleivel együtt a királyi jelenlét elé idézte Loránd mestert.¹⁷⁴⁰ A sztracsinai vámot, ami a Sáros megyei Újvár¹⁷⁴¹ tartozéka volt, Loránd testvérei, Ákos és István 1370-ben a várral és uradalmával együtt elcserélték az ónodi Cudarokkal¹⁷⁴² több szlavóniai (Zágráb megyei) birtokért.¹⁷⁴³

Szucsány (Turóc megye) [Sučany, SVK]

Szucsány keddi hetivásárán vásárvámot (*tholonium seu tributum fori*) szedtek, ami az uralkodó jövedelmeit gyarapította.¹⁷⁴⁴ Az 1359. június 4-i vásári napon a vámot Ivánka fia Miklós, Kusalyi Jakcs turóci *comes famulusa* és vámszedője szedte be, egészen addig, amíg – a *comes* elmondása szerint – egy csapat szucsányi rá nem támadt, meg nem verte, és vissza nem kergette a vámházba. Az affér miatti jövedelemkiesést Jakcs 50 forintra becsülte.¹⁷⁴⁵

(Szurdok)Püspöki (Heves megye) [Szurdokpüspöki, H]¹⁷⁴⁶

Lajos 1344. évi, Aba nembeli Petőc fia Sirokai Miklós¹⁷⁴⁷ erdélyi vajda és szolnoki *comes*¹⁷⁴⁸ számára kiadott oklevele, amelyben a vajda Jobbágy és Püspöki nevű birtokainak

¹⁷³⁷ Korábbi történetére lásd Weisz B.: Vámok és vámszedés 393.

¹⁷³⁸ Vö. Engel P.: Genealógia: Ákos nem 4. Mikcs ága 1. tábla: Mikcsfi.

¹⁷³⁹ Draskóczy I.: Sáros megye vámhelyei 59., 60.

¹⁷⁴⁰ Draskóczy I.: Sáros megye vámhelyei 61.

¹⁷⁴¹ Ma Hanigovce, Szlovákia.

¹⁷⁴² Böcsi Dénes fia Domonkos fiaival (Cudar Péter szlavón bán, István, Mihály, György, János fehérvári örkanonok, Imre kalocsai prépost). Vö. Engel P.: Genealógia: Cudar (böcsi, ónodi) 2. tábla: Cudar.

¹⁷⁴³ DL 5816 = DL 6179 = DL 41 800 (F. IX/7. 583.: 1374. évi kelettel, hibásan). Vö. DL 33 674, DL 5824, DL 33 675. Engel szerint a birtokcserét 1373-ben érvénytelenítették, azonban a megállapítását alátámasztandó oklevél (DL 5959) ezt nem bizonyítja. Engel P.: Archontológia I. 453.

¹⁷⁴⁴ ad exigendum tholonium seu tributum fori in singulis feriis terciis ab hominibus in dicta Zuchan ad forum convenientibus predicto domino nostro regi exigi consuetum – DL 4862. (F. IX/3. 78.).

¹⁷⁴⁵ F. IX/3. 78.

¹⁷⁴⁶ Vö. Gy. III. 127–128.

¹⁷⁴⁷ Vö.: Engel P.: Genealógia: Aba nem 13. Szalánci ág 2. tábla: Sirokai, Fricsi, Hedri.

határain belül engedélyezte a gonosztevők elfogását és elítélését, a két birtok vásárait (*fora*) is említette.¹⁷⁴⁹

Szvinusa (Szentkelemen) (Varasd megye) [Jalžabet (Kelemen), HR]

Leusták fiai, István és Péter Szvinusa (*Zwynusa*), más néven Szentkelemen birtokának 1358. évi határjárása, amely során Szvinusát a szomszédos Toplicától, a zágrábi káptalan birtokától különítették el, érintette a Szvinusa folyó révjét (*portus*).¹⁷⁵⁰

Tapolca (Zala megye) [Tapolca, H]

Tapolcán az Árpád-korban vásárvámot szedtek. A vámjövedelem egy részére (a harmadára vagy a hatodára) 1272-ben a veszprémi püspökség tett szert – ugyancsak a veszprémi egyház birtokolta a vásárvám tizedét.¹⁷⁵¹ A püspökség vámtizede az Árpád-kor végén ideiglenesen Tapolcai Lőrinc *comes* kezébe került, aki 1290-ben mondott le arról Benedek püspök javára.¹⁷⁵² Az 1290. évi lemondó oklevél fontosságát, tovább élő jogbiztosító szerepét mutatja, hogy az iratot először 1370-ben Nagymihályi Péter fia Jakab királynéi udvari ifjú íratta át a kápolnaispánnal, a király titkos kancellárjával, Vilmos pécsi püspökkel,¹⁷⁵³ majd az 1370. évi oklevelet 1375-ben László veszprémi püspök Szepesi Jakab országbírótól kérte a saját és egyháza részére átírni a kápolnaispáni pecsét alatt.¹⁷⁵⁴

A tapolcai vám fizetése alól I. Károly 1328-ban felmentette a sárvári vendégeket,¹⁷⁵⁵ akiknek tapolcai vámmentességét 1344-ben I. Lajos is elismerte.¹⁷⁵⁶

---

¹⁷⁴⁸ Vö. Engel P.: Archontológia 12.

¹⁷⁴⁹ AO V. 548–550. (Anjou-oklt. XXVIII. 449. sz.).

¹⁷⁵⁰ Smič. XII. 502–503. (Anjou-oklt. XLII. 919. sz.).

¹⁷⁵¹ Weisz B.: Vámok és vámszedés 394–395.

¹⁷⁵² Weisz B.: Vámok és vámszedés 394–395.

¹⁷⁵³ VVO 154–155.

¹⁷⁵⁴ VVO 153–155.

¹⁷⁵⁵ Weisz B.: Vámok és vámszedés 395.

¹⁷⁵⁶ DL 3743. (Anjou-oklt. XXVII. 835. sz.: F. alapján tévesen 1343. december 20-i kelettel). Vö. F. IX/1. 99.

Tapolcaszentgyörgy (Körös megye) [Zdenci (Izdenc) vidékén, HR]

Tapolcaszentgyörgy 1345. évi határjárása a Toplica folyó átkelőjét (*transitus communis*) is érintette.¹⁷⁵⁷

Tard (Valkó megye) [Klisa, Horvátország]

1359-ben Asszonyfalvi Domokos bán fiai, Miklós, János és Demeter, illetve Asszonyfalvi Osl fia János fia János¹⁷⁵⁸ (telek)osztályt tettek birtokaikon, így a Valkó megyei Tardon is, ami addig Demeter birtokában volt.¹⁷⁵⁹ Vonatkoztatási alapként többször is említették Tard piacterét,¹⁷⁶⁰ végül – bizonyára Tard – vásárvámját (*tributum fori*), amit a felek osztatlanul hagytak, bevételéből pedig fele-fele arányban részesültek.¹⁷⁶¹

Tárnok (Csanád megye) [Makótól DK-re, H]

1343-ban I. Lajos Csanád nembéli Csanád esztergomi érsek kérésére neki és rokonainak – Lőrinc fia Jánosnak és Tamásnak, Miklós fia Istvánnak, Györgynek és Miklósnak, továbbá Pongrác fia Kelemennek és Tamásnak¹⁷⁶²– adományozta a birtokaik szomszédságában, a Maros folyó mentén fekvő Tárnok királyi birtokot minden haszonvételével és tartozékával – különösen a szárazon és a Maros folyón fel- és lefelé közlekedő hajóktól régóta szedett vámokkal.¹⁷⁶³

---

¹⁷⁵⁷ Smič. XI. 188. (Anjou-oklt. XXIX. 60 sz.).

¹⁷⁵⁸ Engel P.: Genealógia: Oslí nem 3. tábla: Ostfi (asszonyfalvi)

¹⁷⁵⁹ apud manus annotati magistri Demetrii filii eiusdem Dominici bani habitis et existentibus – Sopron vm. I. 300.

¹⁷⁶⁰ item in platea, qua exit de loco fori – Sopron vmegye I. 309., et e converso fundi curiarum in eadem contrata, a fine scilicet a parte fori incipiens ad occidentem – Sopron vm. I. 309.

¹⁷⁶¹ hoc non pretermissio imo specialiter declarato, quod universas utilitates omnium premissarum possessionum indivias, videlicet patronatum monasterii beati Michaelis archangeli depredicta Chorna et aliarum ecclesiarum ipsorum parocialium, circuitum montis vinearum, tributum fori [...] ac alias quaslibet utilitates earundem possessionum, que indivise forent partes suprascripte equa lance communiter, rectas medietas ipsorum magister Johannes filius Johannis pro se et alias similiter rectas dimidietates eorundem utilitatum, magistri Nicolaus, Johannes et Demetrius filii Dominici bani possidere tenere et conservare deberent et tenerentur – Sopr. vm. I. 310–311.

¹⁷⁶² Vö. Engel P.: Genealógia: Csanád nem 1. Főág 2. tábla: Telegdi.

¹⁷⁶³ et specialiter tributis, tam in terris, tam in dicto fluvio Morosy, a descendentibus scilicet et ascendentibus ab antiquo exigí consuetis – Str. III. 493. (Anjou-oklt. XXVII. 210. sz.). Átírta és megerősítette I. Lajos 1373-ban: DL 322. Vö. Weisz B.: Vámok és vámszedés 396.

Temesvár (Temes megye) [Timișoara, RO]

Engel Pál, amikor 1982-ben kiadta a temesi ispáni háztartás 1372. április 28. és június 27. közötti bevételeit és kiadásait regisztráló, 6 lapos papírfüzetke szövegét,¹⁷⁶⁴ a számadás(töredék)ben felfigyelt egy nehezen meghatározható, valószínűleg Temesvárra vonatkozó tételre, bizonyos Szent László-napi (június 27.) 40 forintra (*item in festo sancti regis Ladislai XXXX flor.*), ami véleménye szerint akár a temesvári éves vásár idejeként és bevételeként is interpretálható.¹⁷⁶⁵

Terebes (Zemplén megye) [Trebíšov (Tóketerebes), SVK]

Terebes keddi hetivására 1361-ben háromvásáros kikiáltás helyszíne volt.¹⁷⁶⁶

Tiba (Ung megye) [Tibava, SVK]

I. Lajos 1351-ben a Nagymihályi Jakó fia László fia János Tiba birtokán Jánosnak, apjának és testvéreinek (*fratribus*) új adomány címén keddi hetivásár tartására adott engedélyt más szomszédos, megyebeli vásárok sérelme nélkül.¹⁷⁶⁷

Timár (Szabolcs megye) [Timár, H]

Timár hetivására (*forum*) először 1354-ben tűnt fel a forrásokban, a Gútkeled nem Rakamazi ágának birtokosztályakor: ekkor Timár birtok egyik fele Bátori Bereck fia Lőkös fia Péter¹⁷⁶⁸, másik fele pedig Bereck fia János fiai, László, György és István¹⁷⁶⁹ birtokába

---

¹⁷⁶⁴ Engel P.: Honor 917–920.

¹⁷⁶⁵ Engel P.: Honor 890–891.

¹⁷⁶⁶ DL 31 301. Vö. Weisz B.: Vásárok és lerakatok 175.

¹⁷⁶⁷ Sztáray I. 227–228. Az oklevelet átírta és megerősítette I. Lajos 1352-ben: DL 85 296. (Sztáray I. 229–230.).

¹⁷⁶⁸ Vö. Engel P.: Genealógia: Gútkeled nem 1. Rakamazi ág 6. tábla: Bátori (ecsed).

¹⁷⁶⁹ Vö. Engel P.: Genealógia: Gútkeled nem 1. Rakamazi ág 4. tábla: Bátori (somlyói).

jutott.¹⁷⁷⁰ A vásár, amelynek napja a hétfő volt, 1370-ben háromvásáros kikiáltás színhelye volt.¹⁷⁷¹

Tolmács (Nyitra megye) [Tolmácspuszta Šuranytól (Nagysurány) nyugatra, SVK]

Szegi János fiai, Péter és Mihály¹⁷⁷² a Nyitra folyó melletti Tolmács birtokának 1348. évi határjárása érintette a Horvátrév (*Horuathreu*) nevű átkelőt (*vadum*).¹⁷⁷³

Tótfalu (Szepes megye) [Slovenská Ves, SVK]

Az óbudai klarisszák tótfalusi vámja 1382. május 2-án, az apácák és I. Lajos széleskörű, országszerte több birtokot, vám- és kamarahaszna-jövedelmet érintő „birtokcseréje” értelmében királyi kézbe került. A tótfalusi vám a podolinival és a lucsvnaival együtt az ekkor szintén gazdát cserélő, a klarisszákéból I. Lajos birtokába jutó Somogy birtokhoz tartozhatott.¹⁷⁷⁴

Tótselymes (Sáros megye) [Šarišské Sokolovce, SVK]

Tótselymes 1349. évi határjárása egy révet érintett a *Hyspotakaba* (talán: Kispatak) tartó vízfolyáson.¹⁷⁷⁵

---

¹⁷⁷⁰ AO VI. 161–162. (Anjou-oklt. XXXVIII. 35. sz.). *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 160.

¹⁷⁷¹ Bánffy 321. (Erdődy 568. sz.).

¹⁷⁷² Vö. *Engel P.*: Genealógia: Hontpázmány nem 7. Szegi-ág 1. tábla.

¹⁷⁷³ AO V. 176. (Anjou-oklt. XXXI. 241. sz.).

¹⁷⁷⁴ Somogy in comitatu Scepsiensi cum tribus tributis in possessionibus Paladyn Tothfaluw et Luchyna vocatis in eodem comitatu habitis exigi consuetis – DL 6905.

¹⁷⁷⁵ ad unum portum infra rivulum caderet ad hyspotaka – DF 262 706. (Anjou-oklt. XXXIII. 917. sz.). Vö. *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 402.

Töltszék (Sáros megye) [Tulčik, SVK]

Töltszék vámja¹⁷⁷⁶ 1347-től mutatható ki; Draskóczy István szerint Kapi vámját helyezhették át ide, valamikor 1347 előtt, mivel Kapi 1347. évi eladományozásakor a kapi vámot nem említették.¹⁷⁷⁷ A töltszéki vám királyi vám volt,¹⁷⁷⁸ és a sárosi várhoz tartozott¹⁷⁷⁹ – ekkoriban Szécsényi Kónya sárosi (szepesi és nógrádi) *comes* adminisztrálta. Kónya sárosi ispánsága idejéből (1346–1349)¹⁷⁸⁰ egymást érték az eperjesi kereskedők panaszai a király és az anyakirályné felé, amiért az ispán vámszedői őket a töltszéki vám felkeresésére és ott, szokásuk ellenére, vámfizetésre kényszerítik. Lajos és Erzsébet mindannyiszor az eperjesiek által sérelmezett gyakorlat felfüggesztésére utasították Kónyát és vámszedőit¹⁷⁸¹ – úgy tűnik, kevés foganattal. 1364-ben a király egy újabb panasz nyomán Kont Miklós nádort és sárosi *comest* utasította az eperjesiek Töltszékre kényszerítésének felfüggesztésére.¹⁷⁸²

Az 1355. évi sárosi vámvizsgálat szerint Töltszéken híd állt, amit azonban a kereskedők nem használtak (*per quem tamen mercatores transire non dicuntur*).¹⁷⁸³ A vámrevízió során arra is fény derült, hogy Töltszéken mértéken felüli vámot szednek; ráadásul az a hír járta, hogy a helyi vámosok a vámhely 1–2 mérföldes körzetében lévő utakon feltartóztatják, kifosztják és meggyilkolják a Töltszéken vámot nem fizetőket.¹⁷⁸⁴

Trencsén megye

Domonkos nyitrai püspök 1382-ben azt állította Erzsébet királynénak, hogy a Trencsén megyében a vásárokon és kikötőkben szedett vámok harmada és tizede „régóta” a nyitrai egyházat illeti,¹⁷⁸⁵ és annak az egyház a birtokában is volt egészen addig, amíg Ostfi János

---

¹⁷⁷⁶ Vö. Weisz B.: Vámok és vámszedés 403.

¹⁷⁷⁷ Draskóczy I.: Sáros megye vámhelyei 48.

¹⁷⁷⁸ Draskóczy I.: Sáros megye vámhelyei 58–59.

¹⁷⁷⁹ 1364: ad dictum locum tributi, in ipsa villa Tulchig existentis ac etiam ad alia loca tributorum in tenutis dicti comitatus et castri nostri Sarus – Iványi, Eperjes 29.

¹⁷⁸⁰ Vö. Engel P.: Archontológia 170.

¹⁷⁸¹ 1347: in villa Teuchyky tributum ab eis exigere faceretis ubi prius tributum non soluissent quia viam aliquam ad ipsam villam Teuchyky non haberent – DF 228 448; 1348: DF 228 455 (Juck 161–162.); 1349: 228 456 (Juck I. 163.); 1349: Juck 163.

¹⁷⁸² Iványi, Eperjes 29–30.

¹⁷⁸³ Draskóczy I.: Sáros megye vámhelyei 58–59.

¹⁷⁸⁴ verum etiam in diversis viis ab ipso thelonio in spacio unius miliaris aut duorum obsidentes transeuntes occasione tributis spoliari, predari, mactare et interficere non vererentur – Draskóczy I.: Sáros megye vámhelyei 61.

¹⁷⁸⁵ decima et tertia pars tributorum in portibus et foris per comitatum Trenchyniensem exigere consuetorum semper et ab antiquo ad prefatam ecclesiam suam Nitriensem pertinuisset – DF 273 059.

nem kapta meg a trencsényi várat és ispánságot a királytól (1381–1382),¹⁷⁸⁶ és le nem foglalta az egyháznak járó vámrészeket.¹⁷⁸⁷ A nyitrai püspök jogai bizonyítására egy régi kiváltságlevelet – István hajdani országbíróét¹⁷⁸⁸ (*quoddam privilegium antiquum Stephani videlicet olym aule regie iudicis*) – mutatott be. Erzsébet végül, miután Domonkos állítását többen megerősítették (Zámbó Miklós királyi tárnokmester, a trencsényi vár korábbi birtokosa is), visszaállította a püspök vámjogát, és parancsba adta a jelenlegi (Treutel Miklós) és a mindenkori trencsényi *comesnek* és várnagynak, hogy azt tartsa tiszteletben.¹⁷⁸⁹

Türe (Kolozs megye) (Turea, RO)

A váradi káptalan 1373-ban megalapozottnak találta Ottó kolozsmonostori apát panaszát, aki nehezményezte, hogy Péter fia Demeter erdélyi püspök (1368–1376)¹⁷⁹⁰ Türe birtokán vámot szedet – jogtalanul, mivel itt vámszedés a püspök ideje előtt nem volt szokásban.¹⁷⁹¹ A püspök türei *officialisai* (Miklós és Bálint *de Wtas*) az apát egyik jobbágyától – aki vélhetően nem volt hajlandó kifizetni a vámot – 4 ökröt vettek el szekereستől és egy hordó bort: az állatokat a gyalui püspöki *curiába* hajtották, a bort pedig megtartották maguknak.¹⁷⁹²

Ugod (Veszprém megye) [Ugod, H]

Ugod faluban keddenként hetivásárt (*forum provincie*) tartottak,¹⁷⁹³ ami legkorábban 1350-ből adatolható.¹⁷⁹⁴

---

¹⁷⁸⁶ Engel P.: Archontológia I. 212.

¹⁷⁸⁷ DF 273 059.

¹⁷⁸⁸ Személyére az oklevél más támponot nem ad.

¹⁷⁸⁹ DF 273 059.

¹⁷⁹⁰ Engel P.: Archontológia I. 70.

¹⁷⁹¹ tamen in dicta possessione episcopali Tyre tributum consuetum fuisse usque huc per veteres minime memorerentur, nisi tempore episcopatus prefati domini Demetrii episcopi in eadem possessione Tyre dictum tributum recipiendi et persolui faciendi in consuetudinem habuissent sine omni racione – DF 275 192.

¹⁷⁹² DF 275 192.

¹⁷⁹³ Weisz B.: Vásárok és lerakatok 171.

¹⁷⁹⁴ DL 41 159.

Ugróc (Bars megye) [Veľké Uherce (Nagyugróc), SVK]

Lajos Jakab fia Miklós mester udvari familiáris Ugróc birtokán 1364-ben keddi hetivásár (*forum liberum*) tartását engedélyezte – nem először, az oklevél ugyanis egy korábbi ugróci vásárendélyre is utal, amit a király boszniai hadjárat során ellopott királyi nagypecsétjével hitelesített.¹⁷⁹⁵

Ujak (Sáros megye) [Údol (Sárosújlak), SVK]

1349-ben a palocsai *districtusi* Fábián fia Miklós soltész Ujak falu soltésztségát – amelyet korábban Lajos király engedélyével szerzett meg Berzéte Miklós mester szabolcsi ispántól, Adorján várnagyától¹⁷⁹⁶ 20 kassai márkáért – egy fertő híján 56 szepesi garasmárkáért eladta Levkfalvi Ménárd fia Wyllamnek és a Szepes megyei csütörtökhelyi (*Quintumforum*) Chunczmannus fia Hannusnak. A szepesi káptalan okelevele a soltészszággal járó jogok és haszonvételek között vámmentességet (*exempcione a telonio et tributo*) is felsorol.¹⁷⁹⁷

Újfalu (Pest megye) [Monortól DK-re, H]

Újfalu a 14. század közepén vámos hely volt, Harsundorfi Wlueng és testvére, Sedul birtoka. A testvérek Újfalut és vámját 1346. június 7-től 100 budai márká súlyú bécsi dénárért 3 évre elzálogosították Telegdi Csanád esztergomi érseknek (*non nomine ecclesie seu archi[epis]copatus sui sed in solidum ratione sue nobili[tatis]*) és rokonainak, Lőrinc fia Tamásnak, Miklós fia Györgynek, illetve Pongrác fia Kelemennek.¹⁷⁹⁸ A zálogszerződésben a Harsundorfiak Hont megyei Visk birtokukat (szintén vámos hely) ajánlották fel arra az esetre, ha a Telegdieket Újfalu és vámja birtokában nem tudnák szavatolni.¹⁷⁹⁹ 1347-ben, miután Wlueng Zára alatt örökös nélkül meghalt, Lajos összes birtokát Szécsényi Kónya¹⁸⁰⁰ mester sárosi *comes*nek, udvari lovagnak és feleségének, Wlueng mester lánytestvérének,

---

¹⁷⁹⁵ DL 16 117.

¹⁷⁹⁶ Vö. Engel P.: Archontológia I. 184.

¹⁷⁹⁷ DF 263 709. (Anjou-oklt. XXXIII. 26. sz.).

¹⁷⁹⁸ Vö. Engel P.: Genealógia: Csanád nem 1. Főág 2. tábla: Telegdi.

¹⁷⁹⁹ DL 30 644.

¹⁸⁰⁰ Vö. Engel P.: Genealógia: Kacsics nem 4. tábla: Szécsényi.

Erzsébetnek adományozta – Újfalut is, vámjával egyetemben (*cum tributo quod ibidem exigitur*).¹⁸⁰¹

Újfalu¹⁸⁰² (Sáros megye) [Pečovská Nová Ves (Pécsújfalú), SVK]

Újfalú vámja 1347-ban¹⁸⁰³ és 1355-ben, a sárosi vámvizsgálat idején Ákos nembéli Mikcs fia Loránd¹⁸⁰⁴ birtokában volt, és – hosszú idő után – mintegy három éve hídja is megépült.¹⁸⁰⁵ A felülvizsgálat során a vám tarifáját is feljegyezték,¹⁸⁰⁶ ahogy azt is, mennyire hamvába holt ötlet volt vámosa visszaélései miatt Lorándtól elégtételt várni.¹⁸⁰⁷ Az újfalusi vámot, ami a Sáros megyei Újvár¹⁸⁰⁸ tartozéka volt, Loránd testvérei, Ákos és István 1370-ben a várral és uradalmával együtt elcserélték az ónodi Cudarokkal¹⁸⁰⁹ több szlavóniai (Zágráb megyei) birtokért.¹⁸¹⁰

Ungvár (Ung megye) [Uzshorod, UKR]

Ungvár keddi hetivásáráról (*forum in possessione Unguar celebrari consuetum*) első ízben 1380-ban hallunk, amikor Ung megye hatósága királyi parancsra kivizsgált egy ott történt verekedési és sebesítési esetet.¹⁸¹¹

---

¹⁸⁰¹ DL 64 714. (F. IX/2. 207–209., HO. VII. 402–403.). Az adománylevelet a király 1353-ban megerősítette. DL 64 714.

¹⁸⁰² Korábbi történetére lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 410–411.

¹⁸⁰³ DL 874. (Anjou-oklt. XXXI. 824.), DL 64 662. (Anjou-oklt. XXXII. 702. sz.).

¹⁸⁰⁴ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Ákos nem 4. Mikcs ága I. tábla: Mikcsfi.

¹⁸⁰⁵ *Draskóczy I.*: Sáros megye vámhelyei 59.

¹⁸⁰⁶ Lásd a Vámtarifák c. fejezetben.

¹⁸⁰⁷ *cum autem tributarius ipsius magistri Lorandi aliquem per ipsum tributum transeuntem calumpniatus fuisset et idem calumpniatus se cum plebano vel iudice aut aliis probis viris de possessione Wyfalu predicta voluisset iustificare et eciam iustificasset idem magister Lorandus iustificacionem ipsius huiusmodi non advertisset, nec recepisset stans tantum et credens assercioni sui theloniatoris – Draskóczy I.*: Sáros megye vámhelyei 60.

¹⁸⁰⁸ Ma Hanigovce, Szlovákia.

¹⁸⁰⁹ Bócsi Dénes fia Domonkos fiaival (Cudar Péter szlavón bán, István, Mihály, György, János fehérvári örkanonok, Imre kalocsai prépost). Vö. *Engel P.*: Genealógia: Cudar (bócsi, ónodi) 2. tábla: Cudar.

¹⁸¹⁰ DL 5816 = DL 6179 = DL 41 800 (F. IX/7. 583.: 1374. évi kelettel, hibásan). Vö. DL 33 674, DL 5824, DL 33 675. *Engel* szerint a birtokcserét 1373-ben érvénytelenítették, azonban a megállapítását alátámasztandó oklevél (DL 5959) ezt nem bizonyítja. *Engel P.*: Archontológia I. 453.

¹⁸¹¹ DL 52 333. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 168.

Üzbég (Nyitra megye) [Zbehy, SVK]

Üzbég szombati hetivására 1381-ben háromvásáros kikiáltás színtere volt.¹⁸¹²

Vadkert (Nógrád megye) [Érsekvadkert, H]

1343-ban, miután Telegdi Csanád érsek IV. Béla 1255. évi oklevelével¹⁸¹³ bizonyította, hogy Vonuntótelek, Mokafölde és Lukafölde mellett Donkos tizedszedő földje (*terra Donkus decimatoris*) is az érseki Vadkert birtok határain belül fekszik (a Szentlőrinc felőli részen), az óbudai káptalan bejárta a négy föld határait, ennek során pedig érintett egy régi hidat, ami, úgy tűnik, a Lokos (*Lulkus*) patakon¹⁸¹⁴ vezetett át.¹⁸¹⁵

Vajszló (Baranya megye) [Vajszló, H]

I. Lajos 1354-ben a Nyúl-szigeti apácák Vajszló birtokán keddi hetivásár tartását engedélyezte a királyi és más vásárok sérelme nélkül.¹⁸¹⁶

Valkó (Somogy megye) [Barcstól É-ra, H]

1359-ben Valkó faluban hetivásárt tartottak – ez év május 2-én (csütörtöki nap) a vásárról jövő Péter fia Pált Péter visontai *villicus*, királynéi jobbágy elfogta, elvette javait, és három napig fogságban tartotta.¹⁸¹⁷

---

¹⁸¹² DL 75 553. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 154.

¹⁸¹³ Reg. Arp. 1048. sz.

¹⁸¹⁴ A Vadkerttől keletre folyó Lokos-patak mindhárom katonai felmérésen szerepel.

¹⁸¹⁵ iret usque ad anticum pontem, et sic incipiendo a dicta magna via usque ad Lulkus [seu usque ad ipsum anticum pontem, novem signa nova pro metis possuissent, et inde transiret ipsum Lulkus, ascenderet ad quedam] – Str. III. 514. (Anjou-oklt. XXVII. 572., 629. sz.).

¹⁸¹⁶ F. IX/2. 318–319. (Anjou-oklt. XXXVIII. 242. sz.).

¹⁸¹⁷ DF 200 951.

Válás (Somogy megye) [Somogyviszlótól É-ra, H]

Válás a 14. század közepén vásáros hely volt. A pécsi káptalan a Szerdahelyiek birokát 1363-ban vásárával együtt (*cum ... foro in eadem celebrari consueto*), Szerdahelyi Ders fia Péter fia Mihály mester¹⁸¹⁸ (képviselőjének) jelenlétében Viszlói Vörös Lászlónak és fiának, Jánosnak iktatta. Válast Szerdahelyi Mihály a Viszlóiakkal történt megegyezése (*composicio*) feltételeként, az általa elkövetett jogtalanságok váltságaként, elégtétel gyanánt (*pro sua expedicione et satisfaccione*) adta át.¹⁸¹⁹ Az iktatásról szóló jelentésében a káptalan megemlítette, hogy a *statutio* napján (november 9.) Mihály mester a válusi vásártartásra jogosító királyi oklevelét nem mutatta be Lászlónak és Jánosnak.¹⁸²⁰

Várad (Bihar megye) [Oradea (Nagyvárad), RO]

Várad szombati hetivására 1374-ben háromvásáros kikiáltás helyszíne volt.¹⁸²¹

Váralja (Turóc megye) [Kláštor pod Znievom (Znióváralja), SVK]

1361-ben Váralja hetivására háromvásáros kikiáltás színtere volt.¹⁸²²

Varannó (Zemplén megye) [Vranov nad Topľou, SVK]

I. Lajos 1350-ben Rozgonyi János fia László és unokatestvére, Péter fia Miklós¹⁸²³ kérésére Varannó birtokukon hétfőnkénti hetivásár (*forum liberum*) tartását engedélyezte.¹⁸²⁴

---

¹⁸¹⁸ Vö. Engel P.: Genealógia: Győr nem 2. Szerdahelyi-ág 1. tábla.

¹⁸¹⁹ DL 5262. (Anjou-oklt. XLVII. 573. sz.).

¹⁸²⁰ litteras autem maiestatis vestre quarum vigore forum in dicta possessione Walus celebraretur in dicto statucionis termino ... non presentasset – DL 5262.

¹⁸²¹ DF 233 883.

¹⁸²² A vásár napja nélkül. DL 63 076. (Justh 34. sz.). Vö. Weisz B.: Vásárok és lerakatok 168.

¹⁸²³ Vö. Engel P.: Genealógia: Bászteley nem 2. tábla: Rozgonyi (Miklós ága).

¹⁸²⁴ F. IX/1. 768–770. (Anjou-oklt. XXXIV. 626. sz.). Weisz B.: Vásárok és lerakatok 175.

Várda (Kisvárda) (Szabolcs megye) [Kisvárda, H]

Várda szerdai hetivására 1348-ban¹⁸²⁵ és 1370-ben¹⁸²⁶ háromvásáros kikiáltás színhelye volt.

Vári (Bereg megye) [Vari, UKR]

Várinak 1354-ben Erzsébet királyné Buda és az ország más királyi városainak szabadságait biztosította. A vári polgárok és *hospesek* ekkor országos, a száraz- és a vízi vámokra is érvényes vámmentességet nyertek.¹⁸²⁷

A Bereg megyei¹⁸²⁸ Váriban a 14. században vasárnaponként hetivásárt tartottak. 1354-ben, a település kiváltságolásakor Erzsébet királyné egyúttal a vári polgárok és *hospesek* vásártartási jogát is megerősítette.¹⁸²⁹

Várkony (Külső-Szolnok megye) [Tiszavárkony, H]

1347-ben, amikor a király Poroszlót tiszai rév- és szárazvámjával *együtt* Neszmélyi Miklós pécsi püspöknek és testvérének, Mátyásnak adományozta, megtiltotta, hogy az átkelő kárára Poroszló és Várkony között bárki – a kereskedők és utazók előtt is nyitva álló – révet létesítsen a folyón.¹⁸³⁰

---

¹⁸²⁵ Z. II. 349–350. (Anjou-oklt. XXXII. 924. sz.).

¹⁸²⁶ Bánffy 321. (Erdődy 568. sz.).

¹⁸²⁷ ipsi cives et hospites nostri de Vary nullum in regno nostro Hungarie tam in terris quam super aquis tributum dare et solvere teneantur – DL 4471. (Anjou-oklt. XXXVIII. 533. sz.). Az oklevelet a váradi káptalan 1361-ben átírta: DL 4471.

¹⁸²⁸ Vári Békés megyébe történő lokalizálása és Gyulavárral (ma Gyula része, H) való azonosítása ellen szól, hogy az oklevélben, amiben átírják Erzsébet privilégiumát, a váriak 1479-ben Beregszásszal pereskedtek bizonyos Czybikföldre (az MNL OL-regeszta Czytikföldéje inkább Czybikföldének olvasható) prédium miatt (DL 4471_4), ami pedig a Bereg megyei Vári mellé lokalizálható (Gy. I. 536.). Vö. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 138.

¹⁸²⁹ DL 4471. (Anjou-oklt. XXXVIII. 533. sz.).

¹⁸³⁰ adiecisset eciam ipse ... Lodovicus rex, quod quia inter predictam possessionem Porozlow et possessionem Warkun nominatam in aliquo locorum portus seu transitus viatorum aliquo unquam tempore inventum fuisse minime prohiberetur, obhoc commisisset, ut nullus omnino hominum inter dictas duas possessiones Porozlow et Warcun nominatas qualicunque modo portum seu transitum viatorum quorumlibet in preiudicium porti in dicta possessione Porozlow habiti ad invenire vel pro se ipso construere minime posset atque valeret – AO VI. 305.

Vasvár (Vas megye) [Vasvár, H]

A vasvári hétfői hetivásáron 1358-ban¹⁸³¹ és 1362-ben is háromvásáros kikiáltásra került sor.¹⁸³²

Vátka (Zala megye) [Zalaszántótól Ék-re, H]

Amikor Vátkai Dénes fiai 1347-ben a veszprémi káptalan előtt Uzσαι Miklós fiainak adták Vátka egy részét – részben nagyanyjuk leánynegyede fejében, részben azért a 15 márka széles bécsi dénárért cserébe, amit korábban az Uzσαιaktól kaptak –, az átadott terület határai között szerepelt egy folyómedren átívelő kőhíd.¹⁸³³ A híd a Gyöngyös patak egyik mellékfolyásán vezethetett át.

Véged (Zala megye) [Zalavég, H]

A Ják nembéli Sitkeiek Véged falujában a Károly-korban csütörtökönként hetivásárt tartottak, ami az 1340-es évekre tönkrement. I. Lajos 1346-ban Sitkei István és Lőkös¹⁸³⁴ kérésére újra kihirdette a vásárt,¹⁸³⁵ hogy az régi állapotát visszanyerje.¹⁸³⁶

Velemér (Zala megye) [Velemér, H]

1349-ben a kapornaki konvent tanúságával sor került Velemér – IV. László 1273. évi oklevele szerinti – határjárására, ami Torsey hídját (*pontem Torsey*) is érintette.¹⁸³⁷

---

¹⁸³¹ DL 108 127. (Savaria-Szombathely 75. sz.).

¹⁸³² F. IX/7. 516. (Anjou-oklt. XLVI. 457. sz.). 1363-ban a vasvári vásár szintén háromvásáros kikiáltás helyszíne volt. DL 5196. (Anjou-oklt. XLVII. 102. sz.).

¹⁸³³ inde eundo cadit iuxta pontem lapideum ad meatum fluvii iuxta metas terre Zwe – Zala I. 468. (Anjou-oklt. XXXI. 1073. sz.).

¹⁸³⁴ Vö. Engel P.: Genealógia: Ják nem 3. Rába-jobbparti főág 2. tábla: Sitkei.

¹⁸³⁵ Zala I. 428–429. (Anjou-oklt. XXX. 29. sz.). Vö. Weisz B.: Vásárok és lerakatok 174.

¹⁸³⁶ supplicantes exinde nostre maiestati ut ipsum forum per novas proclamaciones literis nostris mediantibus fiendas in suum pristinum statum revocari et restaurari facere dignaremur – Zala I. 428.

Vereb(ély) (Nógrád megye) [Mátreverebély, H]

A szepesi káptalan 1348. augusztus 26-án királyi parancsra kivizsgálta Csetneki Péter nógrádi alispán állításait, akire, miután augusztus 15-én, Nagyboldogasszony ünnepén Vereb faluban elfogott és a szállására vitt egy tolvajt, Hasznosi Domonkos fia, „Nagy” Domonkos és fia, István kompániájával hatalmaskodva rátámadt, több rokonát és famulusát megölte vagy megsebesítette, 200 márkányi javát elvitte, a tolvajt pedig kiszabadította. A káptalani vizsgálat az alispán állításait lényegében megerősítette – fontos eltérés azonban, hogy a *relatoria* szerint az eset nem augusztus 15-én, hanem 14-én, Nagyboldogasszony vigíliáján történt, hogy az alispán a tolvajt a vásáron (*in foro*) ejtette foglyul, és hogy a szabadon engedését sikertelenül követelő Domonkossal és Istvánnal együtt az egész vásárnép (*omnes forenses et advene*) is Csetneki Péter házára támadt.¹⁸³⁸ Kérdés, milyen verebi vásárról lehet szó az iménti esetben. Habár a forrás *forum* kifejezése önmagában inkább hetivásárra utalna, korántsem zárható ki, hogy a Nagyboldogasszony ünnepéhez (augusztus 15.) kötődő verebi sokadalmat, amelynek ismert vásárendedélye 1398. évi keletű,¹⁸³⁹ már ekkor is megrendezték.

Veszprémvölgy (Veszprém megye) [Veszprém mellett, H]

1364-ben Lajos megtiltotta a királyság száraz- és vízivámszedőinek, hogy a veszprémvölgyi apácák birtokairól a kolostorba, élelmezésükre szállított bort, gabonát, marhákat és más élelmiszereket (és azok szállítóit) vámmal sújtsák,¹⁸⁴⁰ mivel „a nemesek és más birtokosok élelmiszerei után, amit egyik birtokukról a másikra, vagy telekhelyeikre szállítanak, semmilyen vám nem szedhető”.¹⁸⁴¹ Az apácák e kiváltságát Rusint (*Rusynth*) apátnő kérésére a király 1373-ban megerősítette.¹⁸⁴²

---

¹⁸³⁷ DL 3968. (Anjou-oklt. XXXIII. 802. sz.). Vö. Weisz B.: Vámok és vámszedés 429. A zalai-vasi megye határon fekvő Velemér Zala megye alatt szerepeltetését az indokolja, hogy az ügyel a Hahót nembéli Miklós zalai ispán foglalkozott. Vö. DL 3968., Weisz B.: Vámok és vámszedés 429.

¹⁸³⁸ AO V. 222–224. (Anjou-oklt. XXXII. 584. sz.).

¹⁸³⁹ Weisz B.: Vásárok és lerakatok 153.

¹⁸⁴⁰ VVOS 272.

¹⁸⁴¹ cum de victualibus nobilium et aliorum possessionatorum hominum que de una possessione ipsorum ad aliam possessionem vel ad alia loca mansionis eorundem deferuntur, tributum exigere non liceat aliquale – VVOS 272.

¹⁸⁴² VVOS 312–313.

Vezeny (Külső-Szolnok vmegye) [Vezeny, H]

Lajos Vezenyi Domokos fia Miklós¹⁸⁴³ udvari vitéz és vitányi várnagy érdemeiért, annak kérésére 1349-ben a Tisza melletti Vezeny faluban csütörtöki napokon hetivásár (*forum*) tartását tette lehetővé a szomszédos vásárok sérelme nélkül.¹⁸⁴⁴

Visk (Hont megye) [Vyškovce nad Ipľom (Ipolyvisk), SVK]

Visk a 14. század közepén vámos hely volt,¹⁸⁴⁵ Harsundorfi Wlueng és testvére, Sedul birtoka. Amikor a testvérek Újfalut és vámját 1346. június 7-től 100 budai márka súlyú bécsi dénárért 3 évre elzálogosították Telegdi Csanád esztergomi érseknek (*non nomine ecclesie seu archi[epi]scopatus sui sed in solidum racione sue nobilitatis*) és rokonainak, Lőrinc fia Tamásnak, Miklós fia Györgynek, illetve Pongrác fia Kelemennek,¹⁸⁴⁶ a zálogszerződésben a Harsundorfiak Hont megyei Visk birtokukat ajánlották fel arra az esetre, ha a Telegdieket Újfalu és vámja birtokában nem tudnák szavatolni.¹⁸⁴⁷ 1347-ben, miután Wlueng Zára alatt örökös nélkül meghalt, Lajos összes birtokát Szécsényi Kónya¹⁸⁴⁸ mester sárosi *comes*nek, udvari lovagnak és feleségének, Wlueng mester lánytestvérének, Erzsébetnek adományozta – Visket is, vámjával (*cum tributo*) és a hozzá tartozó Sztarcsán és Szemeréd birtokokkal együtt.¹⁸⁴⁹

Visonta (Heves megye) [Visonta, H]

A visontai hetivásár¹⁸⁵⁰ 1363-ban háromvásáros kikiáltás színhelye volt.¹⁸⁵¹ Kérdés, melyik, az Anjou-korból ugyanis a péntekire (1322) és a szombatira (1358) is van adatunk.¹⁸⁵²

---

¹⁸⁴³ Vö. Engel P.: Genealógia: Vezenyi.

¹⁸⁴⁴ DF 244 325. (Anjou-oklt. XXXIII. 409. sz.).

¹⁸⁴⁵ Vámjának korábbi történetére lásd Weisz B.: Vámok és vámszedés 434.

¹⁸⁴⁶ Vö. Engel P.: Genealógia: Csanád nem 1. Főág 2. tábla: Telegdi.

¹⁸⁴⁷ DL 30 644.

¹⁸⁴⁸ Vö. Engel P.: Kacsics nem 4. tábla: Szécsényi.

¹⁸⁴⁹ DL 64 714. (F. IX/2. 207–209., HO. VII. 402–403.). Az adománylevelet a király 1353-ban megerősítette. DL 64 714.

¹⁸⁵⁰ Vö. Kovács B.: Középkori vámok 23.

¹⁸⁵¹ DL 64 067. (Anjou-oklt. XLVII. 175.).

¹⁸⁵² Weisz B.: Vásárok és lerakatok 146.

A szombati hetivásár Visontai Pál fia Imre fiai, János, István és Imre¹⁸⁵³ 1358. évi birtokfelosztó okleveléből ismert, ami a vásárral kapcsolatban azt írta elő, hogy egy bizonyos kőhíd körül kell tartani, mégpedig úgy, hogy a kalmárok és a mészárosok a székeiket a híd felől, amellet állíthatják fel. A vásárt egyik szombaton János mester, a másikon István, a harmadikon Imre rendezte, akik „saját napjukon” a bírságpénzeket és a vásár egyéb más jövedelmeit is élvezték.¹⁸⁵⁴ A szombati vásár rendjét is megszabó oklevelet 1365-ben a testvérek privilegialis formában átírták az egri káptalannal.¹⁸⁵⁵

Az 1358. évi oklevél az említett kőhíd közelebbi lokalizálásához is támpontot ad, eszerint „a Magyarfalunak mondott harmadik utcát a kőhídtól kezdve” (*terciam plateam Magyarfalu dictam ab ipso ponte lapideo incipiendo*) Imre kapta.¹⁸⁵⁶

Zágráb (Zágráb megye) [Zagreb, HR]

A 14–15. században Zágrábban a vámszedés különböző formái éltek. Vámot szedett, illetve szedetett a zágrábi püspök, a székeskáptalan, a gréchegyi királyi polgárok és a királyné is. A zágrábi egyházmegye területén a vásár- és révvámok tizede (így a zágrábi vásárvámé is) a püspököt illette; a zágrábi vásárvám bevételét – a püspök tizedén kívül – a káptalan élvezte; ezen kívül az Anjou-kori forrásokban találkozunk a polgárok nehezen definiálható *filarchinum*, valamint *star* nevű vámjával, végül a Száva folyó Zágráb melletti, Királyrévének nevezett átkelőjénél harmincadállomás működött – a feltételezések szerint már az Árpád-kor óta.¹⁸⁵⁷

1292-ben III. András a zágrábi vásárvám (*tributum fori nostri de Monte Grecensi*) harmadát a vám kétharmadára már András uralkodása előtt királyi adományt kieszközlő zágrábi káptalannak juttatta.¹⁸⁵⁸ Az egyházat a vásárvám birtokában 1318-ban I. Károly is megerősítette, és egyben ígéretet tett arra, hogy a városban másfajta vámot senki nem állíthat

¹⁸⁵³ Vö. Engel P.: Genealógia: Aba nem 7. Kompolt ága 2. tábla: Visontai.

¹⁸⁵⁴ commiserunt eciam statuentes quod in ipsa possessione Vissontha forum non alias nisi circa ipsum pontem lapideum locari posset et celebrari et quod institores et carnifices sedes suas a parte ipsius pontis et prope eundem semper locandi habeant facultatem et quod ordo eciam ipsius fori sic haberi deberet quod una die sabbati ipsum forum cum iudicatu et aliis quibuslibet proventibus suis per dictum Johannem magistrum in alio sabbato per memoratum Stephanum et tercio vero sabbato similiter quo supra per eundem Emericum regeretur et gubernaretur et sic talis ordinis circuitis in regimine saepedicti fori per prefatas partes et partium heredes in sempiternum habere deberet et possideri contradiccione quorumlibet non obstante – AO VII. 62. (Anjou-oklt. XLII. 191. sz.).

¹⁸⁵⁵ DL 4732. (F. IX/. 598–602.).

¹⁸⁵⁶ AO VII. 59–60.

¹⁸⁵⁷ Pach Zs. P.: A harmincadvám az Anjou-korban 233., Weisz B.: Az Árpád-kori harmincadvám 14.

¹⁸⁵⁸ 1292. június 26.: Smič. VII. 96–97. (Reg. Arp. 3880. sz.). Weisz B.: Vámok és vámszedés 437.

fel (*nullus ... presumat ... in eo loco aliquod aliud tributum quacumque arte vel ingenio constituere vel eciam ordinare*)¹⁸⁵⁹ – mindez persze nem érintette a zágrábi királynéi *tricesimát*.

A zágrábi vásárvám tizede, ahogy a zágrábi egyházmegye területén szedett összes vásárvagy révvámé, a püspököt illette.¹⁸⁶⁰

A vásárvám tarifáját 1343-ban maga a zágrábi,¹⁸⁶¹ 1346-ban pedig – előbbi kérésére – az esztergomi káptalan is írásba foglalta (lásd *I. táblázat*).¹⁸⁶² A zágrábi káptalan vámszedője 1346 márciusában György *villicus* volt, aki a vámot egy könyvecskében (*quarta*) leírtak alapján szedte.¹⁸⁶³ A két vámtarifa szinte teljesen megegyezik, az 1346. évben a korábbihoz képest két – talán szándékosnak minősíthető – eltérés érhető tetten: egyrészt új vámalapként szerepel benne az értékbecslés alapján vámolandó (vám = a vámérték 1/100 része), légelyben szállított tengerentúli olaj, füge és szőlő, másrészt 1 szekér gabona után már nem tizenkét dénár vámot róttak ki (hatot a vevőre és hatot az eladóra), mint 1343-ban, hanem csak nyolcat (négyet a vevőre és négyet az eladóra). A lóteherként (*pondus equi*) szállított gabona vámja ellenben nem változott, vámtétele mindkét évben négy (2-2) dénár volt.

A két hetivásár-vámszabásban valójában három különböző vámfajtát találunk: a szigorúan vett, a vásárok áruforgalmát érintő vásárvámot,¹⁸⁶⁴ a Zágrábon (ideértve a Gréc-hegyet és a káptalan területeit is értve) árukat átszállító, nem lekötözött bálás szekerekre átalányban kirótt, fix tarifájú, útvámnak minősíthető illetéket (összege 12 jó báni dénár, amiből 70 ért egy tiszta aranyforintot vagy dukátot),¹⁸⁶⁵ illetve a mesteremberektől szedett, évi 15 dénárt kitevő, három 5 dénáros részletben fizetendő, „iparüzési adó”-nak tekinthető vámot.¹⁸⁶⁶ Az útvámot a káptalan feltehetően a Zágrábon át- vagy amellet elhaladóktól szedte a hetivásárok idején, az

---

¹⁸⁵⁹ 1318. június 28.: Smič. VIII. 503. (Anjou-oklt. V. 173. sz.). *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 437.

¹⁸⁶⁰ *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 437. A megyéspüspököt a vámok tizedének birtokában 1217-ben II. András, 1318-ban pedig I. Károly is megerősítette. Uo. 3771. sz. jz.

¹⁸⁶¹ Tkalčić, Mon. ep. Zagr. II. 20–21. (Anjou-oklt. XXVII. 23. sz.).

¹⁸⁶² Smič. XI. 283–286. (Anjou-oklt. XXX. 264. sz.).

¹⁸⁶³ Smič. XI. 284.

¹⁸⁶⁴ *item de curribus ballarum, qui ducuntur ad montem grecensem, sive castrum, quorum merces vel ex eis alique vendicioni exponuntur* – Tkalčić, Mon. ep. Zagr. II. 20.

¹⁸⁶⁵ *primo igitur de singulis curribus ballarum cum mercibus honeratis, non disligatis, Zagrabe transeuntibus quocumque et undecumque per territorium ipsorum grecensium vel nostrum prope Zagrabiam ... exigitur eciam tributum ordine inferius distincto de animalibus et rebus aliis venalibus, que transeunt vel ducuntur per Zagrabiam vel circa quocumque, semper tamen previa ratione* – Tkalčić, Mon. ep. Zagr. II. 20.

¹⁸⁶⁶ *item quilibet suam vitam ducens cum aliqua arte vel magisterio, sive sit tabernator potus cuiuscumque, sive pellifex aut lucifigulus cum similibus tenetur solvere pro tributo annuatim ad festum nativitatis domini quinque denarios et similiter ad festum resurrectionis eiusdem, et eodem modo ad festum beati regis Stephani* – Tkalčić, Mon. ep. Zagr. II. 21.

éves vám megfizetése pedig a zágrábi kocsmárosoknak, szűcsöknek, fazekasoknak és más iparosoknak tette lehetővé a vásárok napján történő vámmentes kereskedést.¹⁸⁶⁷

A zágrábi hetivásárokon a vámszabások szerint élőállatok (ökör, tehén, disznó, juh, ló), különféle élelmiszerek (só, bor, olaj, gabona, zöldségek, sózott és friss halak, rák, méz, gyümölcsök), posztó és egyéb iparcikkek és nyersanyagok, így vas, épületfa, len, fonal, ruhák, állatbőrök és viasz cseréltek gazdát.

A káptalan vámszedői a vámköteles kereskedők a Gréc-hegyen vagy máshol is feltartóztathatták.¹⁸⁶⁸ A vámszedésből fakadó viták eldöntését Gréc 1324-ben, majd 1343-ban is a káptalannak engedte át.¹⁸⁶⁹

Utóbbit főleg azért fontos kiemelni, mert a vásárok feletti joghatóságot különben a város gyakorolta.¹⁸⁷⁰ Zágrábban napi piacot, illetve heti, és éves vásárokat is tartottak.¹⁸⁷¹ A mindennapi árusítást (*forum cottidianum*) és a város hétfői és csütörtöki hetivásárait a város 1242. és 1266. évi kiváltságlevele engedélyezte.¹⁸⁷² A 15. század '30-as éveiben már a vasárnap is hetivásári nap volt, egy 1435. évi városi oklevélből ugyanis megtudjuk, hogy virágvasárnap (április 10-én) a gréci vásáron (*forum liberum*) Mátyás zágrábi kanonok halárusokat vert, majd miután a vásáron a városbíró elé vitték, szidalmazni kezdte őt. Esetleg felmerülhetne, hogy az adat valójában az áprilisi zágrábi éves vásárra vonatkozik, de az április 25-i, a városi plébániatemplom patrónusa, Szent Márk napjához (április 25.) kötődő sokadalom IV. Béla 1256. évi vásárengedélye alapján az ünnep előtt 8 nappal kezdődhetett, április 18-án (és az ünnepet követő 8 napon át tarthatott, május 2-ig)¹⁸⁷³ – az iménti atrocitás pedig április 10-én történt.¹⁸⁷⁴ Zágrábban a Márk-napin kívül 1372-től Antiochiai Szent Margit ünnepén, július 13-án,¹⁸⁷⁵ és az azt megelőző és követő 8-8 napon is sokadalmat tartottak. Utóbbit I. Lajos a budai és a fehérvári éves vásárok mintájára engedélyezte.¹⁸⁷⁶

---

¹⁸⁶⁷ A vásárok napján történő iparúzés szabályozását lásd pl. Esztergomban: *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 148. 1288. április 18.: Str. II. 236–241.; 1324: Str. III. 48–49.

¹⁸⁶⁸ Smič. XI. 286.

¹⁸⁶⁹ 1324: Tkalčić, Mon. ep. Zagr. II. 135. Vö. 93. jz. 1343: Tkalčić, Mon. ep. Zagr. II. 20.

¹⁸⁷⁰ 1242: si quis de extraneis intrans civitatem ... in foro ... perpetraverit ... per iudicem civitatis iudicetur – Smič. IV. 173.

¹⁸⁷¹ A zágrábi vásárookra lásd. *Weisz.*: Vásárok és lerakatok 172.

¹⁸⁷² item statuimus, quod in eadem civitate forum sollempne duobus diebus in ebdomada, videlicet die Lune et die Jouis celebretur et preterea forum cottidianum cottidie habeatur – Smič. IV. 174. Vö. Tkalčić, Mon. civ. Zagr. I. 43. Az újabb szakirodalom a zágrábi forum cottidianumon lerakathoz kötődő, tehát nagy tételben történő adásvételt ért. *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 437. Vö. *Weisz B.*: Vásárok és lerakatok 17–18.

¹⁸⁷³ *Szende K.*: Sokadalomtartási engedélyek 235–236.

¹⁸⁷⁴ Vö. 1256. március 21.: Tkalčić, Mon. civ. Zagr. I. 26.

¹⁸⁷⁵ Vö. *Varga Sz.*: Zágráb 262.

¹⁸⁷⁶ sub eisdem libertatibus, legibus, cosvetudinibus, usibus et prerogativis in dicta civitate nostra Grecensi celebrandas, sub quibus forum annuale seu nundine in civitatibus nostris Budensi et Albensi celebrantur, duximus perpetuo annuendo concedendas – Tkalčić, Mon. civ. Zagr. I. 243.

Eredetileg mindkét éves vásár vámmentes volt¹⁸⁷⁷ – a Márk-napin a káptalan a város jóváhagyásával 1468-tól vámot szedhetett.¹⁸⁷⁸ A vásártartás helye, a piactér egy 1494. évi adat szerint a Szent Márk városi plébániatemplom mellett volt.¹⁸⁷⁹

A gréciek 1425. évi, Péter fia János bíró idején kiadott, egy évig hatályos statútumai (vagy modernebb kifejezéssel: városi rendtartása) a helyi iparűzést és a vásárokon folyó kereskedelmet is szabályozta.¹⁸⁸⁰ Sajnos a rendeletekről sok esetben nem dönthető el egyértelműen, melyik kereskedelmi fórum működését szabályozták – a napi, a heti, vagy az éves vásárokon, avagy az állandó üzletekben, „boltokban” történő árusítást. Emiatt, hogy ne essünk el a forrás belső logikája nyújtotta támpontoktól, a vonatkozó statútumokat abban a sorrendben tárgyaljuk, ahogy azok a szövegben követik egymást.

Az első négy határozat a patikáriusokat (*stacionarius seu apotecarius*), a kenyér- és zsemlesütő asszonyokat (*pistrices*) és a vargákat érintette. A legelsőben a városi *communitas* a patikáriusoknak hiteles súlyok és mérlegek, valamint a vászon- és posztórőf tartását írta elő.¹⁸⁸¹ Aki a mértéket meghamisította, elvesztette áruját. Mivel a rendelet a szövetek elkobzásával fenyegetve tiltotta a posztó vászonrőffel, és fordítva, a vászon posztórőffel történő mérését, a két hossz mérték nyilvánvalóan különbözött. (Az európai gyakorlatban jellemzően a vászonrőf volt hosszabb a posztó- és a selyemrőfnél.)¹⁸⁸² Zágrábban tehát a patikáriusok is árulhattak kis tételben posztót és vásznat, míg például a középkori Budán a patikáriusoknak tilos volt rőffel mérendő árukkal, így például különféle szövetekkel kereskedni – éppen ez különböztette meg őket az ugyancsak kis tételben vegyeskereskedést űző kalmároktól.¹⁸⁸³ Az 1425. évi második, valószínűleg szintén a patikáriusokra vonatkozó statútum az 1 font olaj eladásával szereshető nyereséget 2 dénárban maximálta.¹⁸⁸⁴ A kenyérsütő asszonyok 1 köből gabonán – beleértve a korpát is – 40 dénárt kereshettek; akinek pedig közülük kemencéje volt, azt a város 60 dénár büntetéspénz terhe mellett zsemlék

---

¹⁸⁷⁷ 1256: sine tributo quolibet celebrentur – Tkalčić, Mon. civ. Zagr. I. 26.; 1372: simulcum exempcione tributorum a rebus et mercibus mercatorum ad ipsas nundinas undecumque confluencium – Tkalčić, Mon. civ. Zagr. I. 243.

¹⁸⁷⁸ item primo, quod ipsi domini de dicto capitulo zagrabiensi, ipsorumque tributarii pro tempore per eosdem constituti, tributum in foro annuali seu nundinis in festo sancti Marci ewangeliste ac aliis diebus ante et post sequentibus, excepta dumtaxat consveta porcione eiusdem tributi, vulgo fylarschyna vocata, nobis et dicte civitati proveniente et spectante semper salva remanente, recipere, extorquere et exigere poterunt et valebunt – Tkalčić, Mon. civ. Zagr. II. 326.

¹⁸⁷⁹ ad forum nostrum seu civitatis prefate prope vel penes ecclesiam parochialem sancti Marci ewangeliste habitam et existentem ab antiquo laudabiliter et privilegialiter approbatam – Tkalčić, Mon. civ. Zagr. II. 496.

¹⁸⁸⁰ Tkalčić, Mon. civ. Zagr. II. 47–50.

¹⁸⁸¹ item primo ... – Tkalčić, Mon. civ. Zagr. II. 48.

¹⁸⁸² Vö. *Bogdán I.*: Magyarországi hossz- és földmértékek 190.

¹⁸⁸³ Budai jogkönyv 368. Vö. *Kubinyi A.*: A belkereskedelem 229–251.

¹⁸⁸⁴ item, super una funta ... – Tkalčić, Mon. civ. Zagr. II. 48.

sütésére kötelezte: ezekből 12 darabot kellett 1 dénárért adniuk.¹⁸⁸⁵ A vargák egy pár nagyobb, a zsoldosoknak kellő, új sarut nem árulhattak 18 dénárnál drágábban (a kisebb, új saruk ára maximum 14 dénár lehetett), a régi saruk talpának körülvarrásáért legfeljebb 3 dénárt, új felsőrészek és talpak összevarrásáért pedig 14 dénárt kérhettek.¹⁸⁸⁶

A következő négy statútum a halászokra és a rákárúsokra vonatkozik. A nyers (*crudus*), szekéren szállított halat tilos volt otthon tárolni, hanem három napig a piacon kellett eladásra kínálni. A málhaként (*in pondere*) – tehát nem szekéren (K. V.) – vitt halakat Nagyböjt idején a Nagy Harang kongásáig, máskor délig lehetett árulni. Azoknak a halaknak a farkát, amelyek a három nap alatt nem keltek el, az esküdtek dékánjának a városi kikiáltóval kellett levágnatnia.¹⁸⁸⁷ Hasonlóan rendelkezett az „eladósorban maradt” halakról Buda város jogkönyve: farkukat, mielőtt hazavitték volna őket, a halászok levágni tartoztak.¹⁸⁸⁸ A rákárúsok a nagyobb rákokból egy tucatot, a kisebbekből két tucatot tartoztak 1 dénárért adni.¹⁸⁸⁹ Tudható az is – miután a rákok az 1343/1346. évi zágrábi vámtarifa tételei közt is megtalálhatók –, hogy 1 kosár rák után annak vevőjétől és eladójától is 1-1 obulus (fél-fél dénár) járt a zágrábi káptalannak. Végül a város megtiltotta a zágrábi halászoknak, hogy a Száva partján – nyilván viszonteladás céljából – halat vásároljanak, ki-ki a saját fogását vihette be a városba és árulhatta.¹⁸⁹⁰

Három előírás a délelőtti órákban folyó vásározást szabályozta annak érdekében, hogy „először a polgárok tudják megvásárolni az otthonra kellő dolgokat”: délig nem vehettek semmit a kofák (*penestice*);¹⁸⁹¹ a patikáriusok, a kalmárok (*institores*), de még a szabók sem szerezhettek be vásznat viszonteladásra;¹⁸⁹² és ugyancsak tiltották a zab, a széna és a búza viszonteladásra történő, délelőtti felvásárlását – az országlakosoknak és a külföldieknek is.¹⁸⁹³ A szabályokat áthágók mindhárom esetben vásárolt dolgaik elvételével számolhattak.¹⁸⁹⁴ E rendeletekkel a város a kis tételben, saját szükségletre bevásárló polgárai elővásárlási jogát biztosította. Habár maga a forrás erre nem szolgál támponttal, a korabeli vásári

---

¹⁸⁸⁵ item, pistrices panum ... – Tkalčić, Mon. civ. Zagr. II. 48.

¹⁸⁸⁶ item, quilibet sutor ... – Tkalčić, Mon. civ. Zagr. II. 48.

¹⁸⁸⁷ item, piscatores ... – Tkalčić, Mon. civ. Zagr. II. 48.

¹⁸⁸⁸ Budai jogkönyv 373–374.

¹⁸⁸⁹ item, venditores cancrorum ... – Tkalčić, Mon. civ. Zagr. II. 48.

¹⁸⁹⁰ item piscatores in civitate, residentes ex ista parte fluvii Zawe, pisces sub ammissione eorumdem piscium emere non presumant; sed ipsimet quorum sunt, eosdem inportent et inportare teneantur” – Tkalčić, Mon. civ. Zagr. II. 48. Vö. Budai jogkönyv 372.

¹⁸⁹¹ item, penestice ... – Tkalčić, Mon. civ. Zagr. II. 48.

¹⁸⁹² item, nullus stacionariorum vel institorum – Tkalčić, Mon. civ. Zagr. II. 49.

¹⁸⁹³ item, nullus hominum tam domesticorum quam eciam extraneorum – Tkalčić, Mon. civ. Zagr. II. 49.

¹⁸⁹⁴ Tkalčić, Mon. civ. Zagr. II. 48–49.

szabályozásokból kiindulva¹⁸⁹⁵ az utolsó három előírás bizonyosan a zágrábi hetivásárokon volt érvényben.

A délelőtti vásározást illető rendeleteket három vegyes tartalmú statútum követi: elsőként a kereskedők szállásán – vagyis a vásárokon kívül – történő kereskedés tilalma. Ha valaki a szállásán árult, nem az illetőt, hanem a város jogát ismerő házigazdát kellett az eladott áruk értékében elmarasztalni.¹⁸⁹⁶ „Minden házigazda ismertesse meg a vendégével, a kereskedővel a városi törvényeket és a rendet, és tudassa vele, hogyan viselkedjen a kereskedésben és árusításban” – olvashatjuk a Budai Jogkönyvben. A jogszabálygyűjtemény az azonos jogszemlélet mentén egy márka büntetést rótt ki az olyan szállásadóra, akinek ebbéli hanyagsága miatt vendége vétkessé vált.¹⁸⁹⁷ A szepességi Késmárk 15. századi statútumai ugyancsak előírták, hogy a kereskedőket befogadók ismertessék a náluk megszállókkal a városi rendeleteket és törvényeket, az adásvétel szabályait. A házigazda, aki ezt elmulasztotta, netalán szándékosan szemet hunyt vendégének a város jogával ellenkező árusítása felett, a tanács büntetésére számíthatott.¹⁸⁹⁸ A fazekasok a vásárokon a kocsmárosoknak kellő boroskancsókkal és -serlegekkel tartoztak megjelenni – 4 serleg árát 1 dénárban határozták meg.¹⁸⁹⁹ Végül a gréci *communitas* áruekobbzás terhe mellett a hiteles (*verus*), a város kőetalonjának (*lapidea mensura*) megfelelő, valamint a város, továbbá az azévi bíró pecsétjével ellátott bor- és gabonamértékek tartását is előírta.¹⁹⁰⁰ Hasonló rendelkezés található Pozsony 1497. évi borkimérési rendszabályában, ami előírta, hogy a kocsmárosoknál törvényes városi űrmérték legyen, amit valamely városbíró hitelesített, és amire aztán a város jelzését égették.¹⁹⁰¹

Az 1425. évi rendtartás következő öt rendelkezése a városfalak állagvédelméről – és ezzel összefüggésben a sertéstartásról –, illetve a szemét és az állati tetemek gyűjtéséről és megfelelő elhelyezéséről szól,¹⁹⁰² végül az utolsó két statútum újra a kereskedelmet érinti. A sütő- és sóárus asszonyoknak (*salaria*) és a kofáknak tiltotta az árusítás közbeni fonást, „mivel az ilyesféle szennyek, a kenderkóc és a len, megfertőzik az embereket” (*eo quia per tales inmundicias, stupe seu lini, homines inficiuntur*). A rendelet áthágását 60 dénár,

---

¹⁸⁹⁵ Ezekre lásd *Tringli I.*: Vásártér és vásári jog 1303–1309.

¹⁸⁹⁶ item, universi et singuli cuiuscumque ... – Tkalčić, Mon. civ. Zagr. II. 49.

¹⁸⁹⁷ Budai jogkönyv 361.

¹⁸⁹⁸ Magyar törvényhatóságok II/II. 91.

¹⁸⁹⁹ item lucifiguli ... – Tkalčić, Mon. civ. Zagr. II. 49.

¹⁹⁰⁰ item, quilibet homo veras mensuras ... – Tkalčić, Mon. civ. Zagr. II. 49.

¹⁹⁰¹ item Das ain yeder leitgeb hab die Recht Statmass, die gehaymbt wirdt bey ainem Statrichtr – darauf dan daselbst das statmarck aufgeprent wirdt – *Király J.*: Pozsony város joga 436. Idézi: *Uő.*: Uo. 214.

¹⁹⁰² item, nullus hominum in circuitu civitatis ...; „item, nullus hominum spurcias ...; item, omnes, porcos servantes ...; item, simili modo porci ...; item, nullus omnino hominum cadavera animalium ... – Tkalčić, Mon. civ. Zagr. II. 49–50.

bűnismétlés esetén három *pensa* (120 dénár) bírsággal, harmadszor pedig áruelkobzással szankcionálták.¹⁹⁰³ Az élelmiszerárak körüli fonást tiltó rendelet „előképeit” Raguzában (1313) és Spalatóban (14. század) is megtaláljuk.¹⁹⁰⁴ A többihez kapcsolt, utolsó statútum a borssal, olajjal és más kimért áruval kereskedőket, kiemelten a patikáriusokat és a kalmárokat, a mérlegelésnél a német font (*funta seu pondus theuthonicalis seu theuthonica*) használatára kötelezte, máskülönben elvesztették a kimért árujukat, ráadásul 6 dénármárkát is kellett fizetniük – ez a rendtartásban előforduló legnagyobb összegű büntetéspénz.¹⁹⁰⁵ A városi statútum nyilvánvalóan sértette Luxemburgi Zsigmond 1405. évi törvényét, ami előírta, „hogy a fonttal, mérleggel, öllel való mérés, a bornak, gabonának kimérése s általában minden megmérhető és mázsálható dolgoknak kimérése és megmázsálása minden városban, mezővárosban, várakban, falvakban, mind a mieinkben, mind bárki máséban s egyáltalán országunk határain belül mindenütt Buda városunk mértéke szerint történjék.”¹⁹⁰⁶

A zágrábi harmincadot elsőként I. Károly a *Copia de Commemoriali* című velencei államkönyvbe bemásolt 1316. évi diplomája említette: a *tricesimát* eszerint a Száva partján, a folyó átkelőjénél, a király építtette vár alatt (*sub nostro castro, quod edificari fecimus in portu Zaue*) szedték – megfizetésének fejében az uralkodó szabad utat engedett a külföldi kereskedőknek az országban.¹⁹⁰⁷ A királyrévi harmincadot a király 1318. június 28-i oklevele a királyné birtokában lévőnek mondta (*tricesimam dominae consortis nostrae*).¹⁹⁰⁸

A Zágráb melletti harmincad létesítésére mindenesetre korábban, már a 13. század hatvanas éveiben sor kerülhetett. 1267-ben IV. Béla a zágrábi polgároknak – kérésükre – országos száraz- és vízivám-, illetve harmincadmentességet biztosított.¹⁹⁰⁹ Pach Zsigmond Pál érvelése szerint a városiak kérelmét elsősorban éppen a zágrábi harmincadhivatal felállítása indokolta,¹⁹¹⁰ példaként hozva a pozsonyiak későbbi hányattatásait, akik terhesnek érezve, „hogy a harmincadszedők immár ott ülnek a nyakukon”, a helyi kereskedők költségeit megnövelő (ezek áruja is harmincadolás alá estek),¹⁹¹¹ és a város élelmiszerellátását

---

¹⁹⁰³ item nulla pistris, salaria, penestica ... – Tkalčić, Mon. civ. Zagr. II. 50.

¹⁹⁰⁴ *Putanec*, V.: Etimološki Prinosi 84. Vö. 1313: quod aliqua tabernaria, que vendit vinum, donec vinum durabit, non debeat filare in scragno nec prope scragnum – Lexicon Latinitatis Iugoslaviae Fasc. II. 460.

¹⁹⁰⁵ item, nullus omnino hominum videlicet stationariorum et institorum ... – Tkalčić, Mon. civ. Zagr. II. 50.

¹⁹⁰⁶ Decr. Hung. 192. Magyar fordítása: Bertényi 312.

¹⁹⁰⁷ Wenzel, Dipl. Eml. I. 207. (Anjou-oklt. IV. 320. sz.). Vö. *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 229.: 'Királyréve (Zágráb megye)'.

¹⁹⁰⁸ Smič. VIII. 503. (Anjou-oklt. V. 173. sz.).

¹⁹⁰⁹ Smič. V. 424. (Reg. Arp. 1519. sz.).

¹⁹¹⁰ *Pach Zs. P.*: A harmincadvám az Anjou-korban 233. 9. jz.

¹⁹¹¹ *Pach Zs. P.*: A harmincadvám az Anjou-korban 235., 20. jz.

megnehezítő (megdrágító)¹⁹¹² *tricesima* fizetése alóli általános kiváltság hiányában¹⁹¹³ jobb híján az 1365–1366 táján Pozsonyba áthelyezett harmincadállomás¹⁹¹⁴ Győrbe és a Nyitra megyei Semptére történő visszatelepítését próbálták kitartóan elérni I. Lajosnál, majd 1385-ben a Pozsonynál táborozó Luxemburgi Zsigmond brandenburgi örgrófnál – ígéreteket ugyan kaptak, azok megvalósításából azonban végül nem lett semmi.¹⁹¹⁵

Fontos kérdés, hogy a zágrábi polgárok harmincadmentességével számolhatunk-e a későbbi időkben, akár I. Károly, akár fia, I. Lajos korában. Habár az 1267. évi mentesítő oklevelüket a zágrábi és a fehérvári káptalan is átírta 1329 novemberében,¹⁹¹⁶ legkorábbi ismert királyi megerősítései I. Mátyás és II. Lajos nevéhez köthetők.¹⁹¹⁷ Az 1267. évi oklevél hitelével szemben mindenesetre eleve némi kétséget támaszt, hogy annak eredetijét a város – ha leszámítjuk az 1329-es alkalmakat – tudunkkal soha sehhol nem mutatta be: Béla privilégiumát 1464-ben I. Mátyás, majd 1717-ben III. Károly is a fehérvári káptalan átírásában látta (II. Lajos 1523-ban Mátyás, I. Ferdinánd 1528-ban pedig II. Lajos megerősítő oklevelében).¹⁹¹⁸ Ennél jóval erősebb érv az oklevél hitele ellen, hogy a két 1329. évi oklevél kiállítására közt (Zágráb: november 7.; Fehérvár: november 13.) gyanúsán rövid idő, alig egy hét telt el, az átíratók köre (Zágráb: Lamblinus *iudex*, Márk, Francha és Mikula zágrábi

---

¹⁹¹² Legvalószínűbben ezzel magyarázhatók a városba külföldről saját felhasználásra importált, avagy a városban értékesíteni kívánt élelmiszerek (victualia) harmincadmentesítési törekvései. Vö. 1364. június 11.: DF 238 821. (F. IX/3. 389–390.), 1371. február 24.: DF 240 822_31. (F. IX/4. 341–342.). Pach Zsigmond Pál az oklevelet kiadása alapján (Fejér tévesen Máténak olvasta Mátyást az oklevél napi keltezésében) szeptember 21-re keltezte. *Pach Zs. P.: A harmincadvám az Anjou-korban* 264.

¹⁹¹³ A pozsonyiak harmincadmentességére lásd *Skorka R.: Pozsony Bécs árnyékában* 304–305.

¹⁹¹⁴ Pach Zsigmond Pál adatai szerint a pozsonyi harmincadhivatal Győrből való áthelyezésére valamikor 1365. április 26. (királyi oklevél Szerecsen Jakab országos harmincados győri alharmincadosához) és 1369. október 29. között (Lajos király harmincadosának, Henrik budai polgárnak és pozsonyi officialisainak küldött levele, amelyben a király azt is megemlíti, hogy a hivatalt nemrég áthelyezték Győrből Pozsonyba) kerülhetett sor. *Pach Zs. P.: A harmincadvám az Anjou-korban* 235. 1366 februárjában már működni kellett a pozsonyi hivatalnak, így annak felállítása 1365/66-ra tehető. 1366. február 21.: DF 238 835 = DF 238 836. Az 1366 februárjában kelt királyi oklevél biztosította a Dalmáciából – és különösen Zárából – a pozsonyi vagy más kereskedők által Pozsonyba vitt áruk vámmentességét; az áruk után csak egy harmincadot kellett fizetni – Pozsonyban (ab omnibus rerum et mercibus maritimis cuiuscunque generis maneriei vel speciei eedem existant que de Dalmacia et specialiter de Jadra per mercatores regni nostri in ipsum regnum nostrum deferuntur et importantur nullum tributum nullaque tributaria exaccio nec tricesima per tributarios vel tricesimatores nostros exigantur excepta una tricesima quam ab ipsis rebus in Posonio persolvi et exigi iubemus ab omni tributaria et tricesimatoria exaccione et quovis alio datio perpetue absolute habeantur penitus et exempte – DF 238 835 = DF 238 836). 1366 előtt a pozsonyiak a tengeri árukkal (res et mercis maritime) csak Buda felé mehettek, és a harmincadot utánuk ott tartoztak megfizetni. 1361. január 23.: DF 238 791 = DF 239 015 (F. IX/7. 198–199.).

¹⁹¹⁵ *Pach Zs. P.: A harmincadvám az Anjou-korban* 235–236.

¹⁹¹⁶ Zágrábi káptalan: 1329. november 7.: DF 255 418. (Anjou-oklt. XIII. 580. sz.), fehérvári káptalan: 1329. november 13.: DF 255 419. (Anjou-oklt. XIII. 591. sz.).

¹⁹¹⁷ 1464/1523/1528: DF 255 420.

¹⁹¹⁸ 1464/1523/1528: DF 255 420., 1717: A 57. Magyar Kancelláriai Levéltár. Libri regii 29. kötet. 204–211.

polgárok; Fehérvár: Márk *villicus*, Mikula ötvös) viszont úgy mutat átfedést, hogy közben a gréci bíró (*iudex/villicus*) személye a két oklevélben eltér.¹⁹¹⁹

1343 július-augusztusában az anyakirályné, Piast Erzsébet rendeletére a zágrábi harmincadszedési gyakorlat felülvizsgálatára került sor. Ennek kiváltója Nicolet gréci bíró panasza volt, aki szót emelt amiatt, hogy a zágrábiak kárára, régi szokása és joga ellenére (*contra ipsorum consuetudinem et ius ab antiquo observatum*) harmincadot szednek a városból és Szlavóniából Velencébe, a német és más külföldi területekre exportált áruk után.¹⁹²⁰ A tengerentúlra tartó királyné¹⁹²¹ megbízásából az ügyben eljáró Hahót Miklós szlavón bán a zágrábi káptalan és Frangepán Duim veglai, modrus-i és pozsegai *comest*¹⁹²² bízta meg annak a kiderítésével, hogy az előbbi – áruk és más igásállatok (*jumenta*) után kivetett – királynéi harmincad (*tricesime reginales*) jogszerű vagy jogtalan-e, hogy az elmúlt időkben milyen áruk és milyen módon estek harmincadolás alá, valamint hogy szokás-e harmincadot szedni a külföldről Zágrábba vagy Szlavóniába hozott forintok és készpénz (*prompta pecunia*) után.¹⁹²³ Duim *comes* a maga részéről hamar letudta a vizsgálatot: valószínűleg a modrusi piacon, ahonnan oklevelét keltezte, egy kereskedőtől érdeklődött a zágrábi harmincadszedésről. A megkérdezett állítása szerint Zágrábban a külföldről importált áruk után szednek *tricesimát*, a behozott pénz után viszont nem, és szintén nem esnek harmincadolás alá a Tengermellékre vagy a német területekre Zágrábból kivitt áruk.¹⁹²⁴ A zágrábi káptalan 1343. augusztus 2-i *relaciójában* lényegében ugyanezek olvashatók annyi különbséggel, hogy a székeskáptalan fontosnak tartotta kiemelni, hogy „korábban emiatt soha nem zaklattak a harmincadosok egyházi személyeket, csak azokat, akik efféle árukat kereskedés céljából a határokon túlról Zágrábba vittek”, illetve hogy – ha a készpénz nem is – a Zágrábba importált arany és ezüst harmincadolás alá esett.¹⁹²⁵ Az ügy vizsgálati anyaga alapján a városba a 14. század derekán kiemelten állatokat – ökröket, disznókat, aprómarhát/juhokat (*pecudes*) –, állatbőröket, viaszt, fűszereket és posztót importáltak.

Hahót Miklós bán augusztus 8-án, a Körösön tartott szlavóniai nemesi *generalis congregación*n megjelent István és Mikcs egykori gréci bírák kérésére a káptalan és Frangepán

---

¹⁹¹⁹ 1329. november 7.: DF 255 418. (Anjou-oklt. XIII. 580. sz.), 1329. november 13.: DF 255 419. (Anjou-oklt. XIII. 591. sz.).

¹⁹²⁰ Tkalčić, Mon. civ. Zagr. I. 165. (Anjou-oklt. XXVII. 446. sz.).

¹⁹²¹ „super exactione tricesimarum domine regine per eandem domine regine clemenciam nobis rescire in suo transitu ultra partes maritimas adeunti commissarum” – Tkalčić, Mon. civ. Zagr. I. 168.

¹⁹²² Vö. Tkalčić, Mon. civ. Zagr. I. 166–167. (Anjou-oklt. XXVII. 452. sz.).

¹⁹²³ 1343. július 2.: Tkalčić, Mon. civ. Zagr. I. 165–166. (Anjou-oklt. XXVII. 446. sz.).

¹⁹²⁴ 1343. július 4.: Tkalčić, Mon. civ. Zagr. I. 166–167. (Anjou-oklt. XXVII. 452. sz.).

¹⁹²⁵ et specialiter primis temporibus persone ecclesiastice nunquam ratione talium fuerunt per tricesimatores angariate, nisi tales, que mercandi causa res huiusmodi Zagrabiam de extra finibus, ut predicatur, apportassent – Tkalčić, Mon. civ. Zagr. I. 167. (Anjou-oklt. XXVII. 524. sz.).

Duim jelentését is átírta, és miután a harmincadszedés bennük leírt módját a gyűlésen jelenlévők is megerősítették, arról oklevelet állított ki.¹⁹²⁶ Az iméntiekből a zágrábi harmincadolási gyakorlat megváltoztatási kísérlete, vagyis az árubehozatal mellett – a káptalan, a kereskedők és a szlavóniai nemesek által jogszerűtlennek minősített újításként – a külföldre kivitt áruk megvámolása¹⁹²⁷ egyértelműen kiolvasható,¹⁹²⁸ az azonban már kevésbé, hogy miért érintette ez hátrányosan a zágrábi kereskedőket: mert eddig csak importáruik után tartoztak *tricesimával*, vagy mert alapjaiban sértette harmincadmentességi kiváltságukat?

Nicolet bíró 1343. évi panaszában a zágrábiak régi szokásának és jogának kárát általánosságban emlegette, a város 1267-ben IV. Bélától kapott kiváltságáról feltűnően hallgatott. Ennél az *argumentum ex silentio*nál mindenképpen beszédesebb, hogy egy 1366. évi királyi oklevél szerint a zágrábiak Szerencsen Jakabbal,¹⁹²⁹ I. Lajos országos harmincadosával – az uralkodó által is jóváhagyott – megállapodást (*composicio*) kötöttek a harmincad beszedéséről, aminek értelmében a zágrábiak bora, gabonája és sója nem esik harmincadolás alá. 1366 augusztusában a király a gréciek panaszára a megállapodás betartására szólította fel Jakabot és zágrábi alharmincadosát.¹⁹³⁰ A nézeteltérés óhatatlanul azt sugallja, hogy a zágrábiak ekkor legfeljebb élelmiszereik után voltak harmincadmentesek. Azonban hogy ez a mentesség az importra vagy az exportra, a saját felhasználású vagy az áruba bocsátott élelmiszerekre értendő, pusztán e forrás alapján nem világos.¹⁹³¹

A Zágrábból külföldre exportált áruk harmincadolásának ügye később, 1379-ben is előkerült, amikor a néhai Szomszédvári Tót Miklós özvegye az országos harmincados (*tricesimator per regnum nostrum Hungarie*), Szerencsen (Jakab)¹⁹³² zágrábi harmincadszedőire panaszkodott, akik újabban harmincadot szedtek be a lovak, disznók és más aprómarhák (*pecora*) után, amiket eladás céljából kivitt az országból. Az özvegyre és fiaira sérelmes vámszedést a király megtiltotta.¹⁹³³ Érdekes, hogy Zágrábból külföldre exportált áruk harmincadolásának gyakorlatát I. Lajos még ekkor, a 80-as évek küszöbén is *novitasnak*, újításnak minősítette, holott a Lublóból külországba szállított áruk utáni

¹⁹²⁶ Tkalčić, Mon. civ. Zagr. I. 168–169. (Anjou-oklt. XXVII. 531. sz.).

¹⁹²⁷ forenses mercatores ... si quas merces Zagrabie deferendas extra regnum comparassent – Tkalčić, Mon. civ. Zagr. I. 167. (Anjou-oklt. XXVII. 524. sz.).

¹⁹²⁸ Vö. Pach Zs. P.: A harmincadvám az Anjou-korban 266–267.

¹⁹²⁹ Vö. Weisz B.: A szerémi és pécsi kamarák 43.

¹⁹³⁰ 1366. augusztus 29.: in pretactis convencionibus ... in exactione tricesimarum conservetis absque retractacione aliquali – Tkalčić, Mon. civ. Zagr. I. 233–234.

¹⁹³¹ Pach Zsigmond Pál szerint a gabona és a bor zömében bizonyos belföldről származott. Pach Zs. P.: A harmincadvám az Anjou-korban 255.

¹⁹³² Weisz B.: A szerémi és pécsi kamarák 48.

¹⁹³³ Smič. XVI. 45.

harmincadszedést 1365-ben, a hasonló pozsonyi eljárást pedig 1371-ben és 1374-ben is „szokásosként” interpretálta.¹⁹³⁴

A zágrábi *tricesima* kapcsán a források még néhány kisebb-nagyobb, a harmincadszedők és a városi polgárok közötti konfliktus emlékét őrizték meg. 1369. március 29-én három *gallicinek* mondott, nagy valószínűséggel firenzei származású¹⁹³⁵ zágrábi kereskedő, Tádé (*Tadeus de Karbonibus*), Péter és Puchocius állítólag megölte Ferenc egykori zágrábi harmincadszedőt. (A vádlottak a történetekre másképp emlékeztek, elmondásuk szerint a Péterrel összevitakozó – szintén *gallicinek* mondott – Ferencet Szláv Miklós bortól lerészegedett (*vini insania infectus*) jobbágya, Lőrinc szúrta hátba az összezőrdülés körül támadt csődületben).¹⁹³⁶

Az előbbieknél nagyobb horderejű ügynek tűnik a zágrábi harmincadház (*curia seu domus nostra [sc. regis – K. V.] tricesimalis*) 1436. évi kirablása, amiről Luxemburgi Zsigmond Bajmóci Noffri Lénárt harmincad-, urbura-, és pénzverőkamara-ispán beszámolójából értesült. A zágrábiak Szilágyi Pál, a püspöki udvar *provisora* kérésére és jelenlétében feltörték a harmincadházat, és onnan – az alharmincadosok által bizonyos áluton harmincadot kerülni próbáló kereskedőktől jogszerűen elvett – barhentet és más árukat, Lénárt familiárisainak holmiját és a király harmincadbevételét elvitték. A támadók Lénárt szerint 400 forint kárt okoztak, két familiárisát elfogták, a többiek pedig szétfutottak, és még a megyéből is elmenekültek. A király éktelen haragra gerjedt bevételeinek eltulajdonítása miatt, és egyenesen fejvesztés terhe mellett adta parancsba a zágrábiaknak, hogy hiánytalanul adják vissza az elvett dolgokat Bajmóci embereinek, a jövőben pedig tartózkodjanak a harmincadosok elleni fellépésektől, helyette a régi szokás szerint (*more ab olim observato*) adjanak meg nekik minden segítséget a király jövedelmeinek beszédése során.¹⁹³⁷

1437 nyarán Péter *tricesimator* a harmincadszedőházban ejtett foglyul egy zágrábi polgárt, György ötvöst. Péternek Asztalnok Pál (feltehetően azonos az 1436-os, a harmincadházat érintő ügyben feltűnő Szilágyi Pállal), a zágrábi püspöki udvar *provisora* előtt kellett felelnie tetteért, akit Tallóci Matkó szlavón bán jelölt ki a gréciek *protector*ául. A jogvitát végül Pálnak és ítéltársának, a bán egyik emberének, Sándor orvosnak sikerült elsimítania. A bírótársak a *tricesimatiort* bűnösnek találták, de kegyelmet kértek számára a zágrábiaktól.

---

¹⁹³⁴ Pach Zs. P.: A harmincadvám az Anjou-korban 267. 189. jz.

¹⁹³⁵ Budak, N. – Piljac., S. P.: I fiorentini nella Slavonia 687–688.

¹⁹³⁶ Az ügyet lásd: 1369. június 1.: Tkalčić, Mon. civ. Zagr. I. 234., 1369. június 2.: Tkalčić, Mon. civ. Zagr. I. 235–236., 1369. július 9.: Tkalčić, Mon. civ. Zagr. I. 236.

¹⁹³⁷ Tkalčić, Mon. civ. Zagr. II. 125–126.

Péter, miután maga is elismerte, hogy vétett a város jogai ellen, és bocsánatot kért, megígérte, hogy a jövőben tartózkodik az ilyen tettektől, és jó viszonyt fog fenntartani a várossal.¹⁹³⁸

A gréciók által birtokolt zágrábi vámok először 1321-ben érhetők tetten a forrásokban. A zágrábi káptalan ekkor panaszolta be I. Károlynál a polgárokat, akik új vámokat vetnek ki a sóra és más árukra, „amiket mikor *filarchinának*, mikor másnak hívnak” – teszik pedig ezt a káptalan vásárvámjának a sérelmére és a tengeri só használó országglakosok kárára. A király az ügyet február 2-án Babonics János szlavón bánra bízta, akit a kifogásolt vámról nézve pontos instrukciókkal látott el: ha a vámot indokoltnak találja, csatolja a székeskáptalan királyi vámjához, ha alaptalannak, akkor ne engedje, hogy a polgárok szedjék, miután a vámszedés felségjog, ezért új vámok létesítése „sem a városoknak, sem másoknak nincs megengedve, az ilyen hatalom egyedül a hercegeknek és a királyoknak van fenntartva”.¹⁹³⁹ Az ügyben való ítélethirdetésre augusztus 21-én, a bán által Zágrábban tartott *generalis congregación* került sor. Korábban a gréciók sikertelenül próbálták, a báni joghatóságot megkérdőjelezve, a király elé vinni az ügyet, a város szabadságairól átiratban bemutatott királyi oklevelük pedig – hiába állította a város képviselője, Tamás mester, a városi főjegyző (*principalis notarius*) – nem jogosította fel őket arra, hogy a vámok és más „adók” beszedését megreformálják (*tam in tributis, quam in aliis exactionibus inducere novitates*). A pert így – kevésbé meglepő módon – a káptalan nyerte: az egyház a sérelmezett *filarchinát* és a „sóvámot” (*salinaria*) a bán döntése értelmében, (vásár)vámjának részeként ezután magának szedhette be. A városnak ráadásul a két vámból származó bevételét és a hiteles (só)mérték őrzéséért felszámított összeget, vagyis a káptalan kárát is meg kellett fizetnie az egyháznak.¹⁹⁴⁰

A báni ítéletével arra nézve is eligazít, hogy milyen típusú vámot kell értenünk a *filarchinán* és a *salinarián*; eszerint a két vám valójában olyan illeték volt, amit a káptalan képviselői szerint a gréciók a só méréséért (*occasione mensura salis*) kezdtek kivetni.¹⁹⁴¹ Egy

---

¹⁹³⁸ Tkalčić, Mon. civ. Zagr. II. 132–134.

¹⁹³⁹ nova tributa sive pedagia sive salinaria vel quecumque alia nec civitatibus nec aliquibus aliis instituere est permissum, sed huiusmodi potestas solis principibus et regibus reservatur” – Smič. IX. 1. (Anjou-oklt. VI. 28. sz.). Károly ugyanakkor azt is hangsúlyozta, hogy a városi rendeletek kizárólag a polgárokra érvényesek, és azok hatályát nem lehet mások kárára kiterjeszteni („licet autem civitates constitutiones, banna sive multas (!) inter semetipsos et per se ipsos observandas constituere possint vel edere, eas tamen non possunt extendere in ecclesiarum vel quorumlibet gravamen, qui ex suorum numero concivium non existunt – IX. 1.).

¹⁹⁴⁰ Smič. IX. 27–28. (Anjou-oklt. VI. 227. sz.).

¹⁹⁴¹ Smič. IX. 27–28. Valentin Putanec a *filarchinát* a *filarka* szóval hozta összefüggésbe. A „piaci eladó” jelentésű *filarka* szót a horvát nyelvészeti szakirodalom egy része a magyar (német eredetű) *fillér*, más része a latin *filare*, *fonni* igéből próbálta eredeztetni (*filarka* = „nő, aki fon”). Hadrovics László 1985-ben mindkét etimológiát elvetette – a fonást például azért, mert szerinte képtelenség, hogy a kofákat pont arról a tevékenységről (fonás) nevezzék el, ami több helyen, például Zágrábban is tiltott volt nekik. Hadrovics a *filarkát* a német **vilaere* szóból vezette le, és eladóként értelmezte. (Hadrovics, L.: Ungarische Elemente im

1324. évi, a zágrábi káptalan statútumai közé bemásolt oklevél szövegében a *filarchina* mellett feltűnt egy *star* nevű vám is,¹⁹⁴² a név mögött azonban az iménti *salinariát* sejtethjük, a vám neve ugyanis a zágrábi vámtarifákban¹⁹⁴³ feltűnő, a tengeri só mérésére használt mérték, a *sextariust/stariumot*¹⁹⁴⁴ idézi.¹⁹⁴⁵

A *star* nevű vámot említő oklevél 1324-ben a káptalan és a város kiegyezését rögzíti abban a perben, amit az egyház a sérelmére elkövetett jogtalanságok miatt indított a gréciek ellen I. Károly előtt. A megállapodás első pontjában a polgárok ígéretet tettek arra, hogy engedik az egyházat a vámszedés során felmerülő vitás ügyekben eljárni, és nem szednek vámot a káptalani vám sérelmére, kivéve – így a város – „a filarchinát és a *start*, amiket nekünk rendeltek, maguknál hagyva”.¹⁹⁴⁶ 1339-ben végül – egy újabb jogvitát követő megállapodásban – maga a székeskáptalan is lemondott a filarchinához fűződő jogairól, és a vám beszedését a grécieknek engedte át. A megegyezést 1339. május 11-én Szécsényi Tamás erdélyi vajda, királyi tárnokmesteri ügyvivő (*procurator magisterii tavarnicatus nostri*), 1340-ben pedig I. Károly is megerősítette.¹⁹⁴⁷

A zágrábi káptalan Károly halálát követően, az új uralkodó, I. Lajos trónra léptével, úgy tűnik, hirtelenjében „megfeledkezett” az 1339. évi, a fentiilletékekhez kapcsolódó jogairól való lemondását (is) tartalmazó paktumról. 1343 tavaszán a pécsi káptalan tanúságával Zágrábban eljáró királyi ember, Ravasz a polgárok által a só és a viasz után szedett, a káptalan

---

Serbokroatischen 233.). Putanec utóbb a filarkát olyan kofaasszonyként interpretálta, aki a piacon árul, még hozzá leginkább élelmiszert. Ebből kiindulva a filarchinában olyan piaci adót látott, ami minden élelmiszerral kapcsolatba hozható, amit a város piacán árultak. *Putanec, V.: Etimološki Prinosi* 83–86.

¹⁹⁴² Tkalčić, Mon. ep. Zagr. II. 135.

¹⁹⁴³ Lásd a táblázatot!

¹⁹⁴⁴ Vö. 1. táblázat 1. jz.

¹⁹⁴⁵ Vö. Latinitatis Iugoslaviae Fasc 6. 1122. ('star').

¹⁹⁴⁶ ad talem concordiam devenimus super articulis prenotatis: primo videlicet eis permisimus quod nullum tributum ad ipsorum iusti tributum diminucionem exigere intendimus vel constituere quancumque, salvis filarchina et star vocatis, pro nobis ordinatis, apud nos remanentibus, sed quod eorum iusta tributa plenarie exigantur sine defalcacione aliqua, sicut actenus extitit observatum, nec ad querelam quorumcumque solvencium tributa nos intromitemus, ymmo discussioni eiusdem capituli totum reliquimus et ad ipsum transmittimus querelantes – Tkalčić, Mon. ep. Zagr. II. 135.

¹⁹⁴⁷ 1339. április 28.: nos [sc. capitulum Zagradiensis ecclesie – K. V.] quoque loco premissorum omnium iuri quod habemus per regale privilegium in tributo filarschina vocato cedimus et renunciamus ipsum tributum ipsis percipiendum more solito et debito perpetuo relinquentes – Tkalčić, Mon. ep. Zagr. II. 136–137. 1339-ben város arról is lemondott, hogy a király, I. Károly által nekik beszedni engedett, bizonyos „poztoua” nevű adót(?) (exaccio) a káptalan népeitől is követelje (tandem inter cetera super exaccione, poztoua vocata, per ipsos villicum et communitatem a domino nostro Karolo rege Hungarie illustri impetrata, per eumque suis mediantibus litteris concessa, (cum) eisdem ad talem pacis et concordie unionem devenimus, quod ipsi villicus et communitas numquam in perpetuum ipsam exaccionem poztoua dictam vel alio nomine vocandam petent nec recipient a pertinentibus ad zagradiensem ecclesiam quoquomodo, nec eius occasione vel cuiuscumque alterius exaccionis de novo aliquod gravamen inducent ipsi vel aliqui ex eisdem quocumque ingenio vel colore, renunciantes omni iuri quod eis in hac parte ex litteris regiis vel aliis competebat vel competere poterat quoquomodo – Tkalčić, Mon. ep. Zagr. II. 136–137.).

privilegiumaival ellenkezőnek minősített vámot a zágrábi egyház birtokába juttatta¹⁹⁴⁸ – tette mindezt a király 1342. december 14-i, egyébként semmiféle vámot nem említő oklevelére hivatkozva.¹⁹⁴⁹

A jogvita végére azonban korántsem került pont 1343-ben. A vámvitán kívül a káptalan Lajos uralkodásának első éveiben egy, a Gréc-hegy alatt ásott árok miatt, ami állítólag a káptalan területén végződött, amit és így elárasztott a víz, valamint Kasina káptalani birtok egy részének elfoglalása miatt is egy elhúzódó perben állt a várossal. A különböző vitás ügyek együttes, érdemi tárgyalására végül 1346 elején került sor. Az eredetileg Szécsényi Tamás tárnokmester előtt indított perek ekkor már Raholcai Tót Lőrinc tárnokmesteri ítélőszéke előtt folytak. Jakab zágrábi prépost a tárnokmester előtt a káptalan „szokásos” érvét hangoztatta: a vám, amit a város a só, a viasz és hasonló kisebb áruk után (*de ... aliis minutis rebus, his similibus*) hatalmaskodva szed, sérti vámjogát. A város két esküdt képviselője, a volt bíró, Nicolet (nem mellesleg ő volt a bírói hivatal betöltője az 1339. évi kiegyezés idején)¹⁹⁵⁰ és Jaxe ötvös ezzel szembe azzal érveltek – a vám szó használatát minden bizonnyal szándékosan mellőzve –, hogy „amit” a város az említett áruk mérlegeléséért polgárai közt szedni rendelt, nem sérti az egyház jogait (*et quod pro mensuracione ... in medio sui ordinassent, quod dicto capitulo ... in nullo derogaret nec tributis ipsorum preiudicium aliquod generaret*). A vámok ügye a per hátralévő részében nem került elő.¹⁹⁵¹ A két birtokvitában a káptalan alulmaradt, ráadásul patvarkodásban marasztalták el,¹⁹⁵² vagyis a vitás birtokrészek tárgyában a jövőben nem pereskedhetett a várossal.¹⁹⁵³

Jelenlegi ismereteink szerint az 1346. április 11-i ítéletlevél az utolsó forrás, amiben a gréciek „jogtalan vámszedéséről” hallunk. A *filarchinát* a város minden bizonnyal a későbbiekben is beszédte – és nem csak saját polgáraitól. A zágrábi káptalannak például csak

---

¹⁹⁴⁸ 1343. március 13.: Tkalčić, Mon. civ. Zagr. I. 161–163. (Anjou-oklt. XXVII. 105. sz.).

¹⁹⁴⁹ Vö. Tkalčić, Mon. civ. Zagr. I. 158–159. (Anjou-oklt. XXVI. 651. sz.).

¹⁹⁵⁰ Tkalčić, Mon. ep. Zagr. II. 136.

¹⁹⁵¹ Közben (1346.) március 20-án – még az áprilisi ítélethirdetés előtt – a hétfői zágrábi hetivásáron vizsgálódó esztergomi káptalan a zágrábi vámszabásban nem szereplő filarchináról annyit tudott meg a káptalani vámszedő, György villicus jelenlétében, hogy a vámot az újabb időkben rendelték el, és ez az egyedüli vám, amit a gréci polgároknak szednek be (1346. április 5.: *salvo quodam tributo ab aliquibus novissimis temporibus ordinato, fylarchyna vocato, solo, quod pro civibus Grecensibus percipiebatur* – Smič. XI. 284. [Anjou-oklt. XXX. 264. sz.]).

¹⁹⁵² Smič. XI. 289–296. (Anjou-oklt. XXX. 290. sz.).

¹⁹⁵³ A város az ítéletlevelet 1346-ban a zágrábi Szűz Mária-egyház ciszterci apátjával (DF 257 254. [Anjou-oklt. XXX. 595. sz.]), 1354-ben Hahót Miklós horvát-szlavón bánnal is átíratva (DF 230 406. [Anjou-oklt. XXXVIII. 337. sz.]). 1361. május 8-án a zágrábi káptalannak Zsámboki János tárnokmester előtt – I. Lajos 1354 előtti perbeli bírságokat eltörlő rendeletére hivatkozva – valahogy sikerült elérnie, hogy feloldják a patvarkodásért kirótt hallgatás alól, cserébe 50 budai dénármárkát kellett fizetnie a grécieknek. 1361. március 8.: Tkalčić, Mon. civ. Zagr. I. 217–226. A város az ítéletet nem fogadta el. 1361. augusztus 17.: Tkalčić, Mon. civ. Zagr. I. 228–229.

1392-ben sikerült elérnie, hogy jobbágysai, népei és prédiálisai a város területén mentesüljenek a fizetése alól.¹⁹⁵⁴

Összességében úgy véljük, a zágrábiak a Károly-korban a (tengeri) a só, a viasz és más áruk után egyrészt mérlegpénzt, másrészt – a hiteles mérőeszköz(ök) használatának fejében – mérési illetéket szedtek *filarchina*, valamint *salinaria/star* néven.¹⁹⁵⁵ A két vám a későbbiekben *filarchina* néven olvadhatott össze.

Zágráb királyi *hospeseit* IV. Béla 1242. és 1266. évi városprivilegiumai¹⁹⁵⁶ királysága határain belül minden vám fizetése alól felmentették,¹⁹⁵⁷ majd 1267-ben – kérésükre – országos száraz- és vízivám-, illetve harmincadmentességet biztosított polgárai számára.¹⁹⁵⁸ Gréc a középkorban két városi kiváltságlevele közül rendre az utóbbival élt:¹⁹⁵⁹ IV. Béla 1266. november 23-i oklevelét I. Károllyal három (1318,¹⁹⁶⁰ 1322,¹⁹⁶¹ 1324¹⁹⁶²), I. Lajossal ugyancsak három (1345,¹⁹⁶³ 1359,¹⁹⁶⁴ 1364 – megerősítő záradék¹⁹⁶⁵), Luxemburgi Zsigmonddal pedig két alkalommal (1406,¹⁹⁶⁶ 1435¹⁹⁶⁷) is megerősítették. Zsigmond ugyanakkor, 1405. április 15-én kiadott városi törvénykönyvére¹⁹⁶⁸ hivatkozva, egy héttel később, április 22-én, a behozatali és a kiviteli harmincad megfizetése fejében a zágrábiak számára (is) külön oklevélben biztosította a királyi vámok alóli mentességet.¹⁹⁶⁹

---

¹⁹⁵⁴ 1392. május 12.: annotati cives assumpserunt et sponponderunt, ut et ipsi et ipsorum tributarii nunc constituti et in futurum constituendi ab universis nostris iobagionibus, populis, predialibus et hominibus ubilibet in nostris possessionibus et territoriis commorantibus et causa commorandi ad nos et ad nostra territoria seu possessiones venire volentibus nullum tributum nec aliquam tributariam exactionem, que vulgariter filarschyna dicitur vel nuncupatur, vel alio quovis nomine seu nominis vocabulo in futurum vocitaretur in predicta civitate et in area vel territorio ipsorum nec exigi facient, nec per suos tributarios recipi permittent nunc et in futurum modo aliquali – Tkalčić, Mon. civ. Zagr. I. 344. A *filarchina* még a késő középkorban is élt: 1468: excepta dumtaxat consveta porcione eiusdem tributi, vulgo fylarschyna vocata, nobis et dicte civitati proveniente et spectante – Tkalčić, Mon. civ. Zagr. II. 326., 1494: simulcum filarsthyna – Tkalčić, Mon. civ. Zagr. II. 494. Utóbbi kettőt idézi Latinitatis Iugoslaviæ. Fasc 2. 460.

¹⁹⁵⁵ Vö. 1494: Tkalčić, Mon. civ. Zagr. II. 494–495.

¹⁹⁵⁶ 1242. november 16.: Smič. IV. 172–176. (Reg. Arp. 723. sz.), 1266: Tkalčić, Mon. civ. Zagr. I. 40–44. (Reg. Arp. 1504 sz.).

¹⁹⁵⁷ item tributa infra regales terminos in nullo loco solvere teneantur – Smič. IV. 173.

¹⁹⁵⁸ quod ipsi cives nostri infra terminos regni nostri aliquod tributum, tam in aquis, quam in terris, nec aliquam tricesimam in nullo loco solvere teneantur, sed sint a solutione eorum exempti penitus et immunes – Smič. V. 424. (Reg. Arp. 1519. sz.).

¹⁹⁵⁹ Ennek magyarázatára lásd: Szende K.: Mennyit ér a kiváltság 297.

¹⁹⁶⁰ 1318. november 25.: Tkalčić, Mon. civ. Zagr. I. 94. Vö. Reg. Arp. 1504. sz., Anjou-oklt. V. 303. sz., Szende K.: Mennyit ér a kiváltság 297.

¹⁹⁶¹ 1322. október 14.: Tkalčić, Mon. civ. Zagr. I. 105–106. (Anjou-oklt. VI. 813. sz.).

¹⁹⁶² 1324. március 8.: Tkalčić, Mon. civ. Zagr. I. 108–109. (Anjou-oklt. VIII. 93. sz.).

¹⁹⁶³ 1345. június 27.: Tkalčić, Mon. civ. Zagr. I. 178–179. (Anjou-oklt. XXIX. 412. sz.).

¹⁹⁶⁴ 1359. szeptember 27.: Tkalčić, Mon. civ. Zagr. I. 215–216.

¹⁹⁶⁵ 1364. február 25.: DF 230 183.

¹⁹⁶⁶ 1406. január 10.: Tkalčić, Mon. civ. Zagr. II. 9–11. (ZsO. II/1. 4375. sz.).

¹⁹⁶⁷ 1435. október 7.: Tkalčić, Mon. civ. Zagr. II. 113–115.

¹⁹⁶⁸ Decr. Hung. 206.

¹⁹⁶⁹ Tkalčić, Mon. civ. Zagr. II. 7–8. (DF 230 842). Az eredetiben és a kiadásban is 1404. évi dátummal!

A zágrábiaknak a káptalan helyi vásárvámját sem kellett fizetniük. A város és a káptalan 1339. évi, már említett megállapodása azt is tartalmazta, hogy e mentességet kizárólag a polgárok érvényesíthették, a külvárosok – és nyilván a város vagy a városiak birtokainak – más jogállású népessége nem, valamint hogy a gréciék nem hozhattak létre idegenekkel anyagi ellentételezés fejében (kereskedelmi) társulást,¹⁹⁷⁰ vagy vonhatták ki őket más módon a káptalani vám lerovása alól.¹⁹⁷¹ Gréc-hegy polgárainak a 14. század végén, 1392-ben sikerült mentesítenie Dedicsi, Gracsani, Kraljevec, Kobiljak, Szvibje, Nart, Novavesz, Podbrezsje, Cernomerec, Hrasce és Petrovina falvakban élő népeit (*iobagiones seu populi*) a zágrábi káptalan vámjának fizetése alól – cserébe felhagytak a *filarchina* szedésével a káptalan népeitől.¹⁹⁷² A püspökség és a káptalan népei az Árpád-korban, 1217-ben mentességet kaptak a vásárvámok fizetése alól; ezt a kiváltságukat 1318-ban I. Károly is megerősítette.¹⁹⁷³ A zágrábi káptalan 1217-ben II. Andrástól azt a kiváltságot is megkapta, hogy az évenként, augusztus 20-ig 50 márka értékben nekik juttatott sót Szegedről vámmentesen szállíthatják Zágrábba, és szabadon értékesíthetik.¹⁹⁷⁴

A zágrábi polgárok vámmentességének tiszteletben tartását 1345-ben Erzsébet anyakirályné, 1347-ben I. Lajos, 1350-ben pedig István szlavón-dalmát-horvát herceg adta parancsba – az anyakirályné és a herceg a szlavóniai, az uralkodó az egész királyság vámszedőinek.¹⁹⁷⁵ 1347-ben a város képviselői – Jaxe bíró és egy gréci polgár, Benedek – I. Lajosnak a kiváltságot megerősítő saját oklevelét, vélhetően városprivilegiumuk megerősítését is bemutatták.¹⁹⁷⁶ 1435 novemberében a Pozsonyban tartózkodó Zsigmond, majd decemberben (Podravicból) Tallóci Matkó szlavón bán is a zágrábi polgárok vámmentességének betartására szólította fel a királyság – illetve a bán esetében: Szlavónia – vámszedőit.¹⁹⁷⁷

---

¹⁹⁷⁰ Vö. Kovács V.: A pozsonyiak vámmentessége 363–364.

¹⁹⁷¹ item quod villicus et cives predicti tributum per suos subditos vel singulorum ex eis de villis forensibus, salvis concivibus ipsorum exterius conmorantibus nobis ex collacione regia debitum, facient semper plene persolvi nostris tributariis sicut per alios communi iure de banatu vel aliunde persolvitur vel debet persolvi, nec aliquem forensem de cetero in detrimentum nostri tributii predicti assumptum in suum consorcium, racione daciai eis persolvendi vel aliter defendent a solvendo tributo – Tkalčić, Mon. ep. Zagr. II. 137.

¹⁹⁷² 1392. május 12.: Tkalčić, Mon. civ. Zagr. I. 343–344.

¹⁹⁷³ Weisz B.: Vámok és vámszedés 438.

¹⁹⁷⁴ Weisz B.: Vámok és vámszedés 438.

¹⁹⁷⁵ 1345. december 11.: Smič. XI. 259. (Anjou-oklt. XXIX. 874. sz.); 1347. október 16.: Smič. XI. 411–412. (Anjou-oklt. XXXI. 970. sz.); 1350. július 9.: Tkalčić, Mon. civ. Zagr. I. 197–198. (Anjou-oklt. XXXIV. 515. sz.).

¹⁹⁷⁶ litteras ... tam predecessorum nostrorum quam nostras confirmatorias – Smič. XI. 411.

¹⁹⁷⁷ 1435. november 8.: iuxta eorum antiquas libertates et prerogativas per divos reges Hungarie, nostros scilicet predecessores, eisdem graciose concessas et per nos nunc confirmatas – Tkalčić, Mon. civ. Zagr. II. 116. A bán oklevele: 1435. december 16.: Tkalčić, Mon. civ. Zagr. II. 118–119.

1396. július 30-án Bebek Detre szlavón bán – Zsigmond parancsára – arról értesítette medvei várnagyát, Tárkányi „Higgyed” Jánost,¹⁹⁷⁸ alvárnagyait és a szávai réveken szolgálatot teljesítő vámosaikat, hogy a király 10 évre felmentette a városba épületfát szállító polgárokat (*de lignis ad dictam civitatem per eosdem cives pro edificiis faciendis conducendis*) a szávai révvámok fizetése alól.¹⁹⁷⁹ A kedvezmény a folyón leúsztatott fák vámjára¹⁹⁸⁰ vonatkozhatott, amire, úgy tűnik, már nem terjedt ki a zágrábiak általános mentesítő kiváltságának hatálya.

Zaheus (Pest megye) [Tápiószekcső határának DNY-i negyedén, H]¹⁹⁸¹

Zaheus birtokot a Lajos-kor elején Kürti Gyármán fia Pető és a Kartal nembeli Cikó fia Cikó¹⁹⁸² is magának követelte, előbbi örökjogon, utóbbi – állítólag 50 éve tartó – elbirtoklás jogcímén. A felek közti pereskedés folyamán 1343-ban sor került a birtok határainak bejárására is – a határvonal a Szecsőrév (*Zecheureu*; más olvasatokban: Szecsőér,¹⁹⁸³ *Zentheureu*¹⁹⁸⁴) nevű helyet is érintette.¹⁹⁸⁵

Zákány (Somogy megye) [Zákány, H]

1371-ben Zákány (*Zakan*) szerdai hetivására háromvásáros kikiáltás színtere volt.¹⁹⁸⁶

---

¹⁹⁷⁸ Vö. *Engel P.*: Archontológia I. 366.

¹⁹⁷⁹ Tkalčić, Mon. civ. Zagr. I. 371. A gréciek vámmentességéről ugyanaznap János várnagy is kiadott egy azonos tartalmú oklevelet. Tkalčić, Mon. civ. Zagr. I. 372.

¹⁹⁸⁰ A tutajok és úsztatott fák vámjára lásd *Weisz B.*: Vámok és vámszedés 14., és uo. 80. jz., 1255: Bp. I. 57., 1376: DF 238 940., 1423: ZsO. X. 1275. sz.

¹⁹⁸¹ Azonosítása: Gy. IV. 564.

¹⁹⁸² Vö. *Engel P.*: Genealógia: Kartal nem 3. tábla: Cikó (pomázi).

¹⁹⁸³ Gy. IV. 564.

¹⁹⁸⁴ Anjou-oklt. XXVIII. 235. sz.

¹⁹⁸⁵ DL 24 467. (Anjou-oklt. XXVIII. 235. sz.).

¹⁹⁸⁶ DL 41 864.

Zákányrév(e) (helye ismeretlen)¹⁹⁸⁷

Egy 1357. évi királyi parancslevél őrizte meg a Dráva Zákányrév(e) (*Zakanrewy*¹⁹⁸⁸ *Zakanriw*¹⁹⁸⁹) nevű révjének a nevét – eszerint az abban szereplő Farkasrév(e) rév a folyó Zákányrév(e) és Parlagraév(e) nevű átkelői közt biztosított átkelést a Dráván.¹⁹⁹⁰ Zákányrév(e) vélhetően Somogy megyében, Alsó- (ma Zákány település) vagy Felsőzákány (ma Őrtilostól ÉNy-ra) térségében lehetett, a rajta átkelők a Dráva túlszárnyán, már Körös megyében szálltak partra.

Zalavár (Zala megye) [Zalavár, H]

A zalai Szent Adorján bencés apátság konventje 1359-ben abban állapodott meg a Hahót nembéli János fia Jánossal és Atyusszal,¹⁹⁹¹ hogy amikor a nemesek jobbágysai a monostor búcsúikor és felszentelésének idején, Szent Ilona (május 22.), vagy Szent Vitus (június 15.) ünnepén hajóikkal a monostor vizein közlekednek, hajónként 8 dénárt tartoznak fizetni az apátság rév- avagy vámhelyén. Ha erre a jobbágysok nem lennének hajlandók, a vámot helyettük utólag Atyusz és János fizesse meg.¹⁹⁹²

---

¹⁹⁸⁷ Vélhetően Somogy megyében (az átkelők a Dráva túlszárnyán, Körös megyében szállak partra), Alsó- (ma Zákány település) vagy Felsőzákány (ma Őrtilostól ÉNy-ra) térségében.

¹⁹⁸⁸ DF 101 907.

¹⁹⁸⁹ DF 103 295.

¹⁹⁹⁰ DF 101 907 = DF 103 295 = DF 106 786. (Anjou-oklt. XLII. 35. sz.).

¹⁹⁹¹ Vö. *Engel P.*: Genealógia: Hahót nem 2. tábla: Buzád ága.

¹⁹⁹² hoc inserto quod amodo et deinceps quodocunque iobagiones predictorum magistrorum Iohannis et Othyuz filiorum Iohannis et alii ad eosdem pertinentes cum navibus ipsorum super aquas predicti monasterii de Zala tempore indulgenciarum et dedicacionis ipsius monasterii ac ecclesie beate Elene regine necnon in festo beati Vitii martiris procederet et accederet tunc iidem iobagiones dictorum magistrorum ... nec magis nec ultra et nec minus nisi pro una qualibet navi seu singulis navibus octo denarios in die cuiuslibet congregacionis prelibato domino abbati et conventui monasterii beati Ardiani martyris prenotati vel officialibus eorundem dare deberent et tenerentur. Si autem quicunque ex eisdem ibidem in loco ipsius portus seu tributis dare et persolvere nolent tunc ad petitionem duorum proborum et nobilium virorum in comitatu Zaladiensis existencium per dictum dominum abbatem et suum conventum ad ipsos transmissorum tercio die ipsius termini prescripti magistri ... ex parte eorundem iobagionum ... predictos octo denarios ut premittitur de qualibet navi solvere deberent et tenerentur occasione qualibet procul mota domino abbati et suo conventui – DF 253 838.

Zámmonostora (Szabolcs megye) [Zám-puszta (Hortobágy), H]

Zámmonostoránál híd biztosította az átjárást a Hortobágy folyón. Áradások idején – amikor a híd használhatatlanná válhatott – hajókkal lehetett átkelni a folyón.¹⁹⁹³ A folyón való átkelésért hídvámot (illetve áradások idején gyakorlatilag révvámot) kellett fizetni. Zámmonostora 1343. évi birtokosztályakor a birtok, a folyó és a vám egyik fele Káta nembéli István fiai, Lőrinc és János¹⁹⁹⁴ továbbá Gúg fia Gúg¹⁹⁹⁵, a másik fele Debreceni Dózsa fiai, Jakab és Pál¹⁹⁹⁶ birtokába került. Az osztályos felek közösen vállalták az átkeléshez szükséges hajók biztosítását és fenntartását, ahogy a Hortobágy hídjá őket illető részének (*in quantum ipsos dictus pons contingeret*) karbantartását is.¹⁹⁹⁷ A hídnak ugyanis, úgy tűnik, csak az egyik fele tartozott Zámmonostorához; felerészben a túlpárti Szomajom birtokosait illette.¹⁹⁹⁸ (Vö. Szomajom)

Zazárbánya (Nagybánya/Asszonypataka) (Szatmár megye) [Baia Mare, RO]

I. Lajos 1347-ben a nagybányaiak kérésére írásba foglalta és kibővítette városuk régi kiváltságait, mivel régi kiváltságlevelük állítólag elégett.¹⁹⁹⁹ A kiváltságlevél lehetővé tette, hogy a levágott állatok húsát (a szalonnát nem) és a kisütött kenyereket a város hétfői hetivásárára szinte vámmentesen lehessen behozni – a két árucikk után csak a zazárkői vámot kellett kifizetni.²⁰⁰⁰ A kedvezmény céljaként a város élelmezésének megkönnyítette és olcsóbbá tette sejtető.

Nagybánya 1347. évi városprivilegiumával a király egyrészt hétfői hetivásár tartását tette lehetővé a városban (vagy foglalta írásba a már meglévő vásártartási jogot), ugyanakkor a Szent Gál hitvalló ünnepe (október 16.) előtti vasárnapon kezdődő, 15 napig (október 9–23.) tartó éves vásár megtartására kaptak engedélyt kassai mintára (*more civitatis nostrae*

---

¹⁹⁹³ Weisz B.: Vámok és vámszedés 439.

¹⁹⁹⁴ Vö. Engel P.: Genealógia: Káta nem 1. tábla: elágazás.

¹⁹⁹⁵ Vö. Engel P.: Genealógia: Káta nem 6. tábla: Kátai (Csekekátai).

¹⁹⁹⁶ Vö. Engel P.: Genealógia: Debreceni.

¹⁹⁹⁷ Z. II. 56–59. (Anjou-oklt. XXVII. 98. sz.).

¹⁹⁹⁸ Vö. 1346: DF 219 457. (Anjou-oklt XXX. 801. sz.).

¹⁹⁹⁹ F. IX/1. 497–503. (Anjou-oklt. XXXI. 883. sz.).

²⁰⁰⁰ Item carnes mactatae, exceptis lardonibus, et panis pistus, sine omni solucione tributis, in aliis tributis omnibus saluo tributo in Zazurkeu duntaxat, introducantur libere, et semel in septimana cum aliis mercibus, videlicet singulis feriis secundis pro libero exponantur, et vendantur in civitatibus nostris praenotatis – F. IX/1. 502. Vö. Németh P.: A középkori Szatmár megye 250.

Cassensis).²⁰⁰¹ 1376-ban, amikor I. Lajos kibővítette a bányaváros kiváltságait, a (heti)vásár napján minden kereskedőnek *tam forenses, siue aduenae, quam etiam ciuitatenses* megengedte a posztó kis- és nagybani kereskedelmét, tehát rőfönként és végenként történő árusítását, míg a hét többi napján csak a helyiek kiskereskedelmét tette lehetővé – a többi kereskedő csak bontatlan végeket árulhatott.²⁰⁰²

Zics (Somogy megye) [Zics, H]

Zics szerdai hetivására 1379-ben háromvásáros kikiáltás színhelye volt.²⁰⁰³

Zilah (Közép-Szolnok megye) [Zaläu, RO]

1370-ből származik első adatunk az erdélyi püspök Zilah birtokán Antiochiai Szent Margit napjához (július 13.) kötődően, királyi engedéllyel tartani szokott éves vásárra: június 24-én Lajos védelmet ígért a kereskedőknek, akár a zilahi, akár Lackfi Miklós párhuzamosan zajló margittai sokadalmát keresnék fel.²⁰⁰⁴

Zólyom (Zólyom megye) [Zvolen, SVK]

A sági konvent 1346. november 27-én kiállított eltiltó és tiltakozó oklevelében megemlégették Jánost, Paksi Olivér zólyomi ispán²⁰⁰⁵ zólyomi (*in antiquo Zolyo*) vámszedőjét.²⁰⁰⁶

---

²⁰⁰¹ F. IX/1. 502.

²⁰⁰² vt in die fori in ipsis ciuitatibus nostris tam forenses, siue aduenae, quam etiam ciuitatenses pannos cum petiis, et etiam vlnis libere venditioni exponant, sed in septimana ciuitatenses ibi residentes cum vlnis, et etiam petiis, et forenses cum petiis tantum pannos vendendi habeant facultatem – F. IX/5. 99.

²⁰⁰³ DF 233 330. (*Borsa I.*: A somogyi konvent oklevelei 427. sz.).

²⁰⁰⁴ F. IX/4. 222. (Az oklevelet csak Fejér kiadásában ismerem).

²⁰⁰⁵ *Engel P.*: Archontológia I. 244.

²⁰⁰⁶ DF 254 168 = DF 254 210. (Anjou-oklt. XXX. 844. sz.).

Zsarnóca (Bars megye) [Žarnovica, SVK]

Goznica falu garami vízivámját (*tributum supra aquam Goron in villa Gozancha exigi consuetum*), aminek a harmada a garamszentbenedeki monostort illette, Léva (1321–1332)²⁰⁰⁷ és Saskő várnagya (1325–1327),²⁰⁰⁸ Becsei Imre barsi ispán (1321–1333)²⁰⁰⁹ hatalmaskodva Zsarnóca faluba helyezte át – amint ezt a zobori konvent,²⁰¹⁰ az esztergomi²⁰¹¹ és a nyitrai káptalanok²⁰¹² 1344-ben, Szigfrid garamszentbenedeki apát érdekében lefolytatott vizsgálatai is igazolták – a vámharmad elidegenítésének céljából.²⁰¹³ A vám Zsarnócára történő áthelyezése maradandónak bizonyult. 1344 után a falu és vámja Revistye várának tartozékaként tűnt fel a 14. század végén: a várat Zsigmond 1391-ben elcserélte Sárói Péter fia Lászlóval, a Lévaiak ösével²⁰¹⁴ annak néhány nyitrai birtokáért.²⁰¹⁵ Úgy tűnik, a zsarnócai vám harmadát időközben megszerezte a garamszentbenedeki apátság, vagy legalábbis igényt tartott rá, amikor ugyanis Lászlónak az esztergomi káptalan a vámot iktatni akarta, csak 2/3-át sikerült (*Sarnocha cum duabus partibus tributi in eadem Sarnocha*), a harmadik vámharmad iktatásának Henrik, a monostor apátja ellentmondott.²⁰¹⁶ Zsarnóca az 1424. évi barsi vámvizsgálatban is szerepelt mint ahol Lévai Cseh Péter (az előbbi László fia) *ab antiquo* vámot szedet a Velkapolyáról Újbánya felé menőktől.²⁰¹⁷

Zseliz (Bars megye) [Želiezovce, SVK]

Imre fia Vesszős mester zólyomi *comes*²⁰¹⁸ és Mikolai Péter fia András mester²⁰¹⁹ 1354-ben az esztergomi káptalan előtt kibékültek, és megállapodtak, hogy felosztják egymás közt azt a Mikola és Zseliz falvak között fekvő birtokrészt, aminek a hovatartozása közöttük addig

²⁰⁰⁷ Engel P.: Archontológia I. 358.

²⁰⁰⁸ Engel P.: Archontológia I. 406.

²⁰⁰⁹ Engel P.: Archontológia I. 106.

²⁰¹⁰ Str. III. 540–541. (Anjou-oklt. XXVIII. 364. sz.).

²⁰¹¹ Str. III. 546–547. (Anjou-oklt. XXVIII. 611. sz.).

²⁰¹² Str. III. 552–553. (Anjou-oklt. XXVIII. 813. sz.).

²⁰¹³ ut predictum ius ipsius ecclesie sancti Benedicti, in ipsa tercia porcione posset suffocare – Str. III. 541.; ut ius ipsius monasterii quod in eodem habuisset usurpare valuisset – Str. III. 547.

²⁰¹⁴ Vö. Engel P.: Genealógia: Lévai I. tábla.

²⁰¹⁵ DL 87 619.

²⁰¹⁶ DL 87 619. (ZsO. I. 2161. sz.).

²⁰¹⁷ quicumque autem de possessione Velykapolya versus Uybyanya transirent, ad solutionem tributi in dicta Sarnocha exigí soliti intrare tenerentur – ZsO. XI. 478.

²⁰¹⁸ Vö. Engel P.: Genealógia: Töttös (bátmonostori).

²⁰¹⁹ Vö. Engel P.: Genealógia: Mezőpilis nem Mikolai.

vita tárgyát képezte. A felosztás során két földhatárjelet a Garam folyó révjénél (*portus*) létesítettek.²⁰²⁰

A faluban átmenetileg hetivásárt is tartottak a 14. század közepén, miután Vesszős mester az esztergomi káptalan régi, damásdi, vasárnapi hetivásárát (*forum quod in die dominico in villa Damas capituli Strigoniensis fuisset ab antiquo celebratum*) áthelyezte (*abstulisset*) ide. A király ráhatására a vásár 1354-ben visszakerült Zselizről Damásdra.²⁰²¹

Zsitvatő (Keltekő) (Komárom megye) [Radvaň nad Dunajom (Dunaradvány) területén, SVK]

A zsitvatői dunai kikötő, illetve rév és vámja a középkor nagy részében a nyitrai püspökségé volt. Az egyház vámszedési jogát II. Géza már a 15. században is erősen gyanúsnak minősített (*que non parvam suspicionem et ambiguitatem nobis importare videbantur*),²⁰²² hamis oklevele alapozta meg.²⁰²³ Az uralkodó a Zsitva Dunába torkollásánál lévő Keltekő földet a püspökségnek adta, a *censusszal* együtt, amit addig a királyi *mensa* számára szedtek be a Dunán felfelé és lefelé haladóktól (*a transeuntibus super et infra in Danubio*)²⁰²⁴, és amely a nyitrai egyház karbantartására (*ad reparandam ecclesiam*) fordítható.²⁰²⁵ A nyitrai püspökséget 1271-ben – szintén kétes hitelű oklevelével – V. István megerősítette a Komárom megyei Zsitvatő birtok, a dunai kikötő és a vám birtokában.²⁰²⁶ 1326-ban I. Károly parancsára az esztergomi stefanita konvent határjárást követően beiktatta a nyitrai egyházat a Demeter mester²⁰²⁷ által nekik visszaadott Zsitvatő birtokba és haszonvételeibe, többek közt a vámba és a kikötőbe (*cum tributo, portu*).²⁰²⁸ 1335-ben a király, miután Piast Meskő nyitrai püspök²⁰²⁹ bemuttatta V. István 1271. évi oklevelét, újfent visszahelyezte a nyitrai egyházat a birtok, a kikötő és a vám birtokába *nullum ius regali honori exinde adtunc conservando*. Az oklevélben az uralkodó Zsitvatőről megemlítette, hogy az korábban tárnokmestere, Nekcsei Demeter kezén volt (*tenuisset*).²⁰³⁰ A birtok korábbi, 1326. évi iktatásról kiállított oklevelet I. Károly 1326. november 11-én privilegiális fomában

²⁰²⁰ DL 87 294. (Anjou-oklt. XXXVIII. 294. sz.).

²⁰²¹ DF 235 838. (Str. IV. 74.).

²⁰²² 1496: Neumann T.: Székesfehérvár 89.

²⁰²³ Weisz B.: Vámok és vámszedés 444.

²⁰²⁴ Vö. Weisz B.: Vámok és vámszedés 444.

²⁰²⁵ +1158: CDES. I. 83. (Reg. Arp. 94. sz.).

²⁰²⁶ Weisz B.: Vámok és vámszedés 444.

²⁰²⁷ Nekcsei Demeter királyi tárnokmesterről van szó. Vö. Neumann T.: Székesfehérvár 60.

²⁰²⁸ Neumann T.: Székesfehérvár 62.

²⁰²⁹ Neumann T.: Székesfehérvár 60. 8. sz. jz.

²⁰³⁰ Neumann T.: Székesfehérvár 60.

megegerősítette, majd – a diplomáról az 1496. évi zsitvatői vámper ítéletlevelében olvasható leírás alapján – I. Lajos is eláta függő, kettős pecsétjével. Érdekes, hogy az iménti leírás szerint 1496-ban az oklevélen mind Károly, mind Lajos függő pecsétje megtalálható volt, holott ugyanezen leírás jegyzi meg, hogy Lajos a diplomát Károly pecsétjének elveszése (*propter amissionem sigilli*) miatt hitelesítette.²⁰³¹ 1360 táján a nyitrai püspökség zsitvatői birtok- és/vagy vámjoga újra vita tárgyát képezhette. Miután úgy tűnik, a püspökség Bebek István országbíró – tartalmi átirásból ismert – ítéletlevelét 1361-ben, majd 1364-ben is megerősítette a királlyal, biztosra vehető, hogy a részleteiben nem ismert ügy kimenetele az egyháznak kedvezett.²⁰³² 1367-ben István nyitrai püspök a zsitvatői kikötő és vám jövedelmét (*proventus portus et tributi*) Jakab pozsonyi bírónak adta bérbe – úgy látszik, nem először.²⁰³³ A bérlet február 22-től egyévi időtartamra szólt, amiért Jakab bíró 400 forintot (forintját 100 dénárral számolva) fizetett azzal a kikötéssel, hogy a vámként szedett halak és minden más élelmiszer felét a püspök zsitvatői házának és lakóinak juttatja.²⁰³⁴ Az összeg, legalábbis részben, a püspöki egyház építésére fordítandó,²⁰³⁵ ami, talán nem véletlenül, a II. Géza vámadományában foglaltakat idézi. A pozsonyi bírónak egyébként ezidőtájt nem csak Zsitvatón, hanem az átellenben, a Duna túlsópartján fekvő Neszmélyen is voltak vámérdekeltségei.²⁰³⁶ 1373-ban Domonkos nyitrai püspök a zsitvatői vámbevételek csökkenéséről számolt be a királynak, ami abból adódott, hogy az itt áthaladni/átkelni tartozók²⁰³⁷ vámját és révjét (*tributum suum in dicta Sythwathew exigi consuetum et navigium de eadem*) újabban elkerülték, és más átkelőhelyeket, főként az újfalusi²⁰³⁸ révet használták. Az uralkodó megtiltotta a zsitvatői rév jogtalan elkerülését, azt ezt megkísérelőket pedig óvta attól, hogy – ha valami kárt szenvednének – panaszt tegyenek előtte (*nec de eis nostre poterunt imputare maiestati*).²⁰³⁹

---

²⁰³¹ Neumann T.: Székesfehérvár 62. Ugyancsak a zsitvatői vámper ítéletlevele említi I. Károly 1341. január 26-i oklevelét, amely vélhetően Károly említett, 1326. évi privilégiumának megerősítését tartalmazta. Neumann T.: Székesfehérvár 63. (Anjou-oklt. XXV. 79. sz.).

²⁰³² Neumann T.: Székesfehérvár 57–58.

²⁰³³ *sicut aliis temporibus quibus dictos nostros proventus sub arrenda tenuit* – DL 41 696 (F. IX/7. 260.).

²⁰³⁴ *medietatem piscium et omnium aliorum victualium in dicto nostro tributo proveniencium ad nostram curiam in Sythuatw existentem ac ibidem commorantibus plene et absque fraude faciet amministrari* – DL 41 696 (F. IX/7. 260.).

²⁰³⁵ *pro necessitatibus operis et fabrice ecclesie nostre nostrisque aliis necessitatibus sublevandis* – DL 41 696 (F. IX/7. 260.).

²⁰³⁶ 1364: F. IX/7. 227–230.

²⁰³⁷ *mercatoribus et aliis quibuslibet hominibus per portum Sythwathew transire debentibus et grandientibus* – Neumann T.: Székesfehérvár 63.

²⁰³⁸ Neumann Tibor szerint a mai Nyergesújfaluról lehet szó. Neumann T.: Székesfehérvár 98. 45. sz. jz.

²⁰³⁹ Neumann T.: Székesfehérvár 63–64.

Zsolna (Trencsén megye) [Žilina, SVK]

A zsolnai polgárok és *hospesek* János plébános, Peturman polgár és Wolfardus városi jegyző tolmácsolta kérésére Lajos 1357. október 28-án éves vásár (*nundine seu ferie ac congregatio fori annui*) tartását engedélyezte Úrnapján egészen az ünnep *quindenájáig* a budai sokadalom mintájára (*ad instar libertatis fidelium civium et hospitem nostrorum Budensium*), Zsolna bírójának joghatósága alatt. A vásárra szárazföldi és vízi úton érkezőket a király felmentette a város területén a vámfizetés alól, egyben megtiltotta feltartóztatásukat és áruik lefoglalását.²⁰⁴⁰ Szécsi Miklós országbíró, turóci *comes* a következő évben, 1358-ban, néhány nappal az úrnapi sokadalom kezdete (1358. május 31.) előtt, május 28-án kiállított parancsában emlékezett várnagyait, főleg a budetinit, az újhelyit, a sztrecsényit és rajecit, valamint az összes Turóc vármegyei és Vág menti *officialist* és vámost a király előző évi vásárendéjére, aminek értelmében a vásár idején (június 14-ig) a város területén senkitől nem szedhető vám – ennek megfelelően hagyják a vásározókat szabadon jönni-menni.²⁰⁴¹

Zsombor (Doboka megye) [Zimbor (Magyarzsombor), RO]

1376-ban Drági Jakab *comes* és fiai, Miklós, Péter és János²⁰⁴² a zsombori vám (*tributum de Sumbur*) öt illető felét elzálogosította Mosdatlan András *comes* dési polgárnak 100 aranyforintért. Megegyezésük értelmében a bérlet tartama alatt az álutakon járóktól elkobzott javak harmada járt Andrásnak.²⁰⁴³

VII. VÁMTARIFÁK

---

²⁰⁴⁰ de telonio etiam seu tributo tam per vias terrestres seu aquatiquas accedentibus undecunque vel de quibuscunque partibus ad congregationem saepedictam occurrerint ubique in territorio seu metis ipsius civitatis dictas nundinas seu ferias illas per omnia liberas et ab omni exactione tributi exemptas sic eis esse volumus ut ab ipsis nil penitus exigi valeat census novi per quempiam vel imponi, in ipsa duntaxat nundinalis fori area dum mercatur – F. XI. 513–515. Az oklevelet a turóci konvent 1358. május 6-án átírta. DF 274 714. (Anjou-oklt. XLII. 525. sz.).

²⁰⁴¹ F. XI. 515–517. (Anjou-oklt. XLII. 609. sz.).

²⁰⁴² Vö. Engel P.: Genealógia: Brassói-rokonság 2. tábla: Drági.

²⁰⁴³ in dicto tributo donec ipsum tributum ipsorum redimere valuerint quicquam de viatoribus indebite procedentibus recipere poterint de talibus rebus idem comes Andreas terciam partem recipiendi habeat potestatem – DL 26 868.

vámalap	vám (1343)	vám (1346)
1 vég skarlát	fél fertő tiszta ezüst	ua.
mindenféle más posztó és egyéb dolgok	minden márka érték után 2 dénár (becslés történjen az eladás helyszínén)	ua.
gabonával megrakott szekér	12 dénár (6-6) (hat a vevőtől, és ugyanannyi az eladótól is, ez a további árunknál is odaértendő)	8 dénár (4-4) (a vevőtől, és ugyanannyi az eladótól is, ez a további javaknál is odadértendő)
1 lóteher (<i>pondus equi</i>) bármilyen gabona	4 dénár (2-2)	ua.
1 viaszrúd	2 dénár (1-1)	ua.
1 messzely só és 1 adag darabolt vas (<i>de singulis stariis salis¹ ac singulis peciis ferri seccati²</i>)	2 obulus (1-1)	ua.
1 bort szállító szekér	4 dénár (2-2)	ua.
1 friss halat szállító szekér	12 dénár (6-6)	ua.
1 sózott halat szállító szekér	24 dénár (12-12)	ua.
ha utóbbiak vizák	darabja után 12 dénár (6-6)	ua.
1 légely olaj, füge és szőlő után, amit a tengerentúlról hoznak		becslés után szedjék a vámot
1 kosár nagy hal	4 dénár (2-2)	ua.
1 kosár kisebb hal	2 dénár (1-1)	ua.
1 kosár rák	2 obulus (1-1)	ua.
1 ló	12 dénár (6-6)	ua.
1 kanca	8 dénár (4-4)	ua.
1 emberrakomány (<i>pondus hominis</i>) ³ közönséges vászon, posztó, és hasonlók után	4 dénár (2-2)	ua.
nagyobb vagy kisebb emberrakomány	az értéke szerint	ua.
1 ökör, tehén, üszőborjú, bikaborjú	2 dénár (1-1)	ua.
kisebb állat	2 obulus (1-1)	ua.
1 bárány, kecskegida	2 obulus (1-1)	ua.
1 nagyobb disznó	2 dénár (1-1)	ua.
1 kisebb disznó (fél éves vagy fiatalabb)	2 obulus (1-1)	ua.

²⁰⁴⁴ 1343: Tkalčić, Mon. ep. Zagr. II. 20–21. (Anjou-oklt. XXVII. 23. sz.); 1346: Tkalčić, Mon. civ. Zagr. I. 180–183. (Anjou-oklt. XXX. 264. sz.).

1 kosár malac	2 obulus (1-1)	ua.
házi és erdei állatok bőre	2 obulus vagy 2 dénár a méretüktől függően (1-1)	ua.
1 csöbör méz	2 obulus (1-1)	ua.
kecskegidák után, amiket az anyjukkal együtt visznek a vásárra, egészen Húsvét utáni 40. napig	semmit ne kérjenek vámként	ua.
szürke posztóból készült férfi és női tunika és köpeny (<i>pallium</i>)	2 obulus (1-1)	ua.
más posztóból készült tunikák és köpenyek (<i>mantelli</i>) után	a posztó minősége szerint	ua.
1 – emberrakománnyi (<i>pondus hominis</i>) – zsák bármilyen gabona vagy hüvelyes zöldség (<i>legumen</i>)	2 kis mérő (<i>mensurelle seu metretelle</i>) (1-1)	ua.
sajtók, gyümölcsök, fonal, len és más hasonló javakból	anyaguk és minőségük alapján	ua.
1 szekér gerenda	2 gerenda (1-1)	ua.
1 szekér deszka	2 obulus vagy 2 dénár a méretük szerint (1-1)	ua.
1 épületfát szállító szekér (főleg, ha az efféle fákat a káptalan erdőiből hozzák)	2 obulus (1-1)	ua.
minden mesterember (<i>quilibet suam vitam ducens cum aliqua arte vel magisterio</i>) (kocsmáros, szücs, fazekas stb.) vámként évente	december 25-ig 5 dénár, húsvétvasárnapig 5 dénár és Szent István király ünnepég (augusztus 20.) 5 dénár	ua.
egyéb, nem részletezett javak után	megállapított értékük századrészt	ua.

¹ A messzely (sextarius, itáliai oklevelekben stare: *Du Cange*: Glossarium VII. col. 585a.; online: <http://ducange.enc.sorbonne.fr/STARE4> [utolsó letöltés: 2018. 02. 12.], lásd pl. 1412: „50 staria frumenti et 100 staria avene” – ZsO. III. 2027. sz.) főleg folyadékok és gabona ürmértékeként volt használatos. *Bogdán I.*: Űr-, térfogat-, súly- és darabmértékek 577., passim. Zágrábban a szemes tengeri só mérésére is használhatták. A sextariust só mérésére lásd még: 1315: eisdem donatione irrevocabili inter vivos concedimus quadraginta staria salis omni anno – Frangepán I. 38. Kérdés, milyen viszonyban lehetett a sextarius 1482. évi szlavóniai vámtarifában feltűnő, köznyelven csötörtnek nevezett mértékkel. Vö. *Bogdán I.*: Űr-, térfogat-, súly- és darabmértékek 285. A vámszabás szerint a tengeri sóval megrakott szekerek után fél zágrábi mérő, közönségesen egy csötört sót és 4 dénárt kellett fizetni (item de salibus maritimis de quolibet curru onerato, medietas unius metrete wlgariter chetert, mesure civitatis montis Grecensis de iisdem salibus et denarii quatuor recipiantur). MonCivZagr II. 415. Ugyanekkor a szekéren kockákban szállított kősó (sal lapideus) vámját, ha a rakomány 100 vagy több sókockát tett ki, 1 kocka sóban és 4 dénárban, ha a szekér kevesebb, mint 100 sókockát vitt, 4 dénárban határozták meg. MonCivZagr II. 415.

² Darabolt laposvasról lehet szó. A seccatus formában a seco 1 (cui, sectum), „vágni” jelentésű ige helytelenül képzett participiumát sejtjük. A pecia használatát kohászati termékekre lásd *Zupko, R. E.: A Dictionary of Weights and Measures* 290–291.

³ Az emberrakományra (pondus hominis) lásd még az 1478-as, Ország-féle váradi vámtarifát: Hunyadiak kora XII. Pest 1857. 68–69. Fordítása: *Kubinyi A.: A városi rend* 212–214.

1343: Bihar (Bihar megye) [Biharia, RO]²⁰⁴⁵ – révvám

vámalap	vám (1343)
terménnyel megrakott szekér menetben	2 dénár
jövetben, ha terhelte	a kellő vámot
jövetben, ha üres	semmit ne szedjenek
1 mázsaszekér ²⁰⁴⁶	1 forint
fél mázsaszekér[nyi rakomány]	fél forint
sóért menő szekér	2 dénár és 2 kenyér
sóval rakott szekér	2 só
1 hordó bor	1 garas
1 vég yperni posztó	8 dénár
1 vég nehéz tournai posztó	4 dénár
1 vég poperingei posztó	2 dénár
[1 vég] könnyű tournai posztó	2 dénár
ló után, ha el tudják adni	4 dénár
ökör, marha után	1 dénár
2 lábasjószág, ti. kisebb állat	1 dénár
1 vég szürkeposztó	1 dénár
gyalogosok, akik nem visznek semmit	ne szedjenek tőlük vámot

1350: Bény (Pozsony megye) [Biňovce (Binóc), SVK], Bikszárd (Pozsony megye) [Buková, SVK], Farkashida (Pozsony megye) [Vlčkovce, SVK], Szentjakabfalva (Pilis megye) [Budapest része, H], Sasvár (Nyitra megye) [Šaštín, SVK], Sempte (Nyitra megye) [Šintava, SVK], Szenic (Nyitra megye) [Senica, SVK], Nyárhíd (Nyitra megye) [Nové Zámky (Érsekújvár), SVK], Udvard (Komárom megye) [Dvory nad Žitavou, SVK] – csökkentett közlekedési vám, Nyárhídon hídvám²⁰⁴⁷

vámalap	vám (1350)
rudas szekér	1 lat vagy 3 pondus
ajoncás szekér	fél lat

²⁰⁴⁵ DF 245 024. (Anjou-oklt. XXVI. 1. sz.).

²⁰⁴⁶ A mázsaszekérré és rakományára mint mértékegységre lásd *Domanovszky S.: Mázsaszekér* 37–46.

²⁰⁴⁷ Wenzel, Dipl. Eml. II. 391.

1350: Jablonca (Nyitra megye) [Jablonica, SVK] – csökkentett hídvám²⁰⁴⁸

vámalap	vám (1350)
kocsit húzó ló vagy ökör	1 bécsi dénár
2 eladásra szánt nagyobb állat	1 bécsi dénár
4 kisebb állt (pl. juh, kecske, disznó)	1 bécsi dénár

1350: Sopron, Keresztes udvar (Sopron megye) [Sopron, H]²⁰⁴⁹

vámalap	vám (1352)
egy nehéz vég tournai posztó után	6 bécsi dénár
egy könnyű vég tournai posztó után	4 bécsi dénár
egy hosszú vég kölni posztó után	6 bécsi dénár
egy vég yperni posztó után	9 bécsi dénár
egy hosszú vég löweni posztó után	9 bécsi dénár
egy rövid vég löweni posztó után	6 bécsi dénár
egy vég aacheni posztó után	4 bécsi dénár
egy hosszú vég mainzi posztó után	4 bécsi dénár
egy vég lengyel posztó után	2 bécsi dénár
egy vég loden vagy szürke posztó után	3 bécsi fillér (másfél bécsi dénár – H. J.)

1355: Pécsújfalu²⁰⁵⁰ (Sáros megye) [Pečovská Nová Ves, SVK]²⁰⁵¹

vámalap	vám (1355)
társzekér vagy lekötözött szekér	1 fertó
közönséges, nem lekötözött szekér	fél fertó
szekér, amin 12 vagy 4 légely ²⁰⁵² tonhalat ²⁰⁵³ szállítanak	3 garas

²⁰⁴⁸ 1350: Wenzel, Dipl. Eml. II. 391.

²⁰⁴⁹ *Házi J.*: Sopron legrégebb német oklevele 169–170.

²⁰⁵⁰ Az alábbi jegyzék a sárosi vámvizsgálat alkamával készült, a tényleges helyi, több esetben bizonyosan jogszerűtlen vámszedési gyakorlatot tükrözi (például a fűszerekre a vámszedők belátása szerint kivetett vám, vagy a nemesek egyik birtokáról a másikra szállított – nem kereskedelmi – javak megvámolása) így csak fenntartásokkal minősíthető vámtarifának.

²⁰⁵¹ *Draskóczy I.*: Sáros megye vámhelyei 59–60.

²⁰⁵² Vö. *Néprajzi lexikon* III. 424.: „légely” szócikk.

²⁰⁵³ Vö. A középkori latinság szótára I/2. 133. A szótár „allec, -ecis vagy allecium, i n.” szócikke szerint a szó (1) „(tengeri?) halfajtát”, vagy (2) halból készült mártást jelöl. Migne szerint a szó a sózni való kisebb halakat, heringet, szardíniát, szardellát – tehát mindenképpen tengeri halat – jelöl. *Lexicon manuale* 127. („alecium”). Visszatérve az előbbi szótár szócikkére, az allecium (2) mártás jelentésére a ZsO. I. 5218. számú regesztájából

ha egy szekéren 6 vagy 2 légely tonhal van	3 garas
a helyi kereskedőktől, akik minden héten vásárról vásárra viszik a posztókat, minden vég vagy posztó után	1 garas (és ugyanígy 1 garast akár kisebb, akár nagyobb a vég)
minden köteg szövet után, amit azokon a részeken bálának hívnak, és a bányavárosokba visznek	3 garas
bármilyen szekér után, ami halat szállít	1 garas
és szállított halakból a már beszedett vámon felül	egy jobb halat, ami egy fertót vagy többet ért, és ha jót nem találtak, 2 vagy 3 halat
rezet, vasat vagy ólmot szállító szekér után	egyenként 3 garas
ha az ilyen a szekér csak egy mázsányit szállított [ezekből], bár nem volt annyira megrakva	3 garas
mindenfajta malomkő után, amit átszállítanak a vámon	3 garas
sáfránnyal, malátával vagy liszttel megrakott után	2 garas
zabbal vagy árpával megrakott szekér (akár 10 köbölnyit, akár többet, akár kevesebbet visz)	1 garas
1 teljes vagy fél szekér termény, hagyma és más efféle dolgok után	1 garas
ezen felül a gyümölcsökből vagy effélékből	1 nagy tálnyit
1 eladásra szánt ló	1 garas
1 ökör vagy igavonó marha után	2 dénár
1 disznó után	1 dénár
1 juh vagy 1 (nőstény) kecske	1 dénár
és ugyanígy minden egyes hasonló állat után	1 dénár
egyik birtokról a másikra a családjukkal átköltözőktől	40 dénár
bármilyen gyalogostól, legyen az férfi vagy nő, és a zarándoktól is	1 dénár
ha ezek az áthaladást követő nap nem térnek vissza, csak a harmadik napon vagy később	1 dénár
a szepességi kalmároktól, akik a vámhelyen keresztül Kassára, vagy akik Kassáról a Szepességbe mentek, először beszédtek a vámot	
a borsból, sáfrányból, szegfűszegből és más effélékből	amennyit a vámszedő akart

hoz szöveghelyet: Unum centenarium olei olive ac unam lagenam allecum vulgo 'thimam'. Az 1398. évi oklevél 1444-es közjegyzői átírásából (DL 8836) származó szokatlan „thimam” helyett azonban valójában a „thunam” olvasat lehet a helyénvaló, annál is inkább, mivel az oklevél eredetijében (DL 7818., Zala II. 258.) a kérdéses szöveghelyen wigo tun olvasható; a köznyelvi ton szó a közjegyző latinizálásának eshetett áldozatul. Az allec kifejezéssel tehát az iménti, 1398. évi esetben mindenképpen a tonhalat írták le.

a nemesek szekerei után, amelyek az összegyűjtött élelmiszereket – halakat, bort, gabonát vagy mást – egyik birtokról a másikra szállítják	több vámot szedetett be, mint a kereskedőktől
--	---

1366: Rajka (Moson megye) [Rajka, H], Győr (Győr megye) [Győr, H], Komárom (Komárom megye) [Komárom, H], Zsitvató (Komárom megye) [Radvaň nad Dunajom (Dunaradvány) területén, SVK], Esztergom (Esztergom megye) [Esztergom, H], Szob (Hont megye) [Szob, H], Visegrád (Pilis megye) [Visegrád, H], Óbuda (Pilis megye) [Budapest része, H]²⁰⁵⁴ – dunai vámtarifa

a Dunán lefelé úszó hajók	
vámalap	vám (1366)
posztót vagy mást szállít	1 forint a hajófenék szélességének minden lába ²⁰⁵⁵ után
fazekakat (<i>ollas</i>) szállít	hajónként 3 forint
gyümölcsöket (pl. alma, körte) szállít	hajónként 2 forint

a Dunán felfelé haladó hajók	
vámalap	vám (1366)
posztót vagy mást szállít	fél vám
fazekakat szállít	fél vám
gyümölcsöket (pl. alma, körte) szállít	fél vám

1373: Somos (Sáros megye) [Drienov, SVK]²⁰⁵⁶

vámalap	vám (1373)
1 lekötözött szekér	12 dénár
1 nem lekötözött szekér (terményt, halakat és akármi mást szállít)	6 dénár
1 hordó szerémi vagy máshol termelt bor	6 dénár
1 eladásra szánt ló	2 dénár
1 marha vagy eladásra szánt ökör	1 dénár
2 juh, kecske, disznó és hasonló állatok	1 dénár
1 málhát cipelő ember	1 dénár

²⁰⁵⁴ 1366. március 22.: DF 258 545: 092–090.; 1366. június 24.: Teleki, Huny. X. 376–377. A két oklevél szövege megegyezik. Vö. 1370. február 22.: ZW. II. 337–339.; *Kubinyi A.*: Budapest története 47.

²⁰⁵⁵ 1 királyi láb = 31,26 cm. *Bogdán I.*: Magyarországi hossz- és földmértékek 79.

²⁰⁵⁶ Iványi, Eperjes 80. sz.

üres szekér	nem fizet vámot
málhát nem szállító lovas vagy gyalogos	nem fizet vámot

1379: kolozsváriak csökkentett vámtarifája (fél vám) a Drági nemesek vámjain²⁰⁵⁷

vámalap	vám (1379)
1 hordó bor	10 szerecsendénár
1 vizákat szállító szekér	9 szerecsendénár-garas
1 szekér másfajta hal	6 szerecsendénár-garas
1 sajttal megrakott szekér	4 szerecsendénár-garas
1 eladásra szánt ló	2 szerecsendénár
1 eladásra szánt ökör	1 szerecsendénár
6 disznó	2 dénár
6 szalonna	2 dénár
1 vég jó, finomabb posztó	2 garas
más posztók végei után, amik kevésbé finomak és értékesek	1 garas
1 vég zeférnek mondott szürkeposztó	1 dénár
1 nagy, lekötött, bármilyen áruval megrakott szekér, amit közönségesen mázsának hívnak	16 dénárgaras
1 bőr	1 dénár

1381: Köpcsény (Moson megye) [Kittsee, A]²⁰⁵⁸

vámalap	vám (1381)
1 teljes/érintetlen (<i>integrus</i>) szekér	12 dénár

1381: Öttevény (Győr megye) [Öttevény, H]²⁰⁵⁹

vámalap	vám (1381)
1 teljes/érintetlen (<i>integrus</i>) szekér	15 dénár

²⁰⁵⁷ ZW. II. 508–509.

²⁰⁵⁸ AT WStLA HAUrk 1005.²⁰⁵⁸ In: monasterium.net, URL <<http://monasterium.net/mom/AT-WStLA/HAUrk/1005/charter>> [utolsó letöltés: 2017. 09. 22.]. (F. IX/5. 491.).

²⁰⁵⁹ AT WStLA HAUrk 1005. In: monasterium.net, URL <http://monasterium.net/mom/AT-WStLA/HAUrk/1005/charter> [utolsó letöltés: 2017. 09. 22.]. (F. IX/5. 491.).

1383: Privigye (Nyitra megye) [Prievidza, SVK]²⁰⁶⁰

vámalap	vám (1383)
1 vég yperni (<i>Iprii</i>) posztó	16 dénár
1 vég nehéz tournai (<i>dorneti</i>) posztó	12 dénár
1 vég könnyű tournai (<i>dorneto</i>) posztó után	8 dénár
1 vég kaytots(?)nak ²⁰⁶¹ mondott posztó	4 dénár
1 vég szürkésfehér(?) (<i>Grisei Albi</i>) posztó	2 dénár
1 ló, marha vagy nagyállat	2 dénár
terhet cipelő gyalogos	1 dénár
gyalogos, aki nem visz semmit	ne szedjenek vámot

²⁰⁶⁰ DL 6982. (F. X/1. 63.).

²⁰⁶¹ Az azonosíthatatlan „kaytots” nevű posztó olvasata erősen bizonytalan, az oklevél másik másolatában (DF 286 775) talán kajtoth-nak olvasható.

VIII. FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM

A középkori latinság szótára = *Lexicon Latinitatis medii aevi Hungariae* (A magyarországi középkori latinság szótára). Szerkbiz. elnöke Harmatta János; Szerkbiz. Benkő Loránd et al.; szócikkeit összeállította Bellus Ibolya et al. I–V., I. Pótkötet. Budapest 1987–2014.

Acsády I.: Magyarország pénzügyei = *Acsády Ignác*: Magyarország pénzügyei I. Ferdinánd uralkodása alatt 1526–64. Budapest 1888.

Áldásy A.: Nyugati egyházszakadás = *Áldásy Antal*: A nyugoti nagy egyházszakadás története VI. Orbán haláláig 1378–1389. Esztergom 1896.

Alsószlavónia = Alsó-Szlavóniai okmánytár (Dubicza, Orbász és Szana vármegyék). *Codex diplomaticus partium regno Hungariae adnexarum (Comitatum Dubicza, Orbász et Szana)*. 1244–1718. Szerk. Thallóczy Lajos – Horváth Sándor. Budapest 1912.

Anjou-oklt. = Anjou-kori oklevéltár I–XV., XVII., XIX–XXXI., XXXIII–XXXIV., XXXVIII. Szerk. Almási Tibor – Blazovich László – Géczi Lajos – B. Halász Éva – Kőfalvi Tamás – Kristó Gyula – Makk Ferenc – Piti Ferenc – Sebők Ferenc – Teiszler Éva – Tóth Ildikó. Budapest–Szeged 1990–2017.

AO = Anjoukori Okmánytár. *Codex diplomaticus Hungaricus Andegavensis* I–VII. Szerk. Nagy Imre – Tasnádi Nagy Gyula. Budapest 1878–1920.

Apponyi I. = A Pécz nemzetség Apponyi ágának az Apponyi grófok családi levéltárában őrizett oklevelei. I. 1241–1526. Budapest 1906.

AT WStLA HAUrk = Österreich, Wiener Stadt- und Landesarchiv, Hauptarchiv – Urkunden.

Bakács, Pest megye = *Bakács István*: Iratok Pest megye történetéhez 1002–1437. Budapest 1982.

Bándi Zs.: Körmend = *Bándi Zsuzsanna*: Újonnan előkerült források Körmend középkori történetéhez. Vasi Szemle 48. (1994) 257–260.

Bánffy = Oklevéltár a Tomaj nemzetségbeli Losonczi Bánffy család történetéhez I–II. 1214–1457. Szerk. Varjú Elemér. Budapest 1908.

Baranya megye földrajzi nevei = Baranya megye földrajzi nevei I. Szerk. Pesti János. Pécs 1982.

Bertényi = Magyar történeti szöveggyűjtemény 1000–1526. Szerk. Bertényi Iván. Budapest 2000.

Bgl. = Urkundenbuch des Burgenlandes und der angrenzenden Gebiete der Komitate Wieselburg, Ödenburg und Eisenburg I–V. Bearbeitet von Hans Wagner – Irmtraut Lindeck-Pozza – Leonhard Prickler. Wien–Graz–Köln 1955–1999.

Bogdán I.: Magyarországi hossz- és földmértékek = *Bogdán István*: Magyarországi hossz- és földmértékek a XVI. század végéig. Budapest 1978.

Bogdán I.: Űr-, térfogat-, súly- és darabmértékek = *Bogdán István*: Magyarországi űr-, térfogat-, súly- és darabmértékek 1874-ig. Budapest 1991.

Borsa I.: A somogyi konvent oklevelei = *Borsa Iván*: A Somogyi Konvent oklevelei az Országos Levéltárban (Forrásközlés) (Ötödik közlemény) 1371–1380. Somogy megye múltjából. Levéltári évkönyv 30. (1999) 7–54.

Bp. = Budapest történetének okleveles emlékei I–III. Budapest 1936–1987.

Budai jogkönyv = Buda város jogkönyve II. Közreadja Blazovich László – Schmidt József. Szeged 2001.

Budak, N. – Paić-Piljac, S.: I fiorentini nella Slavonia = *Budak, Neven – Paić-Piljac, Sandra*: I fiorentini nella Slavonia e nella Croazia nei secoli XIV e XV. Archivio Storico Italiano 153. (1995) 681–695.

Buzás G. – Eszes B.: Görög monostor Visegrádon = Buzás Gergely – Eszes Bernadett: XI. századi görög monostor Visegrádon. In: Középkori egyházi építészet Erdélyben (Architectura

religioasă medievală din Transilvania) IV. Szerk. Szőcs Péter Levente – Rusu, Adrian Andrei. Satu Mare 2007. 49–93.

CDES. = Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae I–II. Ed. Marsina, Richard. Bratislavae 1971–1987.

Csánki = *Csánki Dezső*: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában I–V. Budapest 1890–1913.

Csánki D.: Hazánk kereskedelmi viszonyai = *Csánki Dezső*: Hazánk kereskedelmi viszonyai I. Lajos korában. Budapest 1880.

Csánki D.: Körös megye = *Csánki Dezső*: Körös megye a XV-ik században. Székfoglaló értekezés. Budapest 1893.

Csukovits E.: Az Anjouk Magyarországon II. = *Csukovits Enikő*: Az Anjouk Magyarországon II. I. (Nagy) Lajos és Mária uralma (1342–1395). Budapest 2019.

Decr. Hung. = Decreta Regni Hungariae. Gesetze und Verordnungen Ungarns 1301–1457. Ed. Franciscus Döry – Georgius Bónis – Vera Bácskai. Budapest. 1976.

Dettné I.: Vámtarifák = *Dettné Légrády Ilona*: Középkori magyar vámtarifák. Budapest 1995.

Dettné I.: Vámszedés = *Dettné Légrády Ilona*: A magyar vámszedés kialakulása és fejlődése a honfoglalástól 1300-ig. Kandidátusi értekezés. Budapest 1994.

DF = Magyar Nemzeti Levéltár, Országos Levéltár, Diplomatikai Fényképgyűjtemény, Budapest.

Divéky A.: Felső-Magyarország = *Divéky Adorján*: Felső-Magyarország kereskedelmi összeköttetése Lengyelországgal főleg a XVI.-XVII. században. Budapest 1905.

DL = Magyar Nemzeti Levéltár, Országos Levéltár, Diplomatikai Levéltár, Budapest.

Doc. Trans. = Documenta Romaniae Historica. C. Transilvania. Volumul X. 1351–1355. Red. Ștefan Pascu. București 1977.

Doc. Val. = Documenta historiam Valachorum in Hungaria illustrantia usque ad annum 1400 p. Christum. Curante Emerico Lukinich et adiuvante Ladislao Gáldi. Ediderunt Antonius Fekete-Nagy et Ladislaus Makkai. Budapest 1941.

Domanovszky S.: A harminczadvám = Domanovszky Sándor: A harminczadvám eredete. Székfoglaló értekezés. Értekezések a történeti tudományok köréből 24/4. Budapest 1916.

Domanovszky S.: Mázsaszekér = Domanovszky Sándor: Mázsaszekér. In: Emlékkönyv Fejérpataky László életének hatvanadik évfordulója ünnepére. Szerk. Szentpétery Imre. Budapest 1917. 37–74.

Domanovszky S.: Szepesi városok = Domanovszky Sándor: A szepesi városok árumegállító joga. Lőcse és Késmárk küzdelme az árumegállításért, 1358–1570. Budapest 1922.

Domokos N.: Források = Források az 1360-as év nádori közgyűléseinek tanulmányozásához. Szerk., ford. Domokos Noémi. Szeged 2015.

Draskóczy I. – Soós I.: Középkori oklevélpublikációk 1945–1990. = Draskóczy István – Soós István: Középkori oklevél-publikációk Magyarországon 1945-1990 között. Bibliográfia. Levéltári közlemények 62. (1991/1–2.) 9–55.

Draskóczy I.: A somosi vám = Draskóczy István: A somosi vám a 13–14. században. In: R. Várkonyi Ágnes emlékkönyv. Szerk. Tusor Péter. Budapest 1998. 50–56.

Draskóczy I.: Gyöngyös = Draskóczy István: Gyöngyös település- és birtoklástörténete a középkorban. In: Tanulmányok Gyöngyösről. Szerk. Havassy Péter – Kecskés Péter. Gyöngyös 1984. 91–128.

Draskóczy I.: Sáros megye vámhelyei = Draskóczy István: Sáros megye vámhelyei a 14. században. In: Tanulmányok Borsa Iván tiszteletére. Szerk. Csukovits Enikő. Budapest 1998. 45–61.

Draskóczy I.: Só a középkori Magyarországon = Draskóczy István: Só a középkori Magyarországon. In: *Gazdaság és gazdálkodás a középkori Magyarországon: gazdaságtörténet, anyagi kultúra, régészet.* Szerk. Kubinyi András – Laszlovszky József – Szabó Péter. Budapest 2008. 147–161.

Dreska G.: A pannonthalmi hiteleshely = Dreska Gábor: A pannonthalmi konvent hiteleshelyének működése a Zsigmond-korban. (A pannonthalmi konvent hiteleshelyének 1387 és 1437 között készült kiadványai a Pannonthalmi Bencés Főapátsági Levéltárban.) *Levéltári Közlemények* 68. (1997/1–2) 3–61.

DRMH II. = *The laws of the medieval Kingdom of Hungary. Decreta Regni Mediaevalis Hungariae II. 1301–1457.* Eds. Engel, Pál – Bak M., János – Sweeney, James Ross. Salt Lake City 1992.

DRMH IV. = *The laws of the medieval Kingdom of Hungary. Decreta Regni Mediaevalis Hungariae IV. 1490–1526.* Eds. Döry, Ferenc – Banyó, Péter – Rady, Martyn C. – Bak M., János. Budapest 2012.

DRMH online = Bak M., János, "Online Decreta Regni Mediaevalis Hungariae. The Laws of the Medieval Kingdom of Hungary" (2019). All Complete Monographs 4. (https://digitalcommons.usu.edu/lib_mono/4) (utolsó letöltés: 2019. 08. 18.).

Du Cange: Glossarium = Du Cange et al.: Glossarium mediae et infimae latinitatis. Niort 1883–1887.

Eckhart F.: Királyi adózás = Eckhart Ferenc: A királyi adózás története Magyarországon. Budapest 1908.

EFHU = *Elenchus fontium historiae urbanae III/2.* Ed. Kubinyi, András – Jánosi, Mónika – E. Kovács, Péter – Köblös, József – Tringli, István. Budapest 1997.

Engel P.: A királyi hatalom = Engel Pál: Királyi hatalom és az arisztokrácia viszonya a Zsigmond-korban (1387–1437). Budapest 1977.

Engel P.: Archontológia = *Engel Pál:* Magyarország világi archontológiája 1301–1457. I–II. Budapest 1996.

Engel P.: Genealógia = *Engel Pál:* Középkori magyar genealógia. In: Arcanum DVD Könyvtár IV. Családtörténet, heraldika, honismeret. Budapest [2004.].

Engel P.: Honor = *Engel Pál:* Honor, vár, ispánság. Tanulmányok az Anjou-királyság kormányzati rendszeréről. Századok 116. (1982) 880–922.

Engel P.: Térkép = Magyarország a középkor végén. Szerk. Engel Pál. Térinformatika: Kollányi László, Sallay Ágnes. Kiadja: Térinfó Bt., MTA BTK TTI. Szoftver: Kollányi Péter MindMap v1.1.

Engellex = Engel Pál „Magyarország a középkor végén” című térképének (*Engel P.:* Térkép) település-adatbázisa.

Erdődy = Az Erdődy család bécsi levéltárának oklevelei (1001–1387). Szerk. B. Halász Éva – Piti Ferenc. Kézirat.

Eubel, K.: Hierarchia catholica = *Eubel, Konrad:* Hierarchia catholica medii aevii sive summorum pontificum, S.R.E. cardinalium, ecclesiarum antistitum series I. (1198–1431). Münster 1913–1914.

F. = Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis I–XI. Ed. Georgius Fejér. Budae 1829–1844.

Fekete Nagy = *Fekete Nagy Antal:* A Szepesség területi és társadalmi kialakulása. Budapest 1934.

Földesi F.: Dávod = Földesi Ferenc: Dávid-tól Dávodig: Történelmi morzsák egy településtörténethez. Honismeret 38. (2010) 56–63.

Fraknói V.: Magyarország és a Szentszék = *Fraknói Vilmos:* Magyarország egyházi és politikai összeköttetései a római szent-székkal I. 1000–1417. Budapest 1901.

Frangepán = Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus. A Frangepán család oklevéltára I–II. Szerk. Thallóczy Lajos – Barabás Samu. Budapest 1910–1913.

Fügedi E.: Eperjes város hetipiacjövedelme = *Fügedi Erik*: Eperjes város hetipiacjövedelme 1497–1526. Történeti Statisztikai Évkönyv 4. (1965/1.) 3–25.

Fügedi E.: Középkori magyar városprivilegiumok = *Fügedi Erik*: Középkori magyar városprivilegiumok. Tanulmányok Budapest Múltjából 14. (1961) 17–109.

Fügedi E.: Vár és társadalom = *Fügedi Erik*: Vár és társadalom a 13–14. századi Magyarországon. Budapest 1977.

Gábor Gy.: A megyei intézmény = *Gábor Gyula*: A megyei intézmény alakulása és működése Nagy Lajos alatt. Budapest 1908.

Gárdonyi A.: Felső-Magyarország = *Gárdonyi Albert*: Felső-Magyarország kereskedelmi újtjai a középkorban. Közgazdasági Szemle 1908. (klny.)

Gárdonyi A.: I. Károly nagypecsétjei = *Gárdonyi Albert*: I. Károly király nagypecsétjei. Turul 25. (1907) 30–57.

Gy. = *Györffy György*: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza I–IV. Budapest 1963–1998.

Győr megye = Győr megye hatóságának oklevelei (1328–1525). Szerk. Horváth Richárd. Győr 2005.

Hadrovics, L.: Ungarische Elemente im Serbokroatischen = *Hadrovics, László*: Ungarische Elemente im Serbokroatischen. Budapest 1985.

B. Halász É.: Hercegek és hercegnők = *B. Halász Éva*: 14. századi hercegek és hercegnők oklevelei. In: Hercegek és hercegségek a középkori Magyarországon. Szerk. Zsoldos Attila. Székesfehérvár 2016. 129–225.

Haraszti Szabó P.: Harmincad = *Haraszti Szabó Péter*: Harmincadbélők, harmincadispánok, ispánok. A harmincadvám szedése Magyarországon a 14. század első feléig. In: *Magister Historiae. (Válogatott Tanulmányok a 2012-ben és 2013-ban megrendezett középkorral foglalkozó, mesterszakos hallgatói konferenciák előadásából.)* Szerk. Belucz Mónika – Gál Judit – Kádas István – Tarján Eszter. Budapest 2014. 72–100.

Házi = *Házi Jenő*: Sopron szabad királyi város története I/1–II/6. Sopron 1921–1943.

Házi J.: Pozsony vármegye = *Házi Jenő*: Pozsony vármegye középkori földrajza. Pozsony 2000.

Házi J.: Sopron legrégebb német oklevele = *Házi Jenő*: Sopron város legrégebb német nyelvű oklevele. *Soproni Szemle* 17. (1963) 169–170.

Historiae Patriae Monumenta II. = *Historiae patriae monumenta edita iussu regis Caroli Alberti. Liber iurium reipublicae Genuensis II.* Taurini 1857.

HO. = Hazai okmánytár. *Codex diplomaticus patrius I–VIII.* Kiadják: Ipolyi Arnold – Nagy Imre – Paur Iván – Ráth Károly – Véghely Dezső. Győr–Budapest 1865–1891.

HOkl. = Hazai oklevéltár 1234–1536. Szerk. Nagy Imre – Deák Farkas – Nagy Gyula. Budapest 1879.

Holub J.: Zala vármegye vámhelyei = *Holub József*: Zala vármegye vámhelyei és úthálózata a középkorban. *Századok* 51. (1917) 45–60.

Hornyik = *Hornyik János*: Kecskemét város története oklevéltárral I–IV. Kecskemét 1860–1866.

Horváth R.: Középkori oklevelek publikálása 1991–2004. = *Horváth Richárd*: Középkori oklevelek publikálása Magyarországon 1991–2004 között. (Szövegközlések és regeszták.) *Levéltári Közlemények* 78. (2007/2.) 3–34.

Iván L.: Visegrádi vár = *Iván László*: A visegrádi vár története a kezdetektől 1685-ig. Visegrád 2004.

Iványi B.: Bihar- és Bars-vármegyék = *Iványi Béla*: Bihar- és Bars-vármegyék vámhelyei a középkorban. Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle 12. (1905) 81–132.

Iványi B.: Tiszaluczi vám = *Iványi Béla*: A tiszaluczi vám bevételei és azok felhasználása 1516–1520-ig. (Bevezetésül a tiszaluczi rév- és vámjog története.) Gazdaságtörténelmi Szemle 13. (1906) 1–54.

Iványi, Bártfa = *Iványi Béla*: Bártfa szabad királyi város levéltára 1319–1526. Budapest 1910.

Iványi, Eperjes = *Iványi Béla*: Eperjes szabad királyi város levéltára 1245–1526. Szeged 1931.

Jakó: Kolozsmonostor = *Jakó Zsigmond*: A kolozsmonostori konvent jegyzőkönyvei (1289–1566) I–II. Budapest 1990.

Janota, E.: Bardyjów = *Janota, Eugeniusz*: Bardyjów. Historyczno-topograficzny opis miasta i okolicy. Kraków 1862.

Juck = Vysady miest a mestečiek na Slovensku I. 1238–1350. Ed. Juck, Ľubomir. Bratislava 1984.

Justh = A Justh család levéltára 1274–1525. Szerk. Borsa Iván. Budapest 1991.

Kádas I. – Skorka R. – Weisz B.: Kereskedelmi források = *Kádas István – Skorka Renáta – Weisz Boglárka*: Kereskedelmi források a középkori magyar gazdaság szolgálatában. Történelmi Szemle 61. (2009/2.) 329–337.

Kar., HH. = *Karácsonyi János*: A hamis, hibáskeletű és keltezetlen oklevelek jegyzéke 1400-ig. [A Történelmi Tár 1908. évi számában megjelent „Pótlások...”-kal kiegészítve.] Szerk. Koszta László. Szeged 1988.

Karácsonyi J.: Magyar nemzetségek = *Karácsonyi János*: A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig. Budapest 1900.

Károlyi = A Nagy-Károlyi gróf Károlyi család oklevéltára I–V. Összeáll. Géresi Kálmán. Budapest 1882–1897.

Keglevich: Garamszentbenedek = *Keglevich Kristóf*: A garamszentbenedeki apátság 13. és 14. századi oklevelei (1225–1403). Szeged 2014.

Király J.: Pozsony város joga = *Király János*: Pozsony város joga a középkorban. Budapest 1894.

Király J.: Pozsonyi vám- és révjog = *Király János*: Pozsonyi nagy-dunai vám- és révjog története. Pozsony 1890.

Királyi könyvek = Magyar Kancelláriai Levéltár. Libri regii.

KMTL = Korai magyar történeti lexikon (9–14. század). Főszerk. Kristó Gyula. Budapest 1994.

W. Kovács A.: Oklevélközlések Romániában = Magyar vonatkozású oklevélközlések Romániában. Szerk. W. Kovács András. (Erdélyi Tudományos füzetek 261.) Kolozsvár 2009. Internetes változat: <http://eda.eme.ro/handle/10598/8961> (utolsó letöltés: 2019. 08. 22.)

W. Kovács A.: Pótlások = *W. Kovács András*: Pótlások a Magyar vonatkozású oklevélközlések Romániában című bibliográfiához. I. Pótlások és a 2009–2013 között megjelent közlések. Kézirat. Internetes változat: http://www.academia.edu/2761706/Potlasok_a_Magyar_vonatkozasu_oklevelkozlesek_Romanianban_c_bibliografiahoz (utolsó letöltés: 2013. 05. 09.)

Kovács B.: Elpusztult kolostorok = *Kovács Béla*: Elpusztult középkori kolostorok Heves megyében. Az Egri Múzeum Évkönyve – Annales Musei Agriensis 4. (1966) 71–95.

Kovács B.: Középkori vámok = *Kovács Béla*: Középkori vámok és vásáros helyek Heves megyében. Archívum – A Heves Megyei Levéltár közleményei 1. (1973) 15–30.

Kovács V.: A leleszi premontreiek = *Kovács Viktória*: A leleszi premontreiek szalókai birtoklásának háttere. Történelmi Szemle 57. (2015) 265–280.

Kovács V.: A pozsonyiak vámmentessége = Kovács Viktória: A pozsonyiak vámmentessége az Anjou- és a Zsigmond korban. In: Pénz, posztó, piac. Gazdaságtörténeti tanulmányok a magyar középkorról. Szerk. Weisz Boglárka. Budapest 2016. 341–366.

Kovács V.: Álutazó átutazók = Kovács Viktória: Álutazó átutazók. Vámkerülés és csempészet a magyar középkor forrásaiban. (<https://tti.btk.mta.hu/lendulet/kozepekori-gazdasagtortenet/havi-szines/2388-alutazo-atutazok-vamkerules-es-csempeszet-a-magyar-kozepekori-forrasaiban.html>) (utolsó letöltés: 2019. 07. 30.)

Kovács V.: Bártfa, Óvár, Pozsony = Kovács Viktória: Bártfa, Óvár, Pozsony. Újabb adatok az I. Lajos kori harmincadok történetéhez. In: Márvány, tárház, adomány. Gazdaságtörténeti tanulmányok a magyar középkorról. Szerk. Kádas István – Skorka Renáta – Weisz Boglárka. Budapest 2019. 115–130.

Kovács V.: Korábbi adományok elve = Kovács Viktória: Korábbi adományok elve. Vezérfonalak az Anjou- és a Zsigmond-kor vámjogi ítélkezési gyakorlatában. In: Hatalom, adó, jog: Gazdaságtörténeti tanulmányok a magyar középkorról. Szerk. Weisz Boglárka – Kádas István. Budapest 2017. 263–282.

Kovács V.: Vámszedés Zágrábban = Kovács Viktória: Vámszedés Zágrábban az Anjou- és a Zsigmond-korban. In: Veretek, utak, katonák. Gazdaságtörténeti tanulmányok a magyar középkorból. Szerk. Kádas István – Skorka Renáta – Weisz Boglárka. Budapest 2018. 247–268.

Kováts F.: Dunai hajózás = Kováts Ferenc: Adalékok a dunai hajózás és a dunai vámok történetéhez az Anjoukorában. Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle 8. (1901) 431–470.

Kováts F.: Pozsonyi harmincad = Kováts Ferenc: Nyugatmagyarország áruforgalma a XV. században a pozsonyi harmincadkönyv alapján. Budapest 1902.

Kőfalvi T, Pécsváradi konvent = Kőfalvi Tamás: A pécsváradi konvent hiteleshelyi oklevéltára 1254–1526. Szeged 2006.

Krassó = Pesty Frigyes: Krassó vármegye története III. Oklevéltár. Budapest 1882.

Kretschmayr, H.: Bruck an der Leitha = Kretschmayr, Heinrich: Archivalische Beiträge zur Geschichte der niederösterreichischen Städte und Märkte: Bruck an der Leitha. Blätter des Vereines für Landeskunde von Niederösterreich 34. (1900) 189–227.

Kub. = Oklevelek Hontvármegyei magán-levéltárakból I. 1256–1399. Szerk. Kubinyi Ferenc. Budapest 1888.

Kubinyi A.: A belkereskedelem = Kubinyi András: A belkereskedelem a késő középkori Magyarországon. In: Gazdaság és gazdálkodás a középkori Magyarországon: gazdaságtörténet, anyagi kultúra, régészet. Szerk. Kubinyi András – Laszlovszky József – Szabó Péter. Budapest 2008. 229–251.

Kubinyi A.: A városi rend = Kubinyi András: A városi rend kialakulásának gazdasági feltételei és a főváros kereskedelme a 15. század végén. In: Tanulmányok Budapest múltjából 15. (1963) 189–226.

Kubinyi A.: Budapest története = Kubinyi András: Budapest története a későbbi középkorban Buda elestéig (1541-ig). In: Budapest története a későbbi középkorban és a török hódoltság idején. Szerk. Gerevich László – Kosáry Domokos. Budapest 1975.

Kumorovitz L. B.: Óbuda 1355. évi felosztása = Kumorovitz L. Bernát: Óbuda 1355. évi felosztása. (I. Lajos király és Erzsébet anyakirályné 1355. augusztus 17-i és 1356. október 17-i oklevele.) Budapest régiségei 24. (1976/1) 279–302.

Ladányi E.: Terminológiai kérdések = Ladányi Erzsébet: Libera villa, civitas, oppidum. Terminológiai kérdések a magyar városfejlődésben. Történelmi Szemle 23. (1980) 450–477.

Lederer E.: Középkori pénzüzetek = Lederer Emma: A középkori pénzüzetek története Magyarországon (1000–1458). Budapest 1932.

Lexicon Latinitatis Iugoslavie = Lexicon Latinitatis medii aevi Iugoslavie. Red. Marko Kostrenčić et al. Zagrabiae 1969–1978.

Lexicon manuale = Lexicon manuale ad scriptores mediae et infimae latinitatis, ex glossariis Caroli Dufresne, D. Ducangii, D. P. Carpentarii, Adelungii, et aliorum, in compendium

accuratissime redactum; ou Recueil de mots de la basse latinité, dressé, pour servir à l'intelligence des auteurs, soit sacrés, soit profanes, du moyen age. Paris 1866.

Lexikon stredovekých miest = *Štefánik, Martin – Lukačka, Ján et al.*: Lexikon stredovekých miest na Slovensku. Bratislava 2010.

Magyar törvényhatóságok II/II. = A magyar törvényhatóságok jogszabályainak gyűjteménye. II. kötet II. fele. A tiszáninneri törvényhatóságok jogszabályai. Szerk. Kolosvári Sándor – Óvári Kelemen. Budapest 1890.

Majorossy J.: A foglalkozás topográfiája = *Majorossy Judit*: A foglalkozás topográfiája. A társadalmi tértől a személyes térig: a társadalmi mobilitás térbeli elemei a 15. századi Pozsonyban. Korall 12. (2011) 102–135.

Makkai, Kolozsvár = *Makkai László*: Kiadatlan oklevelek Kolozsvár középkori történetéhez. Kolozsvár 1947.

Maksay F.: Magyarország birtokviszonyai = *Maksay Ferenc*: Magyarország birtokviszonyai a 16. század közepén I–II. Budapest 1990.

Mályusz E.: Turóczmegye vámhelyei = *Mályusz Elemér*: Turóczmegye vámhelyei és forgalma a középkorban. Századok 53. (1919) 34–56.

Máriássy = *Iványi Béla*: A márkusfalvi Máriássy család levéltára 1243–1803. I. Különlennyomat a Közlemények Szepes vármegye múltjából IX. évfolyamához. Lőcse 1917.

Mollay K.: Soproni harmincad = *Mollay Károly*: A soproniak harmincadvámja 1383–1542. In: Házi Jenő emlékkönyv. Sopron város főlevéltárosa születésének 100. évfordulója tiszteletére. Szerk. Dominkovits Péter – Turbuly Éva. Sopron 1993. 129–153.

Mollay K.: Szélmalom utcai vám = *Mollay Károly*: A Szélmalom utcai vám 1217–1564. Soproni Szemle 45. (1991) 97–121.

Musso, R.: GUARCO, Nicolò = *Musso, Riccardo*: GUARCO, Nicolò. In: Dizionario Biografico degli Italiani – Volume 60. Rome 2003.

(http://www.treccani.it/enciclopedia/nicolo-guarco_%28Dizionario-Biografico%29/) (utolsó letöltés: 2019. 08. 18.).

Németh P.: A középkori Szatmár megye = *Németh Péter*: A középkori Szatmár megye települései a 15. század elejéig. Nyíregyháza 2008.

Néprajzi lexikon = Magyar néprajzi lexikon I–V. Főszerk. *Ortutay Gyula*. Budapest 1977–1982.

Neumann T.: Székesfehérvár = *Neumann Tibor*: Források Székesfehérvár középkori kiváltságainak történetéhez. In: Székesfehérvár középkori kiváltságai. Szerk. Zsoldos Attila – Neumann Tibor. Székesfehérvár 2010. 43–122.

ÓMO. = Ó-magyar olvasókönyv. Összeáll. Jakubovich Emil – Pais Dezső. Pécs 1929.

Ortvay T.: Pozsony város utcái = *Ortvay Tivadar*: Pozsony város utcái és terei. A város története utca és térnevekben. Pozsony 1905.

Ortvay, Pozsony = *Ortvay Tivadar*: Pozsony város története II/2. A város középkori jogszervezete, 1300–1526. Pozsony 1898.

Ortvay, T.: Stadt Preßburg = *Ortvay, Theodor*: Geschichte der Stadt Preßburg II/1. Mittelalterliche Topographie der Stadt, 1300–1526. Preßburg 1895.

P. = A pannonthalmi Szent-Benedek-rend története I–XII/B. Szerk. Erdélyi László – Sörös Pongrác. Budapest 1902–1916.

Pach Zs. P.: „A harmincadvám eredete” = *Pach Zsigmond Pál*: „A harmincadvám eredete”. Budapest 1990.

Pach Zs. P.: A harmincadvám az Anjou-korban = *Pach Zsigmond Pál*: A harmincadvám az Anjou-korban és a 14–15. század fordulóján. *Történelmi Szemle* 41. (1999) 231–277.

Pach Zs. P.: A középkori Levante = *Pach Zsigmond Pál*: A középkori Levante-kereskedelem és Magyarország. *Történelmi Szemle* 17. (1974) 476–482.

Pach Zs. P.: Huszad = Pach Zsigmond Pál: Hogyan lett a harmincadból huszad? Történelmi Szemle 37. (1995) 257–276.

Pach Zs. P.: Levante = Pach Zsigmond Pál: A Levante-kereskedelem erdélyi útvonala I. Lajos és Zsigmond korában. Századok 109. (1975) 3–32.

Pach Zs. P.: Levante-kereskedelem = Pach Zsigmond Pál: A középkori Levante-kereskedelem „sorsa” XIX–XX. századi történetírásunkban. Történelmi Szemle 15. (1972) 343–377.

Paradisum plantavit = Paradisum plantavit. Bencés monostorok a középkori Magyarországon. Kiállítás a Pannonhalmi Bencés Főapátságban 2001. március 21-től november 11-ig. Szerk. Takács Imre. Pannonhalma 2001.

Pleidell A.: A nyugatra irányuló külkereskedelem = Pleidell Ambrus: A nyugatra irányuló magyar külkereskedelem a középkorban. Budapest 1925.

Pór A.: Háborúság a vám miatt = Pór Antal: Háborúság Esztergom város és az esztergomi káptalan közt a vám miatt. Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle 11. (1904) 161–205.

Pór A.: Jegerndorfi Pál = Pór Antal: Jegerndorfi Pál nyitrai főesperes. Első közlemény. Századok 39. (1905) 693–711.

Putanec, V.: Etimološki Prinosi = Putanec, Valentin: Etimološki Prinosi: 1. bilka. 2. filarka/pilajrica. Rasprave ZJ. SV. 13. (1987) 79–91.

Rădvan, L.: At Europe's Borders = Rădvan, Laurențiu: At Europe's Borders: Medieval Towns in the Romanian Principalities. Boston–Leiden 2010.

Reg. Arp. = Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke. Regesta regum stirpis Arpadianae critico-diplomatica I–II. Szerk. Szentpétery Imre – Borsa Iván. Budapest 1923–1987.

Reg. Slov. = Regesta diplomatica nec non epistolaria Slovaciae I–II. Ed. Vincent Sedlák. Bratislavae 1980–1987.

Reizner, Szeged = *Reizner János: Szeged története I–IV. Szeged 1899–1900.*

Romhányi B.: Kolostorok és társaskáptalanok = Kolostorok és társaskáptalanok a középkori Magyarországon. CD-ROM. Főszerk. F. Romhányi Beatrix. Szerk. Laszlovszky József – Szakács Béla Zsolt. Budapest [2008].

Savaria-Szombathely = *Tóth Endre – Zágórhidi Czigány Balázs: Források Savaria-Szombathely történetéhez. A római kortól 1526-ig. Szombathely 1994.*

Schmauk, Supplementum = *Supplementum analectorum terrae Scepusiensis. Pars II. Collegit Michael Schmauk. Szepesváralja 1889.*

Skorka R.: Csökkentett vámtarifájú út = Skorka Renáta: A csökkentett vámtarifájú út kialakulása I. Károly uralkodása alatt. Történelmi Szemle 55. (2013) 451–470.

Skorka R.: Pozsony Bécs árnyékában = Skorka Renáta: Pozsony a bécsi közvetítő kereskedelem árnyékában. In: Tiszteletkőr. Történeti tanulmányok Draskóczy István egyetemi tanár 60. születésnapjára. Szerk. Mikó Gábor – Péterfi Bence – Vadas András. Budapest 2012. 301–309.

Smič. = *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae. Ed.: Tadija Smičiklas – Marko Kostrenčić. I–XVII. Zagrabiae 1904–1981.*

Sólyom J.: A magyar vámügy = Sólyom Jenő: A magyar vámügy fejlődése 1519-ig. Budapest 1933.

Sopron vm. = *Sopron vármegye története. Oklevéltár I–II. Szerk. Nagy Imre. Sopron 1889–1891.*

Sörös P.: A komáromi rév és vám = Sörös Pongrác: A komáromi rév és vám 1373-tól 1490-ig. Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle 7. (1900) 138–141.

Sörös P.: A komáromi vámpör = Sörös Pongrác: A komáromi vámpör a XIV. században. Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle 6. (1899) 478–483.

Sroka, S. A.: A középkori Bártfa = Sroka, Stanisław Andrzej: A középkori Bártfa és kapcsolatai Kis-Lengyelországgal. Budapest 2016.

Sroka, S. A.: Sredniowieczny Bardiów = Sroka, Stanisław Andrzej: Sredniowieczny Bardiów i jego kontakty z Malopolska. Kraków 2010.

Sroka, S.: Dokumenty polskie = Sroka, Stanisław Andrzej: Dokumenty polskie z archiwów dawnego Królestwa Węgier. I–V. Kraków 1998–2012.

Str. = Monumenta ecclesiae Strigoniensis I–III. Collegit et edidit Ferdinandus Knauz – Ludovicus Crescens Dedek. Strigonii 1874–1924., IV. Ad edendum praeparaverunt Gabriel Dreska – Geysa Érszegi – Andreas Hegedűs – Tiburcius Neumann – Cornelius Szovák – Stephanus Tringli. Strigonii–Budapestini 1999.

Surányi B.: Kereskedőgilde Nagyszombaton = Surányi Bálint: Kereskedőgilde Nagyszombaton a Visegrádi Kongresszus évében. Történelmi Szemle 2. (1959) 249–271.

Sümeghy = Sopron vármegye levéltárának oklevél-gyűjteménye. I. rész: Középkori oklevelek (1236–1526). Összeáll. Sümeghy Dezső. [H. n.] 1928.

Süttő Sz.: Okmányi kalászat = Süttő Szilárd: Okmányi kalászat a bécsi Erdődy-levéltárból. Késő Anjou-kori és egyéb oklevelek 1244–1400. Gesta 7. (2007) 22–45.

Szamota I.: Oklevél-szótár = Pótlék a magyar nyelvtörténeti szótárhoz. Magyar Oklevél-szótár. Régi oklevelekben és egyéb iratokban előforduló magyar szók gyűjteménye. Összeáll. Szamota István. Szerk. Zolnai Gyula. Budapest 1902–1906.

Szaszkó E.: A Szeri Pósa fiak = Szaszkó Elek: A Szeri Pósa fiak. Egy dél-alföldi előkelő család története a 14–15. században. Doktori disszertáció. Budapest 2014.

Szeged atlasz = Szeged. Magyar várostörténeti atlasz 3. Összeáll. Blazovich László – Balia-Nagy Judit – Horváth Ferenc – Kelemen Gábor – Kratochwill Mátyás – Máté Zsolt – Szemerey Anna – Szerdahelyi Péterné – Takács Máté. A történeti topográfiai adattárát készítették: Apró Ferenc – Berta Tibor – Blazovich László – Farkas Csaba – Horváth Ferenc –

Kelemen Gábor – Kormányos András – Kratochwill Mátyás – Petrovics István – Szerdahelyi Péterné – T. Knotik Márta – Takács Máté. Szeged 2014.

Szende K.: Mennyit ér a kiváltság = *Szende Katalin*: Mennyit ér a kiváltság? Városprivilegiumok kibocsátása és rendelkezéseik betartása I. Károly alatt. In: Pénz, posztó, piac. Gazdaságtörténeti tanulmányok a magyar középkorról. Szerk. Weisz Boglárka. Budapest 2016. 285–339.

Szende K.: Otthon a városban = *Szende Katalin*: Otthon a városban. Társadalom és anyagi kultúra a középkori Sopronban, Pozsonyban és Eperjesen. Budapest 2004.

Szende K.: Sokadalomtartási engedélyek = *Szende Katalin*: Nundinae seu forum annuale. Sokadalomtartási engedélyek Nagy Lajos várospolitikájában. In: Hatalom, adó, jog. Gazdaságtörténeti tanulmányok a magyar középkorról. Szerk. Kádas István – Weisz Boglárka. Budapest 2017. 231–262.

Szende K.: Sopron és Pozsony kapcsolatai = *Szende Katalin*: Sopron és Pozsony kapcsolatai a késői középkorban. Soproni Szemle 46. (1992) 168–179.

Szende, K.: Kraków and Buda = *Szende, Katalin*: Kraków and Buda in the Road Network of Medieval Europe. In: On Common Path. Budapest and Kraków in the Middle Ages. Ed. Benda, Judit – Kiss, Virág – Grazyna Lihonczak-Nurek – Magyar, Károly. Budapest 2016. 31–37.

Szent-Ivány = *Mályusz Elemér* – *Borsa Iván*: A Szent-Ivány család levéltára 1230–1525. Budapest 1988

Szentpétery I.: A harminczadvám eredete = *Szentpétery Imre*: Domanovszky Sándor: A harminczadvám eredete. Székfoglaló értekezés. Budapest 1916. (Értekezések a történeti tudományok köréből, 24/4.) Századok 52. (1918) 525–528.

Szilágyi, M.: Mobility, Roads and Bridges = *Szilágyi, Magdolna*: Mobility, Roads and Bridges in Medieval Hungary. In: The Economy of Medieval Hungary. Eds. Laszlovszky, József – Nagy, Balázs – Szabó, Péter – Vadas, András. Leiden–Boston 2018. 64–78.

Szilágyi, M.: On the Road = Szilágyi, Magdolna: On the road. The History and Archaeology of Communication Networks in East-Central Europe. Budapest 2014.

Szilágyi, M.: Road Systems in Western Transdanubia = Szilágyi, Magdolna: Árpád Period Communication Networks. Road Systems in Western Transdanubia. PhD dissertation. Budapest 2012.

Sztáray = A nagymihályi és sztárai gróf Sztáray család oklevéltára I–II. Kiadja gróf Sztáray Antal. Szerk. Nagy Gyula. Budapest 1887–1889.

Tagányi K.: Egy hamisítvány = Tagányi Károly: Egy hamisítvány. Századok 27. (1893) 512–514.

Takács S.: Vámrendszer = Takács Sándor: A magyar vámrendszer az Árpádok és az Anjouk alatt. In: A székesfehérvári községi felsőbb leányiskola értesítője. Székesfehérvár 1907. 1–34.

Tardy L.: A tatárországi rabszolgakereskedelem = Tardy Lajos: A tatárországi rabszolgakereskedelem és a magyarok a XIII–XV. században. Budapest 1980.

Teleki, Huny. = Teleki József: Hunyadiak kora Magyarországon I–XII. Pest 1852–1863.

Tkalčić, Mon. civ. Zagr. = Monumenta historica liberae regiae civitatis Zagrabiae, metropolis regni Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae. I–XI. Ed. Joannes Bapt. Tkalčić. Zagrabiae 1889–1905.

Tkalčić, Mon. ep. Zagr. = Monumenta historica episcopatus Zagrabiensis. I–II. Ed. Joannes Bapt. Tkalčić. Zagrabiae 1873–1874.

Tolna = Szakály Ferenc: Ami Tolna vármegye középkori okleveleiből megmaradt 1314–1525. Szekszárd 1998.

C. Tóth N.: Simontornya = C. Tóth Norbert: Oklevelek Simontornya középkori történetéhez, 1264–1543. Levéltári Közlemények 71. (2000) 93–127.

Tringli I.: Perényi = A Perényi család levéltára 1222–1526. Összeáll. Tringli István. Budapest 2008.

Tringli I.: Vásártér és vásári jog = *Tringli István*: Vásártér és vásári jog a középkori Magyarországon. Századok 144. (2010) 1291–1344.

Túr. Reg. = *Horváth Sándor*: A liptói és turóczi registrum. 1391. Első közlemény. Történelmi Tár (új folyam) 2. (1902) 1–57.

Vár. Kápt. Stat. = *Bunyitay Vincze*: A váradi káptalan legrégebbi statutumai. Nagyvárad 1886.

Varga Sz.: Zágráb = *Varga Szabolcs*: Zágráb szerepe a magyarországi városhálózatban a késő középkorban. Urbs. Magyar várostörténeti évkönyv 3. (2008) 249–273.

Vásáry, I.: Cumans and Tatars = *Vásáry, István*: Cumans and Tatars: Oriental Military in the Pre-Ottoman Balkans, 1185–1365. Cambridge 2005.

Veszp. Reg. = Veszprémi regeszták (1301–1387). Összeáll. Kumorovitz L. Bernát. Budapest 1953.

VVO = Veszprém város okmánytára. Oklevelek a veszprémi érseki és káptalani levéltárakból (1002–1523). Összeáll. Gutheil Jenő. Veszprém 2007.

VVOS = *Érszegi Géza* – *Solymosi László*: Veszprém város okmánytára. Pótkötet. Veszprém 2010.

W. = Árpádkori új okmánytár I–XII. Közzé teszi Wenzel Gusztáv. Pest–Budapest 1860–1874.

Wagner, Sáros = *Diplomatarium comitatus Sarosiensis*. Ed. Wagner, Carolus. Posonii et Cassoviae 1780.

Wass = Valentiny Antal – W. Kovács András: A Wass család cegei levéltára. Kolozsvár 2006.

Weisz B.: A Felső-Tisza vidék vámszedése I. = Weisz Boglárka: A Felső-Tisza-vidék vámszedése az Árpád-korban I. Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle 39. (2004) 251–257.

Weisz B.: A Felső-Tisza vidék vámszedése II. = Weisz Boglárka: A Felső-Tisza-vidék vámszedése az Árpád-korban II. Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle 40. (2005) 92–97.

Weisz B.: A győri vám = Weisz Boglárka: A győri vám Árpád-kori története. In: Középkortörténeti tanulmányok 3. Szerk. Weisz Boglárka. Szeged 2003. 227–236.

Weisz B.: A kassaiak vámmentessége = Weisz Boglárka: Megszerezni és megtartani egy kiváltságot: A kassaiak vámmentessége. In: Ünnepi kötet Dr. Blazovich László egyetemi tanár 70. születésnapjára. Szerk. Balogh Elemér – Homoki-Nagy Mária. Szeged 2013. 749–760.

Weisz B.: A szerémi és pécsi kamarák = Weisz Boglárka: A szerémi és pécsi kamarák története a kezdetektől a XIV. század második feléig. Acta Historica 130. (2009) 33–53.

Weisz B.: A Szilágyság helye = Weisz Boglárka: A Szilágyság helye a középkori magyar királyság gazdasági életében. In: A Szilágyság és a Wesselényi család (14–17. sz.). Erdélyi Tudományos Füzetek 277. (2013) 237–254.

Weisz B.: A vásár és a vám = Weisz Boglárka: A vásár és a vám Árpád-kori törvényeinkben. In: Tanulmányok a középkorról. A II. medievisztikai PhD-konferencia (Szeged, 2001. április 3.) előadásai. Szerk. Weisz Boglárka – Balogh László – Szarka József. Szeged 2001. 169–182.

Weisz B.: Abauj megye vámszedőhelyei = Weisz Boglárka: Abauj megye vámszedőhelyei az Árpád-korban. Acta Historica 119. (2004) 31–38.

Weisz B.: Átkelőhelyek a Tiszán = Weisz Boglárka: Átkelőhelyek a Tiszán az Árpád-korban. Acta Historica 122. (2005) 21–30.

Weisz B.: Az Árpád-kori harmincadvám = Weisz Boglárka: Az Árpád-kori harmincadvám. In: Erősségénél fogva várépítésre való. Tanulmányok a 70 éves Németh Péter tiszteletére. Szerk. Cabello, Juan – C. Tóth Norbert. Nyíregyháza 2011. 267–278.

Weisz B.: Az esztergomi vám = *Weisz Boglárka*: Az esztergomi vám Árpád-kori története. Századok 137. (2003) 973–981.

Weisz B.: Bars megye vámhelyei = *Weisz Boglárka*: Bars megye vámhelyei az Árpád-korban. Acta Historica 115. (2001) 13–23.

Weisz B.: Debrecen = *Weisz Boglárka*: Debrecen kereskedelmi életének jogi háttere a középkorban. In: Debrecen város 650 éves. Várostörténeti tanulmányok. Szerk. Bárány Attila Pál – Papp Klára – Szálkai Tamás. Debrecen 2011. 143–160.

Weisz B.: II. András vámmentesség-adományai = *Weisz Boglárka*: II. András vámmentesség-adományai. Acta Historica 117. (2003) 43–61.

Weisz B.: II. András vámmentesség-adományai világiak számára = *Weisz Boglárka*: II. András vámmentesség-adományai világiak számára. Acta Historica 113. (2001) 41–53.

Weisz B.: Kassa kereskedelmi életének jogi háttere I. = *Weisz Boglárka*: Kassa kereskedelmi életének jogi háttere a középkorban. In: Arcana tabularii. Tanulmányok Solymosi László tiszteletére I–II. Szerk. Bárány Attila – Dreska Gábor – Szovák Kornél. Budapest 2014. 899–908.

Weisz B.: Kassa kereskedelmi életének jogi háttere II. = *Weisz Boglárka*: Kassa kereskedelmi életének jogi háttere a középkorban II. In: Kassa az európai történelem kontextusában. Szerk. Hajdu Mária – Bartoš, Martin. Kassa 2015. 94–111.

Weisz B.: Kolozsvár = *Weisz Boglárka*: Városi gazdálkodás a középkorban. Kolozsvár gazdasági kiváltságai. (kézirat).

Weisz B.: Közlekedési vámtarifák = *Weisz Boglárka*: Közlekedési vámtarifák az Árpád-korban. In: Medievalisztikai tanulmányok. Szerk. Marton Szabolcs – Teiszler Éva. Szeged 2005. 221–240.

Weisz B.: Sóvámolás = *Weisz Boglárka*: Megjegyzések az Árpád-kori sóvámolás és kereskedelem történetéhez. Acta Historica 125. (2007) 43–57.

Weisz B.: Vámok és vámszedés = *Weisz Boglárka*: A királyketteje és az ispán harmada. Vámok és vámszedés Magyarországon a középkor első felében. Budapest 2013.

Weisz B.: Vámok és vámszedés az Árpád-korban = *Weisz Boglárka*: Vámok és vámszedés az Árpád-kori Magyarországon. (Történeti áttekintés, adattár.) Szeged 2006.

Weisz B.: Vámvizsgálatok Bihar megyében = *Weisz Boglárka*: Vámvizsgálatok Bihar megyében a 13–14. század fordulóján. In: Nagyvárad és Bihar az Árpád-kor végén. Szerk. Zsoldos Attila. Nagyvárad 2016. 155–174.

Weisz B.: Váradai vámpér = *Weisz Boglárka*: A 15. századi váradai vámpér Árpád-kori gyökerei. Nagyvárad és Bihar a korai középkorban. Nagyvárad 2014. 147–165.

Weisz B.: Vásárok és lerakatok = *Weisz Boglárka*: Vásárok és lerakatok a középkori Magyar Királyságban. Budapest 2012.

Weisz B.: Vásártartás = *Weisz Boglárka*: Vásártartás az Árpád-korban. Századok 141. (2007) 879–942.

Weisz, B.: Košice = *Weisz, Boglárka*: The legal background of the trade life of Košice in the Middle Ages. In: Košice in the Coordinates of European History. Eds. Hajduová, Mária – Bartoš, Martin. Košice 2013. 94–111.

Weisz, B.: Operațiuni de vămuire în comitatul Bihor = *Weisz, Boglárka*: Operațiuni de vămuire în comitatul Bihor la cumpăna veacurilor al XIII-lea și al XIV-lea. In: Oradea și Bihorul la sfârșitul epocii Arpadiene. Ed. Zsoldos, Attila. Oradea 2017. 169–190.

Weisz, B.: Právne pozadie obchodného života Košíc = *Weisz, Boglárka*: Právne pozadie obchodného života Košíc. In: Košice v súradniciach európskych dejín. Ed. Hajduová, Mária – Bartoš, Martin. Košice 2014. 110–126.

Weisz, B.: Proces vămilor din Oradea = *Weisz, Boglárka*: Rădăcinile din epoca Arpadiană ale procesului vămilor din Oradea din secolul al XV-lea. In: Oradea și Bihorul în evul mediu timpuriu. Ed. Zsoldos, Attila. Oradea 2017. 181–202.

Wenzel G.: Nyitra megye vámhelyei = *Wenzel Gusztáv*: Nyitra vármegyének XV. századbeli vámhelyei. Tanulmány hazánk közlekedési viszonyainak történetéhez. Értekezések a történeti tudományok köréből II/II. 1872.

Wenzel, Bányászat = *Wenzel Gusztáv*: Magyarország bányászatának kritikai története. Budapest 1880.

Wenzel, Dipl. Eml. = Magyar diplomacziái emlékek az Anjou-korból. Acta extra Andegavensia I–III. Szerk. Wenzel Gusztáv. Budapest 1874–1876.

Z. = A zichi és vásónkeői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára I–XI. Szerk. Nagy Imre – Nagy Iván – Véghely Dezső – Kammerer Ernő – Döry Ferenc. Pest–Budapest 1871–1915.

Zala = Zala vármegye története. Oklevéltár I–II. Szerk. Nagy Imre – Véghely Dezső – Nagy Gyula. Budapest 1886–1890.

Zupko, R. E.: A Dictionary of Weights and Measures = *Zupko, Ronald Edward*: A Dictionary of Weights and Measures for the British Isles: The Middle Ages to the Twentieth Century. Philadelphia 1985.

ZW. = Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen I–VII. Bearb. von Zimmermann, Franz – Werner, Carl – Gündisch, Gustav. Hermannstadt–Köln–Wien–București 1892–1991.

ZsO. = Zsigmondkori oklevéltár I–XIII. Szerk. Mályusz Elemér – Borsa Iván – C. Tóth Norbert – Neumann Tibor – Lakatos Bálint – Mikó Gábor. Budapest 1951–2017.